

BÜTÜN YÖNLERİYLE CEHENNEM HAYATI

İbn-i Receb El-Hanbeli

BÜTÜN YÖNLERİYLE CEHENNEM HAYATI	3
Müellif İbn Receb El-Hanbeli.....	3
Yayıncının Önsöz	3
1. Cehennemden Uyarma Ve Sakındırma	5
2. Cehennemden Korkma Ve Ondan Korkanların Halleri	6
Hiç Kimsenin Azabından Kurtulamayacağı Cehennemden Korkmak	8
Cehennemden Ne Kadar Korkmak Lazım?.....	9
Seleften Ateş Gördüklerinde Kendilerini Kaybedenler	12
Cehennem Korkusundan Uyuyamayanlar	13
Cehennemin Gülmelerine Mani Olduğu Kişiler	13
Cehennem Korkusundan Hastalananlar.....	14
Cehennemden Korkan Bazı Kişilerin Halleri.....	15
3. Mahlukattan Ateşle Korkutulanlar Ve Korkuları.....	16
Dünyada Bulunan "Ateş" Cehennem Ateşinden Korkar	18
4. Ateş Korkusundan Ağlamak Kişiyi Ondan Kurtarır, Ateşten Allah'a Sığınmak ise Ondan Muhafaza Edilmeyi Allah Taâlâ'ya Vacip Kılar	19
Ateşten Allah'a Sığınmak Hakkında.....	20
5. Cehennem Nerededir?.....	21
Denizler Kıyamet Günü Tutuşup Alevlenir	21

6. Cehennemin Katları Ve Çukurları Hakkında	23
7. Cehennemin Dibi Ve Derinliği	24
Cehennemin Uzunluğu Ve Genişliği.....	26
8. Cehennemin Duvarları Ve Kapıları	26
Cehennem Kapıları Kapalıdır.....	27
Cehennem Duvarlarının Kafirleri Kuşatması.....	29
Cehenneme Girilmeden Önce Cehennem Kapıları Kapalıdır.....	29
9. Cehennemin Zifiri Karanlığı Ve Karanlığının Şiddeti	30
10- Cehennemde Sıcaklık Ve Soğukluk.....	31
Cehennemin Zemherisi.....	31
11- Cehennemin Köprüsü Ve Alevi	32
Cehennemin Gün Ortasında Isınması	32
Cehennemin Gün Ortası Dışında Da Isındığına Dair	33
İnsanın Günahlarından Dolayı Cehennemin Kızışması	33
Cehennem Ehlinin Cehenneme Girmesinden Sonra Kızışması	33
12. Cehennemin Öfkesi Ve Uğultusu	34
13- Cehennemin Dumanı, Kıvılcımı Ve Alevi.....	36
14- Cehennemin Vadileri Dağları Kuyuları Ve Nehirleri.....	36
Müdessir Suresi 17. Ayetin Tefsiri	37
Cehennemin Vadileri	37
Cehennemde Bir Vadi: Hüzün Kuyusu	38

15. Zincirleri Kelepçeleri Demir Halkaları Bukağları	40
“Onlar için Demirden Kamçılar Vardır” Ayetinin Tefsiri.....	42
16. Cehennem Taşları.....	42
17. Cehennem Yılanları Ve Akrepleri.....	45
18. Bab Cehennem Ehlinin Yiyecek Ve İçeceği	45
“İnsan Boğazından Geçmez Yiyecekler” Ayetinin Tefsiri	47
Ateş Ehlinin İçeceği.....	47
Cehennem Ehlinin Yiyeceği Anıldığında Selefin Üzüntüden Yeme Ve İçmeyi Bırakmaları.....	50
19. Cehennem Ehlinin Elbiseleri.....	51
Cehennem Ehlinin Elbiselerinin Katrandan Oluşu.....	52
“Onlara Bir Cehennem Döşegi(Mihâd) İle Üzerlerini Örtcek Bir Cehennem Yorganı (Ğevâş) Verilir” Ayetinin Tefsiri	52
20. Ateş Ehlinin Vücutlarının İriliği Yüzlerinin Ve Görüntülerinin Çirkinliği.....	53
“Ateş Onların Yüzlerini Yalar, Dişleri Sırtıp Kalır” Ayetinin Tefsiri.....	54
“Derileri Kavruldukça Azabın Acısını Duysunlar Diye Kendilerine Başka Deriler Giydireceğiz” Ayetinin Tefsiri.....	54
Cehennemliklerin Yüzlerinin Siyahlaşması Ve Boylarının Uzatılması.....	55
Dünyada İki Yüzlü Olanların Ahirette Ateşten İki Yüzü Olacağına Dair.....	55
Cehennem Ehlinin Yüzleri Çirkinleşenler	55
Cehennem Ehlinin Kötü Kokusu.....	56
21. Bab Cehennemdeki Azap Çeşitleri Ve Günahlara Göre Azapların Farklı Oluşu	56

Cehennemliklerin Vücutlarının Erimesi.....	58
Yüreklerin içine Kadar İşleyen Ateş	59
Cehennem Ehlinin Yüzüstü Sürüklenmesi	59
Cehennem Ehlinen Kimi Ateşin Tepesine Tırmandıktan Sonra Ateşin Derinliklerine Fırlatılır	59
Cehennemde Bağırsaklarını Kendileriyle Sürükleyenler	60
Cehennem Ehlinen Kimisi Hiç Hareket Edemeyeceği Dar Bir Yere Atılır	60
Cehennemde Yetmiş Tane Hastalık Vardır	61
Ateş Ehlinen Kimi Kötü Kokusuyla Diğer Cehennemliklere Eziyet Verir	61
"Ona Ölüm Her Tarafından Gelir" Ayetinin Tefsiri.....	61
Kafirlerin Ateşteki Azabı Ebedidir	62
Cehennem Ehli için En Ağır Ceza Allah Teâlâ'dan Uzak Tutulmalarıdır.....	62
Ateş Ehline Cehenneme Girerken Sunulan Şeyler	63
22. Bab Cehennem Ehlinin Ağlaması Yakarışı Hıçkırması İnlemesi Ve Kabul Olmayan Duaları	64
Ateş Ehlinin Cehennemden Çıkma İstekleri	65
Cehennem Ehli Ölüm Kesilip Yok Olana Kadar Ricada Bulunurlar	67
Cehennemde Günahkar Muvahidlere Duanın Faydası Olur.....	67
23. Cehennem Ehlinin Cennet Ehlini Çağırması Ve Cennet Ehlinin Onlara Cevabı	68
24. Cehennemin Bekçileri Ve Zebanileri Hakkındadır.....	70
"Onun (Cehennemin) Başında Çok Sert Ve Şiddetli Melekler Vardır" Ayeti Kerimesinin Tefsiri.....	71

“Ve Şöyle Bağrışmaktalar: “Yâ Mâlik..” Ayeti Kerimesinin Tefsiri	71
“O Zaman Çağırsın Meclisini Biz De Zebanileri Çağıracağız” Ayetinin Tefsiri	71
25. Kıyamet Günü Cehennemin Gelişi Ve Ondan Uzanan Bir Boynun Konuşması	72
26. Sırat Köprüsünün Cehennem Köprüsü Üzerine Kurulup Müslümanların Oradan Geçmesi	73
27. Cehennemin Gelişi Hakkındadır	78
Kul Allah Teala'nın Huzuruna Çıktığında Ateşte Onu Karşılar	82
28. Muvahidlerin Ateşteki Durumu Allah'ın Rahmeti Ve Şefaathçilerin Şefaatiyle Oradan Çıkışları.....	82
“Eğer Allah Günahlarımı Sorarsa Ben De Mağfiretini Talep Ederim”	84
29. Ateş Ehlinin Çoğunluğu.....	85
30. Ateş Ehlinin Sıfatları, Kısımları Ve Dereceleri	87
Muvahidlerden Cehenneme İlk Girenler	90

BÜTÜN YÖNLERİYLE CEHENNEM HAYATI

Müellif İbn Receb El-Hanbelî

Güvenilir hüccet muhaddis Zeynüddin Ebu-1 Ferec Abdurrahman b. Şihabüddin Ahmet b. Recep el-Hanbelî el- Bağdadî' Rebiülevvel ayı, 736 hicri yılında Bağdat'ta doğdu. Daha sonra Şam'da İkamet etti. 744 h. yılında babası (rh.a) İle birlikte Bağdat'tan Şam'a gitti. Orada Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. el-Habbaz, İbrahim b. Davut el-Attâr ve diğer bazı alimlerden ders aldı. Mısır'da ise Sadrüddin Ebi-1 Feth el-Meydumî ve Ebul Harem el-Kalansî ve diğer bazı alimlerden de ders aldı. İlim tahsilini o kadar ilerletti ki, hadis ilmini isim İsim ricalleri, remz ve şahsiyetleriyle beraber bütün detaylarına kadar çğrendi. Öyle ki, asrının zâhid ve muttaki bir alimi oldu. Hatta Şam'da Hanbelî fıkhının ortaya çıkışma ve yayılmasına büyük katkısı oldu. Çeşitli ilimlerde eserler verdi. Hanbelî tabakatlarına ekler koydu. Çok çeşitli kitaplar telif etti. Bunlardan bazıları;

“Letaif-ül Maârif fi mâ li-Mevasim es-Sünne min el-Vazâif”.

“El-Kavâidu'1-Fikhiyye”.

“Camî-ul Ulum ve Hikem” ve

“El-îstîhrâc Li Ehkâmi 1-Harâc” gibi kitapların yanı sıra çeşitli risaleler de kaleme almıştır.

Kalpleri zikirle meşgul eden meclisleri, insanı mest ediyordu. Bu meclisler faydalı ve bereketli geçiyor aynı zamanda bütün halka da açıktı. Bu meclislerinde büyük topluluklar bir araya gelir ve kalpler ona muhabbetle dolardı. insanların dünyevi işlerine pek İltifat etmez, devlet ricalinden herhangi biriyle bir araya gelmez ve daima medresesinde kalırdı.

Ondan nakledildiğine göre; mezar kazan kişiye bir gün gidip:

Eli ile işaret ederek: “Bana şurayı mezar olarak kaz.” dedi. Mezarıcı:

“Ona bir mezar kazdım. Mezarı kazmamdan sonra içine girdi, hoşuna gitti ve içinde uzandı. dedi. İbn Recep:

“İşte bu güzel,” dedi.

Birkaç gün sonra vefat etti. ve aynı yerde defnedildi (r.a.). 795 h. yılının mübarek Recep ayında Şam şehrinde. Allah Teâlâ kendisine rahmet eylesin amin.

Yayıncının Önsöz

Bismillahirrahmanirahim

Hamd, yüce kuvvet, büyük güç sahibi, yaratıp öldüren ve yokluktan tekrar var eden, dilediğini yapan, uyarıp cehennem ile korkuttuktan sonra isyan edenlerden Cehennem ile intikam alan ve kendisinden korkup haramlarından sakınanları da her türlü hayrın fazlasıyla bulunduğu cennetleri ikram eden Allah Teâlâ'yadır. Kullarını “İyi” ve “Kötü” olmak üzere iki sınıfa ayıran.

“Artık onlardan kimi 'bedbaht ve mutsuz', (kimi de) mutlu ve bahtiyardır”.^{1[1]} ve

“Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir ve kim kötülük yaparsa zararı kendisinedir. Rabbin kullara zulmedici değildir”^{2[2]} şeklinde buyuran yüce Rabbimiz her türlü eksiklikten münezzehtir.

Allah (c.c)'a hamd ederim. Çünkü O (c.c) övülmeye, hamd ve sena edilmeye en layık olandır. Verdiği nimetlere şükrederim -ve bilirim ki- o nimetler şükür ile artar ve her zaman daim olur. Şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. O birdir, ortağı, benzeri, dengi ve eşi yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, tevhide davet eden, uzakta ve yakında olana yol gösteren, isyan edenleri -günah işleyenleri- devamlı yanarak parlayan cehennem ile uyarın, Mü'minleri tükenmeyen ve sonsuz olan nimetleriyle müjdeleyen,

^{1[1]} Hud: 11/105.

^{2[2]} Fussilet: 41/46.

Muhammed (s.a.v), O'nun kulu ve Resulüdür. Salât ve selâm O'na, âline ve bütün sahabelerine olsun. Hamd ve salâttan sonra:

Allah Teâlâ bütün mahlukatı kendisini tanımaları, O'na ibadet etmeleri ve gerçek manada O'ndan korkmaları için yarattı.

Kendisinden apaçık bir korkuyla korkmaları için büyüklüğü ve azametine delalet eden delilleri ortaya koydu. Günah işleyenlerin salih amellerle ondan korunacakları, azabının şiddetini ve onları içinde cezalandıracağı mekanım tanıttı. Bundan dolayı Allah Teâlâ kitabında Cehennemi, Cehennemde bulunan zakkumu, kaynar suyu, zincirleri ve kelepçeleri, düşmanları için hazırladığı azabı, cezayı ve diğer hazırladıklarını hep tekrar etmiştir. Allah Teâlâ bunlarla kullarının kendisinden korkmalarını, takvalı olmalarını, emrettiği, sevdiği, razı olduğu şeyleri yapmaya bu konuda yarışmaya davet etmiş, reddettiği, hoş görmediği ve yasakladığı şeylerden de kaçınmaya davet etmiştir. Kim yüce kitaba dikkatle bakıp tefekkür ederse onda çok şey bulacaktır. Aynı şey, Kur'an'ın tefsiri ve açıklaması olan sünnet için de geçerlidir. Aynı şekilde bu kural sahabe, tabiîn, tebeütabiînden ilim ve iman ehli olan Selefî Salihinin siyeri için de geçerlidir. Kim bunları güzel bir şekilde araştırıp üzerinde dikkatle yoğunlaşırsa bu neslin nasıl bir korku ve haşyette olduklarını görecektir. İşte onları arındıran, saf kılan, şerefli, ve yüce makamlara çıkaran, bu hal ve karakterli davranışlardır. Onlar o kadar çok ibadet ve taatlere dalmışlardı ki bırakın günah işlemeyi, küçük günah ve mekruhlardan bile en güzel bir şekilde kaçınırlardı. Bundan dolayı seleften bazıları onlar hakkında şöyle dediler: “Allah (c.c)'nın korkusu, kendisinden korkanlara dünya güzellikleri ve şüpheli şeylere karşı örtü olmuştur.”

Allah (c.c), İman edenlerden, hakkıyla kendinden korkanlara Cenneti garanti etmiştir. Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:

“Rabbinin makamından korkan kimselere iki cennet vardır” ^{3[3]} Mücahid (r.a) şöyle dedi: “Allah Teâlâ bu ayette, her nefsin yaptıklarıyla hesaba çekileceklerini belirtmektedir. Kim kötü bir şeye yeltendiğinde Allah'tan korkup onu yapmazsa Allah katında onun için iki Cennet vardır.” Yine ondan rivayet edildiğine göre: “O, günah işlemeye teşebbüs ederken Rabbini hatırladığında terk eden kişidir” Ondan gelen başka bir rivayette ise şöyle demektedir: “O öyle bir kişidir ki, günah işlemeye yeltenirken

^{3[3]} Rahman: 55/46.

Rabbini hatırladığı an vaz geçendir”

Ali b. Ebi Talha İbn Abbas (r.a)'tan anlattığına göre: “Allah Teâlâ'dan korkanlar ve farzlarını yerine getirenler için Cenneti vaad etmiştir”

Hasan (r.a) şöyle dedi: “Cennet: Ya Rab beni ne için yarattın?” Allah Teâlâ:

“Bana kulluk eden ve benden korkanlar için” buyurdu.

Yezid b. Abdullah b. Eş-Şüheyr dedi: “Allah korkusunun, onları günah işlemekten men etmeyen Cehennem ehlinde konuşuyorduk.”

Vehb b. Münebbih'ten rivayet edildiğine göre şöyle dedi: “Hiçbir şey korku kadar Allah'a ibadet etmek konusunda etkili değildir.” Ebu Süleyman ed-Dârânî: “Dünya ve ahirette bütün hayırların aslı Allah Teâlâ'dan korkmaktır. Allah korkusunun bulunmadığı kalp ise yıkık -harap- bir kalptir.”

Vüheyb b. El-Verd dedi: “Bize ulaştığına göre; Allah korkusu insan vücuduna benzetildi: “Allah korkusu, kendi evinde oturan adamın evine benzer. O evin sahibi, o evde oturduğu müddetçe o ev düzenli ve bakımlıdır ama onun dışında başka biri otursa o ev harabeye dönüşür. Allah korkusunun bulunduğu bir beden de böyledir. Allah korkusu olduğu müddetçe o ceset diridir. Ama Allah korkusu o bedenden ayrıldığında o beden bozulur. Hatta böyle biri bir meclisin yanından geçtiğinde filan ne kötü adamdır derler. O mecliste bazıları diğerlerine: “Ne oldu ki?” diye sorarlar. Derler ki: “Biz onda kötü bir şey görmedik fakat biz ondan hoşlanmadık.” Bunun sebebi Allah korkusunun onda olmamasıdır. Ama Allah korkusu taşıyan biri o meclise uğradığında “Bu ne güzel adamdır!” derler. Birileri der ki: “Onda ne gördünüz de böyle söylediniz?” diye sorulduğunda. “Ondan hoşlanmak dışında bir şey görmedik,” derler.

Fudayl b. İyâd: “Sağlam ve sıhhati yerinde olan adam için Allah'tan korkmak ümit etmekten daha faziletlidir. Ama ölüm döşğinde ise ümit etmek korkmaktan daha faziletlidir.”

İbn Mübarek'e: “İki adam vardır; birisi korkak diğeri ise Allah yolunda öldürülmüştür” şeklinde sorulduğu zaman:

“Bana en sevimli olan Allah Teâlâ'dan en çok korkandır” diye cevap verdi.

Cehennemi tasvir ettiğim bu kitabımı ve Allah Teâlâ'nın düşmanları için hazırladığı dehşetli ve şiddetli cezayı yazmak için Allah Teâlâ'ya istiharede bulundum ki, yazdıklarım Allah Teâlâ'nın izniyle nefisleri fesada uğramaktan ve Cehenneme düşmetke korusun, onu en kestirmeden kurtuluşa ve doğru yola iletсин. Muhakkak ki, nefisler özellikle zamanımızda tembellik ve gevşeklik ona galabe çalarak, kendisini şehvetlerine ve nevalarına kaptırır ve Allah Teâlâ'dan da kurtuluşu temenni eder. İnsan şehvetleri - nefsin aşın istek ve arzularını- ancak şu iki yoldan biriyle kalpten silebilir: Ya yakıcı ve sıkıntı veren bir korku yada endişe ve heyecan veren şevkle. Böylece kitabımı “Cehennemden İkâz ve Cehennem Ehlinin Halini Bildiren Kitap” ismiyle isimlendirdim ve otuz bölüme ayırdım. Bizi ancak Allah Teâlâ Cehennem ateşinden azad edebilir, cehennemle aramıza ihsan ve keremiyle bir perde koyabilir.

1. Cehennem'e karşı uyarma ve ondan sakındırma.
2. Cehennemden korkma ve ondan korkanların halleri.
3. Bütün mahrukatın Cehennemle korkutulması ve onların Cehennemden korkuları.
4. Cehennem korkusundan ağlamanın kişiyi ondan koruması ve Cehennemden Allah Teâlâ'ya sığınmanın onu cehennemden korumayı zorunlu kılması.
5. Cehennemin yeri.
6. Cehennemin katlan, çukurları ve sıfatları.
7. Cehennemin derinliği ve dibi.
8. Cehennemin otağı.
9. Cehennemin karanlığı ve karanlığın şidetti.
10. Cehennemin şiddetli sıcaklığı ve zemheri soğuğu.
11. Cehennemin tutuşması ve alevi.
12. Cehennemin kızgınlığı ve iniltisi.
13. Cehennemin dumanı, kıvılcımları ve yanması.

14. Cehennemnin vadileri, dağları, kuyuları, sarnıçları, nehirleri ve kaynakları.
15. Cehennemnin demir zincirleri, kelepçeleri ve cezası.
16. Cehennemnin taşları hakkında.
17. Cehennemnin yılanları ve akrepleri.
18. Cehennem ehlinin yemekleri ve içecekleri.
19. Elbise ve kisveleri.
20. Cehennem ehlinin yaratılışında ki azamet, ve yüzlerinin çirkinliği ve yaratılış şekilleri.
21. Cehennem ehlinin azap çeşitleri ve amellerine göre orada kalmaları
22. Ağlama, çağırma, bağırma, sızlanma ve kabul edilmeyen duaları.
23. Cehennem ehlinin Cennet ehline nidaları ve Cennet ehlinin onlara cevabı.
24. Cehennemnin bekçileri ve zebanileri.
25. Kiyamet günü Cehennemnin gelişi ve ondan çıkan bir başın konuşması.
26. Cehennemnin üzerine sıratın kurulması ve üzerinden “Müminlerin” geçişi.
27. Cehennemnin görünmesi.
28. Cehennemde olan Müslümanların hali ve merhametlilerin en merhametlisi ve şefaat edenlerin en şefaatçisi tarafından çıkarılmaları.
29. Cehennem ehlinin çoğunluğu kimlerdir.
30. Cehennem ehlinin sıfatları, sınıfları ve kısımları.

1. Cehennemden Uyarma Ve Sakındırma

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, iri gövdeli, haşin, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır.” ^{4[4]}

“Eğer bunu yapamazsanız -ki asla yapamayacaksınız- yakıtı insanlar ile taşlar olan ve kâfirler için hazırlanmış olan Cehennem ateşinden korkunuz” ^{5[5]} ve

“Kafirler için hazırlanmış olan cehennem ateşinden sakınınız.” ^{6[6]} yine buyurdular:

“Ben sizi alev saçan bir ateşe karşı uyardım.” ^{7[7]} ve

“Onların üstlerinde ateşten gölgeler, altlarında da ateşten gölgeler vardır. İşte Allah, kullarını bu azabıyla korkutuyor. Ey kullarım! Benden korkun.” ^{8[8]} yine başka bir ayette ise:

“Bu insan için bir öğüttür. Hayır, hayır! Andolsun aya, gerileyen gece karanlığına, söken şafağa. Sakar (cehennem) büyük gerçeklerden biridir. İnsanlar için uyarıcıdır. Aranızdaki ilerlemek isteyenler için de, geriye gitmeyi tercih edenler için de.” ^{9[9]}

Hasan (rh.a): *“İnsanlar için uyarıcıdır”* ayeti kerimesinin tefsirinde; *“Allah Teâlâ kullarını bundan daha keskin bir şekilde uyarmamıştır”* dedi. ^{10[10]}

Katâde (rh.a)'da: *“O, büyük gerçeklerden biridir”* ayeti kerimesinde *“Cehennem kast edilmiştir,”* dedi.

Simâk b. Harb, Numan b. Beşir'in hutbe okurken şöyle dediğini rivayet eder: *“Peygamber (s.a.v)'den şöyle işittim: “Ben sizi alev saçan ateşe karşı uyardım, ben sizi alev saçan ateşe karşı uyardım!”* Hatta çarşıda bulunan biri Peygamber (s.a.v)'in dediğini *“Benim bulunduğum bu makamdan işitebiliyordu,”* dedi ve üzerinde bulunan siyah aba

^{4[4]} Tahrim: 66/6.

^{5[5]} Bakara: 2/24.

^{6[6]} Al-i İmran: 3/131.

^{7[7]} Leyl: 92/14.

^{8[8]} Zümer: 39/16.

^{9[9]} Müdessir: 74/31-37.

^{10[10]} İbn Ebi Hatim.

düşüp ayaklarına indi.” ^{11[11]} Yine Numan b. Beşirin rivayetine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu;

“Ben sizi alev saçan ateşe karşı uyardım, ben sizi alev saçan ateşe karşı uyardım!” Çarşının en uzak yerinde bulunan kişi ve çarşıda bulunan herkes Peygamber'in (s.a.v) minberde sesini işitebiliyordu. Simâk'tan gelen diğer bir rivayette ise Numan'dan: Peygamber (s.a.v.)'in üzerinde siyah bir aba bulunduğu halde hutbe verirken şöyle buyurduğunu işittim.:

“Ben sizi alev saçan ateşe karşı uyardım, ben sizi alev saçan ateşe karşı uyardım!” Eğer bir kişi burada yada şurada olsaydı mutlaka sesini duyardı.

Adî b. Hatem'den rivayet edildiğine göre, Resûlallah (s.a.v.) *“Ateşten korununuz”* buyurup yüzünü çevirdi. Sonra yine *“Ateşten korununuz.”* buyurdu. Sonra yine yüzünü çevirdi ve bunu üç defa tekrar etti. Öyleki, biz onun ateşin sıcaklığından yüzünü çevirdiğini zannettik. Sonra buyurdularki:

“Cehennem ateşinden bir parça hurma sadaka oiarak vererek- ile dahi olsa kendinizi koruyun. Eğer -bir parça hurma bulamazsanız- güzel bir sözle kendinizi muhafaza ediniz.” ^{12[12]}

Enes (r.a.)'in Peygamber (s.a.v.)'den rivayet ettiğine göre şöyle buyurdular:

“Allah Teâlâ'nın sizi teşvik ettiği şeye rağbet ediniz. Cehennem, azabı ve cezası ile korkuttuklarından da korkup sakınınız. Eğer Cennetten bir damla sizinle olsaydı dünyada içinde bulunduğunuz nimetlerden daha iyidir. Yok, eğer Cehennemden bir damla sizinle olsaydı dünyanızda elinizde ne varsa onu yok etmeye yeterdi.” ^{13[13]}

Sahihaynde Ebu Hüreyre (r.h)'dan rivayet edildiğine göre: Peygamber (s.a.v.):

“Benim ve ümmetimin hali ateş tutuşturan, ateşe kelebek ve diğer hayvanların geldiği adamın durumuna benzer, siz ateşe batarken ben sizin peştemalinizden yakalarım” buyurdular. ^{14[14]} Müslim'de gelen rivayette ise Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

^{11[11]} Ahmed.

^{12[12]} Buharî, Müslim.

^{13[13]} Beyhakî. Bu rivayette cehalet vardır.

^{14[14]} Buharî, Müslim.

“Benim örneğim ateş yakan adamın örneği gibidir, ateş aydınlık yaptığında kelebekler ona gelmeye başlarlar ve etrafında ki şu hayvanlar da içine girmeye başlar, adam onlara engel olmaya çalışır ancak başaramaz ve hayvanlar ateşe dalarlar” sonra dedi ki: “İşte benîm ve sizin durumunuzdur, ben ateşten uzak dur, ateşten uzak dur, diyerek peştemalinizden tutarım, ancak siz bana galabe çalar ve içine girmeye başlarsınız”.

Ahmed'İN rivayet ettiğine göre: “Ey ümmet benim ve sizin misaliniz geceleyin ateş yakan adamın misali gibidir, kelebekler ve ateşe giden böcekler ona gelmeye başlarlar, adam onlara engel olmaya çalışır ancak ateşe düşmelerine engel olamaz, işte bende aynı şekilde peştemalinizden yakalar ve sizi Cennete çağırırım ancak bana galabe çalar ve Cehenneme düşersiniz”

Yine Ahmed, Abdullah İbn Mes'ud (r.a)'dan Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

“Allah Teâlâ bazı şeyleri haram kıldı, ancak sizden birilerinin onları işleyeceğini bildi, siz ateşe kelebek ve böceklerin gittiği gibi gidirsiniz ben ateşe düşmemeniz için peştamalinizden yakalarım”.

Abdullah İbn Abbas (r.a)'in hadisinde Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Ben sizi uyarıyorum Cehennemden sakınınız. Allah Teâlâ'nın koyduğu sınırları aşmayınız! Öldüğünüzde terk edilirsiniz ve ben sizin için havz'ın başındayım. Kim gelirse kurtuluşa erer. Bazı kavimler sol tarafa alınırlar ben Ya Rabbi ümmetim diyorum. Şöyle buyururlar: “Onlar senden sonra gerisin geriye döndüler yani eski İnançlarına döndüler.”

^{15[15]} Başka rivayetinde Bezzâr: “Ben sizi uyarıyorum ve diyorum ki; Cehennemden sakınınız! Sınırları aşmaktan sakınınız! Cehennemden sakınınız! Hadleri aşmaktan sakınınız!” Sonra hadisin kalan kısmını rivayet etti.

İmam Müslim'in “Sahih”ide Ebu Hureyre (r.a.) şöyle dedi:

“Ve yakın akrabalarını uyar.” ^{16[16]} ayeti kerimesi nazil olduğunda Peygamber (s.a.v) bütün Kureyşlileri toplanmaya davet etti. Bütün Kureşliler toplandılar. Sonra Peyagmber (s.a.v) şöyle buyurdular:

^{15[15]} Bezzar, Teberânî.

^{16[16]} Şuara: 26/214.

“Ey Ka'b oğulları! Ey Lüey oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden koruyunuz. Ey Mürre b. Ka'b oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden koruyunuz. Ey Abduş-şems oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden koruyunuz Ey Abdelmenaf oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden koruyunuz Ey Haşim oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden koruyunuz Ey Abdulmuttalib oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden koruyunuz. Ey Muhammed kızı Fatıma! Kendini ateşten koru! Çünkü ben Allah'ın yanında sizin için hiçbir şeye sahip değilim” Ya'lâ b. El-Eşkad, Küleyb b. Hüzn'den anlattığına göre Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu işitim dedi:

“Gücünüzün nisbetince Cenneti isteyiniz ve yine gücünüzün yettiği kadar Cehennemden kaçınız. Çünkü Cennet, kendisini isteyene karşı İlgisiz kalamaz ve Cehennemde kendisinden kaçandan gafil olmaz. Ahiret tuzaklarla sarılıdır. Dünya ise şehvet ve lezzetlerle sarılıdır. Sakın ha! Dünya sizi ahireti kazanmaktan mahrum etmesin.”
17[17]

Yahya b. Abdullah b. Abbas (r.a)'mdan rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdular:

“Ne Cehennemden kaçanın uyuduğunu ne de Cenneti isteyenin uyuduğunu gördüm”.
18[18]

Yusuf b. Atiyye, Mualla b. Ziyat'tan rivayet ettiğine göre: Harb b. Hayyan bazı geceler dışarı çıkar ve avazı çıktığı kadar bağırır ve şöyle derdi: “Ne tuhaftır Cenneti isteyipte uyuyan kişi ve ne tuhaftır Cehennemden kaçınıpta uyuyan adamın hali. Sonra şu ayeti kerimeyi okurdu:

“Yoksa o ülkelerin halkı geceleyin uyurlarken kendilerine azabımızın gelmeyeceğinden emin mi oldular?” 19[19]

Ebul Cevzâî: “Eğer yetkili olarak atansaydım, yollara minareler diker ve insanlara

^{17[17]} Tabaranî ve bazıları rivayet etti. Bu hadisi aynı zamanda Ya'lâ b. A'meş o da Abdullah b. Cerat'tan o da Peygamber (s.av)'den rivayet etmiştir. Ya'lanın hadisi batıl ve münkerdir.

^{18[18]} Tirmizî, Yahya için zayıftır denilmiştir. İbn Merdeveyh bundan daha güzel bir şekilde diğer bir rivayeti vardır Ebu Hüreyre'den. Tabaranî de bunun bir benzerini Enes (r.a) tan rivayet etmiştir. İbn Adî zayıf bir isnatla Ömer (r.a) dan rivayet etmiştir

^{19[19]} A'raf: 7/97.

şöyle seslenmelerini isterdim: “Cehennem var Cehennem var!” ^{20[20]} Abdullah b. Ahmet aynı kitapta geçtiğine göre malik b. Dinar'dan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Eğer kendime yardımcılar buisaydım Basra'da minarelerde gece insanları Cehennem var Cehennem var diye uyarırdım” Sonra şöyle dedi: “Eğer yardımcılar buisaydım onları dünyanın minarelerine dağıtırdım. Sonra ey insanlar Cehennem var Cehennem var demelerini isterdim.”

2. Cehennemden Korkma Ve Ondan Korkanların Halleri

Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:

“Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için gerçekten açık, ibretli deliller vardır. Onlar ayaktaiken, otururken ve yanları üzerine yataırken Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. Ve Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, Sen yücesin, bizi ateşin azabından koru.” derler. Rabbimiz! Sen kimi cehennem ateşine sokarsan onu rezil etmişsindir. Zalimlerin hiç yardımcıları yoktur” ^{21[21]}

Yüce Kitabın başka bir yerinde ise şöyle buyuruyor:

“Rabbimiz; “De ki, size, o istediklerinizden daha hayırlısını haber vereyim mi? Korunan kullar için Rablerinin yanında cennetler var ki, altlarından ırmaklar akar, içlerinde ebedî kalmak üzere onlara, hem tertemiz eşler var, hem de Alh'h'dan bir rıza vardır. Allah, o kulları görür. Onlar ki, “Ey Rabbimiz! Biz inandık, iman getirdik, antik bizim suçlarımızı bağışla ve bizi ateş azabından koru” derler.” ^{22[22]}

Yine yüce Rabbimiz:

“O çok merhametli Allah'ın (has) kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ile yürürler ve cahil kimseler kendilerine laf attığı zaman (incitmeksizin) “Selam” derler (geçerler).Ve

^{20[20]} Ahmed “Zühd” isimli kitabında rivayet etti.

^{21[21]} Al-i İmran: 3/190-192.

^{22[22]} Al-i İmran: 3/16-17.

onlar ki, Rablerine secdeler ve kıyamalar ederek yatarlar. Onlar ki, şöyle derler: “Cehennem azabını üzerimizden sav!” Doğrusu onun azabı geçici bir şey değildir. Orası cidden ne kötü bir uğrak, ne kötü bir konaktır.” ^{23[23]}

Başka bîr ayette:

“Ve O’nun merhametini umarlar, azabından korkarlar.” ²⁴[24] Diğer bir ayette:

"Rablerinin azabından korkarlar." 25[25]

İbrahim Suresinde ise:

“Bu, makamımdan ve tehdidimden korkan içindir.” ²⁶[26]

Tur Suresinde ise:

“Birbirlerine yönelip soruyorlar. Ve diyorlar ki: “Gerçekte biz daha önce (dünya hayatında) ailemiz içinde (âkibetimizden) korkardık”. Allah bize lütfetti de bizi (vücûdun) içine işleyen (kavurucu) azabdan korudu.” ²⁷[27]

İbrahim Et-Teymî şöyle dedi: Cehennem azabından dolayı- üzülmeyen kişinin cehennem ehli olmasından korkulur. Çünkü Cennet ehli olanlar şöyle diyorlar:

“Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamd olsun” ^{28[28]} Cehennem azabından korkmayan kişinin Cennet ehli olmamasından korkulur. Çünkü onlar da şöyle derler:

“Gerçekte biz daha önce dünya hayatında ailemiz içinde -akıbetimizden- korkardık”

29[29]

Peygamber (s.a.v) çoğu zaman Cehennem azabından Allah'a sığınırđı. Bunu namazda ve diğerk hallerde tekrar etmemizi emrederdi.

Enes (r.a) şöyle dedi: “Peygamber (s.a.v.)’in en çok yaptığı dua: “Ey Rabbimiz!

²³[²³] Furkan: 25/25/63-66.

²⁴[²⁴] İsra: 17/17/57.

25[25] Mearic: 70/27.

26[26] İbrahim: 14/14.

27[27] Tur: 52/25-27.

28[28] Fatır: 35/34.

29[29] Tur: 52/26.

Bize dünyada bir güzellik ve ahirette de bir güzellik ver ve bizi ateş azabından korusun!”

30[30]

Nesâî’de geçtiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a.) Peygamber (s.a.v.)’in şöyle buyurduğunu işitmiştir:

“Allah’ım Cehennemden sığağından sana sığınırım”

Yine Süneni Ebu Davud ve İbn Mâce’de geçtiğine göre, Cabir (r.a.) Peygamber (s.a.v.)’in bir adama şöyle dediğini rivayet eder:

“Namazda nasıl dua ediyorsun?” Adam dedi ki “Kıyamet gününde şahitlik eder misin?” Sonra şöyle devam etti: “Allah’ım senden Cenneti diliyor ve Cehennem ateşinden de sana sığınıyorum. Ama ben senin ve Muaz’ın mırıldandığı gibi iyi mırıldanamıyorum. Peygamber(s.a.v.);

“Bırak mırıldanmayı”. Başka bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Ben ve Muaz mırıldanıyor muyuz?! Halbu ki, biz ateşten Allah Te l ya sığınıp Cennete girmek istiyoruz”. 31[31]

İmam Ahmed “M snectinde Selim El-Ensari’den rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v.) ona şöyle dedi: “Kur’an’dan ne biliyorsun?” Dedi ki

“Ben Allah’tan Cenneti diliyor ve onunla Cehennem ateşinden O’na sığınıyorum. Sen ve Muaz’ın mırıldamasını güzel yapamıyorum” Peygamber (s.a.v):

“Benim ve Muaz’ın mırıldanmasını yapabilir misin biz ancak Allah Teâlâ’dan Cenneti İster ve Cehennemden O’na sığınırız.”

Süveyd b. Said’in hadisinden rivayet ettiğimiz gibi, Hafs b. Meysere, Zeyd b. Eşlem’den O da Abdullah İbn  mer’den rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Cennete onu  mit eden girer, Cehennemden ise korkan kişi kurtulur ve Allah Teâlâ merhamet edene merhamet eder” Ebu Nuaym ise şöyle rivayet etmiştir: “Allah Teâlâ

30[30] Buhari.

31[31] Bezzar.

ancak merhametli kullarına merhamet eder.” 32[32]

Ebu Nuaym'm rivayetine göre Ömer (r.a.) şöyle dedi: “Eğer gökyüzünden bir sesin şöyle dediğini işitsem “Ey insanlar hepiniz Cennete gireceksiniz, sadece bir kişi giremeyecektir denilse korkarım ki o kişi ben olurum”

İmam Ahmed Abdullah b. Rumi'den rivayet ettiğine göre, Osman (r.a.) şöyle dedi: “Eğer ben Cennet ile Cehennem arasında bir yerde olsam ve hangisine gitmem gerektiği emredileceğini bümeysem, emredilmeden önce kum olmayı tercih ederim”.

Hiç Kimsenin Azabından Kurtulamayacağı Cehennemden Korkmak

Yaratılanlardan hiç birisi Cehennem korkusundan kurtulmamıştır. Allah Teâlâ kullarını günah işledikleri takdirde cezalandıracağını va'd etmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“İşte bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmetlerdendir. Sakın Allah'la beraber başka bir ilâh edinme. Aksi halde kötülenmiş ve Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmış olarak cehenneme atılırsın”. 33[33]

“İçlerinden kim: “Ben, Ondan başka bir ilâhım” derse, biz ona cehennemi ceza olarak veririz. Zalimleri biz böyle cezalandırırız.” 34[34]

İbn Ebi Dünya'nın Ebi Hayseme'den yaptığı rivayete göre Ammare b. El-Ka'ka'ın Ebu Zür'a'dan varid olan bir hadiste Ebu Hüreyre (r.a.) Peygamber (s.a.v)'den şefaât hadisinde:

“İnsanlar Adem (a.s.) geliyorlar” hadisini zikrederken şöyle buyurdu:

“Rabbim bugün öyle bir kızmıştır ki ne bundan önce böyle kızdı ne de bundan sonra

32[32] Ve ekledi: Gariptir. Zeyd'in merfu hadisinden muttasıl olarak, fakat Hafs bunda tek başına kalmıştır. İbn Aclan da Zeyt'ten Mürsel olarak rivayet etmiş tir.

33[33] İsrâ: 17/17/39.

34[34] Enbiya: 21/21/29.

böyle kızacaktır. Bana bir şey emretti ve ben isyan ettim-günah işledim-, korkuyorum beni ateşe -Cehenneme- atacak benim derdim bana yeter siz başkasına gidiniz. Aynı şekilde Nuh, İbrahim; Musa ve İsa (a.s) hepsini zikretti. Onlar da aynı şekilde cevap verdiler.” ^{35[35]} Buhari ise diğer taraftan başka bir ifadeyle rivayet etmiştir: “Halen Nebiler, sıddıklar, şehitler ve salih kimseler ateşten korkuyor ve korkutuyorlar.” Diğer taraftan bazı zahid kimselerden rivayet edilen ateşten Cehennemden korkmamak gerektiği meselesi ise doğrudur biz inşallah buna daha sonra değineceğiz.

İbn Mübarek, Ömer b. Abdurrahman b. Mehdinin bana haber ettiğine göre, Vehb b. Münebih'ten şöyle işittim dedi: Hekimlerden biri şöyle dedi: “Ben Cennet sevabı için Allah Teâlâ'ya ibadet etmekten haya ederim. Hiç kötü kiralanmış gibi olur muyum? Verdiğinde amel edecek vermediğinde ise amel iştir. etmeyecek. Aynı şekilde ateş-Cehennem korkusundan dolayı Allah Teâlâ'ya İbadet etmekten haya ederim. Hiç olur mu? Korktuğunda amel edecek korkmadığında da amel etmeyecek. Benim kalbimden ancak O muhabbetini alabilir başkası asla alamaz.” Ebu Nuaym bu şekilde rivayet etmiştir. Bu sözü rivayet edenlerden bazıları bunu şu şekilde tefsir etmişlerdir: “Sadece korkudan veyahut sadece ümitten dolayı Allah Teâlâ'ya ibadet edilmesi hoş karşılanmamıştır.”

Seleften bazıları: Amel etmeyip sadece “İstemek ve dilemek” ile Allah Teâlâ'ya kulluk eden hayalcidir mürciedendir. Sadece korkudan dolayı kulluk eden ise haricidir. Sadece sevgi için kulluk eden ise zındıktır. Ama Allah Teâlâ'dan korkup ümit ederek O'na olan muhabbet ile kulluk ederse muvahhid mümin olur. Bu da şunu gösteriyorki; kişi Allah Teâlâ'ya bu üç durumu yani muhabbeti, korkuyu ve ümidi göz önünde bulundurarak ibadet etmelidir. İbadette bu üç esas mutlaka bir araya getirilmelidir. Bunlardan birini terk eden kişi imanın gereklerinden birini terketmiş olur. Yukarıda zikrettiğimiz hekimin sözüne göre, sevginin yani muhabbetin korku ve ümitten daha fazla olması gerektir.

Fudayl b. İyad yukarıda zikrettiğimiz hekimin sözüne dayanarak "Muhabbet-sevgi- korkudan daha faziletlidir," dedi.

Yahya b. Muaz da: “Seni günahattan alıkoyan korku sana kâfidir, fakat muhabbette sevgide ölçü bu değildir,” dedi.

^{35[35]} Ayrıca Müslim “Sahih”inde Ebu Heyseme'den rivayet etmiş fakat tam metnini zikretmemiştir.

Ama İmam Ahmet, Mutarriif, Hasan ve diğer bir kısım alimler “Korku” ve “Ümit” selef alimlerinin çoğuna göre bir birbirinden fazla olamazlar aynı derecede olmalıdırlar demişlerdir. “Korku”yu “Ümid” tercih edenler de olmuştur. Ebu Süleymen Ed-darani ve Füdayl gibi alimler.

Bu konu ile ilgili olarak Huzeyfe el-Mer'asîde şöyle dedi: “Korkudan dolayı kulluk eden kötü kuldur, sadece ümit ile kulluk eden de kötü kuldur. İkiside benim gözümde aynı derecededirler.” Burada kastedilen sadece bunlardan birisi için kulluk eden kötü kul olur denilmiştir.

Vüheyb b. El-Verd: “Kulluk belli bir ücret karşılığı tutulan bir işçinin yapacağı işe benzemez. Yani eğer iyi yaparsan ücreti şudur demek değildir. Burada eleştirilen bir amel yapılırken sadece ücret-sevap gözetilmesi doğru değildir. Bu makamda ariflerin dikkat çektikleri İki husus vardır:”

Birincisi: Allah Teâlâ'nın zâtı sevmeye ve ibadet edilmeye layıktır. Mükâfatlandırma ve cezalandırmasına bakılmaksızın O'na yakınlaşmak ve ona ulaşmak için vesilelere tutunmak gerekir. Şairin dediği gibi:

“Tekrar dirilmeye hazırlan; bize onu gören gelmemiş, Cehennem ateşi tutuşturulmamış olsa bile peki nimeti verenden, haya etmeleri kullar için gerekli bir hak değil midir?”

Şair burada şuna işaret etmektedir: Allah Teâlâ'nın kullarına verdiği nimetlerinden dolayı kulları ona şükretmeli ve ondan haya etmelidirler. Peygamber (s.a.v) ayakları şişene kadar namaz kılması da bu hakikate işaret etmektedir. “Senin geçmiş ve gelecek günahların affedildiği halde sen neden kendine bu kadar eziyet ediyorsun?” diye sorulduğunda, Yüce Peygamber (s.a.v)'in cevabı çok farklıdır. *“Şükreden bir kul olmayayım mı?”*

İkincisi: Ümit ve korkunun en mükemmeli sadece Allah Teâlâ'nın zâtı ile ilgili olup Cennet ve Cehennemde bulunan mahlukatla ilgili olmayandır. Korkunun en yüksek derecesi Allah Teâlâ'dan uzaklaşmak, öfkesine hedef olmak ve Ondan mahrum olmak korkusu olmalıdır. Allah Teâlâ'nın bu merhaleleri kendi düşmanlarının Cehenneme maruz kalmalarını belirttiği ayeti kerimede olduğu gibi:

“Hayır! Şüphesiz onlar o gün, Rabblerinden mahrum kalacaklardır. Sonra onlar, şüphesiz cehenneme sürükleneceklerdir.” ^{36[36]}

Zünnun el-Mısırî şöyle dedi: “Allah Teâlâ’dan ayrılık korkusu, Cehennem korkusu kıyasla denizde bir damla gibidir. Nasıl ki, en büyük ümit Allah Teâlâ’nın zâtını görme, rızasını kazanma ve O’na yakın olma ile alakalı ise bu meselede böyledir. Fakat bazı insanları bu mevzu’yı karıştırır ve bunun -Allah görme nimeti- böyle olmadığını yani Cennet nimetlerinden olmadığını zanneder ya da bunlar bu isim altında zikredilemezler yahutta bunların aksi Cehennem ismi altında zikredilemezler. Halbuki, mevzu onların algıladığı gibi değildir.”

Bu durumla alakalı olarak bir nokta daha kaldı ki onuda açıklamamız lazım. Cehennemde Allah Teâlâ’nın hazırladığı çeşitli azaplardan arifler korkmaz ve Cennette bulunan çeşitli nimetler yaratılmış olduklarından dolayı arifler onu istemez ve sevmeyiz iddiası yanlıştır. Bu meselenin böyle olmadığına delalet eden zahiri hususlar çoktur. Bu aynı zamanda insanın kendisine uygun olana meyledip sevmesi nefret ettiği seyide hoş karşılamayıp çirkin görmesi, fitrata da aykırı değildir. Bu ancak sekir baygınlık ve aklını kaybetme esnasında söylenmiş olabilir. Böylece kulun kesinlikle sağlam bir iradeye sahip olmadığı ve akli başına geldiğinde bunun şeriata aykırı olduğunu bilir ve idrak eder.

Biz bu meselenin izaha kavuşması için bir misal vereceğiz inşallah. Böylece daha iyi anlaşılmış olur. Cennet ehli Cennete girdikten sonra Rabbieri onları kendini görmeye, ziyaret etmeye ve orada hazır bulunmaya davet ettiğinde, onlar Cennette daha önce gördükleri bütün nimetleri unuturlar. Cennet nimetlerinden hiçbir şeye iltifat etmezler. Allah sübhanehu ve tealayı gördükleri müddetçe bu devam eder. Bu günü anlatan hadislerde zikredildiği gibi Allah Teâlâ’ya baktıklarında Cennet nimetlerinin tamamını hakir görürler. O esnada Cennet nimetlerinden bir şey onlara hatırlatıldığında ondan yüz çevirip o nimetleri bu esnada istemediklerini bildirirler. içinde bulundukları halden mahrum olmamak için bundan sakınırlar. Eğer bir azapla İbtıla olurlarsa ona iltifat etmezler ve belki de acısını hissetmezler. içinde bulundukları nimetten mahrum olabilirler diye sakınırlar. Evlerine döndüklerinde kendileri için yaratılmış çeşit çeşit nimetleri daha ziyadesiyle bulurlar ve o anın özlemiyle İkinci defa cemelullahı görmek

^{36[36]} Mütaffifin: 83/15-16.

isterler.

Siddik ariflerin kalplerini, Allah Teâlâ'nın nuru kapladığı zaman dünyadaki halleri aynen böyledir. Bu aynı zamanda Allah Teâlâ'yı görecekleri an yaşayacakları hallere de delildir. Çünkü onlar o halde iken yani Allah Teâlâ'yı görme, muhabbetine gark olma nimeti ve ona yakınlaşma ile nimetlenirken başka bir şeye dönüp bakmazlar. Bu büyük nimetin yanında diğer nimetler gözlerinde değersiz olur. O büyük nimetten mahrum olma, uzaklaşma ve o nimete yakınlığı kaybetme korkusunun dışında başka bir korku yaşamazlar. Bu hali geçtikten sonra akıllarına dönerler. O halin galibiyeti ve etkisi üzerlerinden geçtikten sonra nefisleri ve iradelerinin yerinde olduğunu görürler. O zaman Cennete iştiaf içinde olup Cehennem azabından korkarlar.

Eser müessire delalet eder, “Cehennem”in Allah Teâlâ'nın gazabı ve müntakim sıfatının eseri olduğunu arifler bilmektedirler. Ateşten korkmak hakikatiyle onu yaratandan korkmak olduğunu ve Allah Teâlâ bununla kullarını korkuttuğu ve O'nun bunu sevdiğini ve o ateşe düşmekten korktuklarını ve ondan sakındıklarını dolayısıyla “Cehennem den korkan, hakiki manasıyla muhabettiyle ve sevgisiyle Allah Teâlâ'dan korkuyor manasına gelir”.

Cehennemden Ne Kadar Korkmak Lazım?

Korkunun vacip olan miktarı kişiyi farzları yapmaya ve haramlardan sakındıracak kadar olan miktarıdır. Bundan fazlası şayet onu nafileleri -yasaklananları- yapmaya ve mekruhların inceliklerinden sakındırmaya sevk ediyorsa bu güzel bir korkudur. Yok, eğer bu fazlalık onu hastalığa, ölüme veya üzüntüye sevk edip yapılması gereken güzel şeyleri yapmaktan aciz bırakıyorsa bu güzel bir korku değildir. Bundan dolayıdır ki selef alimleri, Atâ es-Süleminin içine düştüğü halden korkuyorlardı.

Ata es-Sülemi, şiddetli korkudan Kur'an-ı Kerim'i unutup yatağa düştü. Korkunun kendisi maksut-gaye- değildir. Ancak o avın elde edilebilmesi ve kulûğa sevk edilmesi için kullanılan bir kamçıdır. Bu minvalden bakıldığında ateşte Allah Teâlâ'nın kullarını korkuya ve haramlarından sakınmaya sevk eden nimetlerinden bir nimettir. Bu manaya

binaen Alâh Teâlâ Rahman Suresinde bunu insanlar ve cinler için bir nimet olarak zikretmiştir.

Süfyan b. Uyeyne: Allah Teâlâ ateşi bir rahmet olarak yarattı ve kullarını onunla korkutup haramdan vazgeçip terk etmelerine vesile kıldı.^{37[37]} Asıl gaye: Allah Teâlâ'ya itaat etmek, sevdiklerini ve razı olduklarını yapmaktır, Yasakladıklarını ve çirkin gördüklerini de terk etmek.

Kalplerde Allah korkusunun, heybetinin ve büyüklüğünün açığa çıkmasını elbette inkâr etmiyoruz. Bu da mutlaka kast edilmiştir. Fakat bunda yeterli olan miktar Allah Teâlâ'ya yakınlaşmaya, hoş karşıladıklarını yapmak ve çirkin gördüklerini terk etmeye, yardımcı olanlardır. Eğer korku bu gayenin dışına taşar ve buna mani olur ise korkudan kastedilen elden kaçmış olur. Ancak korkan kişi mazur olursa o ayrı adedilir. Seleften bazılarına ateş korkusundan ya da yanlarında ateşten bahsedildiği zaman daima ağlayıp endişe ve tedirginlik içinde kalırlardı. Hatta yanlarında ateşten bahsedildiği zaman bayılıp yere yığılanlar da olurdu. Senedi zayıf olsa bile Peygamber (s.a.v.)'den de buna benzer bir olay rivayet edilmiştir. "Hamza ez-Ziyat Hümrân b. A'yun'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber sallallahû aleyhi ve selam *"Çünkü bizim yanımda ağır zincirler ile cehennem vardır. İnsan boğazından geçmez yiyecekler ile acıklı azap vardır."* Ayetini birisi okurken işitti ve orada bayıldı. Diğer bir rivayette bayılana kadar ağladı.

38[38]

Abdulaziz b. Revad şöyle dedi:

"Allah Teâlâ yüce Peygamber (s.a.v.)'e "Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun." ^{39[39]} ayetini vahy ettiğinde, bir gün Resûlallah (s.a.v.) bunu ashabına okudu ve bir genç orada yere yığılıp bayıldı. Peygamber {s.a.v.) mübarek ellerini çocuğun kalbi üzerine koydu, birde baktı ki, kalbi atıyor. Peygamber (s.a.v.):

"Ey genç Lailaheillallah de" buyurdu." Genç kendine söyleneni tekrar etti. Peygamber (s.a.v.) onu Cennetle müjdeledi. Sahab-i Kiram sordular: "O bizden midir?"

^{37[37]} Ebu Nuaym.

^{38[38]} Bu mürsel bir hadistir. Hümrân ise zayıftır. Bazıları da Hümrân Ebu Harb b. el-Esved' ten mürsel olarak rivayet etmişlerdir. Hümrân'ın İbn Ömerden rivayet ettiği söylense de sahih değildir.

^{39[39]} Tanrim: 66/6.

Peygamber sallallahû aleyhi ve selem, Allah Teâlâ'nın *"Bu müjde benim karşıma çıkacağından çekinen ve benim tehditlerimden korkanlar içindir."* ^{40[40]} ayetini duymadınız mı?" buyurdular. ^{41[41]}

El-Curcani "Kitabu'n-Nevahin"de bir arkadaşımız Cafer b. Süleyman'dan O'da Lokman el-Hanefi'den rivayet ettiğine göre şöyle dedi: "Peygamber (s.a.v.) Cehennem azabından dolayı gece vaktinde yardım diye bağırıp kıvranan gencin yanına geldi. Sabahladığında ise *"Ey genç dün gece meleklerden bir kısmını çok ağlattın,"* buyurdular.

Süleyman b. Süheym: Abdullah İbn Ömer (r.a.)tan görenler rivayet edip bana haber ettiler kî, İbn Ömer namaz kıldığında sanki üzerinde bir ağırlık varmış gibi bir tarafa meyleder eğilip bükülürdü. Hatta bizim dışımızda biri onu görseydi, onu yaralı sanırdı. Bu da Cehennemin zikredilmesinden kaynaklanıyordu.

"Zincirlerle elleri, ayaklarına bağlanmış olarak bu ateşin dar yerine atıldıklarında ise orada "Yok olmayı" isterler." ^{42[42]} gibi ayetleri okuduğunda oluyordu. ^{43[43]}

İmam Ahmed "Zühd" kitabında, Abdurrahman b. Yezid b. Cabir şöyle dedi: Yezid b. Mirsad'a dedim ki: "Gözlerinin kuruduğunu hiç görmedim."

"Ne işin var onunla?" dedi.

"Umulur ki, Allah Teâlâ bana da faydalanacağım bir şey öğretir, diye cevapladım. Ey kardeşim Allah Teâlâ beni ateşte hapsedmekle tehdit etti. Şayet ona isyan edersem. "Beni hamama hapsedmekle tehdit etmiş olsaydı bile gözümüm kurumaması için yeterlidir." Ona:

"Namazlarında da böylesin" dedim.

"Ne işin var onunla?" dedi. Ona:

"Umulur ki, Allah Teâlâ bana da faydalanacağım bir şey öğretir," dedim. Ailemin yanma oturmak için gittiğimde istemediğim halde peyda olan bîr hal var. Yemeği sofraya

^{40[40]} İbrahim: 14/14.

^{41[41]} İbn Ebu Revad. İkrime' den, o da Abdullah İbn Abbas'tan rivayet etti. Hakım'de bu şekil üzere tashih ermiştir.

^{42[42]} Furkan: 25/25/13.

^{43[43]} Ebu Ubeyde.

koyuyorlar. Ancak benimle yemek arasına bir engel olur ve yemem. Hanımım ve çocuklarım ağlayana kadar ve ne için ağladıklarını bilmezler. Bu durum belki de Hanımım usanıp bıktırıyordu ki şöyle diyordu: “Yazıklar olsun bu ne bitmez üzüntü. Böyle dünya hayatında, hiç rahat yüzü görmedi seninle bu gözler.

Yezid b. Havşeb dedi ki: “Ömer b. Abdulaziz ve Hasan Basri'den daha çok Allah Teâla'dan korkan görmedim. Sanki ateş onun ikisi için yaratılmış.”

Damira, Havsa b. Ömer (r.a.)'dan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Hasan (r.a.) ağlıyordu. Niçin ağlıyorsun diye sorulduğunda: “Yarın ateşe atılırım diye korkuyorum,” dedi.

Fü rat b. Süleyman, Hasan (r.a.)'ın şöyle dediğini naklediyor: “Müminler, kendilerinden işitme ve görmeleri gitmiş, artık bilmeyenler onları hasta zanneder. Vallahi onlar öyle bir kalp sahibiler ki, görmüyor musun ayeti kerime onlar hakkında ne diyor;

“İçimizdeki üzüntüyü gideren Allah'a hamd olsun.” ^{44[44]} Dünyada haddinden fazla zorluk ve zahmet gördüler ve daha önceki müminlerin çekmediği zorluk ve meşakkat kalmadı, insanları üzen şeyler hiçbir zaman onları üzmedi fakat onları üzen ve ağlatan Cehennemdi. ^{45[45]}

İbn Ebu Dünya, Abdurrahman b. El-Haris b. Hişam'dan şöyle rivayet etmiştir: “Abdulah b. Hanzeleyi bir gün hastalığından dolayı ziyaret ettim. Yanında oturan birisi;

“Onlara bir cehennem döşeği ile üzerlerini örtecek bir cehennem yorganı verilir.” ^{46[46]} Bu ayeti okuyunca, öyle ağladı ki, ölecek zannettim. Dedi ki: “Cehennem tabakaları arasına girdiler. Sonra ayağa kalktı. Orada bulunanlardan birisi: Ey Ebu Abdurrahman otur. Dedi ki, Cehennemi hatırlamam beni oturmaktan alıkoydu. Bilemiyorum belki de Cehenneme gireceklerden biri de benim.”

Abdurrahman b. Mus'ab'ın hadisinde varîd olduğu gibi bir gün bir adam Fırat kıyısında gezinirken şu ayeti *“Şüphesiz ki suçlular, cehennem azabında ebedi olarak*

^{44[44]} Fâtır: 35/34.

^{45[45]} İbn Mübarek, Hasan (r.a.)'tan buna benzer bir rivayeti nakletmiştir.

^{46[46]} A'raf: 7/41.

kalacaklardır.” ^{47[47]}

“İşitti ve dinlemeye başladı. Okuyan kişi şu ayeti Kendilerinden “O azap gevşetilmez ve onlar onun içinde her ümidi kesmişlerdir” ^{48[48]} okuyunca adam Fırat nehrine düştü ve öldü.

Ebu Bekir b. Ayyaş'ın hadisinde: Füdayl b. İyad'ın arkasında akşam namazı kıldım yanımda da oğlu Ali vardı. Füdayl;

“O çokluk kuruntusu sizleri oyaladı” ^{49[49]} ayetini okumaya başladı ve şu ayete;

“Andolsun ki, cehennemi göreceksiniz.” ^{50[50]} ulaştığında oğlu Ali yere yığılıp bayıldı. Füdayl ise ayeti tamamlamaya güç yetiremiyor. Sonra bize korkan kişinin namazı gibi bir namaz kıldırdı. Namaz bittikten sonra Ali'nin başında bekledim ancak gece yarısı kendisine gelebildi.

Ebu Nuaym kendi isnadı ile Fudayl'den rivayet ettiğine göre, şöyle dedi: Ali avluda iken onu gözetliyordum: “Cehennem! Evet ne zaman ondan kurtulacağız,” diyordu. Ali bir gün İbn Uyeynenin yanında îdi, Süfyan Cehennemden bahsettiğinde Ali'nin elinde bulunan kağıtta bir şeyler vardı. Bir çığlık attı elindeki düştü -yada fırlattı- ve yere baygın düştü. Süfyan ona döndü ve şöyle dedi: Eğer bilseydim sen buradasın Cehennemden bahsetmezdim. Ayılmadı tâki Allah Teâlâ dileyene kadar.

Ali b. Haşrem dedi ki: Mansur b. Ammar'ın şöyle dediğini duydum: “Bir gün Mescid-i Haramda sohbet ederken Cehennemin sıfatlarından bahsettim. Füdayl b. İyad baygın düşene kadar çığlık attı ve yere yığıldı.”

Ebu Nuaym “Hilye” isimli kitabında anlattığına göre Ali b. Fudayl imama uydu ve imam namazda Rahman Suresini okudu. İmam selam verince Ali'ye soruldu: İmamın şöyle okuduğunu duymadın mı?

“Çadırlar içerisinde gözlerini yalnız kocalarına çevirmiş huriler vardır.” ^{51[51]}

^{47[47]} Zuhurf: 43/74.

^{48[48]} Zuhurf: 43/75.

^{49[49]} Tekasür: 102/1.

^{50[50]} Tekasür: 102/6.

^{51[51]} Rahman: 55/72.

“Dedi ki: Beni ondan daha önce geçen bir ayet meşgul etti “Üzerinize dumansız bir alev ve ateşsiz bir duman gönderilir de birbirinizi kurtaramaz ve yardımlaşamazsınız”
52[52]

İbn Ebi Zi'b dedi ki: Ömer b. Abdulaziz'i gören biri anlattı. Yanında birisi;

“Elleri boyunlarına bağlı olarak onun dar bir yerine atıldıkları zaman da, oracıkta yok olmayı isterler.” 53[53]

ayeti okudu Ömer b. Abdulaziz ağlamaya başladı boğazı tılandı. Sessiz ağlamaya başladı, oturduğu meclisi terk edip evine girdi ve yalnız kalmayı yeğledi.

Ebu Nuh el-Ensarî şöyle dedi: Ali b. Hüseyin namaz kılarken secde de bulunduğu anda o evde yangın çıktı. Onu çağırmaya başladılar. Ey Allah'ın resulünün oğlu yangın... Yangın! diye bağırma ya başladılar. O ise yangın söndürülene kadar başını secdeden kaldırmadı. Seni ondan oyalayan ne idi? Diye sorulduğunda İkinci “Ateş-Cehennem” dedi.

Ahmet b. Ebu el-Havarî, Ebu Süleymanın şöyle dediğini işittim dedi: “Belki başım iki ateş dağının arasında olacak veya belki Cehennemin en dibine indiğimi gördün akibeti bu olabilecek adam nasıl olur da dünyadan zevk alır?” İmam Ahmet dedi ki: Ebu Abdurrahman el-Esedî bana dedi ki, Said b. Abdulaziz'e sordum:

“Nedir namazda sana musallat olan bu ağlama?” Dedi ki:

“Ey kardeşimin oğlu niçin soruyorsun?” Dedim ki:

“Amca olur ki, Allah Teâlâ bunda benim de faydalanacağım bir şey verir bana.” O da bana:

“Her namaz kılmak için kalktığım da Cehennem bana yeni bir surette görünür”. dedi.

Serar Ebu Abdullah dedi ki: Ata es-Sülemî'yi çok ağladığı için kınadığımda, Bana dedi ki:

52[52] Rahman: 55/35.

53[53] Furkan: 25/35/13.

“Nasıl olurda benim faydam için olan bir şeyde beni kınarsın ey Serar. Cehennem ehlini ve onların gördüğü azabı hatırladığım da, kendimi onların yerine koyuyorum. İki elim boynuna kelepçelenmiş ve ateşe götürülürüm nasıl olur ağlayıp bağırmayayım ve nasıl olur vücudum azap görür ve ben ağlamam.”

Allame b. Ziyâd dedi ki, Mutarrif, kardeşleri yanında bulunduğu bir vakit Cennet ve Cehennem mevzulanna daldılar. Mutarrif şöyle dedi: “Ne dediğinizi bilmiyorum Cehennem hakkında anlattıklarınız benimle Cennet arasına girdi.”

Abdullah b. Ebi Züheyl şöyle dedi: “Cehennem akili kişiyi Cennetten bahsetmeye engel oldu.”

Yezid Er-Rekkâşî çok ağladığından dolayı hep kınanırdı. Bir gün ona şöyle denildi:

“Şayet Cehennem sadece senin için yaratılmış olsa bu kadar ağlaman normaldir.” Onlara şöyle cevap verdi: “Ateş benim, arkadaşlarım, cin ve insanlardan olan kardeşlerimiz dışında kimseler için mi yaratıldı sanıyorsunuz? Şu ayeti okumuyor musunuz?

“Ey insan ve cin! Sizin de hesabınızı ele alacağız.” ^{54[54]} ve

“Özerinize ateşten alev ve duman gönderilir de birbirinizi kurtaramaz ve yardımlaşamazsınız” ^{55[55]} ve şu ayete kadar okudu.

“Cehennem ile kaynar su arasında mekik dokurlar.” ^{56[56]} Sonra odada turlayıp ağlayarak bayılincaya kadar çağırıp bağırmaya başladı.

Rabiat-ul Adeviye'ye içinde Cehennemin geçtiği bir ayet okundu çığlık atıp yere düştü ve uzun bir müddet baygın yerde kaldı,

İbn Vehb banyoya girdiğinde birinin şu ayeti okuduğunu işitti.

“Ateşin içinde birbirleriyle tartışırken, zayıf olanlar, büyüklük taslayanlara dediler ki: “Biz size uymuştuk. Şimdi siz şu ateşin ufak bir parçasını bizden savabilir misiniz?” ^{57[57]}

^{54[54]} Rahman: 55/31.

^{55[55]} Rahman: 55/35.

^{56[56]} Rahman: 55/44.

^{57[57]} Gafir: 47.

yere düşüp bayıldı.

Muaze el Adeviye, kocası Sıla b. Eşyeme verilince kardeşinin oğlu onu hamama götürdü tertemiz yıkandıktan sonra da onu çok güzel bir eve koydu. Sabaha kadar namaz kıldı ve Müazede aynen onun yaptığı şekilde geceyi geçirdi. Sabahladığında kardeşinin oğlu bu yaptığından dolayı onu kınadı. O'da şöyle cevap verdi: “Beni dün bir eve koydun; ateşi hatırlattı sonrada beni başka bir eve koydun bana cenneti hatırlattı. Düşüncelerim bunun ikisini düşünerek sabahladım”

Abbas b. Velid b. Abbas (r.a.)'ından şöyle rivayet etti: Cehennemden bahsettiğinde kesinlikle ara vermez ve konuşmasını bitirene kadar kimse ona bir şey soramazdı. Kendi kendime şöyle söylenirdim: “Kalbi üzüntü ve eseften parçalanmayan birini görebiliyor musun?”

Amine bint Ebi-1 Vere'a Allah'tan korkan abide kadınlardandı. Cehennemden bahsedildiğinde şöyle dedi: “Cehenneme girin, ondan yiyip için ve orada yaşayın! Sonra da ağlardı ve sanki tavadaki bir habbe gibi olurdu. Cehennem zikredildiğinde hem ağlardı hem de ağlatırdı.”

Abdolvahid b. Zeyd şöyle dedi: “Bir keresinde deniz kenarında gördüğüm ve bizi fark edince ayrılan bir grup İnsan gibisini bir daha göremedim. Onlardan gece boyu çığlıklar ve Cehennemden Allah'a sığınmadan başka bir şey duyamazdım. Sabahladığımızda onların izlerini takip ettik fakat bir şeye rastlamadık.”

Seleften Ateş Gördüklerinde Kendilerini Kaybedenler

Selefi salihinden bazı alimler ateşten söz edildiğinde halleri değişir ve tedirgin olurlardı. Allah Teâlâ Cehennem hakkında şöyle buyurdu:

“Biz onu hem bir öğüt ve hatırlatma kıldık.” Mücahid ve bazı müfessirler bu ayeti şöyle tefsir ettiler: “Dünya ateşi ahiret ateşini hatırlatır.”

Ebu Hayyan Et-Temimî şöyle dedi: “Otuz yıl ya da daha fazla bir zaman önce

işittim ki, Abdullah b. Mes'ud demirci körüğünde çalışanlara uğradığında yere yığıldı.”

58[58]

İbn Ebi Dünya, Said b. Ahzemîden şöyle rivayet etti: “İbn Mesut ile birlikte yürüdüğümüzde demircilere uğrardı, onların ateşten bir demir parçası çıkardıklarını gördüğünde orada durur, onlara bakıp ağlardı.”

Atâ El-Horasanî şöyle dedi: “Veysel Karanî-Üveys-ül Kamîl demircilerin bulunduğu yere gelir onların körüğü nasıl çalıştırdıklarına bakardı. Ateşin sesini duydukça çılgık atıp yere düşerdi”.

İbn Ebi Zübab'm rivayetine göre: “Talha ve Zeyd demircilerin körüğüne uğrar durup ona bakıp ağlardı.”

A'meş şöyle dedi: “Rebi b. Heysemî'yi görenler bana şöyle naklettiler” Demircilere uğrar körüğe ve içine bakarak ve yere yığılırdı.”

Matar El-Verâk: “Hammeme ve Herem b. Hayyan sabahladıklarında demircilerin körüklerine uğrarlardı, demirin nasıl kızardığına bakıp ağlardı ve ateşten azad edilmeyi yüce mevladan niyaz ederlerdi.”

Hammad b. Seleme Sabiften rivayet ettiğine göre: “Beşir b. Ka'b ve Basra kurraları, demircilere gelip ateşin çıkardığı sese bakıp ateşten Allah Teâlâ'ya sığınarlardı.”

El-Ala b. Muhammed şöyle dedi: “Atâ es-Süllemî'nin yanına girdim onu yerde baygın yatarken gördüm.” Eşine dedim ki:

“Bu ne haldir böyle?” dedi ki:

“Komşularımızdan biri fırını yakıp iyice kızdırdı. O'da bunu gördüğünde bayılıp yere yığıldı.” Muaviye El-Kenedî de şöyle dedi:

“Ata Es-Sülemi yanında alevli bir ateş olan bir çocuğa rastladı ateş rüzgara kapıldı, bunu gördüğünde bayılıp yere düştü.” Hasa (r.a) ise şöyle dedi: “Ömer (r.a) ateş yakıldığı zaman elini ateşe tutardı sonra şöyle derdi:

“Ey Hattab'ın oğlu sen buna sabredebilir misin?” Ahmet b. Kays gece kandilin yanına gelir ve parmağını üzerine tutar sonra kendi kendine şöyle söylenirdi: “Hisset!, hisset!” daha sonra şöyle diyordu:

“Bu gün şunu şunu yapmaya seni sevk eden ne idi? Şu gün seni şunu yapmaya iten sebep ne idi?”

El-Buhterî b.Harise abid bir kişinin yanına girdi. Elinde alevli bir ateş vardı nefsinin cezalandırıp kınıyordu. Bu hali ölene kadar devam etti.

Salih kimseler Cehennem ve Cehennem azabını anlatırken sanki dünyada görmüş gibi anlatırlar ya da deniz ve deniz dalgaları ve kızarmış kafaları, çocukların soğuk ve sıcakta, aç ve susuzlukta ağlamalarını görmüş de öylece anlatıyor gibi anlatıyorlar. Bunlara benzer halleri yeri geldikçe nakledeceğiz inşallah.

Daha önce zikretmiştik. Onlardan bazıları hamama girdikleri zaman Cehennemi hatırlıyorlardı. Leys, Talha'dan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Bir adam çıka geldi elbiselerini çıkardı ve-sıcak-kumda ağlamaya başlayıp nefesine:

“Cehennem ateşini tadı, tadı.”Cehennem ateşi daha çok sıcaktır” ^{59[59]} Gece leş gündüzde tenbellikten başka bir şey değilsin, diye çıkışıyordu. O bu halde iken Peygamber (s.a.v)'i ağacın gölgesinde gördü ve O'na doğru gelip: “Nefsim bana galip geldi,” dedi. Peygamber (s.a.v) ona şöyle dedi:

“Yaptığında seninde bir suçun yok mu? Muhakkak ki Allah Teâîâ sana göklerin kapılarını açtı ve meleklerin yanında seninle övünüp iftihar etti.” ^{60[60]}

Cehennem Korkusundan Uyuyamayanlar

Cehennem ateşinin korkusundan uyuyamayan: Esed b. Vidâa'h şöyle dedi:

^{59[59]} Tevbe: 9/81.

^{60[60]} İbn Ebi Dünya rivayet etti mürseldir. Tabaranî de rivayet etmiştir. İsnadında durumları bilinmeyenlerde vardır. Allah Teâla en doğrusunu bilir. O gün için çok büyük bir para

“Şeddad b.E'vs uyumaya gitmek istediğinde tavadaki tane gibi olur-yani yerinde duramaz kızarırdı” şöyle söylenirdi:

“Ey Allah'ım! Cehennemi hatırlamak beni uyutmuyor” dedikten sonra tekrar namazlığının başına dönerdi.

Ebu Süleyman Ed-Dârânî şöyle dedi: “Tavus yatağını serip uzanınca tanenin tavada kıvranaşı gibi kıvrılır durur sonra yatağını güzelce toparlar sabaha kadar kibleye yönelir: “Cehennemi hatırlamak abidlerin uykusunu kaçırdı” şeklinde kendi kendine söylenirdi.

Malik b. Dinar, Rebi'a b. Heysemin kızının ona şöyle dediğini rivayet eder:

“Ey babacığım insanlar gece uyur sen neden uyumuyorsun?” Babasının cevabı ise:

“Ey kızım ateş-Cehennem- bırakmıyor ki baban uyusun.” Şeklinde olurdu...

Safvan b. Mahrez gecelediği zaman öküz böğürmesi gibi bir ses çıkarıp: “Ateş-Cehennem- korkusu uyumama mani oluyor” diyordu.

Ammar b. Abdullah şöyle dedi: “Cenneti isteyen ve Cehennemden kaçan kişinin uyuduğunu görmedim. Gecelediği vakitte şöyle diyordu: “Cehennemin sıcaklığı uykumu kaçırdı” ve sabaha kadar uyumazdı. Sabahladığında bu defa “Cehennemin sıcaklığı uykumu kaçırdı” deyip akşama kadar uyumazdı. Rivayet edildiğine göre tanenin tavada kıvrıldığı gibi kıvranıp dururdu. Sonra yüksek sesle şöyle seslenirdi:

“Ey Allah'ım! Ateş uyumama engel oldu. Benim günahlarımı affet.” Ona:

“Ne olmuş sana ne diye uyumuyorsun?” şeklinde sorulduğu vakit “Cehennemi hatırlamak beni uyutmuyor” cevabını verirdi.

El-Hür b. Husayn el-Fezârî beni fezâreden bir ihtiyar gördüm Halid b. Abdullah ona yüz bin verilmesini emretti. Kabul etmeyi reddetti ve şöyle dedi “Cehennem dünya sevgisini kalbimden giderdi.” İnsanlar uyuduğunda ise “Ateş ateş ateş” şeklinde çılgılık attığı ondan rivayet edildi.

Kölelerden “Süheyb” isminde biri vardı: Gece uyumayıp ağlardı bundan dolayı efendisi tarafından cezalandırıldı. Efendisi olan kadın ona şöyle dedi:

“Kendini heba ettin.” O da şöyle cevap verdi:

“Süheyb Cennet zikredildiğinde onu özler ona iştiyakı artar ve Cehennem zikredildiğinde ise uykusu kaçır.”

Ebu Mehdi şöyle rivayet etti: Süfyan es-Sevri sadece gecenin ilk vaktinde uyurdu. Sonra korku ve dehşet içinde şöyle bağırdı: “Ateş, ateş ateş korkusu beni uykudan ve dünya şehvetlerinden alıkoydu.” Sonra abdest aldıktan sonra şöyle diyordu: “Yâ Rabbi benim neye ihtiyacımın oluşunu yalnızca sen biliyorsun, Cehennemden kurtulma isteği dışında hiçbir isteğim yok.”

Bu manada Abdullah b. Mübarek (r.a) şöyle diyor: “Gece karardığında onları uykuydayken yakalar Gecenin korkusu uykularını kaçıtır ve uyanırlar Kendilerini güvende zannederler fakat gaflet içinde yatmaktadırlar.”

Cehennemin Gülmelerine Mani Olduğu Kişiler

Ateşin gülmelerine mani olduklarına gelince:

İsmail es-Süddî şöyle dedi: Haccac, Said b. Cübeyr'e dedi ki:

“Duydum ki, hiç gülmüyörmüşsün?” İbn Cübeyr şöyle cevap verdi:

“Cehennem alevi tutuşturulmuş, kelepçeler hazır hale getirilmiş, zebaniler hazır beklerken ben nasıl gülebilirim?”

Osman b. Abdulhamid şöyle dedi: “Gazvan'ın komşusunda yangın çıkmıştı söndürmeye gitti, parmaklarından birine ateş kıvılcımı düştüğünde şöyle dedi: “Görmüyor muyum dünya ateşi bana ne kadar acı verdi? Allah'a yemin olsun ki, ben Cehennem ateşinden kurtulduğumu bilmeyene kadar gülmeyeceğim.” Seleften bir grup varacakları yer Cennete mi yoksa Cehenneme mi? Bu netleşmeyene kadar gülmeyeceklerine dair sözleştiler. Bu alimlerden bazıları şunlardı: Hammame ed-Dusî, er-Rebî1 b. Hırâş ve kardeşi, Eşlem el-İdî ve Vüheyb b.el-Verdi. Yezid er-Rekkâşî'nin, Enes (r.a)'tan rivayet ettiğine göre: Peygamber (s.a.v) yanında Cebraîl olduğu halde

miraca çıktığı zaman görültülü şekilde bir yıkılış sesi duydu. Cebrail (a.s) 'a bu neyin görültüsüdür? Diye sordu.Cebrail (a.s):

“Allah Teâlâ'nın yetmiş yıldır cehennemden kenarından Cehenneme attığı bir taşı. Şimdi cehennemden dibine ulaştı. Ravi:

“Peygamber (s.a.v) bunu duyduktan sonra tebessüm hariç hiç gülmedi.” ^{61[61]}

Ebu Said el-Hudrî'nin rivayet ettiği hadiste bu manâda idi. O hadiste, “Peygamber (s.a.v) ruhunu teslim edene kadar hiç kakhaha ile gülmedi.” deniliyordu. ^{62[62]} Meleklerin Cehennem yaratıldığından beri gülmedikleri daha sonra zikredilecektir.

Ebu Zerr'in rivayet ettiği uzun hadiste: “Yâ Resullallah! Hz Musa'nın sahifeierinde ne vardı?” Diye sordum. Peygamber (s.a.v):

“Ahirete inanıpta sevinene ve Cehenneme inanıpta gülene hayret ederim” buyurdular.

Cehennem Korkusundan Hastalananlar

Cehennem korkusundan hastalananlar olduğu gibi ölenlerde olmuştur.

Hasan (r.a) Cehennemden korkanları şöyle tanıtiyordu: “Cehennem korkusu onları perişan etmiş, demir çubuk gibi zayıftırlar. Onlara bakan birisi: Bunlar hasta. Halbuki hasta değiller” Sonra şöyle söylenir: “Ahireti zikretmekten bu hale gelmişler bu ne çetin bir iştir.”

Teheccüd namazında Tur Suresini okuyan bir adamın;

“Rabbinin azabı gerçektir ve onu def edecek kimse de yoktur” ^{63[63]} ayetine gelince bunu duyan Ömer (r.a) “Yemin ederimki Kabenin Rabbi haktır.” Sonra evine döndü bir

^{61[61]} Ibn Ebi Dünya derki: Yezid er-Rekkaşi, salih bir kimsedir fakat hadis ezberlemiyordu.

^{62[62]} Tabaranî.

^{63[63]} Tur: 52/7-8.

aya kadar hastalandı ziyaretine gelenler hastalığın ne olduğunu anlayamadılar.

Basralı bir grup abidler, Cehennem korkusundan hastalanıp evlerine kapandılar. El-Alâa b. Ziyad ve Atâ es-Sülemî gibi. Hatta Atâ birkaç yıl yataktan kalkamadı. Ömer b. Abdulaziz (r.a) ölmesine sebep olan hastalığın başlangıcı Cehennem korkusundandı.

İmam Ahmed'in Hüseyin b. Muhammed'den o'da Fudayl b. Muhammed b. Mutarriftan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Bana güvenilir birisi, Ensar'dan bir gencin kalbine Cehennem korkusu düştü. Evinden çıkmaz oldu. Peygamber (s.a.v) ona geldi. O, Peygamber (s.a.v)'i karşıladı boynuna sarıldı ve genç öyle bir çığlık attiki, oracıkta ruhunu teslim etti. Peygamber (s.a.v):

“Krdeşinizi hazırlayın. Cehennem korkusu ciğerini parçaladı.” buyurdular.

İbn Mübarek'te, Muhammed b. Mutarriftan buna benzer bir rivayeti vardır. Diğer bir şekilde “Mtasıl” olarak rivayet edilen hadisi İbn Ebu Dünya rivayet etmiştir. El-Hasan b. Yahya, Hazım b. Celbe b. Ebin-Nadre Abdi'den, O'da Ebu Sinan'dan, O'da Hasan'dan, O'da Huzeyfeden rivayet ettiğine göre şöyle dedi: Peygamber (s.a.v) döneminde bir genç vardı yanında Cehennemden bahsedildiğinde ağlıyordu öyle bir hale geldi ki artık eve kapandı. Bu durum Peygamber (s.a.v)'e anlatıldı. Peygamber (s.a.v) oraya geldi, genç Peygamber (s.a.v)'i görünce ayağa kalktı ve Peygamber (s.a.v)'in boynuna sarıldı ve oracıkta yere yığılıp ruhunu teslim etti. Peygamber (s.a.v):

“Arkadaşınızı hazırlayınız Cehennem korkusu ciğerini parçalamış. Nefsimin elinde olduğu Allah Teâlâ'ya yemin olsun ki, Allah Teâlâ onu Cehennem ateşinden korudu. Kim bir şeyi ümit ederse onu talep eder, kim'de bir şeyden korkarsa ondan kaçır.” ^{64[64]}

Hafs b. Amr el-Ca'fî dedi ki: Davut et-Taî günlerce şikayette bulundu. “Şikayetinin sebebi ise Kur'anı Kerim okurken bir ayetle karşılaşılıyor onu sabaha kadar tekrar ediyor böylece hastalanıyor. Onu bîrgün başı, bir kerpiç üzerinde ölü buldular”. ^{65[65]}

Mansur b. Ammar'ın Kufe'de gece uğradığı adamın Rab-bine yalvarışının kıssası: Mansur şu ayeti okudu:

^{64[64]} Mürsel olan rivayet daha sahihtir.

^{65[65]} Ebu Nuaym.

“Ey inananları Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”

^{66[66]} Mansur, öyle bir gürültü duydum ki ondan sonra hiçbir ses duymadım oradan geçip gittim. Sabah olunca oraya” döndüm. Birde ne göreyim! Bir cenaze çıkarıyorlar ve hemen yanında ihtiyar bir kadın. Kadına ölü kişi hakkında bir soru sordum. Tabiki o beni tanımıyordu yani dün gece o ayeti okuyan kişinin ben olduğumu bilmiyordu.. Dedi ki; Allah hayrını vermesin! Bir adam buradan geçiyordu. Kur'an'dan bir ayet okudu o da dayanamayıp korkudan ödü patladı ve öldü.

İbn Ebi-l Dünya, Muhammed b. El-Hasen'den, o'da bazı arkadaşlarının Abdulvehhab'tan rivayet ettiklerine göre şöyle dedi: “Belh şehrinde demircilerin yanında oturuyordum oradan geçen bir adam körükteki ateşe baktı ve düştü. Hemen kalkıp yanma gittik baktık ki adam ölmüş.” Aynen bu isnatla El-Buhiry b. Yezidin Harise el-Ensarî'den rivayet ettiğine göre: “Abidlerden bir adam demirci körüğünün yanına gelip durdu. Körük açıldığında körüğe bakıp ağlamaya başladı. Sonra bir çığlık attı, yere düşüp oracıkta öldü.”

Dedi ki: Abdurrahim b. Mutarrif b. Kudâme er-Ravas'den naklettiğine göre Abbas (r.a)'ı kölelerinden şöyle rivayet etti: Mansur b. El-Mu'ter öldüğünde annesi şöyle bağırdı: “Ah, katil Cehennemden başkası değildir, oğlum cehennem korkusundan öldü.”

Bir rivayete göre: Ali b. Fudayî şu ayeti duymaktan öldü;

“Onların, ateşin kenarına getirilip durdurulduklarında, “Keşke dünyaya tekrar dondurülseydik, Rabbimiz'in ayetlerini yalanlamasaydık. Ve inananlardan olsaydık” dediklerini bir görsen!” ^{67[67]} Yunus b. Abdula'lâ dedi ki: “Abdullah b. Vehb, “Kitabu'l-Evhâm”ı okuyordu. Cehennemin sıfatlarını okuduğunda birden çığlık atıp bayıldı. Evine götürüldü. Birkaç gün yaşadı, ondan sonra vefat etti. Allah rahmet eylesin.”

Cehennemden Korkan Bazı Kişilerin Halleri

Enes (r.a) Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiğine göre şöyle buyurdu:

^{66[66]} Tahrim: 66/6.

^{67[67]} Enam: 6/27.

“Nefsimin elinde olan Allah (c.c)'a yemin olsun ki, benim gördüklerimi görmüş olsaydınız az güler çok ağlardınız.” Sahabelerden bazıları sordular,

“Yâ Resulallah ne gördünüz?” Buyurdular ki:

“Cennet ve Cehennemi gördüm” ^{68[68]}

Abdullah İbn Abbas (r.a) rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Güneş tutulduğu zaman Cehennemi gördüm, bu gün gördüğüm manzaradan daha dehşetlisini-korkuncunu- hiçbir zaman görmedim”. ^{69[69]}

A'meş Mücahit'ten merfu olarak rivayet ettiğine göre: “Eğer ateş insanlara gösterilmiş olsaydı gören her kişi ölürdü.” ^{70[70]}

Ebu Ya'lâ el-Mevsilî “Müsned”inde İbn Ömer (r.a)'den rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v) hutbede şöyle buyurdu:

“İki büyük şeyi unutmayınız: Cennet ve Cehennemi.” Gözyaşları mübarek sakallarının etrafını ıslatana kadar ağladı sonra şöyle buyurdu:

“Muhammed'İN nefsinin elinde bulunduğu Allah'a yemin olsun ki, eğer benim ahiret hakkında bildiklerimi bilseydiniz dağlara çıkar ve başınızın üzerine toprak atardınız.”

İbn Ebu Dünyanın, belli bir isnadla Abdula'lâ'dan rivayet ettiğine göre: “Toplanıpta Cennet ve Cehennemi zikretmeyen her topluluğa melekler şöyle derler: Bunlar iki büyükten gafilirdirler.”

Amir b. Yesaf, Yahya b. Ebu Kesir'den rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Cennet ve Cehennemde kalmanın ebedi olması, Cehennemden korkanların kalbini parçaladı.” İbn Simak'ta şöyle dedi: “Allah'ı bilen ariflerin kaîbini iki ebedinin zikri parçalamıştır: Onlar Cennet ve Cehennemdir”

Bekr ei-Mazinî, “Ebu Musa el-Eş'ari'nin Basra'da hutbe verirken, Cehennem'den bahsetti ve gözyaşları minbere düşene kadar ağladı. O gün İnsanlar hüngür hüngür

^{68[68]} Müslim.

^{69[69]} Buharî, Müslirn.

^{70[70]} Mevkuf olaraktada rivayet edilmiştir.

ağladılar” dedi.

İbrahim b. Muhammed el-Basrî'nin rivayet ettiğine göre: “Ömer b. Abdulaziz yanında bulunan rengi kaçmış adama baktı ve ona, “Neyin var senin?” dedi. Adam: “İnşallah hastalık ve musibetler ya emirel mü'minin.” Bu şekilde Ömer b. Abdulaziz üç defa sordu. Adam da aynı şekilde cevapladı. “Söylemek istemediğim için ey emirel mü'minin: Ben dünyanın tadını tattım, artık oyun ve gülleri gözümde küçüldü. Taşı ve altının bir birinden farkı yok. Sanki ben Cehenneme, insanlar da Cennete sürülüyorlar. Bundan dolayı gecemi uykusuz ve gündüzümü ona karanlık kıldım. Ki bunjarm hepsi Allah Teâlâ'nın affı ve mağfireti, sevabı ve cezası yanında küçük ve değersizdirler.”

Bu sözler, Harise'nin şu meşhur hadisine benziyor: “Bu hadis farklı surette mürsel olarakda rivayet edilmiş. Yusuf b. Atiye es-Safar'm rivayetinden muttasıl bir senetle rivayet edilmiş, hadiste zayıflıkta bulunmaktadır. Enes'ten rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v) Ensarlı bir gence şöyle dedi:

“Nasıl sabahladın ey Harise?” Genç:

“Allah'a gerçekten iman etmiş olarak sabahladım,” dedi. Buyurdular ki:

“Söylediğine dikkat et çünkü her sözün bir hakikati vardır.” Genç:

“Yâ Resulallah dünyadan yüz çevirdim gece uyumayıp gündüzü kendime kararttım, sanki ben Rabbimin arşına yapışmışım ve sanki ben Cennet ehline bakıyorum birbirlerini ziyaret ediyorlar ve Cehennem ehli de hayvanlar gibi uluyorlar” Buyurdular ki:

“Gördüklerine -yaptıklarına- sarıl. Allah'ın nuru olan iman, kalbinde olduğu bir kuldur bu.” Mürsel olan rivayet, daha sahihtir.

Ahmet b. Ebî-1 Havan, Ali b. Ebî-1-Hür'den rivayet ettiğine göre: “Allah Teâtâ Zekeriya'nın oğlu Yahya'ya şöyle vahy etti. “Ey Yahya İzzetime yemin olsun ki, eğer Firdevs Cennetini görmüş olsaydın bedeninin erir ve nefsin onu aşırı arzulamaktan Ölürdün. Yok, eğer Cehennemini görmüş olsaydın ağlamaktan gözyaşlarından sonra irin akardı.”

İbn Ebi Dünya'nın Süfyan'dan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Ömer b.

Abdulazizi suskun gören arkadaşları: "Neden konuşmuyorsun ey emirel mü'minin?" dediler. Ömer b. Abdul-aziz: "Cennet ehlinin birbirlerini nasıl ziyaret ettiklerini ve Cehennem ehlinin nasıl çığlık attıklarını düşünüyordum." Sonra ağlamaya başladı.

Mügts el-Esved şöyle diyordu: "Her gün düşünerek mezarlığı ziyaret ediniz. Akıllarınızla Cennette her gün hayırların toplandığını hayal ediniz ve kalpleriniz ile her gün varacağınız yeri düşününüz, dikkatiniz ile dağılan insanların Cennete ve Cehenneme gidişlerine bakınız, kalp ve bedenleriniz ile Cehennemin tabakalarını ve sizi nasıl içine alacağını hissettiriniz."

Salih el-Merrî de şöyle dedi: "Günahı düşünmek ağlamanın sebeplerindendir. Eğer kalp buna icabet etmezse zorluklarla karşılaşacaktır. Eğer yine kalbi buna icabet etmezse ateşin tabakaları arasında yuvarlanır." Rivayet edildiğine göre Merrî bunu söylendikten hemen sonra baygın düştü ve mescitteki insanlardan haykırışlar yükselmeye başladı.

Süleyman ed-Dârânî: "Malik b. Dinar gece arkadaşlarını bırakıp evin salonuna çıktı. Sabaha kadar evin ortasında ayakta bekledikten sonra arkadaşlarına gelip şöyle dedi:" Cehennem ehlinin sabaha kadar zincir ve kelepçeleri ile beni yakalamaya çalıştılar ancak evin ortasında durarak kendimi muhafaza ettim."

Said el-Cürmî Cehennemden korkanlar hakkında konuşurken onları şöyle anlatıyordu: "Cehennemden bahseden bir ayet geçtiğinde korkudan bağırırlardı. Sanki Cehennemin soluğu kulaklarında ve ahiret ise gözlerinin önünde duruyor"

Hasan (r.a) şöyle dedi: "Allah Teâlâ'nın bazı kulları vardır, Cennet ehlini Cennette ebedi olarak görür gibiler ve bazı vardır Cehennem ehlini Cehennemde ebedi olarak azap görür gibidirler. Cehennemi tasdik eden hiçbir kul yoktur ki Cehennemden dolayı kendisini kuşatan şey ona yeryüzü darlık vermesin. Münafık ise ateş arkasında olsa dahi İnanmaz tâki ona hücum edene kadar ateş kendine saldırırken inanır."

Vehb b. Munebbih şöyle dedi:

"Beni İsrail'den bir abid vardı, rengi siyahlaşana kadar güneşin altında namaz kılardı. Yanından geçen birisi,

“Bu sanki ateşte yanmış” dedi. O da şöyle cevap verdi:

“Bu sadece onu-ateşi- hatırlamakla oldu birde ateşe girseydi acaba nasıl olurdu.”

İbn Uyeyne dedi ki, ibrahim et-Temimi şöyle dedi:

“Nefsimi Cennete hayal ettim meyvelerinden yiyip orada bulunan bütün yeni şeylerden tattım. Sonra onu Cehennemde hayal ettim zıkkımından yiyor irininden içiyor zincir ve kelepçeleriyle bağlı bir halde, nefsim: “Hangisini istiyorsun?” dedim.

“Dünyaya dönüp salih amel işlemek istiyorum” dedi. Ben de ona:

“Şuan güvendesin haydi amel et,” dedim.

3. Mahlukattan Ateşle Korkutulanlar Ve Korkuları

Allah Teâlâ Cehennemi insan ve Cinlerden isyan edenler için yarattı ve onların dolacakları yer olarak hazırladı. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor;

“Andolsun ki, cin ve insanlardan bir çoğunu cehennem için yarattık. Onların kalpleri vardır, onunla gerçeği anlamazlar, gözleri vardır, onlarla görmezler; kulakları vardır ama onlarla işitmezler.” ^{71[71]}

Yine diğer bir ayette: “Ancak Rabbinin rahmetine nail olanlar müstesnadır. Zaten Rabbin onları bunun için (rahmet etmek için) yarattı. Rabbinin,

“Andolsun ki cehennemi insanlar ve cinlerle dolduracağım.” şeklindeki sözü yerini buldu.” ^{72[72]} Allah Teâlâ başka bir yerde ise şöyle buyurdu;

“Fakat: Cehennemi tamamen cin ve insanlarla dolduracağım, diye benden hak söz sadır olmuştur.” ^{73[73]} Diğer bir ayette ise: Onların hepsini toplayıp bir araya getireceği gün:

^{71[71]} A'raf: 7/179.

^{72[72]} Hud: 11/119.

^{73[73]} Secde: 32/13.

“Ey cin topluluğu, gerçekten şu insanlara çok çektirdiniz” diyecek, insanlardan onların yordakçıları da; “Ey Rabbimiz, biz birbirimizden yararlandık ve bizim için kararlaştırdığın ecele ulaştık.” diyecekler. Allah: “Sizin ikametgâh iniz, Allah'ın diledikleri (affettikleri) hariç, içinde ebedi kalmak üzere duracağınız yer ateştir.” 74[74] Allah Teâlâ Ku'an'ı dinleyen cinlerden ise şöyle anlatıyor;

“Ve elbette bizden Müslüman olanlar da var, zulmedenler de. İşte -Allah'a- teslim olanlar, artık onlar gerçeği ve doğruyu araştırıp- bulanlardır. Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun olmuşlardır.” 75[75]

Sonra şöyle buyurdular;

“Ey insan ve cin toplulukları! Sizin de hesabınızı ele alacağız. Hal bu iken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlıyorsunuz?” 76[76] Allah Teâlâ;

“Üzerinize ateşten alev ve duman gönderilir, kendinizi savunamazsınız. Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz? Gök yarılıp da, erimiş yağ gibi kıpkırmızı bir gül olduğu zaman... Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz? işte o gün, ne insana ne de cinne günahından sorulmaz. Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz? Suçlular simalarından tanınır, alınlarından ve ayaklarından tutulur”.
77[77]

Bu sebeple Peygamber (s.a.v)'den rivayet edildiğine göre Cinlere bu sureyi okudu, onlara tebliğ etti ve bu surede onların yaratılışı, ölüm, tekrar dirilme ve bunun neticesinde alacakları karşılı-ğında ne olacağı yer alıyordu.

Diğer mahlukların en şereflipleri meleklerdir. İsyan halinde Cehennem ile korkutulmuşlar ve onlarda bundan korkuyorlar. Allah Teâlâ;

“Böyle iken dediler ki: “Rahman çocuk edindi.” Allah bundan münezzehtir. Doğrusu melekler -Allah'ın çocukları değil- ikram olunmuş kullardır. Onlar Allah'ın sözünün önüne geçmezler, hep O'nun emriyle hareket ederler. Allah, onların önlerindeki de, arkalarındaki de -yaptıklarını ve yapacaklarını- bilir. Onlar, Allah'ın hoşnud olduğu

74[74] En'am: 6/128.

75[75] Cin: 72/14-15.

76[76] Rahman: 55/31-32.

77[77] Rahman: 55/35-41.

kimseden başkasına Şefa'at etmezler. Hepsi de O'nun korkusundan titrerler. İçlerinden kim: "Ben, O'ndan başka bir ilâhım" derse, biz ona cehennemi ceza olarak veririz. Zalimleri biz böyle cezalandırırız." ^{78[78]}

Sahabe, tabiîn ve onlardan sonra gelen bir guruptan gelen bir habere göre Hamt ve Marut melek İdiler. İşledikleri günahattan dolayı dünya ve ahiret azabı arasında serbest -muhayyer- bırakıldılar. İkisi de fani olduğunu bildikleri için dünya azabını seçtiler. İbn Ömer (r.a)'ın hadisinden merfu olarak Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edildi. İmam Ahmet ve İbn Hibban sahihinde rivayet etmişlerdir. Sahih olan Ka'b'a mevku'f olandır.

İmam Ahmet Enes'in hadisinden rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) Cebrail (a.s)'a:

"Ne oldu Mikayilin güldüğünü göremiyorum" dedi. Cebrail (a.s):

"O, Cehennem yaratıldığından beri gülmedi" dedi.

İmam Ahmed (r.ah)'in "Zühd" Kitabında, Ebu İmran el-Cüveni'nin hadisinden rivayet edildiğine göre şöyle dedi: "Bize ulaşan habere göre Cebrail (a.s) Peygamber (s.a.v)'in yanına ağlayarak geldi. Peygamber (s.a.v);

"Seni ağlatan nedir ey Cebrail" dedi.

"Sen ağlamıyor musun? Cehennem yaratıldığı günden beri bir günah işlerim ve Allah Teâlâ beni ona atar diye korkumdan gözyaşım hiç kurumadı" dedi. Başka şekillerde de "Mürsel" olarak rivayet edilmiştir.

Teberanî'nin, Muhammed b Ahmet b.Ebi Hayseme yoluyla İmrân'dan rivayet ettiği hadiste Cebrail (a.s), Peygamber (s.a.v)'e üzüntülü bir şekilde başı ününe eğik olarak geldi. Cebrail'e:

"Ne oldu Cebrail seni üzüntülü görüyorum." dedi.

"Cehennemden bir soluk işittim ruhum bana hala dönmedi," dedi.^{79[79]}

^{78[78]} Enbiya: 21/21/26-29.

^{79[79]} Yezit'ten merfu olarak sadece Ati rivayet etti. Ondan da oğlu Muhammed b..Ali b. Halef tek başına rivayet etti.

Teberanî, Sellam et-Te'vil'in vasıtasıyla Aclah el-Kindiden o'da Adî b. Adî el-Kindî'den rivayet ettiğine göre, Ömer b. El-Hattab (r.a) şöyle dedi: "Cebrail (a.s), Peygamber (s.a.v) daha önceki gelişlerinden farklı bir biçimde geldi. Peygamber (s.a.v);

"Ne oldu ey Cebrail seni rengi değişmiş olarak görüyorum" dedi. Cebrail (a.s) şöyle dedi:

"Allah Teâî Cehennem körüklerine emretmeyene kadar gelmedim." Peygamber (s.a.v):

"Bana Cehennemi anlat ve ateşi tasvir et" buyurdu. Sonra Cebrail (a.s) anlattı. İnşallah gelecek bölümlerde parça parça vereceğiz bu hadisi. Sonra Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular:

"Yeter, ey Cebrail bu bana yeter daha fazlasını dinleyemem kalbim yarılr da ölürüm" Peygamber (s.a.v) baktı Cebrail (a.s) ağlıyor sonra şöyle devam etti (s.a.v):

*"Sen ki, Allah Teâlâ tarafından bu makama getirilmişsin ve ağlıyorsun."*Cebrail (a.s):

"Nasıl ağlamayayım, ben ağlamaya daha müstahakım, ağlayayım ki, belki Allah Teâlâ'nın ilminde bulunduğum hal üzerine kalırım. Ya İblis'in İmtihan olduğu gibi imtihan olsam ya da Hamt ile Marut gibi imtihan olsam ne yaparım" dedi. Peygamber (s.a.v) ağladı ve Cebrail de ağlamaya başladı. Tâki bir nida geldi:

"Ey Muhammed ve ey Cebrail Allah Teâlâ, ikinizi günah işlemekten korudu." Cebrail (a.s) göğsü yükseldi, Peygamber (s.a.v) de çıktı ve Ensar'dan kendi aralarında gülüşen bir grupta karşılaştı ve şöyle buyurdu: *"Arkanızda Cehennem olduğu halde gülüyorsunuz. Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz çok ağlar az gülerdiniz. Boğazınızdan yemek ve içecek geçmez dağlara çıkıp Allah Teâlâ1 ya sığınırđınız"* Bir nida işitildi: *"Ey Muhammed kullarımı ümitsiz kılma. Bilakis seni kolaylaştırasın diye gönderdik zorlaştırmam için değıl"*. Sonra Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Boşlukları doldurarak yaklaşın." ^{80[80]}

^{80[80]} Sellâm et-Tavil çok zayıf bir ravidir.

İbn Ebî Dünya, Ebi Fudale'nin kendi şeyhlerinden rivayet ettiğine göre dedi ki: "Allah Teâlâ'nın Cehennem yaratıldığından beri hiç gülmeyen melekleri vardır. Allah Teâlâ onlara kızar veya onlara azap eder diye korkarlar."

Yine onun isnadıyla Bekir el-Abid şöyle dedi: "Ebu-i Hasen künyeli İbn Ebi Dünya'nın yanında oturan birine dedim ki:

"Melekler güler mi?" "Cehennem yaratıldığından beri arşın dışındakiler gülmedi" dedi. Muhammed b. Münkedir:

"Cehennem yaratıldığında meleklerin kalpleri yerinden çıktı. İnsanoğlu yaratıldığında geri yerine döndü," dedi

Ebu Naim, Tavus'tan naklederek şöyle dedi:

"Cehennem yaratıldığında meleklerin kalpleri yerinden çıktı. İnsanoğlu yaratıldığında tekrar eski yerine döndü."

Cehennemden korkma meselesinde hayvanlar, vahşi hayvanlar ve kuşlar hakkında da çeşitli rivayetler vardır. Amir b. Yesaf, Yahya b. Ebi Kesir'den rivayet ettiğine göre şöyle dedi: Davud (a.s) üzüntülü ve yaslı olduğu gün vahşi hayvanlar çölden, baykuş dağdan, kuşlar yuvalarından, yırtıcı hayvanlar inlerinden gelirdi. İnsanlar da o gün için toplanırlardı. Davut (a.s) hutbe'ye çıkar Rabbine hamd ve senâ'da bulunurdu. İnsanlar ise çığlık ve ağlama sesleriyle gürültü çıkarırlardı. Sonra Cennet ile Cehennemden bahsederdi, insanlardan yırtıcı hayvanlardan, baykuşlardan, vahşi hayvanlardan, ruhbanlardan, özürlerini beyan etmeye gelen abidlerden birer grup orada dayanamayıp ölürlerdi. Daha sonra ölümden ve kıyametten bahseder. Sonra nefesine hücum edercesine yönelir ve bu esnada da her taifeden bir grup ölürdü.^{81[81]}

Hayvanların dışında kalan cemâdât hakkında ise Kuran-ı Kerim'in şu ayeti onların korktuğuna işaret etmektedir: *"Taşlardan öylesi var ki, içinden ırmaklar kaynar. Öylesi de var ki, çatlar da ondan su fışkırır. Taşlardan bir kısmı da Allah korkusuyla yukardan aşağı yuvarlanır"*^{82[82]} İbn Ebi Nüceyh Mücahit'ten şöyle rivayet etti: "Kendisinden su çıkan ve parçalanmasına sebep olan ya da dağ başından yuvarlanan her

^{81[81]} İbn Ebi Dünya

^{82[82]} Bakara: 2/74.

taş, yüce Kur'an'm belirttiği gibi Allah Teâlâ'ya olan korkusundandır”

İbn Abbas, Cüzcanî ve bazılarının Mücahid vasıtasıyla rivayet ettiklerine göre şöyle dedi: “Öyle taşlar düşüyor ki, yığınlarca insan toplansa onu yerinden kaldıramazlar. Biliniz ki, o taş Allah Teâlâ korkusundan düşüyor.”

İbn Ebi Dünya, Ahmet b. Asım b. Anbese el-Bağdadî'den o da el-Fudayl b. El-Abbas'tan-Ebdal ^{83[83]} kullardandı: Gözyaşları yüzünde iz bırakmıştı. Hergün oruç tutar ve her gece bir ekmekle iftarını açardı- rivayet etti: “İsa (a.s) İki yanından nehir akan bir dağın yanından geçti. Biri dağın sağından biri dağın solundan akıyordu. Bilmiyordu bu nehirler nereden gelip nereye gidiyordu. Sonra: "Solumdan akan sol gözümde akan gözyaşıdır," dedi. Soruldu:

“Ne bu gözyaşı?”

“Rabbimin beni Cehennem yakıtı eder korkusundan,” dedi. İsa (a.s) şöyle dedi:

“Allah'a dua edeyim seni bana bağışlasın.” Sonra Allah Taâlâ'ya dua etti Allah Teâlâ İsa(a.s)'ın duasını kabul etti ve onu bağışladı. İsa (a.s):

“Allah seni bana bağışladı.” Daha sonra adam yine ağlamaya devam etti:

“O kadar ağladık ki onu İsa (a.s) aldı ve gittiler.” İsa (a.s) Ona:

“Allah seni bağışladı hala ne ağlarsın?” “İlk ağlama, korkudan olan bir ağlamaydı, ikinci ağlama ise şükür gözyaşları idi,” dedi. Abdullah b. Amr b. El-As (r.a):

“Ay bile Allah korkusundan ağlıyor,” dedi. Tavus (rh.a):

“Ay, hiç günahı olmadığı ve hiçbir şeyden sorguya çekilmeyeceği halde Allah korkusundan ağlar” dedi.

Dünyada Bulunan "Ateş" Cehennem Ateşinden Korkar

^{83[83]} Evliyadan, ziyade nuraniyet kazanmış olanlar. Evliya zümresinden bir cemaat.

Dünyadaki bildiğimiz ateş Cehennem ateşinden korkar. Nefia1 Ebu Davud'un Enes (r.a)'tan rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) buyurdular ki:

“Dünyadaki bu ateşinizin sıcaklığı Cehennem ateşinin sıcaklığının yetmişte biri kadar. Eğer o su ile iki kez yıkanmamış olsaydı ondan faydalanamazdınız ve oda Cehenneme dönmek için Allah Teâlâ'ya dua ediyor.” ^{84[84]}

Hakim'in, Cisir b.Firkad'den, o da Hasan'dan, o da Enes (r.a)'tan rivayet ettiğine göre: Peygamber (s.a.v) buyurdular ki:

“Bu ateşinizin sıcaklığı Cehennem ateşinin sıcaklığının yetmişte biri kadardır. Eğer o iki defa denize daldırılmamış olsaydı ondan kesinlikle faydalanamazdınız. O da Cehenneme ebedi olarak dönmemesi ve kendisini ondan koruması için Allah Teâlâ'ya dua ediyor.” ^{85[85]}

İbn Ebi Dünya Ebi Recâ'dan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “İbrahim ateşe atıldığı vakit Allah Teâlâ o ateşe vahy etti ki, İbrahim'e zarar verirsen yada eziyet edersen seni büyük ateşe –Cehenneme- tekrar iade ederim dediğinde üç gün baygın geçirdi ve insanlar ondan hiç faydalanamadılar.”

Ebu İmran el-Cüvenî'den rivayet edildiğine göre: “Abdullah b. Amr ateşin sesini işittiğinde, dedi ki:

“Vah bende mi?” ona denildi ki,

“Ne oldu?” “Nefsimin elinde olan Allah'a yemin olsun ki, o bile Cehennem ateşine dönmek ve kurtulmak için Allah Teâlâ'ya dua ediyor,” dedi.

A'meş'in Mücahit'ten rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Bu ateşiniz Cehennem ateşinden Allah Teâlâ'ya sığınıyor.”

^{84[84]} Ibn Mace Nefia' zayıftır dedi- Enes'e mevkuf olarak rivayet edilmiştir.

^{85[85]} Hakim isnadı sahihtir dedi. Cisir b. Firkad zayıftır bunu düşünmek lazım.

4. Ateş Korkusundan Ağlamak Kişiyi Ondan Kurtarır, Ateşten Allah'a Sığınmak ise Ondan Muhafaza Edilmeyi Allah Taâlâ'ya Vacip Kılar

Allah korkusundan ağlamak, kurtuluşu içerdiği hususunda çok fazla sayıda husus vardır. Cehennem korkusundan ağlamak Allah korkusundan ağlamaktır. Çünkü o, Allah'ın cezalandırmasından, Allah'tan, rahmetinden, komşuluğundan ve lutfundan uzaklaşmaktır.

Ebu Hureyre (r.a) Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

“Allah korkusundan ağlayan bir adam cehenneme girmez. Memeden çıkan sütün memeye geri girmeyeceği gibi.” ^{86[86]}

Abdullah İbn Abbas (r.a)'ın işittiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular;

“İki göz vardır ki, onlara ateş değmeyecektir. Birincisi gece ortasında Allah Teâlâ korkusundan ağlayan göz, ikincisi gece Allah yolunda nöbet tutan göz”

Ebu Reyhane'nin rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Allah korkusundan gece ortasında ağlayan ya da göz yaşı döken ve Allah rızası için gece uyumayan gözün cehenneme girmesi haram kılınmıştır.” Üçüncü bir göz de zikretmiştir. ^{87[87]} Cüzcânî'nin rivayet ettiği lafız ise şöyledir: “Kuran-ı Kerimi gece okuyan, Allah korkusundan ağlayan ve Allah Teâlâ'nın haram kıldıklarından kendini koruyan gözün cehenneme girmesi haramdır.” ^{88[88]}

“Abdullah İbni Mesud (r.a), Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

“Hiçbir mü'min yoktur ki, gözünden sineğin başı kadar göz yaşı Allah Teâlâ korkusundan çıksa ve yüzünün sıcaklığına temas etse Allah Teâlâ onun cehenneme girmesini haram kılar.” ^{89[89]}

^{86[86]} Tirmizî rivayet etti ve bu hadis, “Sahih”tir, dedi.

^{87[87]} Tirmizi.

^{88[88]} Ahmed, Nesai Hakim.

^{89[89]} İbni Ma.ce: mevkuf olarak da rivayet edilmiştir

İbn Ebi Dünya Nafia' Ebu Davud yoluyla Zeyd b. Erkam'm şöyle dediğini rivayet etmiştir: Adam:

“Ya Rasulallah ne ile ateşten korunayım?” dedi. Peygamber (s.a.v) buyurdular ki:

“Gözünün yaşı ile. Çünkü Allah korkusundan ağlayan bîr göz kesinlikle cehenneme girmeyecektir.” ^{90[90]}

Nadr b. Said merfu olarak rivayet ettiği rivayette dedi ki: “..Herhangi bir ümette Salih bir kulun ağlaması ile Allah Teâla dilerse o ümettin hepsini kurtuluşa erdirir. Hiç bir amel yoktur ki, onun bir karşılığı ve bir değeri olmasın. Gözyaşı bundan müstesnadır. Çünkü gözyaşı ateşten denizleri söndürür.” ^{91[91]}

Zâzân Ebu Ömer dedi ki: “Kim Allah korkusundan ağlar ise Allah onu ateşten Cehennemden korur ve kim cennet Özlemi ile ağlar ise Allah Teâlâ onu oraya yerleştirir.”

Abdulahid b. Zeyd şöyle diyordu: “Vah kardeşlerim Allah'a olan özleminizden dolayı ağlamıyor musunuz. Dikkat edin kim efendisine ulaşma özlemi ile ağlarsa kıyamet günü efendisini görmekten mahrum olmayacaktır. Vah kardeşlerim cehennem korkusundan dolayı ağlamıyor musunuz? Dikkat edin kim cehennem korkusundan dolayı ağlarsa Allah onu cehennemden korur.”

Ferkat es-Subhî dedi ki: “Bazı kitaplarda okuduğuma göre cennet kendisi için ağlayana Allah Teâlâ'nın huzurunda şefaathçi olup şöyle der: “Ya Rabbi benim için ağladığından cennete koy. Cehennem ise onun için Rabbİnden ateşten onu koruması için Şefaathçi olup: “Ey Rabbİm benden korunduğu gibi ve korkudan ağladığı şekilde onu ateşten koru,” der.

Abdurrahman b. Semure Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder: “Bu gece bîr rüya gördüm uzun uzun anlattı ve şöyle devam etti: “Ümmetimden bir adamı Cehennem kenarında gördüm. Allah korkusu ona geldi ve onu Cehennemden uyardı. Ümmetimden bir adam da gördüm Cehenneme iniyordu. Allah korkusundan ağlayan gözyaşları geldi ve onu oradan çıkardı.”

^{90[90]} Nefia' zayıftır.

^{91[91]} Bu manada yada bir kısmı "mevkuf olarak Hasan, Ebu İmrân el- Cüvenl ve Halid b Ma'dân'dan ve başka bazı ravilerden rivayet edilmiştir.

Eymen, Sehl b. Hammad'dan o da Mübarek b. Füdale'den, o da Sabit'ten, o da Enes'ten rivayet etti ve dedi ki: "Peygamber (s.a.v) Tahrir Suresi altıncı ayetini okudu. Yanında siyah bir adam hıçkırarak ağlıyordu. Cebrail çıka geldi.

"Bu ağlayan kimdir?" dedi. Peygamber (s.a.v):

"*Habeş'ten bir adam*" buyurdular ve onun hakkında güzel sözler sarfettiler. Cebrail:

"Allah Teâlâ buyuruyor ki: *"İzzetim ve celalime yemin olsun ki, dünyada benim korkumdan ağlayan hiçbir göz yoktur ki, cennette gülmesi artmasın."*

Ateşten Allah'a Sığınmak Hakkında

Allah Teâla buyuruyor ki:

"*Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni teşbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru! Rabbimiz! Sen oteşe kimi sokarsan, onu şüphesiz rezil etmiş olursun, zulmedenlerin hiç yardımcıları yoktur. Ey Rabbimiz! Gerçek şu ki biz, "Rabbimize inan!" diye imana çağıran bir davetçiyi (Peygamberi, Kur'an'ı) işittik, hemen iman ettik. Artık bizim günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, ruhumuzu iyilerle beraber al, ey Rabbimiz! Peygamberlerine karşı bizlere vaad buyurduklarını bizlere ihsan buyur. Ve bizleri Kıyamet gününde rüşuay etme. Şüphe yok ki, sen vaad buyurduğundan dönmezsın. Rableri de dualarına şöyle icabet buyurdu: Her halde ben içinizden gerek erkek ve gerek dişi hiç bir hayır işleyenin işlediğini boşa gidermem, hep birbirinizdensiniz, benim için hicret edenlerin, yurtlarından çıkarılanların, benim yolumda işkenceye uğrayanların, cihada gidenlerin ve bu uğurda katledilenlerin, kabahatlerini taraflarından bağışlayacağım, onları altından ırmaklar akar Cennetlere koyacağım, tasavvur edemeyeceğiniz bir sevâb ile Allah tarafından müsâb olacaklar, sevabın da en güzeli Allah yanında."* ^{92[92]}

^{92[92]} Al-i İmran: 3/191-195.

“Sahihayn”da: Ebu Hüreyre'nin zikir meclislerine gelen melekler hakkında Peygamber (s.a.v)'den şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir.

“Allah Teâla en doğrusunu bildiği halde meleklerle sorar: “Kullarım neden bana sığınyorlar?” Melekler: “Cehennemden” dediler. Allah Teâla “Peki onlar Cehennemi görmüşler mi?” diye sorar. Melekler: “Hayır, Vallahi henüz görmediler.” Allah Teâla: “Peki görmüş olsalardı davranışlar nasıl olurdu?” Melekler: “Eğer görmüş olsalardı ondan daha çok kaçar ve daha çok korkarlardı” dediler. Dedi ki: Allah Teâla buyurdu ki: “Şahit olunuz ki, ben onları affettim.”

Enes Peygamber (s.a.v)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:

“Hiçbir Müslüman yoktur ki, Allah Teâlâ'dan üç defa Cenneti ister. Cennet, yâ rabbi onu Cennete koy” der. Kim de üç defa Cehennemden Allah'a sığınırsa Cehennem, ya Rabbi onu ateşten azad et” der.

Bezzâr ve Ebu Ya'la el-Mevsili'nin Ebu Hüreyre'nin hadisinden rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Cehennemden yedi defa azad olunmayı isteyen hiçbir kul yoktur ki, Cehennem onun için ya Rabbi falan kulun benden kurtulmak istedi, onu azad et. Cenneti yedi defa isteyen hiçbir kul yoktur ki, Cennet onun için ya Rabbi falan beni istedi onu Cennete koy,” demesin.

Salih el-Merrî, Eban'dan, o da Enes'ten rivayet ettiğine göre: “Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ kulunun divanına bakınız benden Cennet isteyeneye Cenneti verdim benden ateşten azad olunmayı dileyeni azad ettim.” ^{93[93]}

Ebu Salih Abdullah b. Salih Yahya b.Eyup'tan o da Abdullah b. Süleyman'dan, o da Derrac'dan, o da Ebu Heysem'den, oda Ebu Said'den -Yada İbn Ebi Hüceyre el-Ekber'den- o da Ebu Hüreyre'den yada ikisinden birisinin Peygamber (s.a.v)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:

“Bir adam sıcak bir günde Allah'tan başka bir ilah yoktur. Bugünün sıcaklığı ne kadar

^{93[93]} İsnadı zayıf.

şiddetlidir. Ey Allah'ım beni Cehennem sıcağından azad et. Allah Teâlâ Cehenneme: "Benim bir kulum senin sıcağından onu azad etmemi istedi, şahid ol ki, ben onu azad ettim. Çok soğuk bir günde eğer bir kul Allah'tan başka ilah yoktur bugün ne şiddetli soğuk vardır deyip: "Ey Allah'ım beni zemheri Cehennem'den azadet dese Allah Teâlâ Cehenneme: "Ey Cehennem benim bir kulum senin zemherinden onu azad etmemi istedi. Şahit ol ki, ben onu azad ettim." Peygamber (s.a.v)'e sordular:

"Cehennemin zemheri" nedir ya Rasûläüah?

"Kafirin atıldığı şiddetli soğuğu ile bariz bir mekandır." Ebu Yahya el Katat Mücahit'ten şöyle rivayet etti: "Kıyamet gününde kula Cehennem'e gir şeklinde emredilir. O'da girer ve köşeye çekilir." Durumun nasıl? diye sorulduğunda Cehennem:

"O benden azad edilmeyi istiyordu". Allah Teâlâ:

"Onu serbest bırakınız," buyururlar.

Süfyan Masar'dan o da Abdullah'tan şöyle rivayet etti: "Cennet ve Cehennem insanoğlunu dinlerler. Eğer kul, "Cehennem'den Allah'a sığınırım" derse, Cehennem: "Ya Rabbi onu koru" şeklinde cevap verir. Yok, eğer cenneti isterse Cennet: "Allah'ım onu cennete ulaştır," der.

Osman b. Ebu el Atik'e dedi ki: Ebu Müslim el Havlanî şöyle dedi: "Götürüldüğüm hiçbir davet yoktur ki, orada Cehennemden bahsetmedim ve böylece onları Cehennemden Allah'a sığınmaya yönlendirdim."

Ebu Sinan İsa b. Sinan o da Atâ el Horasanî'den şöyle rivayet etti: "Kim ki, Cehennem'den yedi defa Allah'tan onu azad etmesini dilerse, cehennem: "Benim senden alacağım yok" der.

5. Cehennem Nerededir?

Atiyye, Abdullah İbni Abbas'tan rivayet ettiğine göre: "Cennet yedinci göktedir. Allah Teâîâ kıyamet gününde onu istediği yere koyar. Cehennem ise yerin yedinci

katındadır.”^{94[94]}

İbnu Mende, Ebu Yahya el-Katât'm Mücahit'ten rivayet ettiği hadiste şöyle dedi. İbni Abbas'a;

“Cennet nerededir?” diye sordum. O'da:

“Yedinci kat gökteredir,” dedi.

“Cehennem nerededir?” diye sorduğumda ise:

“Yedi kat denizin altındadır” dedi.

Beyhakî, Ebi Zür'a'dan o da Abdullah İbn Mes'ut'tan rivayet ettiğine göre: “Cennet yedi kat gökteredir cehennem ise yedi kat yerin dibindedir,” dedi. Sonra Muttaffin 18. ve 7. ayetini okudu; “Hayır! Andolsun iyilerin kitabı İlliyyûridadır” ve “Doğrusu kötülerin kitabı, muhakkak Sicciridedir.” İbnu Münde tahriç etmiştir ve onun rivayetinde “Kıyamet gününde Allah Teâlâ onu dilediği yere koyar” ibaresi de mevcuttur.

Muhammed b. Abdullah b. Ebu Yakup Beşir b. Şeğâfe'den o da Abdullah b. Selâm'dan rivayet etti: “Cennet gökteredir, Cehennem ise yerededir.”^{95[95]}

İbn Ebi Dünya, Katâde'den rivayet ettiğine göre dedi ki: Denildiğine göre; “Cennet yedinci gökteredir ve cehennem ise yerin yedinci katındadır.”

Verakâa, İbn Ebi Nuceyh'ten rivayet ettiğine göre Mücahit, Zariyat Suresi 22. ayeti “Rızkınız da, size vaadolunan şeyler de semadadır” tefsirinde şöyle dedi: “Cennet gökteredir.” Bundan dolayı bazı alimler, kafirler sabah akşam Cehenneme sunulurlar ve onlara gök yüzünün kapıları açılmaz. Bundan da anlaşılıyor ki Cehennem yerin dibindedir. “Muttaffin Suresi 7.ayette şöyle buyuruyor yüce Mevlamız; “Hayır Andolsun iyilerin kitabı İlliyyûridadır”

Berâa b. Âzib'in ruhunun alınmasının hakkındaki hadisi de Peygamber (s.a.v) kafirin ruhu hakkında: Onu dünya semasına kadar getirir ve ona göğün açılmasını isterler. Fakat onlara gök kapısı açılmaz. Sonra şu ayeti celileyi okudular:

^{94[94]} Ebu Nuaym.

^{95[95]} İbn Huzeyme.İbn Ebi Dünya

“İşte onlara, göğün kapıları açılmaz ve onlar; deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete de giremezler.” ^{96[96]} ve Allah Teâlâ onlar hakkında şöyle buyurur:

“Onun defterini yerin en altında olan Fasık ve tacirlerin amel defterlerinin konulduğu yer olan Cehennemdeki vadi'ye koyunuz.” Sonra dedi ki: *“Ruhu oraya tam olarak atılır koyulur.”* ^{97[97]}

Ebu Hüreyre (r.a) ruh alınması hakkında Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği hadiste:

“Kafirin ruhu için şöyle buyurdular: Leşten çıkan koku gibi bir koku ile çıkarlar.” Onunla yerin kapısına giderler ve yer kapısına her geldiklerinde: *“Nedir bu koku?”* diye sorarlar. *Taki kafirlerin onları getirene ve ruhlarına gelene kadar devam eder bu hal.”* ^{98[98]}

Abdullah b. Amr el-Âs: *“Kafirlerin ruhları yerin dibinde yedinci tabakadadırlar”* dedi.

Denizler Kıyamet Günü Tutuşup Alevlenir

İmam Ahmed, Ya'lâ b. Ümmeyye'nin Peygamber (s.a.v)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti: *“Deniz Cehennemdir.”* Ya'lâ'ya soruldu bu mevzu hakkında o'da dedi ki:

“Görmüyor musunuz Allah Teâlâ: “Duvarları çepeçevre onları içine alacak bir ateş hazırlamıştır” buyuruyor”. ^{99[99]}

Seleften Gayruvahid;

“Denizler ateşlendiğinde suları çekilip, volkanlar halinde ateş püskürdüğünde” ^{100[100]} ayeti celilesini bu şekilde tefsir etmiştir.

^{96[96]} A'raf: 7/40.

^{97[97]} Ahmed.

^{98[98]} İbn Hibban, Hakim..

^{99[99]} Kehf: 18/29.

^{100[100]} Tekvir: 81/81/6.

Mübarek b. Füdâle, Kesir Ebu Muhammed'den o da Abdullah İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Cehennem, ateşe dönüşene kadar tutuşur.”

Mücahid Becile'den bir şeyh'ten o da İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre: *“Denizler ateşlendiğinde-suları çekilip, volkanlar halinde ateş püskürdüğünde”* ayeti celilesi hakkında şöyle dedi: “Güneş, Ay ve yıldızlar denize dürülür. Arkasından bir rüzgar göndeririz ateşe dönüşene kadar ona üfler.” ^{101[101]}

Şa'bî, Abdullah İbn Abbas'ın:

“Muhakkakki Cehennem kafirleri kuşatacaktır” ^{102[102]} ayetinin tefsirinde şöyle dediğini rivayet eder: “İşte bu, yıldızların içinde saçıldığı Güneş ve Ayın içine durulduğu denizdir ve böylece onlar ateşe dönüşüyor.” ^{103[103]}

İbn Cerir, Said b. Müseyyeb'den o da Ali'den rivayet ettiğine göre Yahudilerden bir adam:

“Cehennem nerede? diye sordu.

“O denizdir,” şeklinde cevap verdi. Ali dedi ki:

“O doğruyu söyledi sonra şu ayetlerle devam etti:

“Kabarıp, tutuşan denize” ^{104[104]} ve

“Denizler ateşlendiğinde suları çekilip, volkanlar halinde ateş püskürdüğünde”
^{105[105]}

Adem b. Ebi İyas'ın tefsirinde Hammad b. Seleme'den o da Davut b. Ebi Hint'ten o da Said b. Müseyyeb'ten rivayet ettiğine göre; Ali, bir Yahudiye:

“Cehennem nerede?” diye sordu.

“Denizin altında” diye cevap verdi. Ali:

^{101[101]} İbn Ebi Dünya, İbn Ebi Hatim.

^{102[102]} Tevbe: 9/49.

^{103[103]} İbn Ebi Dünya, İbn Ebi Hatim

^{104[104]} Tur: 52/6.

^{105[105]} Tekvir: 81/81/6.

“Doğru söyledi,” dedi. Sonra şu ayeti kerime'yi okudu:

“Denizler ateşlendiğinde suları çekilip, volkanlar halinde ateş püskürdüğünde”

^{106[106]} Diğer bir rivayette şu ayeti kerimeyi de okuduğu nakledildi:

“Kabarıp, tutuşan denize” ^{107[107]}

Ebu el-Âlîye, Übey b. Ka'b'dan;

“Denizler ateşlendiğinde suları çekilip, volkanlar halinde ateş püskürdüğünde”

^{108[108]} ayeti kerimesinin tefsirinde şöyle dedi: “Cinler insanlara dediler ki: Size bundan haber getirelim mi?” Denize gittiler bîr de ne görsünler; o alevlenmiş bir ateşe dönüşmüş.

İbn Lehiâ1, Ebu Kubeyl'in şöyle dediğini naklediyor: “Yeşil deniz Cehennem'dir”

Ebu Nuaym Ka'b'dan;

“Yer başka bir yer, gökler de (başka gökler) haline getirildiğinde,” ^{109[109]} ayeti kerimesinin tefsirinde şöyle dedi: “Yani gökler Cennetlere yeryüzü de Cehenneme çevrilir.” Abdullah İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre şöyle dedi: “Cehennem yedi tabaka yerin altındadır.”

Abdullah b. Amr'dan rivayet edildiğine göre: “Deniz suyu ile abdest alınmaz çünkü o Cehennemin tabakalarından bir tabakadır.” Said b. Ebi el-Hasen el-Basrî'nin kardeşi şöyle dedi: “Deniz Cehennemin tabakalarından bir tanesidir.”

Abdullah b. Amr'ın Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiğine göre şöyle buyurdular:

“Gazi, hacı ve umreci ancak deniz yoluyla yolculuk yapabilir. Çünkü denizin altında ateş ve ateşin altında da deniz vardır.”

İbni Ebi Hatim, Muaviye b. Said'ten rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Bu deniz - Akdeniz- yeryüzünün ortasıdır. Bütün nehirler buraya dökülür. Büyük “Denizde ona dökülür. Dibi kuyularla doludur ve bu kuyular bakırla kaplıdır. Kıyamet gününde ise

^{106[106]} Tekvir: 81/81/6.

^{107[107]} Tur: 52/6.

^{108[108]} Tekvir: 81/81/6.

^{109[109]} İbrahim: 14/48.

bunlar yakılır.”

İbn Ebi Dünya, Abbas b. Yazid el-Bahrânî'den zikrettiğine göre şöyle dedi: Velid b. Hişam'dan duydum ve ona “Bunu kimden aldın?” diye sordum.

“Ehl-i Kitap'tan Müslüman olmuş ve İslâmı iyi yaşayan birinden aldım,” dedi ve şöyle devam etti:

“Balina, Yunus (a.s) yuttuğu zaman onu yedi denizde gezdirdi. Bunun sonunda onu denizin dibinde Cehennem dibinin başladığı noktaya getirdi. Yunus (a.s) balinanın karnında Allah Teâlâ'yı zikretmeye başladı. Karun, Cehennemde onun zikir sesini işitti” dedi ve sonra rivayetin geriye kalan kısmını zikretti.

Kays b. Er-Rabi, Ubeyd el-Mektep'ten, o da Mücahit'ten naklettiğine göre İbn Ömer (r.ah) Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti:

“Cehennem dünyayı sarmıştır ve Cennette ondan sonra gelmektedir. Bundan dolayı sırat Cehennem üzerinde olup Cennete giden yoldur.” ^{110[110]}

Bazı alimlerden rivayet edildiğine göre,

“Cehennem göktedir. Mücahid “Sizin rızkınız da size vaad edilen sevap ve ceza da göktedir”. ^{111[111]} Ayetinin tefsirinde şöyle dedi: “Burada kast edilen Cennet ve Cehennem” dir. Aynı şekilde Cüveyribi Dahak'tan rivayet etmiştir.

Asım Zer'den, o da Huzeyfe'nin Peygamber (s.a.v)'den şöyle buyurduğunu rivayet etti:

“Beyt-i Makdise geldik. Semanın kapıları bize açıldı, orada Cennet ve Cehennemi gördük.” İmam Ahmet rivayet etmiştir. El-Mervezi'nin rivayetinde ve Huzeyfe'nin hadisinde Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“İsrâ gecesinde Cennet ve Cehennemi semada gördüm ve şu ayeti okudum “Sizin rızkınız da size vaad edilen sevap ve ceza da göktedir” ^{112[112]} Ve sanki bu ayeti hiç okumamışım.” Bu Huzeyfe'nin dediğini doğruluyor. Hilâl “Kitabu's-Sünne”de bunu

^{110[110]} Garip münker bir rivayettir.

^{111[111]} Zariyat: 51/22.

^{112[112]} Zariyat: 51/22.

nakletti. ¹¹³[113]

Huzeyfe'den rivayet edildiğine göre şöyle dedi; “Burak, sema kapıları açılıp onun ikisi yani Cennet ve Cehennemi görmeyene kadar ayrılmadı. Allah Teâlâ Ahireti hepsine va'd etti ve onu yükseltmedi.” Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi Cehennemi semada gördü manasına gelmiyor.

Velev ki, bu metni doğru bile kabul etsek Cehennemin semada olduğu manası çıkmaz. Bilakis O, Cehennemi semada İken gördü manasına delalet ediyor, nasıl ki, ölü Cenneti kabrinde görüyor fakat o yerde olmadığı gibi.

Peygamber (s.a.v) yeryüzünde olduğu halde Kusuf namazında Cennet ve Cehennemi gördü. İsrâ hadislerinden olan Ebu Hureyre'nin hadisi Beytil Makdis yolunda Cennet ve Cehennem üzerinden geçtiği halde bu Cennetin yerde olduğu manasına gelmemektedir. Ebu Huzeyfe'nin hadisi sabit olsa Peygamber (s.a.v) Cennet ve Cehennemi semada gördü. Sema, görülen şeyin mekanı değil bilakis görülen şeyin yeridir. Allah Teâfa en doğrusunu bilir.

Ebu Harun el-Abidî'nin “İsrâ'nın olayının anlatıldığı hadisde Ebu Said el-Hudri'den şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Peygamber (s.a.v) Cennet ve Cehennemi semanın üzerinde gördü” Eğer doğru ise bu daha önce söylediğimizi te'yid eder.

Kadi Ebu Ya'la'nın iyi bir isnatla- Ebu Bekr el-Mervezî'nin imam Ahmed'in kendisine tefsir ettiği bazı ayetlerin tefsirinde;

“Denizler ateşlendiğinde” ¹¹⁴[114] ayeti için şöyle dedi: “Burada kastedilen Cehennem tabakalarıdır” ve

“Kabarıp, tutuşan denize” ¹¹⁵[115] ayetinde ise “Burada kastedilen ise Cehennemdir,” dedi. Bu da gösteriyor ki, el-Hilal'inin el-Mervezî'den rivayet ettiğinin tersine Cehennem yerdedir yani yerin akındadır. Allah Teâlâ en iyisini bilir.

Mücahit'ten rivayet edilen hakkında ise bazı alimler şöyle yorumlamışlardır. Cennet ve Cehennem amelleri semada şer ve hayır şeklinde takdir edilmiştir.

¹¹³[113] Ahmed'in delil olarak gösterdiği rivayette bu lafzı görmedik. Sadece önceki ondan rivayet edilmiştir

¹¹⁴[114] Tekvir: 81/81/6.

¹¹⁵[115] Tur: 52/6.

Mücahit'ten rivayet edilen başka bir rivayette bu açıkça belirtilmiştir.

İsrâ hadisinin bazı rivayetlerinde Peygamber (s.a.v.)'in miraç yolculuğunda Beyt-i Makdis'e giderken Cehennemi gördüğü varit olmuştur. Ubade b. Es-Samit'ten rivayet edildiğine göre o, Beyt-i Makdis'in doğu surları üzerine oturup ağlayarak: “İşte burada Peygamber (s.a.v.) Cehennemi görmüştü,” diyordu.

6. Cehennemin Katları Ve Çukurları Hakkında

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

“Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasmdadırlar.” ^{116[116]} kelimesi iki şekilde okunur, harfi “Sükun” ve “Fetha” ile okunabilir. Ed-Dahhâk şöyle dedi: kelimesi katlar üst üste olduğunda kullanılır kelimesi ise katlar alt alta olduğunda kullanılır. Diğer bazı alimler ise “Cennet” “Derecat” ifade edilir Cehennem ise “Derekat” kelimesiyle ifade edilir” dediler. Cehenemin “Derecât” kelimesiyle ifade edildiği olmuştur. Allah Teâlâ Cennet ve Cehennem ehlini zikrettiğinde;

“Hepsi için yaptıklarından dolayı dereceler vardır” ^{117[117]} ve şöyle buyurdu;

“Allah'ın rızasına uyan kimse, Allah'ın gazabına uğrayan kimse gibi olur mu? Onun varacağı yer Cehennemdir. Orası ne kötü bir varış yendir! Onlar Allah Teâlâ'nın katında derece derecedirler.” ^{118[118]}

Abdurrahman b. Zeyd b. Eşlem ded; ki: “Cennetin dereceleri yukarıya doğru çıkar, Cehennem' dereceleri ise aşağı doğru iner.”

İbn Ebi Dünya, İkrime'den;

“Onun yedi kapısı vardır” ^{119[119]} ayeti kerimesini “Cehennemin yedi tabakası vardır” şekilde tefsir ettiğini rivayet etmiştir.

^{116[116]} Nisa: 4/145.

^{117[117]} En'am: 6/132.

^{118[118]} Al-i İmran: 3/162-163.

^{119[119]} Hicr: 15/44.

Katade;

“Onlardan her kapı için. birer gurup ayrılmıştı.” ^{120[120]} ayetini onların amelinden yapılmış evler şeklinde tefsir etmiştir.

Yezid b, Ebi Mâlik el-Hemedanî dedi ki: “Cehennemin yedi parıldayan ateşi vardır. Her biri altındaki ateşin kendisini yer korkusuyla bakar.”

İbn Cüreye: “Onun yedi kapısı var. ayetini tefsir ederken: “Birincisi: Cehennem, ikincisi: Lezâ, Üçüncüsü: Hatama, Beşincisi: Şâir, Altıncısı: Sakar, Yedincisi ise: Haviye ve Ebu Cehil bu kattadır” dedi.

Sellâm el-Medainî’in,^{121[121]} Hasan'dan, o da Ebu Sinan'dan o da ed-Dahhâk'tan rivayet ederek şöyle dedi: "Cehennemin yedi kapısı vardır. Yedi kat üst üste katlardan oluşmaktadır. En üst katta Tevhid ehli vardır. Amelleri ve ömürleri kadar azap görüp sonra çıkacaklardır. İkinci katta: Yahudiler, üçüncü katta ise Hristiyanlar, dördüncü katta: Sabiunla ^{122[122]} dininden dönenler, beşincisi: Mecusiler, altıncı katta: “Arap müşrikleri, yedinci katta ise: Münafıklar vardır.”

“Münafıklar hiç şüphe yok ki ateşin en alt tabakasındadırlar,” ^{123[123]} ayeti kerimesinde buyrulduğu gibi.

El-Alâa b. Müseyyeb, Abbas (r.a)'dan ve Hayseme b. Abdurrahman'dan rivayet ettiklerine göre şöyle dediler: “İbn Mes'ud (r.a): Cehennemin hangi halkı daha çok azap göreceklidir? şeklinde sorduğunda orada bulunanlar. 'Yahudiler, Hristiyanlar ve Mecusiler şeklinde cevap verdiler.” İbn Mes'ud, “Hayır Münafıklar en aşağı katta olacaklar ve o bulundukları yerde dışarıya açılan kapıları da yoktur,” buyurdular.

Asım Ebu Salih'ten, o da Ebu Hüreyre'nin;

“Münafıklar hiç şüphe yok ateşin en ait tabakasmdadırlar” ^{124[124]} ayeti kerimesinin tefsirinde şöyle dediğini rivayet etti: “Derkül esfeP üzeri kapılarla katlanıp altından ve üstünden ateş yakılıyor. Şu ayeti kerimede olduğu gibi; *“Onlar için üst*

^{120[120]} Hicr: 15/44.

^{121[121]} O zayıf bir ravidir.

^{122[122]} Hz.Nuh kavminden bir taife diğer bir görüşe göre yıldızlara tapanlar.

^{123[123]} Nisa: 4/145.

^{124[124]} Nisa: 4/145.

taraflarında ateşten tabakalar ve alt taraflarında da tabakalar vardır.” ^{125[125]}

İbn Mübarek Yahya b. Eyyup'tan o da Ubeydullah b. Zühr'den o da Ebi Yesâr'dan şöyle rivayet etti: “Cehennem'in her katında yetmiş köşe vardır: Her köşede farklı bir azap vardır ki, o azaba başka bir köşede rastlayamazsınız.”

İbni Ebi Hatim Ka'b'tan rivayet ederek şöyle dedi: “Akabe'yi geçme göğüs germe yani ayeti kerimede belirtilen *“Ama o, zor geçidi -Akabeyi- aşmaya girişemedi”* ^{126[126]}

Damira, Ebu Recâ'in şöyle dediğini işittim dedi: “Allah Teâlâ'nın kitabında belirttiği Akabe'nin girişi yetmiş bin sene ve dibine inişi de yetmiş bin senedir şeklinde bana bildirildi.”

Atiye İbn Ömer(r.a)'den “Akabe” için şöyle dediğini işittim: “Akabe, cehennemde bir dağdır köle azat etmekle orayı geçebilir miyim?” dedi.

Mükâtil b. Hayyân: “O Akabe Cehennemdedir. “Denildi ki: “Ne ile orayı geçersin?” “Köle azat etmekle” diye cevap verdi.

İmam Buhârî ve Müslim'in “Sahih” adlı kitaplarında rivayet ettiklerine göre: İbn Ömer (r.a) şöyle dedi: “Rüyamda ellerinde demir çubuk bulunan İki melek'in bana geldiğini gördüm. Sonra elinde demir çubuk bulunan bir melek benimle karşılaştı. Dediler ki, korkma! Gece namazını çoğaltmış olsaydın ne iyi adam olacaktın. Beni yanlarına alıp Cehennem'in kenanna geldiler. Kuyunun derinliği gibi derin ve kuyunun kıvrımları gibi kıvrımları vardı. Her iki kıvrım arasında elinde demir çubuk bulunan bir melek vardı. Zincire bağlanmış başları aşağıya doğru sarkıtılmış insanlar gördüm. Orada Kureyş'ten tanıdık bazıları da vardı. Beni sağ taraftan çıkardılar. Bunu Hafsa' ya anlattım. Hafsa'da onu Resulullah (s.a.v)e anlatmış ve Peygamber (s.a.v) *“Abdullah salih bir kişidir”* buyurmuşlar.

7. Cehennem'in Dibi Ve Derinliği

^{125[125]} Zümer: 39/16.

^{126[126]} Beled: 90/90/11.

Halid b.Ümeyr, Utbe b. Gazvan bize hutbe verirken şöyle dedi; “Cehennemin ağzından düşen taş yetmiş yıl aşağı doğru iniyor fakat dibine ulaşamıyor. Vallahi biz onu dolduracağız. Yoksa buna şaşırdınız mı?” ¹²⁷[127]

Tirmizî'nin, Hasan'm yolundan gelen hadiste Utbe b. Gazvan'nın şu minberimizde yani Basra minberinde şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

“Büyük kaya Cehennemin kenarından atılacak yetmiş yıl geçtiği halde dibine ulaşamayacaktır.” Ravi, Ömer (r.a): “Cehennemi çokça hatırlayınız çünkü sıcağı çok şiddetli, dibi derin, sopalan ise demirdendir” dedi. ¹²⁸[128]

Müslim, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet etti: Peygamber (s.a.v.)'in yanındaydık bir nesnenin düştüğü sesi geldi. Peygamber (s.a.v) *“Bu nedir biliyor musunuz?”* dedi. “Allah ve Resulü daha iyi bilir” dedik. Sonra Peygamber (s.a.v): *“Bu Cehenneme yetmiş yıldır atılan bir taşı ve şu an cehennemin dibine ulaştı”* buyurdular.

Yine Ebu Hureyre (r.a)'tan rivayet edildiğine göre şöyle dedi: “Ebu Hureyre'nin nefsinin elinde bulunan zâta yemin ederim ki, Cehennemin dibi yetmiş yıllık bir mesafededir.”

Hâkim, Ebu Hureyre'nin rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v):

“Şayet yedi dişi deve yağlarıyla birlikte alınıp Cehenneme atılsalar yetmiş yılda dibine ulaşamazlar,” buyurdular

Bezzâr ve Tebaranî'nin, Büreyde'nin hadisinden rivayet ettiklerine göre Peygamber (s.a.v):

“Yedi dişi deve ağırlığında bir taş Cehenneme atılır yetmiş yıl dibine doğru indiği halde ulaşmaz” buyurdular.

İbn Hibban “Sahih”inde Ebu Musa el-Eş'ari'nin Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği hadise göre şöyle buyurdular:

“Cehenneme bir taş atılsa yetmiş yıldan önce dibine varamaz”

¹²⁷[127] Müslim “Mevkuf,” Ahmed “Mevkuf” ve “Merfu” ama mevkuf daha sahihtir dedi.

¹²⁸[128] Ravi: “Hasanın Utbeden işittiği bilinmiyor.” dedi

İbn Mübarek, Yunus'un bize Zührî'den bildirdiğine göre Muaz b. Cebel'in anlattığına göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Nefsimin elinde bulunan zâta yemin olsun ki, Cehennemın başı ile dibi arası yedi dişi deve yağlarıyla yavrularıyla birlikte olan, ağırlığı kadar bir kaya parçası yetmiş yıldan önce dibine ulaşamaz.”

İbn Mübarek, Haşim'in Zekeriya b. Ebi Meryem el-Hâzâî'den rivayet ettiğine göre Ebu Emame'nin şöyle dediğini işittim: “Cehennemın derinliği bir taşın veya büyüklüğü on bakımlı devenin büyüklüğünde olan kayanın inmesiyle yetmiş yıllık mesafesindedir.” Ona bir adam onun altında da bir şey bulunuyor mu? Evet: “Ğay-Cehennemde bir vadi ve günahlar var”dedi

Lokman b. Amir, Ebu Ümame'nin Peygamber (s.a.v)'den yaptığı rivayete şunu ekledi: “Gay ve asam nedir?” Buyurdu ki: “Cehennem ehlinin feryatlarının yükseldiği bir kuyudur.” Onun ikisi Allah Teâlâ'nın ayeti kerimede bildirdiği;

“Cehennemdeki “Gayya” vadisini boylayacaklardır.” ^{129[129]} ve

“Kim bunları yaparsa 'ağır bir ceza ile' karşılaşır.” ^{130[130]} Başka bir şekilde de rivayet edilmiştir. Hariz b. Osman dedi ki: Abdurrahman b. Meysere el-Hadremî Ebu Ümame'den rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “CenennemİN başlangıcı ve dibi arası yetmiş yıldır yada Ağır taş -öyle bir taş ki yedi etli ve yağlı dişi deve ağırlığında- ile elli yıldır”. ^{131[131]}

Mücâlit, Şa'bî'den, o da Mesruk'tan, oda Abdullah'tan rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Hükmeden her hakim Kıyamet gününde hapsedilir ve bir melek onu kafasından tutar. Onu Cehennemın üzerine kadar getirir. Sonra başını Allah Teâlâ'ya çevirir. Eğer ona at denilirse onu Cehenneme atar ve bu kırk yıl yukarıdan aşağıya düşer yani kırk yılda Cehennemın dibine varır.” ^{132[132]}

Abdullah b. El-Velid el-Vasâfî Abdullah b. Übeyd b. Amir'den o da babasından rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

^{129[129]} Meryem: 19/59.

^{130[130]} Tekasür: 102/68.

^{131[131]} el-Cüzcanî.

^{132[132]} Ahmet tahrîc etti.

“Yönetici -Vali olan kimse- Kıyamet gününde Cehennem köprüsünün üzerine getirilir, orada öyle bir bağırır ki, o köprü'nün hiçbir sağlam bağlantısı kalmaz yerinden sökülür. Eğer salih bir İnsan ise o köprüyü geçer. Yok şayet asi günahkar ise köprü yarılr ve elli yıllık bir zaman da Cehenneme düşer.” Ömer (r.a) ona dedi ki:

“Kim bundan sonra -günah-işlemek ister?” Ebu Zer (r.a) dedi ki:

“Allah Teâlâ'nın burnunu ve yanağını yere sürttüğü kimse -yani rezil rüsvay ettiği kimse-.” Ebu ed-Derda (r.a) geldi ve Ömer (r.a) ona:

“Ey Eba Derdâ Ebu Zer'ine Peygamber (s.a.v)'den rivayet edip bana söylediği hadisi işittin mi?” dedi.

“Evet, elli yılla birlikte elli yılda ateşte iner” şeklinde cevapladı. El-Vasifî hadisi ezberlememişti fakat salih bir insandı.

Süveyd b. Abdulaziz Seyar'dan o da Ebi Vail'den den rivayet ettiğine göre Ebu Zer (r.a) Ömer (r.a)'ya şöyle dedi. “Duydum ki Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu ve mana ile rivayet ettiği hadiste şu ibare vardı: *“Eğer günahkar ise köprüden düşer ve yetmiş yılda Cehennemin dibine ulaşır.”*

“Mev'izatu'l-Evzâi'de ise “Ebu Zer ve Süleyman Ömer (r.a)'ya şöyle dediler: “Duyduk ki, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu manasıyla hadisi zikredip sunuda eklediler “Yetmiş yıl Cehennemde dibe doğru iner.”

“İmam Buhari ve Müslim'in, Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet ettiklerine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular: *“İnsan konuştuğu bazı kötü şeylerden dolayı doğu ile batı arası uzaklıktan daha fazla bir mesafe ile Cehennem girer”*

Tirmizî, İmam Ahmet ve İbn Mace, Ebu Hureyre (r.a) (r.a)'m hadisinden rivayet ettiklerine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdular:

“Kişi bir şeyler konuşur “Bnlar pek önemli değil” der, fakat bu konuştuklarıyla yetmiş yıl Cehennemde kalır.” Bezzâr bunun bir benzerini Abdullah İbn Mesûd'un hadisinden rivayet etmiştir.

İbn Cerir'in tefsirinde Ufi'nin rivayeti olarak Abdulâh İbn Abbas “Bir de dediler

ki: “Bize sayılı birkaç günden başka asla ateş azabı dokunmaz”, ayetin tefsirinde şöyle dedi: “Tevrat'ta yazıldığına göre, Cehennemin dibinde bulunan Zakkum ağacına varmak için Cehennemin bir başından diğer başına kırk yıllık bir mesafe vardır.” İbn Abbas ise şöyle dedi: “Sakar Cehenneminde Zakkum ağacı vardır. Allah Teâlâ'nın düşmanları kitaplarında yazılı olan sayılı günleri gördüklerinde -ki bundan kast ettikleri de Cehennemin dibine varış süresidir- bunlar, sayılı günlerdir gelip geçer Cehennem de helak olup yok olur” dediler. İşte bunu belirten ayeti kerime: “Bir de dediler ki: “Bize sayılı birkaç günden başka asla ateş azabı dokunmaz”. Bununla o süreyi kastediyorlar. İbn Abbas şöyle devam etti: “Cehennemin kapısından hücum ettiklerinde Cehennem azabında kaldılar. Zakkum ağacına varana kadar sayılı günler olan kırk yıl sonunda Zakkum ağacından karınları doyana kadar yediler. Sakar Cehenneminin bekçisi onlara bize sayılı günler azap edilecek diye iddia ediyordunuz. Halbuki sayılı günler geçti ve siz hala bu ebedi mekandasınız ve bu esnada Cehennemde zorlu bir dalga onları ezip alır.” İbn Abbas'tan gelen bu rivayetten anlaşıldığına göre Cehennemin dibinin derinliği kırk yıl mesafesindedir.” Bu Tevrat'ta geçen ifadenin de manasıdır. Bu mesafe bittikten sonra Cehennemin harap olup helak olacağını iddia ettiler. Bu onların Allah Teâlâ'ya karşı bir yalanları ve aynı zamanda Tevratı tahrif ettiklerinin de bir delilidir.

Cehennemin Uzunluğu Ve Genişliği

Mücahid'in rivayet ettiğine göre İbn Abbas'(r.a): “Cehennemin genişliği ne kadardır biliyor musunuz? diye sordu. Biz “Hayır, bilmiyoruz” dedik. “Evet, onlardan birinin kulak memesi ve burun arası yetmiş yıllık mesafede olup içinde kan ve irin akmaktadır,” dedi. “Nehir şeklinde mi?” diye sorduğumuzda, “Hayır bilakis vadiler şeklindedir,” dedi. Sonra “Cehennemin genişliği ne kadardır biliyor musunuz?” diye sordu. “Hayır” dedik. Aişe (r.ah) Peygamber (s.a.v)'e;

“Oysa kıyamet günü yer, bütünüyle O'nun kabzasındadır. Gökler Onun kudretiyle durulmuş olacaktır.” ^{133[133]}

ayeti kerimesini okuduktan sonra “Peki insanlar nerde olacak o gün?” şeklinde sorduğumda Peygamber (s.a.v): *“İnsanlar ise o gün Cehennem köprüsü üzerinde olacaklardır”* buyurdular. İmam Ahmet, Nesai, Tirmizî ondan “Merfu” olarak rivayet ettiler ve Tirmizî “Sahihtir” dedi. Hâkim de rivayet edip isnadı “Sahihtir” dedi.

8. Cehennemin Duvarları Ve Kapıları

Allah-azze ve celle- şöyle buyurdu:

“Şüphesiz ki onların hepsine vaad edilen yer cehennemdir. Cehennemin yedi kapısı vardır. O kapıların herbiri için birer grup ayrılmıştır.” ^{134[134]}

İmam Ahmed ve Tirmizî'nin tahricine göre İbn Ömer (r.a)'ın rivayet ettiği hadiste Peygamber (s.a.v): *“Cehennemin yedi kapısı vardır. O kapılardan bir tanesi kılıcını ümmetim için sıyranlar için ayrılmıştır,”* buyurdular.

Utbe b. Abdü's-Sülemi'nin rivayet ettiğine göre, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Cennetin sekiz, Cehennemin ise yedi kapısı var. Bazıları bazılarından daha efdaldir” İmam Ahmet tahric etti.

Ebu Rezin el-Ukayli'nin rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Allah'a yemin ederim ki; Cehennemin yedi kapısı vardır. Süvari iki kapısının arasını yetmiş yılda kat eder.”

Ebu Said (r.a) ve Ebu Hureyre(r.a)'ın “Sıráttan geçme hakkında” rivayet ettikleri hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdular;

“Müslüman olan kurtuluşa erdi, haddi aşan -doğru yoldan sapan- ise Cehenneme itilip atıldı, “Cehennemin yedi kapısı vardır. O kapıların herbiri için birer grup ayrılmıştır”

^{134[134]} Hicr: 15/43-44.

Ebu İshak, Hübeyre b. Meryem'den rivayetine göre; Ali (r.a) şöyle dedi: “Cehennemın kapılan yedi tane olup üst üstedirler. Parmaklarıyla teker teker saydılar”

İbni Ebi Hatim, Hattan er-Rakkaşı'den yoluyla naklettiğine göre Ali (r.a)'ın şöyle dediğini duydum dedi: “Cehennem kapılan nasıldır biliyor musunuz?” “Bizim kapılarımız gibidir,” dedik. “Hayır, onun kapıları üst üstedirler,” dedi. Başka bir rivayette ise: “Alt altıdır” dedi. Beyhakînin rivayetinde ise sağ elinin içini sol elinin dışı üzerine koyarak işte böyledir dedi.

İbn Cüreyye “*Onun-Cehennemın- yedi kapısı var*” ayetini tefsir ederken şöyle dedi: “Birincisi: Cehennem, İkincisi: Lezâ, Üçüncüsü: Hatama, Dördüncüsü: Sair, Beşincisi: Sakar, Altıncısı: Cahîm, Ebu Cehil bu kattadır. Yedincisi ise: Haviyedir” ^{137[137]}

Cüveybir, Dahhâk'm şöyle dediğini rivayet etti: “Allah Teâlâ Cehennemi çeşitli kapılarla isimlendirmiştir. Her kapının bir grubu -ehli- vardır. Yahudiler, Hristiyanlar, Mecusiler, Sabiinler, Münafıklar, Arap Müşrikleri ve Tevhid ehlinden -olan günahkarlara- olmak üzere yedi ayrı kapısı vardır. Buradan kurtuluş ümidi sadece Tevhid ehli için vardır başkaları için yoktur”

Adem b. Ebi İyas dedi ki: Hammad b. Seleme, Ata b. Es-Sâib'den rivayet ettiğine göre Ebu Meysere, “*Cehennem kapılarından giriniz*” ayeti hakkında şöyle dedi: “Cehennemın alt alta olmak üzere yedi kapısı vardır”

Ata el-Horasanî: “Cehennemın yedi kapısı vardır. En sıcakı en sıkıntılısı, en korkuncu ve en kötü kokulu olanı, zinanın kötülük ve haramhğını bildikten sonra zina edenlerdir.” ^{138[138]}

Ka'b dedi ki. “Cehennemın yedi kapısı vardır bu kapılardan birisi Haruriye içindir,” Hamriyye: Haricilerin bir fırkasıdır.

Bu bilgilerin tümü, İbn Ömer (r.a)'m geçen hadisinden olup nasıl ki Cehennemın

^{135[135]} Hicr: 15/44.

^{136[136]} İbn Ebi Hatim.

^{137[137]} İbn Ebi Dünya.

^{138[138]} Ebu Nuaym.

yedi kapısından her biri bir kötü amel için varsa, Cennetinde sekiz kapısının her biri bir salih amel için vardır.

Vehb b. Münebbih: “Her kapının arası yetmiş yıllık bir mesafededir. Her kapı üzerinde olan kapıdan daha sıcaktır”

Sa'lebî tefsirinde, Mansur b. Abdulhamid b. Ebi Rebah Enest'en o da Bilal'den rivayet ettiğine göre: “Bir- a'rabîye Peygamber (s.a.v)'in arkasında namaz kılarken Peygamber (s.a.v); *“O kapıların herbiri için birer grup ayrılmıştır.”* (142) ayeti kerimesini okuduğunda bayılarak yere yığıldı. Kendine geldiğinde “Ya Resululah her azam Cehennemin her kapısında azap görecektir” dedi. Peygamber (s.a.v). *O kapıların herbiri için birer grup ayrılmıştır.” Her kapıda amelleri kadar azap görür”* buyurdu. Benim hiçbir şeyim yok sadece yedi tane kölem var. Her kapı için bir kölemi Allah rızası için azat ettim,” dedi. Cebrail geldi ve onu müjdeledi Allah Teâlâ Cehennem kapılarını ona haram kıldı” dedi. ^{139[139]}

Mahled b. Hasan, Hişam b. Hassan'dan rivayet ettiğine göre dedi ki: “Hacı olarak yola çıktık yolda bazı evlerde duruyorduk. Bizden bir adam *“Onun yedi kapısı vardır”* ayetini okudu. Bir kadın bunu duydu ve tekrar et Allahm rahmeti senin üzerine olsun,” dedi. Sonra şöyle devam etti “Evde, arkamda yedi tane köle bıraktım, siz şahit olun her kapı için birini azat ettim,” dedi. ^{140[140]}

Beyhakî, Halil b. Mürre'nin yolundan rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) “Mülk” ve “Secde” suresini okumadan yatmazdı, dedikten sonra şöyle devam etti. “Hamimîer -suresi- yedi tanedir. Cehennem kapıları da yedi tanedir. Cehennem, Hatame, Lazâ, Saîr, Sakar, Hâviye ve Cahîmdir,” dedi. Sonra şöyle devam etti. “Her Hamim -suresi- kıyamet gününde gelir Cehennem kapılardan bir kapı üzerinde durur ve şöyle der: “Ya Rabbi bana iman edip ve beni okuyan hiç kimseyi buraya atma.” ^{141[141]}

İbn Ebi Dünya Abdulaziz b. Ebi Ravad'dan şöyle dediğini rivayet etti: “Sahrada bir adam bir mescid yapmıştı. Kible tarafına yedi tane taş koymuştu. Namazını eda ettikten sonra: “Ey taşlar sizi şahit olarak tutarım ki, Allah'tan başka ilah yoktur.” Dedi ki: “Adam

^{139[139]} (Bu hadis “Merfu” sahih değildir. İbn Hibban Mansur b. Abdulhamid için “Ondan rivayet etmek doğru değildir,” dedi.)

^{140[140]} İbn Ebi d-Dünya.

^{141[141]} Munkatı.

hastalandığında ruhu yükseldi. Sonra dedi ki: “Rüyamda gördüm ki, Cehenneme girmem için bana emredildi, gördüm ki o taşlardan bir taş beni tanıdı ve Cehennem kapılarından bir kapıyı kapattı ve bu hal diğer taşların diğer kapıları kapatmasına kadar devam etti.”

Cehennem Kapıları Kapalıdır

Cehennem kapılan Cehennem ehlinin üzerine kapalı olduğunu Allah Teâlâ bize kitabında bildirmiştir: “*Cehennem onların üzerine kapatılacaktır.*” ^{142[142]} ve

“*Üzerlerine bir ateş bastırılıp kapıları kapanacak.*” ^{143[143]} Mücahit:

“Ayeti kerimede geçen kelime Kureyş lehçesiyle kapatmak manasına gelmektedir,” dedi. Mükâtil ise şöyle dedi: “Kapıları üzerlerine kapalıdır, açılmaz hiçbir hüzn ve gam oradan çıkmaz ve ebedi ateşe atılan oraya girmez.”

İbn Mürdeveyh, Şucâa' b. Eşres'ten, o da Serik'ten, o da Asım'dan, onunda Ebu Salih'ten rivayet ettiğine göre Ebu Hüreyre (r.a) Peygamber (s.a.v)'in “*Üzerlerine bir ateş bastırılıp kapıları kapanacak,*” ayeti için “Kapatılmıştır” dedi. Bu hadisin Refi sahih değildir. Çünkü Adem b. Ebi İyas “Tefsir”inde Serik'ten bu rivayeti Ebu Hureyre'ye “Mevkuf” olarak rivayet etmiştir. İsmail b. Ebi Halid Ebi Salih'ten yaptığı rivayette Ebu Hüreyre'yi zikretmemiştir. Atâ el-Horasanî ve bazı alimler “Müsedde” kelimesini “Kapatılmıştır” manası vermişlerdir.

Dahhak şöyle dedi: “Kapıları olmayan duvar gibidir. Bundan murat edilen de - Allahu a'lem- kapılar kapanmış adeta duvar haline gelmiş ve sanki orada hiç kapı yokmuş gibi manasındadır,”

“*Cehennemlikler, dikilmiş direklere bağlı oldukları halde, o ateşin kapıları üzerlerine kapatılacaktır.*” ^{144[144]}

Bu ayeti kerimenin manası “Direklerle üzerleri kapatılmıştır -onlar direklere

^{142[142]} Hümeze: 104/8.

^{143[143]} Beled: 90/90/20.

^{144[144]} Hümeze: 104/8-9.

bağlı olarak üzerlerine kapatılmıştır. Abdullahm kıraatmda da “B” harfiyle gelmiştir. Atâ şöyle dedi:

“Demirden direkler olup Cehennemdedirler.” Mükatil dedi ki:

“Üzerlerine kapılar kapatılmış ve demirlerden ipliklerle bağlanmış. “Öyle ki onun sıcaklığı ve sıkıntısı üzerlerinde görülür.”

Bunlara bağlı olarak “Mümeddede” kelimesi direklerin bir sıfatıdır. Yani kapıların sağlamlaştırıldığı kapılar uzun olup üzerine yatırılmışlardır. Üzerine yatırılmış uzun direkler kısılarından daha sağlam ve daha dayanıklıdır.

Ûfi'nin tefsirinde zikredildiğine göre İbn Abbas “Uzun sütunlar içinde.” Hümeze 9. ayeti hakkında şöyle dedi: *“Kapılar üzerlerine kapalıdır direklere konulmuş ve direkler üzerlerine uzatılmış boyunlarında ise zincirler var ve bu zincirlerle kapılar kapatılmıştır.”* Bazıları tarafından denildi ki: “Mümedde” kapıların sıfatıdır.” Şübeyb b. Beşir, İkrime'den, o da İbn Abbas'tan rivayet etti. Yine bazı alimler tarafından denildi ki: “Uzatılmış direkler” yani uzun zincirler -bağlar-. İsmail b. Ebi Halid Ebi Salih'ten ve Habbab el-Kelbî Zübeyt'ten o da İbrahim'den rivayet ettiklerine göre Abdullah b. Mes'ut (r.a) *“Uzun sütunlar içinde.”* Hümeze 9. ayeti hakkında şöyle dedi: “Zincir ve bağ manasındadır. Daha önce geçtiği gibi Abdullah b. Mes'ut “Biamed” şeklinde okuyordu bu kelimeyi.

İbn Zeyd ise bu ayet hakkında: “içinde birbirlerine kelepçelenmiş demirlerden direkler vardır. O direklerde ateştedir. Ateşle tutuşturulmuş ve onlara uzatılmıştır.”

Ebu Fatıma bu ayeti kerimede murat edilen: “Kesintiye uğramayan zaman manasındadır,” dedi.

Süddî ise: “Fi amedin” şeklinde okunduğunda “Ateşten direkler” manasına gelir. “Fi ümüdin” şeklinde okunduğunda ise “Uzun müddet” manasına gelir,” dedi.

Said b. Beşir'in, Katâde'den rivayet ettiğine göre şöyle dedi: yani Allah Teâlâ onların üzerine öyle bir şekilde kapatmıştır ki, orada ışık, delik olmadığı gibi ededi olarak oradan ne yoktur.”

Bu kapatılma kaplama iki çeşittir:

Birincisi: Ateşe girenlere ya da Allah Teâlâ'nın azap etmek istediği kişilere yönelik olandır. -Allah bizi ondan korusun- Ebu Tevbe el-Yezenî: Havanın yeri kapladığı gibi Cehennemde üzerleri kapatılmış öyle kavimler vardır. ^{145[145]}

İkincisi ise: Süfyan ve bazı alimler;

“En büyük dehşet dahi onları tasalandırmaz.” ^{146[146]} ayetinin tefsirinde şöyle dediler: “O ateşin, ateş ehli üzerine kapanması manasmdadır.”

Miskin Ebi Fatıma el-Yeman b. Yezid'in Muhammed b. Hümejr'den, o da Muhammed b. Ali'den, onun da dedesi Abbas (r.a)ın, Müslümanların Cehennemden çıkışları ile ilgili rivayetinde Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Sonra Allah Teâlâ yanlarında ateşten çiviler ve ateşten örtüler bulunan melekleri gönderir, açıkta kalanları onunla üstlerini örtüp o çivilerle sağlamlaştırır. Allah Teâlâ arşının üzerinde onları rahmetinden mahrum eder. Cennet ehlini Cennetin nimet ve lezzetleri meşgul eder.” ^{147[147]}

İbni Ebi Hatim, Said b. Cübeyr'den rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Cehennem vadilerinden bir vadide bir adam “Ya Hannan ya Mennan” diyerek bin yıl kadar bir süre seslenir. Allah Teâlâ Cebrail'e “Kulumu oradan çıkar ya Cebrail” buyurur. Cebrail (a.s) gelir ve onu etrafı demir çubuklarla tamamen kapatılmış bir halde bulur. Cebrail (a.s) Rabbine döner: “Ya Rabbi o bağlı ve üzeri tamamen demir çubuklarla kapatılmış,” dedi.

Katâde, Ebi Eyyubi el-İ'tkîden, o da Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre:

“Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin” ^{148[148]} ayeti kerimesi ile ilgili şöyle buyurdu:

“Onların üzeri kapatılır ve onlara verilen bu cevaptan sonra ne kötü bir kavimdir bu duruma düşenler. Onlar için orada ancak feci bir inilti ve soluklanma vardır.”

Ebu Zür'a Abdullah İbn Mes'ud (r.a)'tan rivayet ettiğine göre şöyle dedi. Onlara

^{145[145]} İbn Ebi Hatim.

^{146[146]} Enbiya: 21/21/103.

^{147[147]} İsmailî. Darelkutnî'nin bu hadise münker dediğini rivayet etmiştir.

^{148[148]} Müminun: 23/108.

“Allah, şöyle der; “Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin,” denildiği zaman “Üzerleri kapatılır ve onlardan hiç biri oradan çıkmaz.”

Ebu İmran el-Cüveni: “Kıyamet günü Allah Teâlâ bütün inatçı zorbaları, haddi aşan şeytanları ve dünyada insanların şerrinden korktuğu herkesi çağırır, demirlere sağlam bağlanırlar sonra ebedi Cehenneme atılmalarını emreder ve melekler onların üzerini kapatırlar. Sonra imam es-Cüvenî şöyle devam etti: “Allah'a yemin olsun kî, hiçbir zaman ayakta duramazlar ve onlar gökyüzüne kesinlikle bakamazlar, gözlerine kesinlikle uyku girmez ve vallahi onlar içecek soğuk bir şey kesinlikle bulamayacaklardır.”

Ateşin, Cehennem ehli üzerine kapatılması ile ilgili olarak seleften bazı alimler şöyle demişlerdir:

Bakırdan hazırlanmış bir giysi giydirilirler, nefes alıp vermezler, nefesleri karınlarında gidip gelir. Ateşler bedenleri üzerinde alevlendirilir. Rabblerin Rabbi onlara gazap etmiş ve onların üzerine Cehennem kapıları kapatılmıştır. Bazıları bu manada şöyle dediler:

“Eğer doğru yoldan sapanları görmüş olsaydın,

Cehenneme sürüldüler ve yakıldılar,

Rablerine karşı geldiklerinde atıldılar,

Peygamberlere muhalefet edip inanmadılar.

Onlardan diğer birisi çocuklarına dedi ki,

Cehennem dalgalarında boğuldular.

Siz onun sığağından uyardınız,

Fakat ateşten ayırmadınız, yerilmiş ateşin en kötüsü getirilir

En şerli ateşle etrafındakiler yanarak,

Ateşe “Yak onları” denildi,

Bekçiye de “Kapatın üzerlerini” denildi.

Cehennem kapılarının şefaitle açılacağı meselesi ile ilgili varid olan bazı hadisler de vardır. Bunlardan Tabarani'nin tahrir ettiği hadise göre Ebu Hüreyre (r.a)'dan rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Ben Cehenneme gelir ve kapısını çalarım. Kapısı bana açılır ve ben içeriye girerim. Allah Teâlâ'ya şimdiye kadar hamd edilmeyen ve bundan sonra da kimsenin hamd edemeyeceği bir hamd ile hamd ederim. Sonra muhlis bir şekilde “Lailahe illallah” diyenleri oradan çıkarırım. Bu arada Kureyş'ten bazıları bana doğru gelirler. Neseplerini bildiğim fakat yüzlerini tanımadığım insanlardır bunlar. Onları arada bırakıp çıkarım.”

Cehennem Duvarlarının Kafirleri Kuşatması

Allah Teâlâ buyurdu:

“Biz, zalimlere öyle bir cehennem hazırladık ki, onun duvarları kendilerini çepe çevre kuşatmıştır” ^{149[149]}

Zeccâc dedi ki: “Süradik”: Bir şeyi kuşatan duvar v.s gibi olan her şey. İbn Kuteybe ise: “Süradik”: Kıldan yapılmış çadırların etrafındaki siyah taştan yapılmış avlu” dedi. Denildi ki: Aslı Farsça olup “Serâdâr” kelimesinden alınmıştır. İbn Abbas'ta: “O ateşten duvar manasındadır,” dedi.

İbn Lehiya, Derrac'tan, o da Ebi Heysem'in o da Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Ateşin “Süradiklar” dört duvardır. Her duvarın kalınlığı kırk yıl mesafededir”

^{149[149]} Kehf: 18/29.

Duvarların kapanması kapıların kapatılması zikredilen manaya yakındır. O şu söze benzer: “O kapısı olmayan duvardır.”

Etrafları “Süradıklar” ile kaplı olması onların kederlenmelerini, sıkılmalarını susamalarını ve ateşin alevinde olmaları kaçınılmazdır. Allah Teâlâ buyuruyor:

“Eğer feryad edip yardım isteseler, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile cevap verilir. O ne kötü bir içecek ve ne kötü bir dayanma yeri!” ^{151[151]} ve

“Bir de bunlara demirden kamçılar vardır. Ne zaman oradan ve oradaki tztırabdan çıkıp kurtulmak isteseler; her defasında oraya geri çevrilirler. Yakıcı azabı tadın, denir.”

Ebu Ma'sher, Ebu Cafer El-Kârî ile birlikte bir cenazede İken ağlıyordu. Zeyd bin Eslem'in bana bildirdiğine göre: “Cehennem ehli nefes alıp vermiyorlar, işte beni ağlatan budur,” dedi.

İbni Ebi Hatim, İbrahim bin el-Hakim b. Ebân, o da İbn Abbas (r.a)dan o da İkrime'den rivayet ettiğine göre dedi ki: “Cehennem'in her kapısı üzerinde ateşten yetmişbin duvar vardır, her duvarda ateşten yetmişbin kubbe vardır, her kubbede ateşten yetmişbin tane tandır vardır, her tandırda ateşten yetmişbin delik vardır, her delikte ateşten yetmişbin kaya vardır, her kayanın üzerinde ateşten yetmişbin taş vardır her taşın üzerinde ateşten yetmişbin akrep vardır her akrebin ateşten yetmişbin kuyruğu vardır her kuyruğun ateşten yetmişbin tane bölümü vardır, her bölümde yetmişbin çeşit ateşten yakılmış zehir ve ateşi kürükleyen yetmişbin yanan ateş var o ateşi körüklüyorlar.” Daha sonra hadisin tamamını zikretti. Bizde inşallah daha sonra zikredeceğiz. Hadiste rivayet edildiğine göre:

Orada bulunanlar bir kapıdan bir kapıya beşyüz yılda iniyorlar. ^{153[153]}

^{150[150]} Tirmizî.

^{151[151]} Kehf: 18/29.

^{152[152]} Hacc: 22/21-22.

^{153[153]} “Garip” ve “Münker” bir hadistir. İbrahim b. El-Hakem b. Ebân zayıftır ve imamlar onu yalnız bırakmışlardır.

Cehenneme Girilmeden Önce Cehennem Kapıları Kapalıdır.

Kıyamet günü Cehennem kapılan Cehennem ehli girmeden önce kapalıdırlar. Ayeti kerimede belirtildiği gibi: *“İnkâr edenler bölük bölük cehenneme seukedilmektedir. Nihayet oraya vardıklarında kapıları açılır”* ¹⁵⁴[154]

Ebu Harun el-Abdî, Ebu Said el-Hudrî'den rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) İsrâ kıssasında şöyle buyurdu: *“Sonra bana ateş gösterildi. Orada Allah'ın gazabı vardı eğer ona taş ve demir verilse onu yerdi..”*

Rivayet edildiğine göre cehennem kapıları gündüzün ortasında açılır. Daha sonra bunu zikredeceğiz inşallah.

İmam Ahmed'in rivayet ettiği hadise göre: Habbab b. el-Eret güneş tam tepede iken bir adamın namaz kıldığını gördüğünde onu nehyetti ve şöyle dedi. *“Çünkü bu vakit cehennem kapılan açılır, bu vakitte namaz kılma.”*

Cehennem kapılarının açık olduğuna delil olarak rivayet edilen hadislerden bir tanesi de “Sahihi Buhari” ve “Müslim”de rivayet edilen Ebu Hureyre (r.a)'nın hadisinde Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Namazdan geldiğinde cennet kapıları açılır ve cehennem kapılan kapatılır, şeytanlar ve cinler bağlanır.”

Tirmizî, Ebu Hureyre (r.a)m hadisinden rivayer ettiğine göre Peygamber (s.a.v): *“Ramazan ayının ilk gecesinde şeytanlar ve cinler bağlanır, cehennem kapıları kapatılır. Hiçbir kapı açılmaz Cennetin bütün kapıları açılır hiçbir kapı kapalı kalmaz,”* buyurdular.

Fakat bu konu ile ilgili olarak şöyle denilmiştir: *“Cehennem kapılarının kapatılması oruç tutanlara hastır. Cennet kapılan açılır oda onlara hastır.”*

Kasım el-Urnî'nin hadisinde Dahhak İbni Abbas' (r.a)'tan rivayet ettiğine göre

¹⁵⁴[154] Zümer: 39/71.

Ramazanın fazileti hakkında Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Onda açılış Ramazanın ilk gecesi Cennet kapıları Muhammed'in ümmetinden oruç tutanlara açılır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Ey Rıdvan! Cennet kapılarının aç! Ey Malik cehennem kapılarını Muharnmed ümmetine kapat.”^{155[155]}

9. Cehennemin Zifiri Karanlığı Ve Karanlığının Şiddeti

Şerik, Asim'dan, o da Ebu Salih'ten, o da Ebu Hüreyre (r.a) rivayet ettiğine göre; Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Cehennem bembeyaz olana kadar bin yıl yandı, sonra kıpkırmızı olana kadar bin yıl daha yandı, daha sonra zifiri karanlık gece karanlığı gibi- olana kadar bîr bin yıl daha yandı.”^{156[156]}

Maan b. Mâlik b. Ebu Süheyl'in Ebu Hüreyre (r.a)dan anlattığına göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Siz onu bu ateşiniz gibi mi görüyorsunuz? O, ziftten daha siyahtır.” Bayhakî Bezzar'ın rivayetinde ise *“O sizin bu ateşinizin dumanından yetmiş kat daha siyahtır.”* Darekutnî: *“Ebu Hureyre'ye “Mevkuf” olarak rivayet edilmiştir bu rivayet daha sahihtir,” dedi.*

Cüzcânînin, Ubeydullah el-Hanefi'den o da Fîrkad, b. el-Haccac'dan rivayet ettiğine göre Ukbe el-Yemanî, Ebu Hüreyre (r.a)'nin Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu dediğini, duydum:

“Sizin bu ateşiniz Cehennem ateşinin doksan dokuz cüzünden bir cüzü gibidir. O aydınlığı olmayıp kapkara bir siyahlıktadır. O katrandan da siyahtır.”^{157[157]} Kudeymî,

^{155[155]} Munkati. Çünkü Dahhak, bu hadisi, Abdullah İbn Abbas'tan isilmemiştir.

^{156[156]} İbn Mâce, Tirmizî Tirmizî şöyle dedi; “Ebu Hüreyre”nin hadisi burada “Mevkuk” olarak daha sahihtir. Yahya b. Ebi Kesir'den başkasının merfu olarak rivayet ettiğini bilmiyorum.

^{157[157]} Çok Garip bir hadis.

Sehl b. Hammad'dan, o da Mübarek'ten, o da Fudale'den, o da Sabitten, o da Enes'ten şöyle dediğini rivayet etti: “Peygamber (s.a.v);

“Yakıtı insan ve taş olan ateşten” ^{158[158]} ayetini okudu ve şöyle buyurdu:

“Bembeyaz olana kadar bin yıl yanacak, kıpkırmızı olana kadar bin yıl yanacak daha sonra simsiyah olmak için bin yıl yanacak. O siyahtır ve alevinin aydınlığı yoktur.”
^{159[159]}

El-Bezzar, Zaide b. Ebi er-Rekâd'ın, Ziyad en-Numeyrî'den rivayet ettiğine göre Enes, Peygamber (s.a.v)'in bizim bu ateşimizden söz ederken şöyle buyurdular dedi: *“O Cehennem ateşinin yetmiş cüzünden bir cüzdür”*. Onu razı ettikten sonra size geldi. Sonra şöyle buyurdu: *“Size aydınlık olması için iki defa su ile yıkandı çünkü Cehennem ateşi simsiyah karanlık şeklindedir”*

Adî b. Adînin, Ömer (r.a)'den “Merfu” olarak rivayet ettiği hadiste: Üç bin yıl daha tutuşturuluyor. Sonra şöyle dedi: “Siyah bir karanlıktır ne alevi ne de cemresi aydınlık verir.” ^{160[160]}

İbn Ebî d-Dünya, El-Hakim b. Zehîr, o da Asım'dan, o da Zer'den, da Abdullah'ın

“Cehennem kızıştırıldığında” ^{161[161]} ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etti: “Bin yıl ateşi karıştırılıp alevlendirildi bembeyaz olana kadar sonra bir bin yıl kıpkırmızı olana kadar daha sonra bir bin yıl da simsiyah olana kadar yakıldı. Siyah zifiri karanlıktır.” ^{162[162]}

A'meş, Ebi Zıbyan'ın Süleyman'dan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Cehennem karanlıktır. Cemresi hiç sönmez, alevi aydınlık vermez.” Sonra şu ayeti;

“Yakıcı azabı tadınız” ^{163[163]} okudu. ^{164[164]}

^{158[158]} Tahrim: 66/6.

^{159[159]} Beyhakî “El-Kudeymî” delil değildir.

^{160[160]} İbn Ebi d-Dünya ve Taberani daha önce de bundan söz etti.

^{161[161]} Tekvir: 81/81/12.

^{162[162]} Hakim b. Zehir zaiftir. Sahih olan ise Ebu Hüreyre'den olan Asım'ın rivayetidir.

^{163[163]} Enfal: 8/50.

Ebu Cafer er-Razî, Rebî b. Enes'ten, o da Ebi Aliye'nin Ubey b. Ka'b'tan şöyle rivayet etti: “Allah Teâlâ kafirler için bir örnek verdi.”

Veya engin bir denizdeki karanlıklara benzer” ^{165[165]} O beş çeşit karanlıkta evrilip çevrilir: “Kelamı karanlıktır, ameli karanlıktır, girişi karanlıktır, çıkışı karanlıktır ve varacakları yer de ateşin karanlığıdır.”

Ebu Cafer, Rabi b. Enes'ten anlattığına göre: “Allah Teâlâ dünya ateşini insanlar için bir nur, aydınlık ve metalmal kıldı. Büyük ateş ise -Ondan Allah Teâlâ'ya sığınırız zift gibi siyah ve kapkaradır.”

Dahhak dedi ki: “Cehennem siyahtır, suyu siyahtır, ağaçları da siyahtır ve ehlide siyahtır.” Ehlinin siyah olduğuna şu ayetler işaret etmektedir:

“Sanki yüzleri gece parçalarından kaplanmış kapkaranlık! Onlar cehennem ehli olup hep orada ebedi kalacaklardır.” ^{166[166]} ve

“O gün bazı yüzler ağarır, bazı yüzler kararır.” ^{167[167]}

Sahih hadislerde bildirildiğine göre iman ehlinin olupta günahkar olanlar ateşte kömür olana kadar Cehennemde yanacaklar.

10- Cehennemde Sıcaklık Ve Soğukluk

Allah Teâlâ buyurdu:

“Bu sıcakta savaşa gitmeyin, dediler. De ki: Cehennem ateşi daha sıcaktır. Keşke anlayabilselerdi”. ^{168[168]} İmam Buhari ve Müslim'in sahihlerinde: “Ebu Hureyre (r.a) radiyallahu anh anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) buyurdular: “Cehennem Rabbine şikayet

^{164[164]} Beyhakî Ahmet b. Abdulcebbar yolu ile rivayet etti. Ebi Muaviye A'meş'ten “Merfu” olarak rivayet etti. Fakat bu “Merfu” zayıftır dedi.

^{165[165]} Nur: 24/40.

^{166[166]} Yunus: 10/27.

^{167[167]} Al-i İmran: 3/106.

^{168[168]} Tevbe: 9/81.

ederek: “Ey Rabbim! Bir parçam diğer bir parçamı yemektedir,” dedi. Bunun üzerine, Allah Teâla ona, iki nefes almaya izin verdi: Bir nefes kışta, bir nefes de yazda. Yazdaki nefesi sizin rastladığınız en şiddetli sıcaktır. Kıştaki nefesi de sizin rastladığınız en şiddetli soğuk olan zemheridir”

imam Buhari ve Müslim'in sahihlerinde yine Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor:
“Resûlullah (s.a.v):

“Yaktığınız ateş var ya, bu, Cehennem ateşinin yetmiş cüzünden bir cüzdür!” buyurmuştu. (Yanıdakiler): “Zaten bu ateş, vallahi âsileri cezalandırmaya ahirette yeterliydi” dediler. Peygamber (s.a.v):

“Cehennem ateşi öbürüne altmışdokuz kat üstün kılındı. Her bir kafın sıcaklığı, bunun iki katıdır” İmam Ahmed de şunu ekleyerek rivayet etti “Denizde iki dalga verilmiştir. Şayet bu dalgalar olmasaydı hiç kimse denizden faydalanamazdı.” Bunun benzeri daha önce Enes (r.a)'m hadisinde zikredildi.

Atiyye Ebi Said'ten anlattığına göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Yaktığınız ateş var ya, bu, Cehennem ateşinin yetmiş cüzünden bir cüzdür ve her cüzün sıcaklığı bir mislidir.”^{169[169]}

İmam Ahmed'in rivayet ettiği hadiste Ebu Hureyre (r.a) anlattığına göre Peygamber (s.a.v):

“Bu ateş Cehennem ateşinin yüz cüzünden bir cüzdür” buyurdular. İbn Mesud (r.a) şöyle dedi:

“Bu ateşiniz denize batırıldı ve sakînîleşti. Eğer böyle yapılmış olmasaydı ondan faydalanamazdınız. O Cehennem ateşinin yetmiş cüzünden bir cüzdür.”^{170[170]}

Taberanî, Temmam b. Nüceyh yoluyla Hasan'ın Enes (r.a)'tan rivayet ettiği hadiste Peygamber'e (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Eğer Cehennemden bir kova dünyanın ortasına konulsa onun kötü kokusu ve

^{169[169]} Tirmizî.

^{170[170]} Bezzar “Merfu” fakat “Mevkuf” daha sahihtir.

ısının sıcaklığı doğu ve batı arasındaki her şeyi etkiler eğer Cehennem kıvılcımlarından bir kıvılcım doğuya düşse batıda onun etkisi his edilirdi”

Yine Adî b. Adî el-Kendî'nin, Ömer (r.a)'dan rivayet ettiğine göre Cebrail (a.s) Peygamber (s.a.v) şöyle dedi: *“Seni hak din ile gönderene yemin olsun ki, eğer Cehennemde iğne ucu kadar bir delik açılmış olsaydı sıcaklığından yeryüzünde yaşayan her şey ölürdü”* ^{171[171]}

Ebu Ya'la el-Mevsilî Ebu Hüreyre (r.a)'nin rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Eğer bu mescitte yüz-bin yada daha fazla kişi olsa ve bunlardan biri Cehennem eh-linden olsa, nefes alıp verdiği zaman nefesi onlara isabet ederse hepsini yada daha fazlasını yakardı.” ^{172[172]}

Ka'b (r.a), Ömer (r.a)'ya dedi ki: “Eğer Cehennemden dananın burun deliği kadar bir delik açılsaydı doğuda bulunan bir adam ile batıda bulunan bir adamın beyni sıcaklığından akana kadar kaynardı”

Abdulmeük b. Umeyr dedi: “Cehennem ehli eğer dünya ateşinde olsalardı dedikodu yaparlardı”

Abdullah b. Ahmet dedi: Seyar İbn Müğzî seçkin kimselerdendiden rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Bize ulaşan haberlere göre Cehennem ateşinden dünya ateşine çıkan orada bin yıl yatabilir.”

Muaviye b. Salih b. Abdulmelik b. Ebi Beşir'in merfu hadisine göre: “Hiçbir gün yoktur ki, Cehennem, sıcaklığım arttı, dibim derinleşti ve korum büyüdü ey Rabbim ehlimi çabuk bana kavuştur,” demesin.

İbn Uyeyne, Beşir b. Mansur'dan rivayet ettiğine göre şöyle dedi: Ata es-Sülemi'ye dedim ki:

^{171[171]} Bunun isnadıyla ilgili olarak söz geçmişti. Hasan'dan mürse! olarak zayıf bir şekilde rivayet edilmiştir.

^{172[172]} Ahmet.

“Eğer insanlar bir ateş yakıp deseler ki, bu ateşe giren Cehennem ateşinden kurtulacak”. Ata:

“Eğer bana söylense korkarım sevinçten ben o ateşe girmeden ölürüm,” dedi.

Cehennemin Zemherisi

Daha önce “Merfu” hadiste geçtiği üzere: “Cehennemin zemherisi kafirin içinde temayüz ettiği bir evdir.” Yani içinde parça parça olup dağıldığı yerdir..

İbn Ebi d-Dünya, A'meş yoluyla Mücahid'in şöyle dediğini rivayet etti: “Cehennemde öyle bir zemheri vardır ki, onda kaynayanlar başka bir zemherire kaçıyorlar. Oraya girdiklerinde mafsallarından ses gelene kadar kemikleri kırılıyor.”

Leys'in, Mücahit'ten rivayetine göre şöyle dedi: “Zemheri soğuşundan tadın alınamadığı yerdir.”

Kabus b. Ebi Zibyan, Abbas (r.a) dan rivayet ettiğine göre İbn Abbas (r.a.) şöyle dedi: “Cehennem ehli sıcaktan dolayı Rablerinden yardım diliyorlar. Yardımlarına soğuktan kemikleri kıran öyle bir rüzgar geliyor ki, onlar bu defa sıcak için yardım dilerler.”

Abdumelik b. Umeyr: “Cehennemlikler Cehennem bekçilerine birazcık olsun onları Cehennemin kenarına çıkarmalarını isterler. Bekçide onları çıkarır fakat onları soğuk ve zemheri öldürür. Bulduklarının çok soğuk olmasından tekrar geldikleri yere dönerler.”

Ebu Nuaym, İbn Abbas (r.a)'m, Ka'b (r.a)'ın şöyle dediğini nakletti: “Cehennemde bir soğuk vardır o zemheridir. İnsan etini bedeninden döküyor ta ki o cehennemlikler Cehennemin sıcaklığını imdada çağırıyorlar.”

İbn Mesud dedi ki: “Zemheri bir çeşit azaptır.” İkrime ise: “O şiddetli soğuktur.”

Zübeyd b. el-Yamî'den rivayet edildiğine göre: Bir gece teheccüd için kalkar,

abdest alacak yere doğru gider, elini yıkar sonra abdest alacağı kaba elini koyduğunda suyun çok soğuk olduğunu hatta neredeyse buz kesildiğini hissedince zemheriyi hatırlar ve elini sabaha kadar sudan çıkarmaz. Cariyesi gelir ve o, hala o hal üzeredir. Cariye “Efendim her zaman kıldığınız namazı bu hece neden kılmadınız,” dedi. “Yazıklar olsun sana, elimi bu kaba koydum şiddetli soğuktan sonra zemheriyi hatırladım. Vallahi suyun soğukluğunu sen gelene kadar hiç hissetmedim. Hayatta olduğum müddetçe bunu kimseye anlatma” dedi. Allah rahmet eylesin vefatına kadar hiç kimse bunu bilmiyordu.

11- Cehennemın Köprüsü Ve Alevi

Daha önce zikredildiği gibi Cehennem üç bin yıldır yakılmıştır.

Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: “Resûlullah (s.a.v) buyurdular:

“Allah Teâlâ Cehennemi yarattığı zaman, Cebrail’e: “Git bak!” buyurdu. O da gidip baktı bir kısmı bir kısmının yiyiyordu. Döndü:

“İzzetine yemin olsun, gördüğümü işitenlerden hiç kimse ona girmeyecektir!” dedi. Allah Teâlâ, onun etrafını şehvetlerle insanların aşın şekilde arzuladıkları şeyler ile kuşattı. Sonra:

“Git ona bir daha bak ve ehline hazırladıklarına da bak!” dedi. O’da gidip baktı. Döndüğü zaman:

“İzzetine yemin olsun, tek kişi kalmayıp herkesin ona gireceğinden korkuyorum!” dedi.” 173[173]

Semure b. Cündüb anlatıyor: Peygamber (s.a.v) rüyasında iki meleğin geldiği ve uzun uzun anlatığı rüyasını anlatırken buyurdular: “Hareket ettik ve Çok kötü görüntülü bir adamın yanına geldik. Cehennemın yanında idi ve onu yakıyordu aynı zamanda onun etrafında gidip geliyordu. Bu nedir? dedim. “Git git dediler bana.” Hadisin sonunda: “Dediler ki: “Cehennemın yanında ki kötü görüntülü ve gidip gelen adam Cehennemın

173[173] Ahmed, Ebu Davud, Tirmizî.

bekçisi idi.” İmam Buhari bu hadisin tamamını ve İmam Müslim ise hadisin baş tarafını rivayet etmiştir.

Ebu Halde, Ebi Reça'nın Semure b. Cündub'un uzun hadisinde zikredildiğine göre Peygamber (s.a.v) buyurdu: *“Bir ağaç Sördüm eğer kavimlerin çoğu altına toplansa hepsini gölgesinde barındırabilecek kadar büyüktü. Altında iki kişi vardı biri Cehennemi alevlendiriyordu diğeri de odun taşıyordu.”* Hadisin sonunda *“Peki ağacın altında gördüğün iki adam.” “Onlar iki melekti. Allah'ın düşmanlarına kıyamet günü için Cehennemi hazırlıyorlar”* buyurdu.

Cehennemin Gün Ortasında Isınması

Cehennem her günün ortasında ısınır. Sahih Müslim'de: Amr İbnu Abese es-Sülemî (r.a) anlatıyor: Peygamber (s.a.v) buyurdular: Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğana kadar namaz kılma. Çünkü güneş şeytanın iki boynuzu arasından doğar ve bu doğma ânı kafirlerin ibadet vaktidir. O esnada, Güneş bir mızrak boyunu buluncaya kadar namazı bırak. Sonra namaz kıl çünkü bu saatte namaz meleklerin şehadetine mazhurdur. Bundan sonra namaz -Güneş gün ortasında mızrağın tepesine gelinceye kadar- yine bu vakitte namaz kılma. Çünkü Güneşin tepe noktasına gelme saati, cehennem kapılarının açıldığı ve cehennemin sıcaklığının en şiddetli olduğu bir saattir. Namazı eşyanın gölgesi doğu tarafa sarkıncaya kadar -yani zeval vaktine kadar- terkedin. Güneş batıya taraf meylettiğinde -yani zevalden sonra- yine namaz kıl daha sonra hadisi tamamladı. Bu manada Peygamber (s.a.v)'den Ebu Ümame ve diğer bazıların rivayetleride vardır.

Saffan b. Muattal'ın rivayetine göre Peygamber (s.a.v) buyurdu:

“Güneş doğduktan -bir mızrak boyu yükseldikten- sonra tam tepene yani mızrağın dik olması gibi olana kadar namaz kılabilirsin. Tam tepene geldiği vakitten sağ kaşını geçene kadar olan vakte kadar, bil ki bu vakit Cehennemin sıcaklığının arttığı ve Cehennem kapılarının açıldığı vakittir”. ^{174[174]}

^{174[174]} Ahmed'in oğlu Abdullah.

Ebu Hureyre (r.a)'ın rivayetine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Güneş tam tepeden meyledene kadar namaz kılma. Çünkü o saat Cehennem çok ısındığı vakittir. Şiddetli sıcakta Cehennem genişliğindendir.” Ebu Bekir b. İyaş Asım'ın Zerr'in, Abdullah b. Mesut (r.a)'ın şöyle dediğini rivayet etti: “Güneş şeytanın iki boynuzu arasından ya da iki boynuzundan doğar. Her gökyüzüne yükselmesi ile kendisine Cehennem kapılarından bir kapı açılır Öğle vaktine geldiği vakit bütün kapılar açılmış olur. Biz Güneş doğduğu vakit bir mızrak boyu yükselinceye kadar. Güneş tam tepede iken zevale kadar ve Güneş battığı vakit namaz kılınmaktan nehy edildik,” ^{175[175]}

İmam Buhari ve Müslim sahihlerinde rivayet ettiklerine göre Ebu Hureyre (r.a)'m anlattığına göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Hava çok sıcak olduğunda -yani yazın Güneş tam tepeye geldiği zaman- namazı serin vakte bırakınız.. Çünkü şiddetli sıcak Cehennem genişliğindendir.” Ebu Nuay'in rivayetine göre ise: “Şiddetli sıcak, Cehennem genişliğinden ya da Cehennem kapısının genişliğindendir.”

Ebu Davut, Katâde'nin hadisinden rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) Cuma günü dışında gün ortasında Güneş tam tepede iken namaz kılmayı hoş karşılamazdı ve şöyle buyurdu (s.a.v):

“Cehennem gün boyu ısınıyor Cuma günü müstesna” ^{176[176]}

Cehennemün Gün Ortası Dışında Da Isındığına Dair

Bazen Cehennem gün ortasının dışında da ısınmaktadır. Tabaranî'nin İbn Ümmü Mektum (r.a).’ın hadisinden rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) bir öğle vakti çıktı ve şöyle buyurdu:

“Cehennem ısındı ve fitneler geldi.”

^{175[175]} Yakub b. Şeybe, Ahmet, Ebi Bekr b. İyaş.

^{176[176]} İsnadında zayıflık ve inkita vardır.

Abdullah b. Said Kaid el-A'meşîn, el-A'meş'ten, o da Zeyd b. Vehb'in, İbn Mesut (r.a)'tan rivayet ettiğine göre şöyle buyurdular: “Ey Hucurat ehli Cehennem kızıştı eğer benim bildiğimi bilseydiniz az güler çok ağlardınız”.^{177[177]}

Adî b. Adî, Ömer (r.a)'tan rivayet ettiğine göre Cebrail (a.s) Peygamber (s.a.v)'e şöyle dedi; “Cehennemin körüklerine üzerine koymamı Allah Teâlâ emrettiği vakit körükleri üzerine koydum ve geldim” ^{178[178]}

İnsanın Günahlarından Dolayı Cehennemin Kızışması

Kızışma, Kıyamet gününde olacak. Allah Teâlâ yüce kitabında şöyle buyurdu:

“Cehennem hışırtıldığı zaman, Cennet yaklaştırdığı zaman, herkes ne getirdiğini öğrenecektir.” ^{179[179]}

“Süiret” kelimesi hem şedde ile hem de şeddesiz okunamaktadır. Şeddeli okunduğunda manası: “Cehennemin bir biri ardınca defalarca kızışması manasına gelir.”

Katâde;

“Cehennem kızıştımıldığı zaman” ^{180[180]} ayetinin tefsirinde “Körüklendiği zaman” manası vermiştir. Es-Süddî ise: “Şiddetlendiği zaman” manasını vermiştir. Said b. Beşirin Katâde'den rivayet ettiğine göre: “Allah Teâlâ'nın gazabı ve insanların günahları Cehennemi kızıştınıyor körüklüyor” dedi. ^{181[181]}

Dolayısıyla insanoğlunun Allah Teâlâ'nın gazabına sebep olan günahlarından dolayı Cehennem kızışıyor. Bunun neticesinde Cehennemin kızışması ve sivri alevleri daha da artmaktadır, insanoğlunun salih amelleriyle Cennet katlan ağaç fidanlarıyla

^{177[177]} Abdullah b. Said zayıf. Sahih olan el-A'meş Ebi Süfyan'dan o da Übeyt b. Ümeyr'den mürsel olarak rivayet etti. Denildi ki, bu sahih değildir.

^{178[178]} Hasan'ın hadisinden de rivayet edilmiştir fakat iki hadiste de zayıflık vardır.

^{179[179]} Tekvir: 81/81/12-14.

^{180[180]} Tekvir: 81/12.

^{181[181]} İbn Ebi Hatim.

dolduğu gibi, bunun yanında zevcelerin v.s olması salih amellerin artmasıyla artmaktadır. Aynı şekilde insanoğlunun günahlarının artmasıyla Allah Teâlâ'nın gazabı ve azap şekilleri ile aletleri çoğalıyor.. Allah Teâlâ'nı gazabından, Cehennem ateşinden ve ona yaklaştıran bütün kötü söz ve amellerden O'na sığınırız. Beşinci bab'ta Kıyamet günü Cehennemin kızıışmasının tasviri, deniz ve okyanusların ona katılmasıyla artacağı zikredildi.

Cehennem Ehlinin Cehenneme Girmesinden Sonra Kızıışması

Aynı zamanda Cehennem ehlinin cehenneme girmesinden sonrada kızıışmaktadır. Allah azze ve celle buyuruyor: *“Allah kimi doğru yola iletirse o doğru yolda olur. Kimileri saptırırsa da onlar için kendisinden başka bir kurtarıcı bulamazsın. Kıyamet günü biz onları kör, dilsiz ve sağır olarak yüzüstü süründürürüz. Varacakları yer cehennemdir. Oranm ateşi sönmeye yüz tuttukça onu yeniden tutuştururuz.”* ^{182[182]} İbn Abbas (r.a): “Her sönme anında yeniden yakılır,” dedi. İbn Kuteybe “Hubbetün Nâr” yani “Alevi sakinleştiği vakit” köz yanmaya devam eder fakat alevi dinmiştir, manasına gelir dedi. Diğer bazı müfessirler ise:” Onları inanmayanları yediğinde yaktığında” manası vermişlerdir.

Yani kömürleştiklerinde ateş yakacak başka bir şey bulamayınca tekrar yeniden diriltirler. Cehennemin onları yemesi yani yakması” için. “Onu yeniden tutuştururuz/kızııştırırız,” yani kızıışan ve keskin alevi olan bir ateş şekline getiririz.

Amr b. Abese'den rivayet edildiğine göre: “Cehennemde bir kuyu vardır, ona “Falak” denilmektedir. Cehennemin kızıışma anı ondandır. Daha sonra beyan edeceğiz İnşallah. Manası yani o kuyudan bir ateş çıkar Cehennemi yeniden yakıp alevlendirir. Allah Teâlâ buyuruyor;

“Ben sizi alev saçan bir ateşe karşı uyardım” ^{183[183]} Mücahit ve bazı müfessirler: “Yanıp tutuşan bir ateşten” manası vermişlerdir.

^{182[182]} İsrâ: 17/97.

^{183[183]} Leyl: 92/14.

Ömer b. Abdülaziz bir gece namazda Leyi Suresini okuduğunda “Ben sizi alev saçan bir ateşe karşı uyardım” ayetine gelince ağlamaya başladı ve devam edemedi, sonra sureyi baştan aldı o ayete geldiğinde yine devam edemedi iki üç defa bunu tekrar etti yine devam edemeyince başka bir sure okudu.

12. Cehennemın Öfkesi Ve Uğultusu

Allah Teâlâ buyuruyor:

“Daha önce akıbetlerinin iyi olacağım takdir ettiğimiz kimselere gelince, onlar cehennemden uzak tutulacaklardır. Onlar cehennem ateşinin uğultusunu duymazlar ve ebedi olarak canlarının çektiği nimetler içinde kalırlar.” ^{184[184]} ve

“Aslında onlar Kıyamet gününü yalanlamışlardır. Biz de Kıyamet gününü yalanlayanlara çılgın alevli bir ateş hazırladık.Bu ateş onları uzaktan görünce onun uğultusu ve öfkeli solumaları kulaklarına gelir.” ^{185[185]}

Başka bir surede ise:

“Rablerini inkar edenler için cehennem azabı vardır. O ne kötü dönüştür.Oraya atıldıklarında onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler. Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak. Her topluluk onun içine atıldıkça cehennem bekçileri onlara; “Size bir uyarıcı gelmedi mi?” diye sorarlar.” ^{186[186]} “Şehik”: Cehennemden şiddetle çıkan ses, eşek sesi gibi. Rabi b. Enes: “Şahik” Göğüsten gelen ses. Mücahit “Ve hiye tefur” onlarla birlikte kaynayan kazanın kaynaması gibi. İbn Abbas (r.a): “Temeyyezü” yani parçalanmış birbirinden ayrılan. Ve yine: “Nerede ise birbirinden ayrılıp yarılmak gibi olmak.” Dehhak ise “Yarılmak” şeklinde manalandırmıştır. İbn Zeyd “Temeyyezü” Günah işleyip Allah Teâlâ’ya isyan edenlerin Allah Teâlâ onlara olan gazabından ve intikam almasından dolayı şiddetle öfkelenmekten çatlamak.

Halid b. Düreyk sahabîlerin birinden rivayet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v) şöyle

^{184[184]} Enbiya: 21/101-102.

^{185[185]} Furkan: 25/11-12.

^{186[186]} Mülk: 67/6-8.

buyurdu:

“Kim benim söylemediğim bir şeyi bana isnad ederse kendisine Cehennemin iki gözü arasında bir yer hazırlasın.”

“Ya Resulallah Cehennemin iki gözü mü var” şeklinde sorulduğunda:

“Evet dedi ve Allah Teâlânın şu ayetini duymadınız mı? Cehennem ateşi uzak bir mesafeden kendilerini görünce, onun Öfkelenişini (müthiş kaynamasını) ve uğultusunu işitirler.” ^{187[187]}

Ebu Yahya el-Katât, Mücahid'in, İbn Abbas (r.a)'ın şöyle dediğini naklediyor: “Kişi Cehenneme koşar, korkunç bir ses Cehennemin dışına kadar gelir sonra soluğunu uzunca çekerek dışarı verir bu esnada korkmayan hiç kimse kalmaz”.^{188[188]}

Ka'b (r.a) dedi ki: “Yaratılmış bütün mahluklar sabah akşam Cehennemin soluğunu uzunca çekerek dışarı vermesini İşitirler İmtihana tabi tutulan insanlar ve cinler müstesna.” ^{189[189]}

Hennâd b. Sırrî, Müğis b. Semî'nin şöyle dediğini kitabında zikreder: “Cehennem her gün iki defa uzunca soluk alıp dışarı verir bunu imtihana tabi tutulan insanlar ve cinler dışında her şey işitir.”

Dahhâk dedi ki: “Cehennemin Kıyamet gününde öyle uzun bir soluk alıp veriş i vardır ki, korkusundan bütün mükarreb melekleri ve peygamberler secdeye kapanır ve “Rabbim benim nefsim benim nefsim "diye yakarırlar.”

Übeyd b. Ümeyr'den nakledildi ki: “Cehennem öyle uzun bir soluk alıp verir ki, korkudan bütün melek ve peygamberlerin dizleri titrer ve “Benim nefsim benim nefsim” diye yalvarırlar.”

İbn Ebi d-Dünya ve bazı alimlerin, Dahhak',tan rivayet ettiklerine göre şöyle dedi: “Melek-ül A'la heybeti ve mülkü ile iner sol tarafında cehennem vardır. Onun öfkesi ve uğultusunu duyanlar bağırıp çılgılık atmaya başlarlar.”

^{187[187]} Furkan: 25/12.

^{188[188]} İbn Ebi Hatim

^{189[189]} Cevizcanî.

Vehb b. Münebbih dedi ki: “Dağlar sürölüp yürütüldüğünde Cehennemden gizli bir ses, uğultu ve öfkeli solumaları duyulur. Dağlar kadınlar gibi çığlık atarlar. Sonra Cehennemin altı üstüne gelir ve bir kısmı bir kısmını döver.”^{190[190]}

Adem b. İyas'ın tefsirinde Muhammed b. El-Fadl'dan Ali b. Zeyd b. Cedân Ebi Duha'nın rivayetine göre İbn Abbas (r.a) şöyle dedi: “Cehennem öyle bir soluk solur ki mükarreb melekler ve peygamberlerden Cehennemin etrafında diz üstü çökmeyen kalmaz. Paniğe kapılmış bir halde akılları başlarından gitmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Ne şekilde cevap verdiniz?*” Derler ki: “Bilmiyoruz.” Sonra akıllarını onlara iade eder. Onlarda ne yaptıklarını söyler ve özürlerini beyan ederler.”^{191[191]}

Adem dedi ki: Ebu Safvan Asım b. Süleyman el-Kûzîden aktardığına göre İbn Cüreye, Atâ'nın, İbn Abbas (r.a)'tan rivayet ettiğine göre:

“Bu ateş onları uzaktan görünce onun uğultusu ve öfkeli solumaları kulaklarına gelir.”^{192[192]} ayetinde geçen “Uzaktan” kelimesinin yüzyıl mesafesinde olduğunu söylemiştir.” Cehennem yetmiş bin gemle sürülür her gemi yetmiş bin melek tutar. Eğer salı verilmiş olsaydı iyi kötü herkesin üzerine varırdı. Sonra öyle bir soluk solardı ki gözde hiçbir damla kalmazcasma dışarı çıkar. Sonra ikinci kez bir soluk daha solur ki, yürekler yerinden boğaza ve ağza fırlar. İşte o da Ahzap Suresi 10. ayeti kerimedir: “Yürekler gırtlaklara dayanmıştı.”^{193[193]}

Leys b. Sad rivayetine göre Ubeydullah b. Ebi Cafer şöyle dedi: “Cehennem öyle bir soluk solar ki, karanlığın kalbi ondan yarılr. Sonra bir daha solar ve onlar yeryüzüne uçuşurlar ta ki başlarına konana kadar.”^{194[194]}

Bunun gibi diğer bir rivayeti de Esed b. Musa İbrahim b. Muhammed'den o da Safvan b. Selim'den o da Atâ b. Yesar'dan o da Abdullah b. Amr b. El-As (r.a)'tan rivayet etmiştir.

Ebu Nuaym ve bazı alimlerin tahrir ettiğine göre Abdurrahman b. Hâtib şöyle dedi: Ömer (r.a), Ka'b (r.a)'a dedi ki, bizi Cehennem azabıyla korkut yani bize Cehennem

^{190[190]} Ahmet.

^{191[191]} Muhammed b. El-Fadl Attiyenin oğlu olup metruktür.

^{192[192]} Furkan: 25/12.

^{193[193]} Asım el-Kuzî çok zayıftır.

^{194[194]} Abdullah b. Ahmet tahrir etti.

azabından bahset. O'da şöyle dedi: “Nefsimin elinde olduğu Allaha yemin olsun ki, Cehennem Kıyamet günü yakınlaşır. Onun o gün öyle bir soluğu ve sesi vardır, yaklaştığı vakit öyle bir soluk solar ki, hiçbir peygamber ve şehit yoktur ki diz çöküp şöyle demesin: “Ya Rabbi bu gün nefsimden başka kimseye kefil değilim”. Ey İbn ül-Hattab yetmiş peygamberin ameli gibi amelin olsa bile kurtulamayacağını zannedersin. Ömer dedi ki: “Allaha yemin olsun ki, mesele çok çetin.”

Şüreyh b. Übeyd'in rivayetine göre Ömer (r.a) Ka'b (r.a)'a dedi ki: “Bizi Cehennem azabından korkut. Cevap olarak dedi ki: “Cehennem öyle bir soluk solar ki, diz üstü çöküp ey Rabbim -yalnızca- nefsim nefsim demeyn ne bir mükarreb melek ne de başka kimse kalır. Hatta Peygamberimiz (s.a.v), İbrahim (a.s), İshak (a.s)'da dahil.. Dedi ki: “Orada bulunanlar boğazları tıkanıp sesleri kesilene kadar ağladılar.”

Mutarrif b. Eş-Şuhayr rivayetine göre Ka'b (r.a) şöyle dedi: Ömer (r.a)'m yanında îdîm, bana dedi ki:

“Ey Ka'b bizi Cehennem azabından korkut.” Cevap olarak dedim ki:

“Ey emire-1 Mü'minin Kıyamet günü Cehennem öyle bir soluk solar ki, diz üstü secdeye gitmeyen ne bîr mükarreb melek ne de bir peygamber kalır. Hatta İbrahim Halil (a.s) nefsi nefsi ben ben bugün nefsimden başka bir şey istemiyorum diyecektir. Ömer (r.a) başını düşünceli bir şekilde önüne eğdi.” Dedim ki:

“Ey emire-1 Mü'minin siz bunu Allah'ın Kitabında görmüyor musunuz?” Ömer (r.a) Nasıl dedi? Dedim ki: “Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“O gün, herkes kendi nejsi adına mücadele eder ve herkese yaptığıının karşılığı eksiksiz ödenir. Onlar zulme uğratılmazlar.” 195[195]

Said el- Cürriî vaazlarında şöyle diyordu: “Cehennemden korkanları tasvir ettiğinde sanki Cehennemin soluğu kulakların -daymış -enselerindeymiş- gibi korkarlardı.”

Hasan (r.a)'da korkanlar hakkında şöyle dedi: “Cennetin anlatıldığı bir ayet geçtiğinde onun özleminden ağlarlardı, Cehennemin anlatıldığı bir ayet geçtiğinde ise

195[195] Nahl: 16/16/111.

sanki Cehennem enselerindeymiş gibi feryadı basarlardı.”

İbn Ebi d-Dünya ve bazıları Ebi Vail'den rivayet ettiklerine göre şöyle dedi: İbn Mesud (r.a) ile beraber çıktık, yanımızda Rebi b. Heysem de vardı. Fırat kenarında bir tandırın başına geldik. Tandırda ateşin alevlendiğini gören İbn Mesut şu ayetleri okudu:

“Bu ateş, onlara uzak bir yerden gözükünce, onun kaynamasını ve uğultusunu işitirler. Elleri boyunlarına bağlı olarak onun en dar bir yerine atıldıkları zaman orada yok olup gitmeyi isterler.” ^{196[196]} Rebi b. Heysem bayılıp yere yığıldı. Abdullah insanlar öğle namazını kılana kadar onun yanından ayılmadı. Sonra ikindiye kadar yine ayılmadı, ikindiden sonra akşama kadar da yanından ayrılmadı. Ondan sonra Abdullah b. Mesut (r.a) evine döndü.”

Müsmia' b Asım dedi ki: “Ben, Abdülazîz b. Süleyman, Kilab b. Cerî ve Süleyman el-A'rac bir sahilde geceledik. Hepsi ağlıyordu. Fakat onları ağlatan şeyin ne olduğunu bilmiyorum. Daha sonra Abdülazîz'e “Ya eba Muhammed seni ağlatan ne idi?” diye sordum. Ben dedi “Denizin dalgalarına baktım dalgalanıyor ve büyüyor Cehennemin tabakalarını ve soluklarını hatırladım. İşte beni ağlatan buydu. Sonra Kilab'a bir benzerini sordum, sanki arkadaşının hikayesini duymuştu da anlatıyordu -yani onun dediği gibi dedi. Sonra Süleyman el-A'raca ikisine sorduğum şekilde sordum”. Şöyle cevap verdi: “Bu toplulukta benden daha kötüsü yoktur. Benim ağlamam da aynen onların ağlaması gibiydi. Benim ağlamam değil ancak onların ağlaması rahmetti. Allah onlara rahmet etsin”

13- Cehennemin Dumanı, Kıvılcımı Ve Alevi

Allah Teâlâ buyuruyor:

“Soldakiler; ne yazık o soldakilere! içlerine işleyen bir ateş ve kaynar su içinde, kapkara dumandan bir gölge altındadırlar; serin ve hoş olmayan.” ^{197[197]}

^{196[196]} Furkan: 25/12-13.

^{197[197]} Vakıa: 56/41-44.

İbn Abbas (r.a) ayeti kerimede geçen “Gölge dumandandır,” dedi. Mücahit, İkrime ve Gayruvahid de böyle dediler. Mücahit'ten rivayet edildiğine göre dedi ki:

“Cehennem dumanından bir gölgedir. O da “Semum” dur.” Ebu Malik:

“Elyah-mum”: Cehennem dumanından bir gölgedir,” dedi. Hasan ve Katade:

“Ne serinliği ve ne de okşayıcılığı var,” ayetinin tefsirinde ne serin bir girişi ne de okşayıcı bir manzarası vardır,” dediler. Katade ve bazı alimler “Semum” ise “Sıcak rüzgardır,” dediler

Bu ayeti kerime, dünyada sıkıntı ve sıcaktan serinleten şeyleri kapsıyor. Onlarda üç tanedir: Su, hava ve gölge. Cehennem havası ise “Semum”dur ki, oda çok şiddetli sıcak bir havadır. Suyu da sıcaklığı artan “Hamim”dir. Gölgesi ise: Cehennem duman parçaları olan “Yahmum”dur. Allah bizi kerem ve minnetiyle onlardan korusun.

Allah Teâlâ buyuruyor:

“Haydi gidin o üç çatalı gölgeye (cehenneme).” ^{198[198]} Mücahit:

“O, Cehennem dumanıdır. Cehennem yakıldığında ateşten yükselen yeşil, siyah ve san alevdir,” dedi. Süddî:

“O saray gibi kocaman kıvılcımlar saçar.” ^{199[199]} ayetinin tefsirinde şöyle dedi:

“Kıvılcımlar ağaçların kökü gibi çıkar sonra yükselip uzar.” Karzî ise:

“Cehennem etrafında bir sur vardır. Bu surun arkasından çıkan kıvılcımlar saray kadar büyük ve zift gibi simsiyahtır” dedi.

Hasan ve Dahhâk “Saray gibi” kelimesine “Büyük ağaçların kökü gibi” şeklinde mana vermişler. Mücahit ise: “Ağaç ve dağ parçaları gibi.” İbn Mesut (r.a)'tan rivayet'edildiğine göre:

“Saraylar ve şehirler büyüklüğünde kıvılcımlar,” dedi. Ali b. Ebi Talha'nın rivayetine göre İbn Abbas (r.a): “Saray gibi kıvılcımlar” yani saraylar gibi büyük

^{198[198]} Mürselat: 77/30.

^{199[199]} Mürselat: 77/32.

kıvılcımlar,” dedi.

Buhari ve Müslim sahihlerinde İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre şöyle dedi: “Tahtadan üç zira yada daha az bir şey yükseltiyorduk bunu kasır diye isimlendiriyorduk.”

“Sanki o kıvılcımlar, sarı sarı-erkek deve sürüleridir” Ayetinde İbn Abbas (r.a):

“Gemilerin halatları birbirine sarılır ve erkeklerin kullandığı kamçılara dönüşür,” dedi. Mücahit ise:

“Onlar küprü halatlarıdır,” dedi. içinde Hasan , Katade ve Dahhâk'ın bulunduğu bir taife ise:

“Onlar devedir,” dediler. Ve “Süfûr” ise “Dağ doruğu” manasındadır. Bu da Mücahit (rh.a)'ten rivayet edilmiştir.

Ali b. Ebi Talha'nın rivayetine göre İbn Abbas (r.a) ise: “Cimaletün süfrün” bakır parçalarıdır,” şeklinde tefsir etmiştir.

Allah Teâlâ buyuruyor:

“Üstünüze ateşten bir alev, bir zehir duman salınır; aman dilerse de kurtulamazsınız” ^{200[200]} Ali b. Ebi Talha'nın rivayetine göre İbn Abbas (r.a) “Şüvazün min Nar” Cehennem alevi, “Nühas” ise Cehennem dumanıdır,” dedi. Said b. Cübeyr, Ebu Salih ve bazıları da “Nühas”ın Cehennem dumanı olduğunu söylemişlerdir. Said b. Cübeyr (r.a) İbni Abbas (r.a)'tan naklettiğine göre: “Şüvazün min Nar”ı “Duman” şeklinde tefsir etmiştir. Ebu Salih ise: “Şüvaz” ateşin üzerinde ki dumanın dışında ki alevdir, dedi. Mansur Mücahit'ten yaptığı nakilde ise: “Şüvaz” parça parça olan yeşil alevdir,” dedi. Başka bir rivayette ise: “Cehennemden içinde yeşil bulunan parçalardır” dedi.

Hasan b. Mansur, Fûdayl b. İyaz başını kapıdan çıkardı ve Mansur'un Mücahit'ten rivayet ettiğine göre dedi ve şu ayeti;

“Üstünüze ateşten bir alev, bir zehir duman salınır; aman dilerse de

kurtulamazsınız” ^{201[201]} okudu sonra tekrar başını içeriye çekti, öksürdü sonra tekrar başını çıkardı ve: “O, kesik kesik olan alevdir,” dedi ve sözünü tamamlayamadı.

Nesaî ve Tirmizî, Ebu Hureyre (r.a) rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v.) buyurdular:

“Allah yolundaki bir toz ile Cehennem dumanı hiçbir zaman bir adamda toplanmaz.” ^{202[202]}

14- Cehennem'in Vadileri Dağları Kuyuları Ve Nehirleri

Derrac'ın, Ebi't-Heysem'den rivayet ettiğine göre Ebu Said dedi ki, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Veyl: Cehennemde bir vadi'dir. Kafir onun dibine ulaşmadan kırk yıl aşağı doğru iner.” İmam Ahmet ve İmam Tirmizî tahric etmişlerdir. Tirmizî'nin metni ise şu şekildedir: “İki dağ arasında bir vadi'dir. Kafir onun dibine ulaşmadan kırk yıl aşağı doğru iner.” O, İbn Lehi'a'nın Derrac'dan rivayetinin dışında bir rivayet de bilmiyor. Fakat İbn Hıbban ve Hakim sahihlerinde Amr b. El-Haris'in Derrac'dan, İbn Cerir et-Taberî'de isnadında nazar olan bir senetle Osman (r.a) rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v): *“Veyl: Cehennemde ateşten bir dağdır,”* buyurdu.

Bezzar'ın meçhul bir isnatla Said b. Ebi Vakkas'm rivayetine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurduğunu işittim dedi: *“Cehennemde bir taş vardır ki, ona Veyl denilmektedir. Yüksek hürgüçlü develer onun üzerine çıkar ve inerler.”*

İbni Ebi Hatim el-Hammânî, Halef b. Halife yoluyla el-Alâa b. El-Museyneb, İbn Abbas (r.a)'dan aktardığına göre Ebu Ubeyde Abdullah'ın şöyle dediğini nakletti: *“Veyl: Cehennemde irinden bir vadi'dir,”* dedi.

El-Muharibi'nin yoluyla el-Alâa b. El-Museyyeb İbn Abbas (r.a)'dan ve Asım b.

^{201[201]} Rahman: 55/35.

^{202[202]} Ahmet rivayet ettiğine göre, Ebu Derda (r.a) Peygamber (s.a.v)'den bunun bir benzerini.

Ebi'n Nücud dediler ki: "Cehennemde bir vadi vardır ona Veyl denilmektedir. O, Cehennem ehlinin İrininin karıştığı bir vadidir."

Zeyd b. Eslem'in anlattığına göre Ata b. Yesar: "Veyl Cehennemden öyle bîr vadi'dir ki, dağlar içine sürülse idi, sıcaklığından erirlerdi," dedi.

Malik b. Dinar şöyle dedi: "Veyl Cehennemde çeşitli azapların bulunduğu bir vadidir"

Ebi İyad: "Veyî İrin akan bir vadidir," dedi.

İbn Cerir, Ebu İyad'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Veyl Cehennemin dibinde, Cehennem ehlinin irininin aktığı bir havuzdur." Süfyan'dan da buna benzer bir rivayet vardır.

A'meş, Zerr'in, Vail b. Mühane'den şöyle rivayet ettiğini nakletti: "Veyl Cehennemde irinden bir vadidir" dedi.

Müdessir Suresi 17. Ayetin Tefsiri

"Onu alabildiğine sarp bir yokuşa sardırıp süreceğim" ^{203[203]} Derrac Ebi Heysem'in nakline göre Ebu Said (r.a) rivayet ettiğine göre Resûlullah (s.a.v) Müddessîr suresinin 17. ayetinin tefsirinde yani "Onu sarp bir yokuşa sardıracağım" mealindeki âyette geçen "Sarp yokuş" kelimesini "Ateşten bir dağdır, kafir ona çıkmakla mükellef kılınır. O dağa çıkmak için elini koyduğunda dağ erir, elini çektiğinde dağ eski haline gelir, ayaklan ile çıkmak istediğinde ayağını koyduğu vakit dağ yine erir. Kâfir ona yetmiş yılda çıkar, çıktıktan sonra tekrar yetmiş yılda cehenneme geri iner. Böylece cehennemde ebedîyyen azab çeker" şeklinde açıklamıştır." İmam Ahmet ve bazı mühad-disler rivayet etmişlerdir. Tirmizî kısa olarak şöyle rivayet etmiştir: "Ayette geçen "Seüd" ismi ateşten bir dağın İsmidir. Kafir ona yetmiş yılda çıkar, çıktıktan sonra tekrar yetmiş yılda cehenneme geri iner. Böylece cehennemde ebediyyen azab çeker. ^{204[204]}

^{203[203]} Müdessir: 74/17.

^{204[204]} Garip hadistir ve sadece "Merfu" olarak Derrac'ın İbn Lahia'dan rivayetinden başka rivayet

Simâk, İkrime (r.a)'den rivayet ettiğine göre İbn Abbas (r.a) bu ayetin tefsirinde şöyle buyurdu; “Seûd” Cehennemde bir dağdır.” Dahhâk'tan rivayet edildiğine göre ise İbn Abbas şöyle dedi: “O ateşten bir dağdır. Günahkar ona çıkmak istediğinde onu uzaklaştırır ve o tekrar Cehenneme iner.”

İbn s-Sâib dedi ki: “O düz ve bitki yetişmeyen bir kayadan olup Cehennemdedir. Kafir ona çıkmakla mükellef kılınır. Tepesine çıktığında tekrar dibine geri gönderilir. Sonra tekrar mükellef kılınır ve bu ebedi olarak böyle devam eder. Önünden demir zincirlerle sürüklenir arkasından ise demir çubuklarla dövülür ve kırk yılda ancak o dağa çıkar.”

Eyyüb b. Beşir Şefî b. Mani'in şöyle dediğini nakletti: “Cehennemde bir dağ vardır "seûd" ismiyle isimlendirilmiştir. Kafir onun tepesine kırk yılda ulaşır.”

Cehennemin Vadileri

Atiye'nin rivayetine göre İbn Ömer (r.a):

“Ancak o, sarı yokuşa göğüs germedi.” ^{205[205]} ayetinin tefsirinde şöyle dedi: “Cehennemde sallanan bir dağdır. Altıncı babda daha önce zikredildi.”

Lokman b. Amir, Ebu Ümame'den “Merfu” olarak rivayet ettiğine göre: “Gay” ve “Asam” cehennemin en alt katında İki nehirdir, onda Cehennem ehlinin irini akar,” dedi. Daha önce ki rivayetlerde bu merfu ve mefkuf olarak kuyu şeklinde zikredilmişti.

İbn Abbas (r.a)'tan “Merfu” olarak rivayet edildiğine göre: “Ğay” Cehennemde bir vadidir,” denildi. “Refî” sahih değildir.

İshak, Ebu Übeyde b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre;

bilmiyoruz, dedi. Amr b. El-Harise Hakim'in vasıtasıyla Dahhak'tan rivayet etmiş ve isnadı sahihtir demiştir.

“Bunlar da Gayya kuyusunu boylayacaklardır”. ^{206[206]} Ayetinin tefsirinde “Cehennemde bir vadi olup tadı pis ve dibi derindir.” ^{207[207]} Beyhakî'nin rivayeti ise şöyledir: “El-Gayy” Cehennemde sıcak sudan bir nehirdir. Şehvetlerine tabi olanların atılacağı yerdir.” Ebi İshak, Berâa b. Azib'ten benzerini tahrir etmiştir. Amr b. Kays Atiye'den rivayet ettiğine göre Ebi Übeyde şöyle dedi: “O Cehennemde bir nehirdir.” Hemmam Ebu Katada'nın şöyle dediğini rivayet etti: “Asam” Cehennemde bir vadi ismidir.” İbn Ebi Nüceym, Mücahit'ten aynı şekilde rivayet etmiştir.

Şefî b. Mâtia' şöyle dedi: “Cehennemde bir kasır vardır ona “Heviye” denilmektedir. Kafir ona atılır dibine ulaşmadan kırk yıl geçer. “Allah Teâlâ şöyle buyurdu;

“Her kimin üzerine de gazabım inerse, o uçuruma gider.” ^{208[208]} Cehennemde bir vadi de vardır ki ona “Asam” denilmektedir. Onda öyle yılanlar, akrepler vardır ki, birisinin zehiri yetmiş kat gibidir. Oradaki bir akrep katır büyüklüğündedir. adama bir soktumu yakması Öyle şiddetlidir ki insan Cehennem alevinde bile o kadar hissetmemektedir. O kendisi için yaratıldığı şey içindir. Cehennemde bir vadi de vardır ona “Gay” deniliyor ondan irin ve kan akmaktadır. Cehennemde yetmiş acı vardır. Her acı Cehennemin bir parçasıdır. ^{209[209]}

Yezid b. Dirhem'in rivayetinde Enes (r.a);

“Biz onların arasına tehlikeli bir uçurum koyduk” ^{210[210]} ayeti kerimesi ile ilgili olarak şöyle dedi: “O, Cehennemde irinden bir vadidir.” Başka bir rivayette: “Cehennemde irin ve kandan bir nehirdir.” ^{211[211]}

Abdullah b. Amr ise: “O Cehennemde derin bir vadidir” dedi.

Numan b. Abduselam'ın rivayet ettiğine göre Amr b. Abese Şöyle dedi: “Faik” Cehennemde bir kuyudur, kızıştığında Cehennemde kızışır. İnsanoğlu'nun

^{206[206]} Meryem: 19/59.

^{207[207]} İbn Ebi d-Dünya ve bazı mühaddisler

^{208[208]} Taha: 20/81.

^{209[209]} İbn Ebi d-Dünya rivayet etmiştir.

^{210[210]} Kehl: 18/52.

^{211[211]} Abdullah b. Ahmed tahrir etmiştir.

Cehennemden azap gördüğü gibi Cehennem ondan eziyet görür.”^{212[212]}

İbni Ebi Hatim Süddî vasıtasıyla Zeyd b. Ali'nin babalarından rivayet ettiğine göre şöyle dediler: “Faik” Cehennemde üstünde bir örtü olan derin bir kuyudur. Üstü açıldığı zaman Cehennem oradan çıkan sıcaklıktan dolayı feryat eder.”

İbn Aclan'dan, İbn Lehi'a'mn vasıtasıyla Ebi Übeyd'den rivayet edildiğine göre: “Ka'b el-Ahbar bir kiliseye girdi ve güzelliği hoşuna gitti. En güzel ameli yapmış en sapık kavimdirler. Onlara “Falak” seçilmiştir. “Falak” nedir diye sorulduğunda ise şöyle dedi: “Cehennemde bir evdir. Açıldığı zaman bütün Cehennem ehli sıcaklığından feryat eder.”

“İbn Ceririn tefsirinde Abdulcebbar el-Havlanî vasıtasıyla rivayet edildiğine göre şöyle dedi: “Peygamber (s.a.v)'in ashabından bir adam Şam'a geldi. Zimmilerin evlerini, içinde bulundukları yaşam şartlarını, zenginliklerini ve dünyalık verilmiş bol nimetleri görünce şöyle dedi: “Bunları hiç umursamıyorum çünkü bundan sonra onlar için “Falak” vardır.” “Falak” nedir diye sorulduğunda ise şöyle dedi: “Cehennemde bir evdir. Açıldığı zaman Cehennem ehli düşüp yıkılırlar.”

Ebu Hureyre'den “Merfu” olarak rivayet edilen hadiste: “Falak” Cehennemde üstü örtülmüş bir kuyudur,” dedi.

İbn Abbas ise: “Cehennemde bir hapishanedir,” dediler.

Yahya b. Yaman Süfyan'dan o da Seleme b. Küheyil'den rivayet ettiğine göre Said b. Cübeyir şöyle dedi: “Saîr” Cehennemde irinden bir vadidir.”^{213[213]}

Halid b. Yezid b. Ebi Mâlik rivayet ettiğine göre İbn Abbas (r.a) şöyle dedi: “Cehennemde öyle kuyular vardır ki, ona atılan kişi yetmiş yıl yaşar sonra şu ayetle can çekişirler;

“Su güne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi biz de bugün sizi unuturuz.”^{214[214]}

^{212[212]} İbn Ebi d-Dünya. İbni Ebi Hatim.

^{213[213]} İbn Ebid-Dünya.

^{214[214]} Casiye: 45/34. İbn Ebi Dünya.

Cehennemde Bir Vadi: Hüzün Kuyusu

Ammar b. Seyf rivayetinde Ebi Maan İbn Sirin'den Ebu Hureyre (r.a)'nın rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) buyurdular:

“Gam kuyusundan Allah Teâlâ'ya sığın.” Gam kuyusu nedir? dediklerinde şöyle buyurdular: “Cehennemde bir vadidir. Cehennem her gün ondan yüz defa Allah Teâlâ'ya sığınır.” Kim oraya girecek ya Resullallah diye sorulduğunda ise şöyle buyurdular: “Amelleriyle riyakâr olan kârilere. Kur'an hafızlarıdır” Tirmizî “Garip” dedi. İbn Mace'de aynı manada bir rivayeti vardır. Bir diğer rivayette “dört yüz defa” hadisin sonunda ise “Allahın en çok kızdığı hafızlar ise zalim İdarecileri ziyaret edenlerdir.” Bu isnad zayıftır. Bu hadis başka senetlerle rivayet edilmiştir.

İmam Ahmet “Zühd” isimli kitabında İmran el-Kasir şöyle dedi: “Bana gelen haberler göre Cehennemde bir vadi vardır ki, Cehennem bu vadi gelip beni yer korkusundan günde dörtyüz defa Allah Teâlâ'ya sığınır. Allah Teâlâ bu vadiyi riyakar hafızlar için hazırlamıştır.”

Bekir b. Muhammed el-Abidin, Süfyan es-Sevrî'den rivayetinde şöyle dedi: “Cehennemde bir vadi vardır ki, Cehennem ondan her gün yetmiş defa Allah Teâlâ'ya sığınır. Bu vadiye yönetici ve idarecileri ziyaret eden hafızlardır.”

Maruf el-Kerhî (rh.a)'nin hadisinden rivayet ettiğimize göre Bekr b. Hüneys şöyle dedi: “Cehennem'de bir vadi vardır. Cehennem o vadiden her gün yedi defa Allah Teâlâ'ya sığınır. O vadide de bir kuyu vardır. Vadi ve Cehennem ondan günde yedi defa Allaha sığınır. O kuyuda da öyle bir yılan vardır, Vadi, kuyu ve Cehennem ondan günde yedi defa Allah'a sığınır. Hafızların fasık olanları ile başlanır. Onlar şöyle derler: “Rabbimiz puta tapanlardan önce bizden başladı” dediklerinde onlara şöyle denilir: “Bilenler bilmeyenler gibi değildir ki.”

Hennad b. Es-Sırrî, Hümejd b. Hilâf'den naklettiğine göre Şöyle dedi: “Bana haber verildiğine göre Ka'b (r.a) şöyle dedi:

“Cehennemın en aşağı kısmında tandırlar vardır. Bunların darlığı, sizden birinizin mızrağı altında dipçık vazifesi gören demirin deliğinden daha dardır. Ona “Cübbü-ül Hüzün” denir. Bir kavim vardır kî, yaptıklarıya buraya gireceklerdir. İbni Ebi Hatim'de bunu rivayet etmiştir. Onun rivayetinde Hümejd b. Hilal vardır. Dedi ki: Ben onu Beşir b. Ka'b'dan başka kimseden rivayet etmedim. O şöyle dedi: “Cehennemde bir kuyu vardır ki, ona “Cübbül Hüzün” denilmektedir. O sizden birinizin mızrağı altında dipçık vazifesi gören demirin deliğinden daha dardır. Allah Teââ bunu istediği kullarının üzerine kapatır. Yada şöyle dedi: “İstediği kullarının üzerine gazabından kapatır ve onlar oradan ebedi olarak çıkmazlar.”

İbnül Mübarek, Yahya b. Abdullah'ın, İbn Abbas (r.a)dan rivayet ettiğine göre Ebu Hüreyre (r.a) Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Cehennemde bir vadi vardır, ona “Lemlem” denilmektedir. Cehennem vadileri, o vadinin sıcağından Allah'a sığınırklar.” İbn Ebi d-Dünya ve bazı mühaddisler rivayet etmişlerdir. Yahya için zayıf denilmiştir.

İbn Ebi d-Dünya ve bazı mühaddislerin ez-Zühri b. Sinan el-Küreyşî'nin rivayetine göre Muhammed b. Vasi'in Ebi Bürde'den o da babasından rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Cehennemde bir vadi vardır. O vadinin bîr kuyusu vardır, o'na “Hebheb” denilrrrektedir. Bütün zalimleri-Cebbarları- oraya koymak Allah Teâlâ'nın hakkıdır.”
215[215]

Sahih olan İmam Ahmet ve bazı mühaddislerin Hişam b. Hassan'ın Muhammed b. Vasi vasıtasıyla gelen rivayete göre dedi ki: Bilal b. Ebi Bürde'ye dedim. O'da bana gönderdiğine göre şöyle dedi: “Cehennemde bir kuyu vardır ona “Cübbü-1 Hüzün” denilmektedir. Mütekebbirler alınıp ateşten olan demir tabutlar içine konulup sonra o kuyuya konulurlar. Sonra da onların üzerine Cehennem kapatılır. Bunun üzerine Bilal ağladı.”

Amr b. Şüayb babasının, dedesinden rivayet ettiğine göre: “Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

215[215] Ezher b. Sinan için zayıf dedil.

“Müstekbirler, kıyamet günü zerre kadar küçültölmüş bir şekilde haşır edilir, öyle ki ufak her şey ondan daha büyük olur. sonra Cehennemde kendisine “Bûlis” denilen bir hücreye götürölür, ateşin alevleri üstüne yükselir. Ona Cehennem ehlinin bedeninden çıkan çamurdan san su içirilir” . İmam Ahmed, Nesai, Tirmizi. Tirmizi hadisin hasen olduğunu söyledi ve hadis Abdullah b. Amr'dan mevkuf olarak da rivayet edildi. Hadisi başka bir rivayetle şu ifadelerle bildirdi: “Cehennemde bûlis denilen bir saray var, ateş onların üstünde yükselir, onlara Cehennem ehlinin bedeninden çıkan çamurdan san bir su içirilir”. İmam Ahmed, Nesai, Tirmizi. Tirmizi hadisin hasen olduğunu söyledi ve hadis Abdullah b. Amr'dan mevkuf olarak da rivayet edildi. Yine başka bir rivayette şöyle dedi: “Cehennemde kendisine bûlis denilen bir kale var, oraya zalimler ve müstekbirler girer, orada alevli ateşler, en şerli şeyler, en ağır üzüntüler, ölümler ve şer ve şer kuyuları vardır.”

İbni Lehi'a şöyle dedi: “Bize Ebu Kabil şöyle dedi: “Bir adamı şöyle derken duydum: “Abdullah b. Ömer (r.a)'i şöyle derken duydum: “Cehennemde bir hapishane var, orada sadece en şerliler var. Zemini ateşten, tavanı ateşten, duvarları ateştedir. Ond an ateş yükselir”. Hadisi, Abdullah b. İmam Ahmed ile İbni Ebi Dünya rivayet ettiler. İbni Ebi Dünya ek olarak şunu rivayet eder: “Oraya girdiklerinde ateşe denilir ki; onların ağızlarının üstüne yüksel”.

İbrahim b. el-Fadl el-Medeni, Said el-Makberi yoluyla Ebu Hureyre (r.a)'nun şöyle dediğini bildirdi: “Bana Asım el-Ceşmi şöyle dedi: “Ömer (r.a)'ya Peygamber (s.a.v.)'i şöyle derken duyduğumu bildirdim: “İnsanların yönetimini elinde bulunduran herkesi Allah Teâlâ Cehennem köprüsü üzerinde durdurur, sonra köprüyü bir defa salar, sarsıntının etkisinden, kurtulan yada kurtulmayan herkesin uzuvları bedeninden ayrılır, eğer kurtulanlardan değilse Cehennemde, dibine yetmiş yılda ulaşamayacak kadar derin olan kabir kadar karanlık bir kuyuya götürölür.” Bunun üzerine Ömer (r.a), Salman (r.a) ve Ebu Zer (r.a)'ya şöyle dedi: "Siz bunu Rasûlullah (s.a.v)'den duydunuz mu?" dediler ki: “Evet”. Hadisi İbni Ebi Dünya rivayet etti. İbrahim b. el-Fadl, zayıf bir kimsedir.

İsmail b. Ayyaş, Said b. Yusuf, Yahya b. Ebi Kesir, Ebi Selam yoluyla Hacac b. Abdullah es-Selmali'nin - Kendisi Veda Haccında Peygamber (s.a.v)'i gördü ve onunla birlikte hac farızasını yerine getirdi - şöyle dediğini bildirdi: “Sufyan b. Mucib -Rasûlullah

(s.a.v)'in sahabesinden ve ileri gelenlerindendi -bana şöyle dedi: “Cehennemde yetmiş bin vadi vardır. Her vadide yetmiş bin bölüm vardır. Her bölümde yetmiş bin yılan ve yetmiş bin akrep vardır. Kafir ve münafık bunların hepsine girmeden işleri bitmez”. Ebu Ömer, bu hadisin münker ve sahih olmadığını söyledi.

İbni Ebi Dünya; İsmail b. Ayyaş, Muhammed b. Amr b. Talha yoluyla Ata b. Yesar'm şöyle dediğini bildirdi: “Ateşte yetmiş bin vadi vardır. Her vadide yetmiş bin bölüm vardır. Her bölümde yetmiş bin hücre vardır. Her hücrede Cehennem ehlinin yüzünü yiyen bir yılan vardır”.

İbni Mübarek dedi ki: “Bize Avf, Ebi Minhal er-Reyahi'nin şöyle dediğini bildirdi”: “Bize ulaştığına göre, Cehennem ateşinde vadiler vardır. Bu vadilerde deve boyunları gibi kalın yılanlar ve Habeşistan katırları gibi akrepler vardır. Eğer ateş ehlinde biri onların yanma düşse, ortaya çıkar ve onu ısırırlar. Bunun şiddetinden ve onlardan kurtulmak için ateş sığınır”. ^{216[216]}

Curcani, A'meş'ten, Mücahid yoluyla Ubeyd b. Umeyr'in şöyle söylediğini bildirdi: “Cehennemde büyük bir kuyu var, kuyunun içinde “Hevvam”, “Buht” gibi yılanlar, Delem katırları gibi akrepler vardır, ateş ehli ateşten o yılanlara yada sahile sığınır, bunun üzerine yılanlar onları saçlarından ve ağızlarında yakalar, ayaklarına kadar onları yülerler, bunun üzerine ateşe tekrar geri dönmek için nidada bulunurlar ve şöyle derler:

“Ateş, ateş”, yılanlar ateşin ısını hissedene kadar onları takip eder, sonra geri inine döner.

Methar b. el-Heysem b. el-Haccac babasının şöyle söylediğini bildirdi: “Tavus, Süleyman b. Abdulmelik'e şöyle dedi”Ey mu'minlerin emiri; Cehennemde büyük bir kuyu var, o kuyunun ağzından bir taş dibine kadar yetmiş yılda düşer, biliyor musun Allah onu kimin için yarattı?” Dedi ki: “Hayır, sana yazıklar olsun Allah onu kimin için yarattı?” Dedi ki: “Allah onu Kendisine hüküm konusunda şirk koşan, zülüm işleyenler için hazırladı” Dedi ki: “Bunun üzerine Abdulmeiik ağladı”. Ebu Nuaym hadisi “el-Hilye” adlı kitabında nakletti.

Ahmed b. el-Hevari şöyle dedi: “Bana Tayyib Ebu Hasan Ali, Hasan b. Yahya

^{216[216]} Hadisi İbni Ebi Mübarek.

yoluyla Hasan b. Yahya el-Haşani'nin şöyle dediğini bildirdi: “Cehennemde her evin, her mağaranın, her halkanın, her bağın, her zincirin, üzerinde sahibinin İsmi yazılıdır”, Ahmed dedi ki: “Bu rivayeti Ebu Süleyman'a bildirdiğimde ağladı sonra şöyle dedi: “Sana yazıklar olsun, bunların hepsi bir insana musallat edilse ne olur? Halka onun boynuna, bağlar ayaklarına ve zincirler boynuna takılsa, sonra ateşe daha sonra da mağaraya konulsa...”. Bundan Allah'a sığınırız.

15. Zincirleri Kelepçeleri Demir Halkaları Bukağları

Allah Teâlâ buyurdu:

“Biz kafirler için zincirler, kelepçeler ve çılgın alevli cehennem hazırladık” ^{217[217]}

Sonra yine buyurdu ki:

“Biz de küfredenlerin boyunlarına halkalar geçirdik” ^{218[218]} Başka bir surede ise şöyle buyurdu:

“Boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürükleneceklerdir. Kaynar suda sonra da ateşte yakılacaklardır.” ^{219[219]} Diğer bir yerde ise:

“Tutun onu, bağlayın onu, Sonra cehenneme sallayın onu.Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu!” ^{220[220]} Daha sonrada şöyle buyurdu:

“Çünkü bizim yanımızda ağır zincirler ile cehennem vardır. İnsan boğazından geçmez yiyecekler ile acıklı azap vardır” ^{221[221]}

İbn Abbas (r.a): “Selasil” kelimesini fetha ve “Yüşheburi” kelimesinin “Ye” harfinde fetha olarak okudu. Bu şekilde “Onlar için daha şiddetli bîr azap olmuş oluyor çünkü onlar zincirleri çekiyorlar manasındadır,” dedi. İbni Ebi Hatim rivayet etti. Bu zincirler üç çeşittir.

^{217[217]} İnsan: 76/4.

^{218[218]} Sebe: 34/33.

^{219[219]} Gafir: 23/71-72.

^{220[220]} Hakka: 69/30-32.

^{221[221]} Muzemmil: 73/12-13.

Birincisi: “Eğlâl”: Bunlar boyuna geçirilen halkalardır. Ayeti kerimede Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi.

Hasan b. Salih dedi ki: “Gül” bir elin boyuna bağlanması. “Safd” ise iki elin beraber boyuna bağlanmasıdır. İbn Ebi Dünya tahrir etmiştir. Esbat, Süddî'den rivayet ettiğine göre: “El-Esfad” iki elin boyuna bağlanmasıdır,” dedi.

Ma'mer, Katada'dan rivayet ettiğine göre: “Mükarrinine fil Esfad” İbrahim 49 tefsirinde şöyle dedi: “ günahkârlar zincirlerle birbirlerine bağanırlar.”

Uyeyne b, El-Gasm, Hasan'dan şöyle nakletti: “Küfredenlerin boyunlarına halkalar geçirilmeyecek. Çünkü onlar rablerine karşı zaten acizdirler. Fakat Cehennem alevi sündüğü vakit boyunlarına yerleştirilir. Bunu söyledikten sonra Hasan yere baygın olarak düştü,”

Seyar b. Harem dedi ki, Miskin b. Havşeb'in, Hasan'ın Cehennemden söz ederken anlattığına göre şöyle dedi: “Eğer o halkalardan bir halka bir dağın üzerine bırakılırsa onu siyah suya çevirirdi, yani eritirdi. Eğer o halkalardan bir zira' kadar bir parça bir dağın üzerine konulsa idi onu ezip ufaltırdı.”

İbni Ebi Hatim, Musa b. Ebi Aişe'nin *“Kıyamet günü kötü azaptan yüzüyle korunmaya çalışan kimse, güven içinde olan kimse gibi midir?”* zümer 24 ayetinin tefsirinde şöyle dedi: *“Elleri Cehennemde halkalarla boyunlarına bağlanır ve azabı yüzleriyle karşılarlar çünkü elleri bağlanmıştır ve onlarla yüzlerini koruyamazlar, Ne çeşit azap gelirse gelsin yüzleriyle karşılarlar”*

Yine onun isnadıyla Fayd b. Ishak, Füdayl b. İyad'in şöyle dediğini rivayet etti: “Allah Teâlâ;

“Tutun onu, bağlayın onu” ^{222[222]} yetmiş bin melek onu bağlamak için koşarlar. Artık hangisi halkayı boynuna geçirirse”

İkincisi: “Enkâl” Mücahit, İkrime, Hasan ve diğer bazı alimler “Bukağı” manasına gelir dediler. Hasan “Ateşten bukağılar.” Ebu İmran el-Cüvenî ise: “Öyle bukağılar ki, Allah Teâlâ ebedi olarak açmayacak.” Bukağılar “Enkâl” diye isimlendirilmesinin sebebi

ise onunla men edildiğinden dolaydır.

Ebu Sinan, Hasan'dan rivayet ettiğine göre: “Onları bağlamasının sebebi korkudan veyahut acizlikten değildir; bilakis, onları Cehennemde sabit ve payidar kılmak içindir,” dedi.

A'meş dedi ki: “Es-Safd” bukağı manasmdadır. “Mükarrinine fil eslad” İbrahim 49 Bukağı manasmdadır. Daha önce Ebu Salih'ten “Fi amedin mümeddede” ayetinde geçtiği gibi: “Uzun bukağılar zincir ve halkalardır,” dedi.

Üçüncüsü: “Es-Selasil” İmam Ahmed ve bazı alimler Ebu Semh'in İsa b. Hilal es-Südfî vasıtasıyla Abdullah b. Amr rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Eğer bunun büyüklüğünde bir kurşun -başın büyüklüğüne işaret ederek- gökten yere gönderilmiş olsaydı -ki o beşyüz yıl mesafesindedir- akşam olmadan yeryüzüne ulaşırdı. Yok eğer zincirin başından gönderilmiş olsaydı dibine ulaşmadan önce gece ve gündüz kırk yıl mesafesinde olurdu.”

Adî el-Kenedî'nin hadisinde Ömer (r.a) Cebrail (a.s) Peygamber (s.a.v)'e şöyle dediğini rivayet etti. “Cehennem ehlinin, Allah Teâlâ'nın kitabında bahsettiği zincirlerinden birinin bir halkası dünya dağlarından birinin üzerine indirilmiş olsaydı biterdi -erirdi- ve hiçbir şey ona engel olmazdı taki yedinci yer tabakasına varıncaya dek.” (Tabaranî) İsnadı hakkında daha önce bahsedildi.

Süfyan Beşir'in Nevi eş-Şamî'nin “Sonra da onu, boyu yetmiş arşın olan zincire vurun.” Hakka 32 ayetinin tefsirinde şöyle dediğini rivayet etti: “Arşın yetmiş “Bâa” dır. Bir bâa' ise Küfe ile Mekke arası uzaklıktadır.

İbn Mübarek: “Bekâr Abdullah'ın İbn Ebî Melike'nin Ka'b (r.a) konuşurken şöyle işittiğini bize haber verdiğinde: “Allah Teâlâ “*Boyu yetmiş arşın olan zincire*” diye ayette bahsettiği zincirin bir halkası dünya demirlerinden daha çok demire sahiptir,” dedi.

İbn Cüreye: “*Boyu yetmiş arşın olan zincire*” ayetinde ki arşın “el-Melik” zirai ile dir.

İbn Münkedir: “Dünyanın bütün demirleri bir araya getirilse Allah Teâlâ'nın Ku'an-i Kerim Hakka Suresi 32. ayette zikrettiği halkalardan bir halkaya denk gelemes.

“Sonra da boyu yetmiş arşın bir zincirde yollayın onu!”

İbn Mübarek, Süfyan'ın “Feslukuḥ” ayetinde şöyle dediğini nakleder: “O, onun arkasından girer ve ondan çıkar.”

İbn Cüreyye (rh.a): İbn Abbas (r.a)'ın şöyle dediğini nakleder: “Ayeti kerimede geçen zincir ile ilgili olarak- Zincir arkasından girer ve ağzından çıkar. Sonra çekirgelerin ağaç parçasını sardıkları gibi ona sararlar. Öyle ki, o zincirin sıcaklığından kızarana kadar o halde kalır..” Uffî'nin rivayetinde ise İbn Abbas (r.a): “Arkasından girer iki burun deliğinden çıkar öyleki o kişi artık iki ayağı üzerinde duramaz.”

İbni Ebi Dünya, Halef b. Halife yoluyla Ebu Haşim'in şöyle dediğini bildirdi: “Cehennemde onların boynuna takılan zincirlerin bağlı olduğu direkler hazırlanır, sonra Cehennem onları beş yüz yıl götürür, böylece bir gün tamamlanır, Allah Teâlâ'nın şu sözü de buna işaret etmektedir:

“Rabbini katında bir gün, sizin saymakta olduğunuz bin sene gibidir” 223[223]

Eş'eb, Cafer yoluyla Said b. Cubeyr (r.a.)'nın şöyle dediğini bildirdi: “Eğer Cehennem ehlinde biri zincirleriyle birlikte kurtulursa, ondan yayılan sıcaktan dağlar erir”

Cuveybir, Dahhak'ın:

“Suçlular, simalarından tanınır, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar” 224[224] ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Onun perçemi ve ayakları bir zincirle arkadan bir araya getirilir.”

Süddî yukarıdaki ayetle ilgili olarak şöyle dedi: “Kafirin perçemi ve ayakları bir araya getirilir. Onun perçemi ayaklarına ve sırtına bağlanır ve sarılır”.

Amesş, Mücahid yoluyla İbni Abbas (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Kafirin perçeminden ve ayaklarından tutulur, belli tandır için kırılan odun gibi kırılır.”

Seyar bin Hatim şöyle dedi: “Bize Miskin, Havşeb yoluyla Hasan'ın şöyle söylediği bildirdi: “Cehennem dünyanın başlangıcından kıyamet gününe kadar kaynar. Onun

223[223] Hâc: 22/47.

224[224] Rahman: 55/41.

yiyecekleri içecekleri ve kelepçeleri kor ateş haline gelirler. Eğer oradan bir kelepçe dağların üzerine konsa onu simsiyah suya çevirir, eğer onun zincirlerinden bir zira , bir dağın üzerine konsa onu yerle bir eder. Allah'ın azabı ile bir dağın arasında beş yüz yıllık mesafe bulunsa bile, ateşin sıcaklığı o dağı eritir. Onlar bir zincirle bağlanırlar, ateş onların tüm vücutlarını yakar bitirir ancak ruhları kalır”. İbni Ebi Dünya, Abdullah b. Ömer el-Ceşmi, Minhal b. İsa el-Abdi, Havşeb, Hasan yoluyla Peygamber (s.a.v.)'den bu manada bir hadis rivayet etti ve hadisin sonunda ek olarak şunları söyledi: "Ruhlar boğazlara takılıp kalır ve bağırmaya başlar”.

Abdullah b. İmam Ahmed şöyle dedi: “Bana, Seyar, İbni el-Ma'zi-çok saîih bir insandı-şöyle dedi: “Bana ulaştığına göre bu bedenler ateşten dolayı yok olur geriye sadece ruhları kalır”.

Taberani ve İbni Ebi Hatim; Mansur b. Ammar, Halid b. Darik, Ya'la b. Muniye yoluyla merfu olarak Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Allah Teâlâ ateş ehli için siyah kapkaranlık bulutlar gönderir, sonra onlara denilir ki: “Ey ateş ehli ne İstiyorsunuz? Ateş ehli dünyadaki bulutları hatırlar ve derler ki: “Ey Rabbimiz! İçecek istiyoruz”, bunun üzerine Allah Teâlâ onarın kelepçelerini daha da artıran kelepçeler, zincirlerini daha da artıran zincirler ve alevlenen kor ateşler indirir”. Hadis İbni Ebi Dünya'dan mevkuf olarak bildirildi.

Ebu Cafer er-Razi, Rabi b. Enes, Ebi Aliye ve başkaları yoluyla Ebu Hureyre (r.a.)'dan İsra olayını uzunca rivayet ettiği hadisin bir yerinde şöyle dedi: “Sonra bir vadiye geldi Peygamber (s.a.v.)'i kastediyor ilginç bir ses duydu ve çok kötü bir koku hissetti, bunun üzerine dedi kî:

“Bu nedir ey Cebrail?” dedi ki:

“Bu Cehennem'in sesidir”. Diyor ki: “Rabbim, benim zincirlerimi, kelepçelerimi, ateşimi, zifiri karanlığımı ve azabımı aratırdın, öyleyse bana verdiğin vaadi gerçekleştir, çünkü benim derinliğim arttı, sıcaklığım şiddetlendi, bana verdiğin vaadi gerçekleştir”, Allah Teâlâ şöyle der:

“Şirk koşan her müşrik, her kafir, her kötü ve kıyamet gününe İnanmayan her zalim senindir”.

“Onlar için Demirden Kamçılar Vardır” Ayetinin Tefsiri

Allah Teâlâ Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

“Onlar için demirden kamçılar (mekâmi') vardır, ne zaman oradan ve oradaki ızdıraptan çıkıp kurtulmak isteseler; her defasında oraya geri çevrilirler”. ^{225[225]} Cuveybir, Dahak'ın “Onlar için demirden kamçılar [mekâmi'] vardır” ayetiyle ilgili olarak: “Yani çekiçler vardır” dediğini bildirdi.

İbni Lehla, Derrac, Ebî Heysem, Ebu Said yoluyla Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Eğer demir kamçılardan birisi dünyaya bırakılsa, tüm İnsanlar ve cinler toplansalar onu yerden kaldıramazlar”.* Hadisi Ahmed b. Hanbel rivayet etti, yine aynı isnadla Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Eğer bir dağ demir kamçılarla dövülse paramparça olur sonra eski haline dönüşür.”*

İmam Ahmed “Kitabu'z-Zühhd'te” şöyle dedi: “Bize Seyar, Cafer yoiuyla Malik b. Dinar'ın şöyle dediğini bildirdi: “Ateş ehli demir kamçılarından darbe aldıkları zaman, İnsanın dünya suyunda boğulup batması gibi ateş havuzlarında batarlar”.

Said, Katade yoluyla Ömer b. Hattab (r.a.)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Onlara ateşi hatırlatın umulur ki anlarlar, çünkü onun sıcaklığı çok fazladır, dibi çok derinlerdedir, içeceği irindir ve kamçıları demirdendir”.

İbni Ebi Dünya, Salih el-Merri'nin bazı abidler için,

“Hani boyunlarında demir halkalar ve zincirler ile sürüklenirler, kaynar suda, sonra da ateşte kaynatacaklardır” ^{226[226]} ayetlerini okudu, bunun üzerine adamlardan biri ani bir sesle haykırdı, bir batkılar ki solgun bir şekilde baygın düşmüş” el-Merri dedi ki daha sonra onu bırakarak ayrıldık.

Birisi Yezid ed-Dabi'ye,

^{225[225]} Hac: 22/21-22.

^{226[226]} Mu'min: 40/71-72.

“O gün, suçluların zincire vurulmuş olduğunu görürsün” ^{227[227]} ayetini okudu, bunun üzerine Yezid o kadar ağladı ki sonunda baygın düştü.

Malik b. Dinar'ın bir gece sabaha kadar evinin ortasında beklediği ve “Bana hala Cehennem ehli, zincirleri ve demir halkalarıyla gösteriliyorlar” dediğine dair rivayeti daha önce zikretmiştik. ^{228[228]}

16. Cehennem Taşları

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur:

“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun” ^{229[229]} Diğer bir ayette ise şöyle buyurur:

“Eğer bunu yapamazsanız -ki asla yapamayacaksınız- yakıtı insanlar ile taşlar olan ve kâfirler için hazırlanmış olan Cehennem ateşinden korkunuz” ^{230[230]}

Bu taşların ne olduğu konusunda alimler farklı görüşler belirtmişlerdir. Rebi b. Enes başta olmak üzere bir grup alim “Taşların” Allah Teâlâ dışında tapılan putlar olduğunu belirtmiş ve onlardan bazıları bu görüşlerini desteklemek için şu ayeti kerimeyi delil olarak göstermişlerdir:

“Siz Allah'ı bir yana bırakarak taptığınız sözde ilahlar, cehennem odunusunuz. Hepiniz oraya gireceksiniz. Eğer o taptıklarınız, gerçekten ilah olsalardı, cehenneme girmezlerdi. Oysa hepsi sürekli olarak orada kalacaklardır.” ^{231[231]}

İbni Ebî Hatim şöyle dedi: “Bize Muaviye b. Ebi Salih Ebi Bekr İbn Ebi Meryem'den, o da İbn Abbas (r.a)'dan Rasûlullah (s.a.v)'ın;

^{227[227]} İbrahim: 14/49.

^{228[228]} İbn-i Receb el-Hanbeli, Bütün Yönleriyle Cehennem Hayatı, Polen Yayınları, İstanbul, 2005: 119-120.

^{229[229]} Tahrîm: 66/6.

^{230[230]} Bakara: 2/24.

^{231[231]} Enbiya: 21/98-99.

“Güneş durulduğu zaman” ^{232[232]} ayetiyle ilgili olarak:

“Cehennemde dürüldü”, “Yıldızlar kararıp dağıldığı zaman” ^{233[233]} ayetiyle ilgili olarak *“Cehennemde kararıp da-Sıldı, Allah dışında tapılan her şey Cehenneme girecektir, İsa (a.s) ve annesine tabi olanlar hariç eğer onlar kendilerine ibadet edilmeye razı olsalar onların ikisi de Cehenneme girerlerdi.”* dediğini bildirdi. ^{234[234]}

Rivayet edildiğine göre güneş ve ay cehennemde dürülür-ler. Abdullah b. Muhtar -Feyrûz ed-Dânâc oğlu - Abdullah'ın şöyle dediğini bildirdi: Eba Selma b. Abdurrahman, Ebu Hureyre (r.a)'tan naklettiğine göre Rasulullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Güneş ve ay kıyamet günü ateşte dürülen iki boğadır.” Bu hadisi Bezar ve başkaları rivayet etmişlerdir. Buhari bu hadisi: *“Güneş ve ay kıyamet günü dürülürler”* şeklinde rivayet etmiştir. Ebu Ya'lâ, Derest b. Ziyad'tan, Yezid b. er-Rakkâşî'den, Enes'ten, Peygamber (s.a.v)İn şöyle dediğini bildirdi: *“Güneş ve ay ateşte boğazlanan iki boğadırlar”*.^{235[235]}

Denildiğine göre; kafirler Allah dışında ilâhlara tapıp onların Allah katında şefaatçi olacaklarına ve bu şekilde Allah'a daha çok yaklaştıklarına inandıkları için, Allah Teâlâ'da onları daha da aşağılamak ve pişmanlıklarını daha da artırmak için sahte ilâhları da onlarla birlikte Cehenneme attı. İnsan cezalandırılırken işlediği suça sebep olan şahıs da kendisiyle birlikte gönderi-lince acısı daha artar ve daha çok pişman olur.

İşte bundan dolayı kafirler kendilerini delaletе düşüren şeytanlarla aynı yerde olurlar:

“Kim Rahmanin Kur'arımından yüz Çevirirse ona, bir şeytanı arkadaş veririz ve o şeytan artık onun ayrılmaz dostudur. O şeytanlar onları doğru yoldan çıkardıkları halde, onlar doğru yolda olduklarını sanırlar. O şeytanın dostu bize geldiği zaman arkadaşına: “Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı” der. Meğer ne kötü arkadaşmış. İkiniz de zalim olduğunuz için bugün pişman olmanız size hiçbir fayda

^{232[232]} Tekvir: 81/1.

^{233[233]} Tekvir: 81/2.

^{234[234]} Hadis oldukça “Garib”tir, Hadisin ravilerdinden Ebu Bekr b. Ebi Meryem zayıftı

^{235[235]} Bu oldukça zayıf bir isnattır.

vermeyecektir. Çünkü siz azapta ortaksınız.” 236[236]

Ma'mer, Said b. Cerîrî'nin bu ayetlerle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Bize ulaştığına göre; kafir Kıyamet günü kabrinden diriltildiğinde şeytanıyla eşleştirilir, Allah Teâlâ onları ateşe koyana kadar bu şeytan ondan ayrılmaz. İşte bu vakit kafir ona:

“Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı, ne kötü arkadaşmışm! der.” 237[237]

Ebu-l Eşheb, Said el-Curîrî'den Abbas el-Ceşmî'nin şöyle dediğini bildirdi: “Kafir kabrinden çıktığında başının yanında yanmış büyük bir ağaca benzeyen bir şeytan bulur, bu şeytan onun elini tutar ve ona “Ben senin arkadaşınım ikimiz birlikte cenneme gireceğiz” der, bunun üzerine adam ona;

“Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı, ne kötü arkadaşmışm! der.” 238[238]

Allah Teâlâ kafirlerin, kendilerini saptıranlara karşı sahip oldukları kızgınlığı şöyle ifade eder: "Ateşe giren kafirler derler ki:

“Rabb'imiz cinlerden ve insanlardan, bizi saptıranları göster, onları ayaklarımızın altına alalım ki altta kalanlar olsunlar.” 239[239] Onlardan bîri, delalet düşmesine sebep olanla karşılaştığı zaman onun azabının daha da artmasını ister. Geniş mekan bile bir birini sevmeyenlere dar geldiğine göre dar mekanda halleri nice olur?!

Allah Teâlâ kafirlerin kendileriyle beraber olan şeytanlarla ve Allah dışında tapındıkları sahte ilâhlarla münakaşalarının şu şekilde cerayan ettiğini bildirmektedir:

“Cehennem de sapıkların gözleri önünde dikilir. Sapıklara denir ki; “Hani vaktiyle taptığınız sözde ilahlar, Allah'ı bir yana bırakarak ilah edindiğiniz putlar? Şimdi size yardım edebiliyorlar, ya da kendilerini kurtarabiliyorlar mı?” Düzmece ilâhlar ile sapıklar başaşağı cehenneme atılırlar. Şeytanın bütün askerleri de, orada birbirleri ile tartışmaya tutuşarak derler ki, “Vallahi bizler apaçık bir sapıklığa saplanmıştık, çünkü sizleri

236[236] Zuhruf: 43/36-39.

237[237] Zuhruf: 43/38.

238[238] Ebi Hatim ve bazıları tahrir ettiler. Zuhruf: 43/38.

239[239] Fussilet: 41/29.

alemlerin Rabb'ine denk tutmuştuk. Bizi ağır suçlular yoldan çıkarmışlardır.” 240[240]

Ateş ehlinin cezalandırılma yöntemlerinden biri de; birbiri-lerini lanetlemeleri, buğzetmeleri, dostluklarını İnkâr etmeleri ve birbirlerine beddua etmeleridir:

“Her cehenneme giren topluluk yoldaşına lanet okur. Sonunda hepsi bir oraya gelince sonrakiler, kendilerinden öncekiler için “Ey Rabbimiz, bizi bunlar yoldan çıkardı, onun için bunlara bir kat daha fazla cehennem azabı çektir” derler.” 241[241]

“Ateşin içinde birbirleriyle tartışırken, zayıf olanlar, büyüklük taslayanlara dediler ki: “Biz size uymuştuk. Şimdi siz şu ateşin ufak bir parçasını bizden savabilir misiniz?” 242[242]

“İşte bu topluluk sizinle beraber gerçeğe karşı direnenlerdir. Onlar rahat yüzü görmesin. Liderlere uyanlar ise Hayır, asıl siz rahat yüzü görmeyin! Onu bize siz sundunuz! Ne kötü bir yerdir! derler. Ey Rabbimiz, bize bunu hazırlayanın ateşteki azabım kat kat arttır, derler. (İnkarcılar) derler ki: Kendilerini dünyada iken kötülerden saydığımız kimseleri burada niçin görmüyoruz? Alaya aldığımız onlar değil miydi? Yoksa (buradalar da) onları gözden mi kaçırdık? Şüphesiz ki bu (tartışma) haktır. Ateş ehlinin birbiriyle tartışması muhakkak olacaktır.” 243[243]

İbni Ebî Dünya şöyle dedi: “Bize Abdullah b. Vedâh, Ubade b. Kuleyb'dcn, İbni Haşim'in şöyle dediğini bildirdi, “Şu ayeti kerime indiğinde:

“Onun yakıtı insanlar ve taşlardır” 244[244] Peygamber (s.a.v) onu okudu ve O'nun yanında olan bir genç şuurunu kaybetti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) merhametinden dolayı onun başını kucağına koydu. Allah'ın izniyle belki bir süre öyle kaldıktan sonra kendisine geldiğinde “Annem babam sana feda olsun ya Rasûlullah bu taşlar nedir?” dedi, Rasûlullah (s.a.v):

“Başından geçen sana yetmiyor mu? Oradaki bir taş dünyadaki tüm dağların üzerine konsa onları eritir, (Cehennem ehlinen) her insanla birlikte bir taş ve şeytan vardır” buyurdu.

240[240] Şuara: 26/91-99.

241[241] A'raf: 7/38.

242[242] Mu'min: 40/47.

243[243] Sad: 38/59-64.

244[244] Tahrir: 66/6.

Hasan bir tavsiyesinde şöyle der: “Kendine rahmet edilmesini İstedikçe Allah Teâlâ'yı zikret, çünkü böylece hiç bir zaman sönmeyen, ona varan herkesin içinde battığı, onun tabakalarında şeytanların insana arkadaş ve kendisinden alevlerin yükseldiği taşların olduğu bir ateşten kendini korumuş olursun.

“Kâfiri ise cehennem ateşi beklemektedir. Ne ölümlerine karar verilir de ölürlük ve ne de azapları hafifletilir. İşte biz azılı kâfirleri böyle cezalandırırız” ^{245[245]}

Müfessirlerin çoğuna göre taşlardan kasıt; kendisiyle ateşin yakıldığı kükürt taşlarıdır. Denildiğine göre onda diğer taşlarda bulunmayan beş çeşit azap vardır: Hızlı yanar, kötü kokuludur, çok dumanlıdır, vücuda çabuk yapışır ve kor haline geldiğinde akıcı bir hal alır.

Abdumelik b. Umeyr, Abdurrahman b. Sâbit'ten, o da Amr b. Meymun'dan, İbni Mesud (r.a)'un;

“Onun yakıtı insanlar ve taşlardır” ^{246[246]} ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: O kükürtten bir taştır, Allah Teâlâ yer ve gökleri yarattığı zaman onu dünyanın göğünde kâfirler için yarattı. Bu hadisi İbni Ebi Hatim rivayet etti ve Hakim onu "Mustedrek"inde zikrederek İmam Buhari ve Müslim'in şartlarına göre sahîh olduğunu bildirdi.

Es-Süddî tefsirinde, Ebi Malik, Ebî Salih, İbni Abbas, Mürre, İbni Mesud ve Enes gibi Sahabilerden;

“Yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten korununuz” ^{247[247]} ayetinin tefsiriyle ilgili olarak şöyle dedi: Ama taşa gelince o Cehennemde insanların ateşle birlikte kendisiyle cezalandırıldığı siyah kükürtten bir taştır. Mucahid ise onun; leşten daha pis kokan bir taş olduğunu söyledi. Ebu Cafer, İbni Cureye, İbni Dînâr ve başkaları da aynı görüşü beyan etmişlerdir.

İbni Vehb şöyle dedi; bana Abdullah b. Ayyaş, Abdullah b. Süleyman, Derrâc'dan, Ebî Heysem'den, İsa b. Hilal es-Sadeffî'den o da, Abdullah b. Ömer (r.a)'dan Rasûlullah (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirdi: “Cehennemdeki her tabaka arasında beş yüz yılhk

^{245[245]} Fâtır: 35/36.

^{246[246]} Tahrîm: 66/6.

^{247[247]} Bakara: 2/24.

mesafe vardır, üste olan tabaka bir balığın sırtındadır, iki tarafı gökyüzüyle birleşmiştir. Balık bir taşın üzerindedir, taş ise bir meleşin elindedir. İkinci tabaka ise rüzgarın bulunduğu depodur, Allah Teâlâ Ad kavmini helak etmek istediği zaman, rüzgarın bekçisine onları helak etmesi için rüzgar göndermesini emretti. O bekçi dedi ki: “Ey Allah'ım onların üzerine bir öküzün burun deliği kadar rüzgar gönder.” Allah Teâlâ dedi ki: “Bu yeri ve onun üzerinde olan her şeyi yok eden, ancak bir yüzük kadar gönder”. İşte bu Allah Teâlâ'nın ayeti kerimede belirttiği miktardır:

“Üzerinden geçtiği şeyi canlı bırakmıyor, onu kül edip savuruyordu” ^{248[248]}

Üçüncüsünde Cehennem taşlan vardır, dördüncüsünde Cehennem kükürtleri vardır. Dediler ki ya Rasûlullah ateşin kükürtü var mı?, buyurdular ki: *“Evet nefsimin elinde olduğu Allah'a yemin ederim ki, onda öyle kükürt vadileri vardır ki, onların içine büyük dağlar bırakılsalar onları bile eritir. Beşincisi ise cehennem hayatıdır, onun ağız vadiler gibidir, kafiri öyle yutar ki üzerinde ne kan kalır ne de et. Altıncısında ise Cehennem akrepleri var, onların en ufağı yabani katır gibidir kafiri öyle ısırır ki onun acısından cehennemin ateşini unuttur. Yedincisi sakar'dır, şeytan oradadır, ön taraftan elleri arkada olduğu halde bir demire bağlanmıştır, Allah onu istediği kullar için serbest kalmasının irade ettiğinde onu serbest bırakır”.* ^{249[249]} İmam Yahya b. Muin onun adil olduğunu söyledi. Hadis Sahihdir ancak Şeyheyn onu rivayet etmemişlerdir. Bazı muteahirin hadis hafızları hadisin münker olduğunu söylemişlerdir. Ebu Davud, Abdullah b. Ayyaş el-Kutbânî'yi zaif olarak kabul etmiştir, Müslim'e göre ise o sikadır ve Derrâc'ın “Münker”leri fazladır. Allah en iyisini bilir.

Bence -İbn Recep el hanbelî- hadis oldukça “Münker”dir, belki de “Mevku”tur, bazıları onun illetli olarak gördüler ve “Murfu” olarak kabul ettiler. Ata b. Yesâr, Kab'dan buna benzer sözler nakletti.

Abdulaziz b. Ebi Revâd şöyle dedi: Bana ulaştığına göre Resulullah (s.a.v):

“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”

^{250[250]} ayetini okuduğunda yanında bazı sahabeler ve yaşlı bir adam vardı, yaşlı adam: “Ya Rasûlullah Cehennemin taşlan dünyadaki taşlar gibi midir? Peygamber (s.a.v)

^{248[248]} Zariyat: 51/42.

^{249[249]} Hâkim bu hadisi "Müstedrek"ın sonunda zikretmiş ve Ebu Semh'in bu rivayetle tek kaldığını söylemiştir.

^{250[250]} Tahrim: 66/6.

nefsimin elinde olana (Allah'a) yemin ederim ki cehennemdeki bir kaya dünyadaki tüm dağlardan daha büyüktür” bunun üzerine yaşlı adam baygın düştü, Peygamber (s.a.v) elini onun kalbi üzerine koydu ve adam kendine gelince ona dedi ki: “Allah'tan başka bir ilâh yoktur de” adam da söyleyince onu Cennetle müjdeledi. Sahabeler dediler ki: “Ya Rasûlullah bizden de kimse girecek mi? Evet Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Bu (müjde) makamımdan ve benim tehditlerimden korkanlar içindir.” ^{251[251]}

17. Cehennemin Yılanları Ve Akrepleri

Sekizinci, on dördüncü ve on altıncı bâblarda Cehennem hayatı ve oradaki akreplerle ilgili bazı açıklamalar geçti. Ahmet b. Hanbel, İbn Lehi'a hadisinden, Durrâc'dan: Abdullah b. Haris İbni Cüz'i ez-Zubeydî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdular:

“Ateşte öyle yılanlar vardır ki kalınlıkları devenin boynu gibidir. Onlardan biri ısırıldığı zaman acısı kırk sonbahar sürer. Ateşte öyle akrepler vardır ki katırları kadardır, onlardan biri ısırıldığı zaman acısı kırk yıl sürer.” ^{252[252]}

A'meş, Abdullah b. Mürre'dan, İbni Mesrûk'dan, İbni Mesud (r.a)'ın;

“Onların azaplarını katlayarak arttırırız.” ^{253[253]} ayetliyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Orada dişleri uzun hurmalara benzeyen akrepler vardır”. Bu hadisi Ebu Hakim rivayet etti ve Şeyhayn'in şartlarına göre sahih olduğunu söyledi. Başka bir rivayete ise: “Cehennem akrepleri kızıl katırları gibi büyüktür ve dişleri hurma gibidir” dedi. ^{254[254]}

İbni Ebi Hatim, Sufyan'ın rivayetinden, bir adamdan, o da Mürre'den, Abdullah'ın,

^{251[251]} İbrahim: 14/14. İbni Ebî Dünya.

^{252[252]} Hakim, İbni Vehb, Amr b. Haris, Derrâc.

^{253[253]} Nahl: 16/88.

^{254[254]} Bu hadisi Adem b. Ebi İyâs tefsirinde el-Mesûdî'den, İbni A'meş'ten, Ebi Va-il'den, İbni Mesud (r.a)'tan rivayet etti ancak hadisın Abdullah b. Mürre'dan, Mesrûk'tan geldiğini söyleyen görüş daha doğrudur.

“Ateşte onun azabını kat kat artır” ^{255[255]} ayetiyle ilgili olarak; bu azap: “Yılanlar ve akreplerdir” dedi.

Yine Es-Sa'dî, Mürre'den, Abdullah'ın bu ayetle ilgili olarak şöyle dediğini rivayet etti: “O azap yılanlar ve akreplerdir”

İbni Vehb, Yahya b. Abdullah'tan, Ebi Abdurrahman b. Hablî'den, Abdullah b. Amr'm şöyle dediğini rivayet etti: “Cehennemde sahiller var, bu sahillerde öyfe yılanlar ve akrepler var ki boyunları deve boynu gibidir.

İbni Ebî Dünya ve başkaları Mücahid yoluyla Yezid b. Şe-cere'nin şöyle dediğini bildirdiler: “Cehennemde deniz sahilleri gibi sahiller ve o sahillerde kuyular, katır gibi akrepler, develere benzeyen yılanlar ve baykuşlar var, Cehennem ehli azabın biraz hafifletilmesini istediğinde onlara; sahile gidin denilir, oraya varınca bu baykuşlar onları yanlarından yakalar ve param parça eder, bunun üzerine süratle ateşe doğru kaçarlar. Daha sonra uyuz hastalığına yakalanırlar, derilerini o kadar kaşırlar ki kemikleri görünmeye başlar, daha sonra ona denilir ki bu seni rahatsız ediyor mu? Der ki: evet, Ona denilir ki bu Müslümanlara yaptığın eziyetten dolayıdır.”

Ubeydullah b. Musa, Osman b. Esved'ten, Mücahid'ın şöyle dediğini bildirdi: “Cehennemde fil gibi büyük akrepler ve onların ok gibi uzun iğneleri var, onlardan biri kafiri kafasından soktuğu zaman eti ayaklarına doğru düşer.”

Hamâd b. Seleme, Cerîrî'den, Ebî Osman'ın şöyle dediğini bildirdi: “Sıratın üzerinde yılanlar var, Cehennem ehlini ısırıdıktan sonra uğultu çıkarırlar işte;

“Onlar cehennem ateşinin uğultusunu duymazlar” ^{256[256]} ayeti buna işaret etmektedir.

İbrahim el-İclî (r.a), omuzunda ve sırtında sinek dolaşır, onu rahatsız edince şöyle derdi:

Sen sineğin uğultusundan rahatsız oluyorsun Halbuki Cehennem hayatı daha zor ve daha acıdır.

^{255[255]} Sad: 38/61.

^{256[256]} Enbiya: 21/102.

18. Bab Cehennem Ehlinin Yiyecek Ve İçeceği

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Zakkum ağacı; günahkarların yemeğidir, erimiş madenler gibidir, sıcak suyun kaynaması gibi karınlarında kaynar.” ^{257[257]}

“Cennet gibi konak mı hayırlı, yoksa zakkum ağacı mı? Biz, o ağacı zalimler için fitne yaptık. O, cehennem dibinde çıkan bir ağaçtır. Tomurcukları, şeytanın başı gibidir. İşte cehennemlikler bundan yer ve karınlarını bununla doldururlar. Sonra, bu yemeğin üzerine kaynar su katılmış içki onlar içindir. Sonra dönüşleri yine cehennemdir” ^{258[258]}

“Sonra siz, ey sapık yalanlayıcılar, Size kesinlikle Zakkum ağacının meyvası yedirilecektir. Onunla karınlarınız doldurulacaktır, özerine de kaynar su içeceksiniz. Onu, . içtikçe susayan develer gibi içeceksiniz. Sizleri yaratan biziz, bunu onay/asanıza.- Onlar hesap günü işte böyle ağırılanacaklardır.” ^{259[259]}

“(O gece) sana gösterdiğimiz görüntüleri ve Kur'an'da adı geçen lanetlenmiş ağacı da sırf insanlara bir sınav konusu olsun diye ortaya koyduk. Onları korkutuyoruz ama bu korkutmalarımız azgınlıklarını arttırmaktan başka bir işe yaramıyor” ^{260[260]}

Tirmizî, İbni Mace, İbni Hibban “Sahih”inde, İbni Abbas (r.a) hadisinde Peygamber (s.a.v)'in:

“Ey müminler, Allah'tan gerektiği gibi korkunuz ve mutlaka Müslüman olarak ölünüz.” ^{261[261]} ayetiyle ilgili şöyle dediğini bildirdiler: “Eğer zakkum ağacından bir damla dünyaya damlatılmış olsa tüm dünya ehlinin hayatını alt üst eder. Onu tadanın hali nasıl olur?”. Tirmizî Hadisin İbni Abbas'tan mevkuf olarak geldiğini ve sahih olduğunu söyledi.

^{257[257]} Duhan: 44/43-46.

^{258[258]} Saffat: 62-68.

^{259[259]} Vakia: 56/51-57.

^{260[260]} İsrâ: 17/60.

^{261[261]} Al'i İmran: 3/102.

İbni İshak dedi ki: “Bana Hakim b. Hakim, İkrime'den, İbni Abbas (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Peygamber (s.a.v) Zakkum ağacından söz edince Ebu Cehil şöyle dedi: “Bizi onunla korkutuyor. Ey Kureyş topluluğu Muhammed'in sizi kendisiyle korkuttuğu zakkum ağacının ne olduğunu biliyor musunuz? Dediler ki: Hayır. Dedi ki: O yağla karıştırılmış bir çeşit hurma ezmesidir. Vallahi onu bulduğumuzda çiğnemedен yutarız”, bunun üzerine Allah Teâlâ:

“Zakkum ağacı; günahkarların yemeğidir” ^{262[262]} yani senin dediğin gibi değil;

“Kur'an'da adı geçen lanetlenmiş ağacı da sırf insanlara bir sınav konusu olsun diye ortaya koyduk. Onları korkutuyoruz ama bu korkutmalarımız azgınlıklarını arttırmaktan başka bir işe yaramıyor.” ^{263[263]} ayetlerini indirdi.

Abdurezzak, Ma'mer'den, Katâde'nin;

“Biz, o ağacı zalimler için fitne yaptık” ^{264[264]} ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Onlara ateşte bir ağacın olduğunu söyleyince bu onların inkarlarını daha da artırdı, çünkü Allah Teâlâ ateşte bir ağaç olduğunu bildirdi halbuki ateş ağacı yakar, aynı şekilde o ağacın ateşten beslendiğini bildirdi.”

Rivayet edildiğine göre İbni Abbas (r.a), “Zakkum Ağacının aslının ateşten olduğunu bildirdi. Hasan'dan bildirildiğine göre, kökü Cehennem'in derinliklerindedir ve dalları üst taraflarına kadar uzanır.”

Selam b. Miskin; Hasan'in *“Zakkum ağacı, günahkarların yemeğidir, erimiş madenler gibidir, sıcak suyun kaynaması gibi karınlarında kaynar.”* ayetini okuduğunu ve şöyle dediğinin duydum: “Orada sanki üzerinde cehennem kaynar”, dedi.

Muğire, İbrahim ve Ebî Razîn'in, *“O erimiş madenler gibidir, sıcak suyun kaynaması gibi karınlarında kaynar”* ayetiyle ilgili olarak; “O kaynayan bir ağaçtır” dediklerini bildirdi. Cafer dedi ki: “Ebâ Ümran el-Cûvenî'yi Şöyle derken duydum: “Bize ulaştığına göre ondan alman her lokmanın karşılığında o da aynısını onu alandan geri alır”.

Kur'an'ı Kerim onların karınları dolana kadar ondan içtiklerini, erimiş maden

^{262[262]} Duhan: 44/41-42.

^{263[263]} İsrâ: 17/60.

^{264[264]} Saffar: 37/63.

suyunun kaynaması gibi karınlarında kaynadığını ve o sıcaklığı doruk noktaya ulaşan bir sıvı olduğunu, insanların ondan yedikten sonra üzerine kaynayan suyu çok susayan develerin susadığı gibi içerler.

İbni Abbas, Ali b. Ebî Talha rivayetinde; “Elhîm'in” aşırı susamış deve olduğunu bildirmektedir. Sa'dî; el-hîm'in develerin yakalandığı bir hastalık olduğunu ve bu hastalığa yakalanan devenin ölene kadar suya kanmadığını, aynı şekilde kafirlerin Cehennemde kaynamış suya kanmadığını söyledi, Mucahid'ten de buna benzer bir görüş rivayet edilmiştir.

Dahhâk;

“Onu, içtikçe susayan develer gibi içeceksiniz” ^{265[265]} ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi: “Araplardan bazıları onun kum, kimi de çok susayan deve olduğunu söyledi. İbni Abbas (r.a)tan iki görüş de rivayet edildi.

“Sonra, bu yemeğin üzerine kaynar su katılmış içki onlar içindir” ^{266[266]} ayeti kerimesi kaynar suyun karınlarındaki zakkum ağacıyla karıştığını ve yeni bir karışım olduğuna delalet etmektedir. Ata el-Horasanî bu ayetle ilgili olarak şöyle dedi: “Onların yemekleri kaynar suyla karıştırılır.” Yine Katâde yiyeceklerinin kaynar suyla karıştırıldığını söyledi.

Said b. Cubeyr şöyle dedi: “Cehennem ehli acıktığında açlıktan bağırlar, bunun üzerine onlara zakkum ağacı verilir, onu yiyince yüzlerindeki deriler dökülür, öyle ki birisi onların yanından geçse yüzlerindeki derinin üzerindeki işaretlerden onları tanır. Cehennem ehli zakkum ağacından yedikten sonra susar ve onun için talepte bulunur bunun üzerine ona irin gibi bir su verirler, o suyu ağularına aldıklarında onun sıcaklığından onların yüzleri pişer. Daha sonra onlara demirden gürzlerle vurulur vuruşların şiddetinden azalan önlerine düşmeye bunun üzerine çığlıklar atmaya başlarlar”

“Sonra dönüşleri yine cehennemedir” ^{267[267]} Yani zakkum yedikten ve kaynar su içtikten sonra onları cehenneme geri götürürüz. Ayeti kerime kaynar suyun Cehennemin

^{265[265]} Vakıa: 56/55.

^{266[266]} Saffar: 37/67.

^{267[267]} Saffar: 37/68.

dışında olduğuna delalet etmektedir ve onlar devenin suya götürülmesi gibi suya götürülürler, daha sonra Cehenneme geri getirilirler,

“İşte suçluların yalanladıkları cehennem budur. Cehennem ile kaynar su arasında mekik dokurlar.” ^{268[268]}

ayeti kerimleri de buna işaret etmektedir. Cehennem ile kaynar su arasında mekik dokurlardan kasıt ikisi arasında götürülüp gerilirler manasındadır. Bu görüş Katâde, İbni Cureyc ve başkalarından rivayet edilmiştir.

Kurazî, *“Cehennem ile kaynar su arasında mekik dokurlar”* ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi: “Kaynar su ateşten ayrı yeredir, cehennem ehli perçemlerinden yakalanıp bu kaynar su içinde geriye kemikleri ve iki gözü kalana kadar sürüklenirler,

“Kaynar sudan sonra da ateşte yakılacaklardır” ^{269[269]} ayeti de buna delalet etmektedir.

“İnsan Boğazından Geçmez Yiyecekler” Ayetinin Tefsiri

Allah Teâlâ Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyurur:

“Çünkü bizim yanımızda ağır zincirler ile ('donatılmış') cehennem, insan boğazından geçmez yiyecekler ile acıklı azap vardır” ^{270[270]}

“Onlar için kuru dikenden başka yiyecek yoktur, o ne besler, ne de açlığı giderir” ^{271[271]}

Ahmed b. Hanbel kendi isnadıyla, İkrime'den, İbni Abbas(r.a)'ın; *“İnsan boğazından geçmez yiyecekler”* ayetini tefsir ederken şöyle dediğini bildirdi: “O insanın boğazına takılan bir dikendir, ne aşağı gider ne de geri çıkar”.

^{268[268]} Rahman: 55/43-44.

^{269[269]} Mü'min: 40/72.

^{270[270]} Muzemmil: 73/12-13.

^{271[271]} Mü'min: 40/6-7.

Ali b. Ebî Talha, İbni Abbas (r.a)'ın: “*Kuru dikenden (darı ten)*” ayetini tefsir ederken şöyle dediğini bildirdi. “O Cehennemde bir ağaçtır”. Mücahid, onun kuru bir “Şebrik bir çeşit bitki” olduğunu söyledi. Yine İkrime, Katâde ve Ufî'den gelen bir rivayete göre İbni Abbas şöyle dedi: Şebrik; yere yapışık yetişen dikenli bir bitkidir, büyüdüğünde ona darı' denilir. Katâde dedi ki: “O yiyeceklerin en iğrenci ve en kötüsüdür”.

Said b. Cubeyr: “Darfin” taş manasına geldiğini söyledi, ondan gelen başka bir rivayette ise; zakkum olduğunu söylediğini bildirildi. Ebî el-Hivarî, “Dan”, “Gözünüzün önünde büyüyen hurma ağacındaki dikenlerdir” dedi.

Tirmizî, Ebu Derda yoluyla Peygamber (s.a.v)'ın şöyle dediğini bildirdi: “*Cehennem ehli acıkınca azaplandırılmaları durdurulur ve yemek isterler, onlara dikenden ne doyuran ne de besleyen bîr yemek verilir, sonra tekrar yemek isterler bu defa onlara boşaza takılıp geçmeyen bir yiyecek verilir. Bunun üzerine dünyadayken böyle durumlarda su içtiklerini hatırlarlar ve su isterler, onlara demir çubuklarda kaynayan su verilir, bu su yüzlerine yakınlaştırdığında yüzleri pişer, karınlarına ulaşınca kannlanndakileri koparır...*”. ^{272[272]}

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“*Bugün onun için ne candan bir dost, ne de irinden (ğislîn'den) başka bir yiyecek vardır. Onu (bile bile) hata işleyenlerden başkası yemez.*” ^{273[273]} Ali b. Ebî Talha, İbni Abbas'ın “Ğislîn” hakkında şöyle dediğini bildirdi: “O ateş ehlinin yarısından akan sarı sudur”. Yine Şubeyb b. Bişr, İkrime'den, İbni Abbas'ın “Ğislîn”le ilgili şöyle dediğini bildirdi: “O onların etlerinden akan kan ve sudur ve bu onların yiyeceğidir.”

Rivayet edildiğine göre Mukatil şöyle dedi: “Kan ve irin akmaya başlayınca ateş onu yakıp yok etmeden Cehennem ehli onları içmek için koşuşurlar.”

Ebu Caftîr, Rebi' b. Enes'in şöyle dediğini bildirdi: “Ğislîn; Cehennemde bîr ağaçtır”, Aynı görüş Dahak'tan da rivayet edilmiştir. Huseyf, Mucahid yoluyla İbni Abbas'ın şöyle dediğini bildirdi: “Ğislîn'in ne olduğunu bilmiyorum, ancak zakum olu-

^{272[272]} Ebu Derda'dan mevkuf olarak nakledildi.

^{273[273]} Hakka: 69/35-38.

ğunu zannediyorum.”

Ebû Hilal, Katâde'nin şöyle dediğini bildirdi: “O Cehennemin en kötü yiyeceklerinden bir yiyecektir.” Yahya b. Selam; onun Cehennem ehlinin bağırsaklarındaki artık olduğunu söyledi.

İbni Kuteybe şöyle dedi: “Gesele” fiilinden gelmektedir, yani o mide artığı gibidir, manasına gelir”

Şureyh b. Ubeyd, Ka'b'ın şöyle dediğini bildirdi: *“Eğer 'ğislîn'den bir kova güneşin doğduğu yere dökülse onun sıcaklığından batıdakilerin beyinleri kaynar.”* ^{274[274]}

Rivayet edildiğine göre Cehennem ehlinen bazısı kendi etini yer, bu hadisi daha sonra zikredeceğiz.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Yetimlerin mallarını haksız biçimde yiyenler, midelerini ateşle doldurmaktan başka bir şey yapmıyorlar. Zaten kudurmuş alevlerin içine atılacaklardır.” ^{275[275]} Rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v):

“Faiz yiyenler ağızlarında ateş tutuşturulmuş bir şekilde dirilirler” dedi, daha sonra bu ayeti okudu. ^{276[276]}

Ateş Ehlinin İçeceği

Allah Teâlâ Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyurur:

“Üzerine de kaynar su içeceksiniz” ^{277[277]}

“Bunların durumu, ateşte temelli kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek

^{274[274]} Ebu Hatim.

^{275[275]} Nisa: 4/10.

^{276[276]} İbni Hibban “Sahih”inde Ebu Berze yoluyla Peygamber (s.a.v)'den rivayet etti.

^{277[277]} Vaki'a: 56/54.

kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?” ^{278[278]}

“Orada ne bir serinlik ne de içilecek bir şey tadarlar. Yalnız kay-ftcrr su ve irin içerler” ^{279[279]}

“İşte bu kaynar su ve irindir, artık onu tatsınlar. Ve daha başka çeşit çeşit azap vardır” ^{280[280]}

“Ayrıca her birinin önünde cehennem vardır, orada kendisine irinli su içirilecektir. Bu irinli suyu yutkunarak ‘Çer, normal biçimde içemez” ^{281[281]}

“Eğer feryad edip yardım isteseler, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile cevap verilir. O ne kötü bir içecek ve ne kötü bir dayanma yeri” ^{282[282]}

Cehennem ehlinin bu dört içeceğini Allah Teâlâ kitabı Kur'an'ı Kerim'de bildirmiştir:

Birincisi “el-Hamîm'dir”; Abdullah b. İsa el-Herâz, Davud b. İkrime yoluyla İbni Abbas'ın şöyle dediğini bildirdi: “El-Hamîm; Yakıcı kaynar sudur”

Hasan ve Süddî: “El-Hamîm; sıcaklığı doruğa ulaşan kaynar sudur” dediler.

Cubeyr, Dahhak'ın şöyle dediğini bildirdi: “el-Hamîm; Allah Teâlâ'nın yer ve gökleri yarattığı günden beri kayanayan sudur, Cehennem ehli ondan içene kadar bu su kaynar, ondan içirilirler ve bu su onların başlarına dökülür.”

İbni Vehb, İbni Zeyd'in şöyle dediğini bildirdi: “El-Hamîm; Cehennem ehlinin ateş havuzlarında biriken göz yaşlarıdır ve bu su onlara içirilir, Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Onlar, cehennemle kaynar su arasında dolaşır dururlar.” ^{283[283]} Muhammed b. Ka'b: “Hamim'in en”; hazır bulunan kaynar su demektir” dedi. Ancak cumhur bu görüşü kabul etmemiştir, cumhura göre “An”; sıcaklığı doruğa ulaşan sudur.

Şubeyb, İkreme'den İbni Abbas'ın şöyle dediğini bildirdi: “Harnîmin ân”; aşırı

^{278[278]} Muhammed: 47/15.

^{279[279]} Nebe: 78/34-35.

^{280[280]} Sad: 38/57-58.

^{281[281]} İbrahim: 14/16-17.

^{282[282]} Kehf: 18/29.

^{283[283]} Rahman: 55/44.

kaynayan sudur.”

Said b. Beşir, Katâde'nin şöyle dediğini bildirdi: “An”, yer ve göğün yaratılışından buyana kaynamaya delalet eder.” Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Kızgın (erliye) bir kaynaktan içirirler” ^{284[284]} Mücahit:

“O, gereken sıcaklığa ulaşan ve içme vakti gelen sudur” dedi. Hasan şöyle dedi:

“Araplar bir şey çok sıcak olduğunda ve ondan daha sıcak bir şey kalmadığında 'âne harruhu' derlerdi, *“Kızgın fen i ye) bir kaynaktan içirirler”* ayeti de buna işaret etmektedir. Allah Teâlâ Cehennemi yarattığı günden beri onun ateşiyle bu suyu ısıtmaktadır. Bundan dolayı suyun sıcaklığı son haddine ulaşmıştır.” Yine başka bir rivayette: “Ver ve gökler yaratıldığı günden beri bu su kaynamaktadır” dedi.

Süddî şöyle dedi: “Öyle bir sıcaklığa ulaştı ki artık ondan öte bir sıcaklık yoktur.” Onlara demir çubuklarla kaynar su verildiğine dair Ebu Derda'nın hadisi daha önce geçmişti.

İkincisi “el-ğesâk”tır; İbni Abbas (r.a) şöyle dedi: “O, kafirin derisi ve eti arasından akan şeydir”. Diğer bir rivayette ise şöyle dediği bildirildi: “O, aşırı dondurucu soğuktur.”

Abdullah b. Amr (r.a) şöyle dedi: “Çok pis bir iltihaptır. Şayet ondan bir damla batıya dökülse doğdakiler kötü kokusunu alırlardı. Şayet doğuya dökülse İdi batıdakiler onun kötü kokusunu alırlardı.”

Mücahit şöyle dedi: “Gesâk”; aşın soğukluğundan dolayı tadına bakılamayan sudur.

Atiye şöyle dedi: “O Cehennem ehlinin derisinden akan sudur.”

Ka'b şöyle dedi: “Gesâk”; Cehennemdeki akrep, yılan gibi öldürücü hayvanların içinde bulunduğu, biriken bir kaynaktır. İnsan ona getirilir ve içine bir kez batırılır. Çıkarıldığında derisi ve eti kemikten ayrılarak aşağı düşer ve topuğuna asılır kalır. Böylece insanın elbisesini sürüklemesi gibi derisini sürükleyerek gider.

Süddî şöyle dedi: “Ğesâk”; Cehennem ehlinin gözlerinden akan yaşlardır, onlara

^{284[284]} Ğaşiye: 88/5.

kaynamış suyla birlikte içirilir”.

Derrâc, Ebî Heysem'den, Ebî Said'den Peygamber'in (s.a.v) şöyle dediğini bildirdi:
“Eğer ğasâk'tan bir kova dünyaya dökülse dünya ehlinin hepsi onun kötü kokusunu alır”
285[285]

Bilal b. Sa'd şöyle dedi: “Eğer “Ğesâk'tan” bir kova yeryüzüne dökülse onun üzerindeki her canlıyı öldürür”. Ondan gelen başka bir rivayette ise şöyle der: “Ondan bir damla yeryüzüne dökülse yeryüzündeki her şeyi bozar,” 286[286]

İbni Abbas bir rivayetinde Mücahid şöyle dediler: “Burada ki el-ğesâk çok aşırı olan soğuktur. Şu ayeti kerime de buna delalet etmektedir:

“Orada ne bir serinlik ne de içilecek bir şey tadarlar. Yalnız kaynar su ve irin (ğesâk) içерler” 287[287] Dikkat edilirse ayeti kerimede soğuktan el-ğesâk'ı, içecekten ise kaynar suyu istisna etmiştir.”

Denildi ki: “Gesâk” pis kokulu soğuktur ve Arapça bir kelime değildir. Yine denildi ki o Arapça bir kelimedir ve “Ğasake” kökünden olup gece karanlığının basması manasına gelmektedir, el-ğâsik ise gece manasına gelmektedir. Aşırı soğuk olduğu için böyle adlandırılmıştır.

Üçüncüsü “es-Sadîd”tir; Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Kendisine irinli su içirilecektir.” 288[288] Bu ayetle ilgili olarak Mücahit şöyle dedi: “O, irin ve kandır”, Katâde ise şöyle dedi: “O, Cehennem ehlinin eti ve derisi arasından akan sudur”.

“Onu yudumlamaya çalışacak, fakat boğazından geçiremeyecek” 289[289] Katâde bu ayetle ilgili şöyle dedi: “Ya bu dini yaşarsınız ya da bu azaba sabredersiniz, ey insanlar! Allah'a itaat sizin için daha kolaydır, Allah'a ve Rasûlune itaat edin.”

Ahmet b. Hanbel ve Tirmizî Ebî Umame yoluyla Peygamber (s.a.v)in;

285[285] Ahmet, Tirmizî, Hakim ve sahih olduğunu bildirdi.

286[286] Ebu Naim.

287[287] Nebe: 78/24-25.

288[288] İbrahim: 14/16.

289[289] İbrahim: 14/17.

“Orada kendisine irinli su içirilecektir. Onu yudumlamaya çalışacak” ^{290[290]}
ayetleriyle ilgili şöyle dediğini bildirdi: “Bu suyu ağzına yaklaştırır ve yudumlar, suyu yaklaştırdıncı su onun yüzünü kavurur ve başının derisi düşer. Suyu içince bağırsaklarını param parça ederek makatından çıkar. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Onlara, bağırsakları parça parça eden kaynar su içilir” ^{291[291]}

“Eğer feryad edip yardım isteseler, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile cevap verilir. O ne kötü bir içecek ve ne kötü bir dayanma yeri!” ^{292[292]}

Ebu Yahya, Mucahid yoluyla İbni Abbas (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Cehennemde irinden vadiler vardır, ondan bardaklarla alınır ve Cehennem ehlinin ağzına dökülür”

Sahihi Müslim'de Cabir (r.a)'dan gelen bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ sarhoş edici şeyleri içenlere “Tînetu'l-hibâ”dan içireceğini vaat etti”,
dediler ki:

“Ya Rasûlullah “Tînetu'l-hibâl” nedir? buyurdu ki:

“O Cehennem ehlinin teri veya onlardan akan sulardır”. İmam Ahmet, Nesaî, İbni Mace ve İbni Hibban “Sahil”inde; Ebulah b. Amr b. As yoluyla Peygamber (s.a.v)'m bunu dört kez tekrarladığını bildirdiler. Bazı rivayetlerde “Hibâl kuyusu” olarak geçer. Yine Tirmizî, Abdullah b. Ömer yoluyla buna yakın bir rivayette bulunmuştur. Rasûlullah (s.a.v) dedi ki:

“Hibâl nehrinden” içecektir. Dediler ki:

“Ya Rasûlullah “Hibâl nehri” nedir”. Dedi ki:

“Ateş ehlinin irininden olan bir nehirdir”. Tirmizî hadisin hasen olduğunu bildirdi.

Ebu Davud, İbni Abbas yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirdi:

^{290[290]} İbrahim: 14/16-17.

^{291[291]} Muhammed: 47/15.

^{292[292]} Kehf: 18/29.

“Tînetu'l-hibal”dan, denüdi ki ya Rasûlullah:

“Tînetu'l-hibal” nedir?, buyurdu ki:

“O ateş ehlinden gelen irindir”. Başka bir rivayette ise: “Ateş ehlinden gelen irin ve kokuşmuş etlerinden gelen şeylerdir”. İmam Ahmet'de aynı şekilde Ebî Zer ve Esmâ Binti Yezid'den bu manada bir hadis rivayet etmiştir.

Ahmet b. Hanbel, İbni Hibban “Sahih”inde Ebî Musa yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirdiler: “Kim alkole müptelâ olmuş bir şekilde ölürse Allah Teâlâ ona “Ğevta” nehrinden su içirecektir.” Denildi ki: “Ğevta nehri” nedir? Buyurdu ki:

“O zinakar kadınların edep yerleri akıntısından oluşan bir nehirdir, edep yerlerinin kokusu kafirlere eziyet verir”

Amr b. Şuayb, dedesi yoluyla, Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği, kibirli insanlarla ilgili hadisi daha önce geçmişti:

“Onlar” Cehennem ehlinin bedenlerinden akan suları içerler,”

Dördüncüsü “Muhl” gibi olan sudur; İmam Ahmet ve Tirmizî, Derrâc yoluyla, Ebî Heysem'den, Ebi Said yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirdiler; *“Muhl gibi; yani.yağ tortusu gibidir, yüzüne yaklaştırdığında yüzünün derisi içine düşer”*.

Atiyye, İbni Abbas'ın “Muhl gibi” kelimesinin manasıyla ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Yağ tortusu gibi katıdır. Ali b. Ebi Talip, İbni Abbas'ın şöyle dediğini bildirdi: “Yağ tortusu gibi siyahtır”.

Dahak dedi ki: İbni Mesut (r.a) Beyl'ul-Mal'dan bir gümüş alarak eritti ve camideki insanlara gönderdi ve şöyle dedi:

“Muhl'e bakmak isteyen şuna baksın”. Mucahid dedi ki:

“O irin ve siyah kan gibi yağ tortusuna benzer”.

Taberânî, Temmâm b. Nuceyh yoluyla, Hasan'ın Enes'ten Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Eğer Cehennem'in kaynar suyundan bir kova alınsa ve dünyanın ortasına konulsa onun kötü kokusu ve sıcaklığı doğu ve batı arasındaki her şeyi*

etkileyecektir.”

Evzaî, Halife Mansur'a tavsiyesinde şöyle dedi: “Bana ulaştığına göre Cebrail (a.s) Peygamber (s.a.v)'e şöyle dedi; *“Eğer Cehennem içeceğinden bir kova dünya suyuna dökülseydi, suyu tadan herkes ölürdü”*.

Denildiğine göre birisi “Tîzu-nâbâd” denilen köyden geçti. “Sanki içinde üzümünden içkinin yapıldığı bir yerdi- şöyle demiş:

“Tîzu-nâbâd'ta üzümlerin yanından Geçince su içenlere hayret ettim” Dediğinde ona cevap veren bir ses işitir: “Cehennemde Öyle sular var ki yuttuğunda Keser ve midenin içine oturur kalır”.

Cehennem Ehlinin Yiyeceği Anıldığında Selefin Üzüntüden Yeme Ve İçmeyi Bırakmaları

Seleften birçoğu Cehennem ehlinin yemeği anıldığında üzüntüden yeme ve içmeyi bırakırlardı. İmam Ahmet şöyle derdi: “Cehennem korkusu benim yeme ve içmeyi bırakmama ve iştahımın kesilmesine sebep oluyor.”

Şu'be, Said b. İbrahim'in şöyle dediğini bildirdi: “Abdurrahman b. Avf oruçlu olduğu bir gün iftar yemeğiyle birlikte geldi ve şu ayeti okudu: ,

“Çünkü bizim yanımızda ağır zincirler ile cehennem, insan boğazından geçmez yiyecekler ile acıklı azap vardır” ^{293[293]} ve ağlamaya başladı. Oruçlu olduğu halde yemeğini yemeden kaldırdı.” ^{294[294]}

İbni Ebî Dünya, Yunus yoluyla Hasan'ın şöyle dediğini bildirdi:

“İki adam bir biriyle karşılaştılar, biri diğerine:

“Rengin kaçmış ve seni zayıflamış görüyorum” başka bir adam da:

^{293[293]} Müzemmil: 73/12-13.

^{294[294]} Curcani.

“Evet ben de aynı şeyi fark ettim” dedi, adam onlara:

“Üç günden beri oruçluyum iftarımı açmak isterken şu ayetler aklıma geliyor:

“Ayrıca her birinin önünde cehennem vardır, orada kendisine irinli su içirişcektir, onu yutkunarak içer, normal biçimde içemez” ^{295[295]} daha sonra iftarımı tekrar açmak isterken bu ayetleri bana okundu, bundan dolayı üç gündür yemek yiyemiyorum, işte bana bunu yapan bu ayetteki sözlerdir” dedi.

Halid b. Hassan el-Hicrî dedi ki: “Hasan geceleyin yemek yemeden oruç tutu, ertesi akşam İftar açmak üzereyken kendisine şu ayet okundu; “Ayrıca her birinin önünde cehennem vardır, orada kendisine irinli su içirişcektir, onu yutkunarak içer, normal biçimde içemez” bunu duyunca elleri kasılmaya başladı ve “Yemeği kaldırın” dedi, ikinci gün yemek gelince ona tekrar aynı ayetti okudular yine “Yemeği kaldırın” dedi, oradakiler dediler ki: “Ya Eba Said bu üçüncü gün oldu kendini helak edeceksin”, oğlu, Yahya Bukaî, Sabit el-Bunânî ve Yezid ed-Dabî'ye gitti durumu bildirdi ve onlara babam helak olacak dedi. Sonra çok ısrar etmelerine rağmen ancak ona biraz buğday çorbası içirebildiler.

Salih b. Merrî şöyle dedi: “Ata Sülemî vücudu fazla zayıflayana kadar yemekten uzak durdu, ona dedim ki “Sen nefsinde oldukça zulmettin, ben sana bir şeyler ikram etmek istiyorum lütfen beni geri çevirme”, “Tamam” dedi. Ona bulabildiğim en iyi undan ve yağ aldım sonra onunla güzel bir çorba yaptım, bir küp suyla birlikte oğlumla verip kendisine gönderdim ve oğluma dedim ki: “İçene kadar ondan ayrılma”, döndü ve dedi ki içti: “İkinci gün aynısını yaptım ve oğlumla gönderdim ancak içmeden gönderdi” kendisine gittim ve azarladım ve dedim ki: “Subhanallah benim ikramımı geri mi çeviriyorsun! Halbuki o sana yardım eder, seni namaz ve Allah'ı zikir için güçlendirir” benim bunları söylediğimi görünce şöyle dedi: “Ebâ Bîşr üzülme, vallahi ilk gönderdiğinde ben onu yedim, ikinci gün de yemek istedim ancak başaramadım, onu ne zaman içmek istesem,

“Bu irinli suyu yutkunarak içer, normal biçimde içemez. Her yandan ölümün saldırısına uğradığı halde ölemez. Önünde çetin bir azap vardır” ^{296[296]} ayetini hatırlarım,

^{295[295]} İbrahim: 14/16-17.

^{296[296]} İbrahim: 14/17.

Salih bunu duyunca ağladı ve kendi kendisine şöyle söylendi: “O başka bir vadide ben ise başka bir vadideyim”.

Ahmed b. Hanbel, Salih b. Merrî yoluyla Ata Sülemî'nin şöyle dediğini bildirdi: “Cehennemi andığım zaman boğazımdan ne yiyecek ne de İçecek geçer”.

Abdullah b. İmam Ahmed, Mürecca b. Veda'nın şöyle dediğini bildirdi: “Salih el-Merrî'yle birlikte Ata Süllemi'ye gittik ve dedik ki: “Ya Ata yeme ve içmeyi bırakmışsın” dedi ki: “Cehennem ehlinin içtiği irini anınca boğazımdan hiç bir şey geçmiyor” İbni Ebî Dünya, Abduhnumin Sâyiğ'in şöyle dediğini bildirdi: “Rabah Kaysî'yi bir akşam evime davet ettim, bana sahur vaktinde geldi, yemeye oturdu sadece bir kaç lokma aldı, ona

dedim ki: “Doyduğunu zannetmiyorum biraz daha ye” aniden öyle bağırdı ki sesinden irkildim sonra dedi ki: “Günahkarların yiyeceği olan Zakkum ağacı varken ben dünya hayatında nasıl doyabilirim?” Sâyiğ dedi ki: “Önündekileri kaldırdım ve dedim kî: “Sen bir yerdesin biz ise başka bir yerdeyiz.”

Ebu Said şöyle dedi: “Ubeydullah b. el-Velid et-Teymî, Hababe et-Teymî'ye biraz yağ, ekmek, bal götürdü ve şöyle dedi: “Bundan sonraki yiyeceğimizin Cehennem otu olmasından korkmaz mısınız?” bunun üzerine ikisi de ağlamaya başladılar ve hiç bir şey yemeden kalktılar.”

Sevâr b. Abdullah Kariî şöyle dedi: “Bir keresinde Ömer b. Dirhemle bazı sahurları birlikte yedik. O sadece sahurdan sahura yemek yedi. Yemeği getirdik ve lokmayı ağzına götürdüğünde teheccüt namazı kılan bazılarını şu ayeti okurken duydu:

“Zakkum ağacı, günahkarların yemeğidir, tıpkı erimiş madenler gibidir ve kaynar suların kaynaması gibi kaynar” ^{297[297]} bunun üzerine bayıldı, elindeki lokma yere düştü ve güneş doğana kadar kendisine gelmedi. Bu şekilde altı gün hiç bir şey yiyip içmedi, ne zaman yemek istese aynı ayeti kerimeyi hatırlardı. Arkadaşları toplandılar ve dediler ki: “Böyle devam edersen helak olursun” saatlerce uğraştıktan sonra ona ancak az bir şey yedirebildiler.

Rivayet edildiğine göre Muhammed b. Süveyd şöyle dedi: “Tavus'un mescide gelirken kullandığı iki yol vardı, bu yolların birinde kafatasları vardı, akşam namazlarını

^{297[297]} Duhan: 44/43-46.

kıldığında eve giderdi, eğer kafataslarının olduğu yoldan gitse akşam yemeğini yemezdi, ona bunun sebebi sorulduğunda şöyle dedi: “Dişleri çıkmış başları gördüğümde yemek yiyemiyorum”. Malik b. Enes bu olayı rivayet ettikten sonra şöyle dedi:

“Orada ateş yüzlerini Valar, bu yüzden dudakları kasdacağı için dişleri sırtır”
298[298] ayetini kastetmiştir”.

İbni Ebî Dünya'in rivayet ettiğine göre, Abdullah b. Ömer (r.a) bir keresinde soğuk su içince ağlamaya başladı, birisi.

“Sana ne oldu?”, dedi ki:

“Kendileriyle, arzuladıkları şeyler arasına artık engel konur” 299[299] ayetini hatırladım ve anladım ki Cehennem ehli hiç bir şeye iştahlanmazlar onların istedikleri sadece soğuk sudur, Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Bize biraz su ya da Allah'ın size sunduğu rızıktan biraz bir şeyler ikram ediniz?”
300[300]

Selam b, Ebi Muti' şöyle dedi: “Hasan'a iftarını açması için bir küp su verildi, suyu ağzına yakmıştıncı ağlamaya başlayarak şöyle dedi: “Cehennem ehlinin dileklerini ve şu sözlerini “Bize biraz su ya da Allah'ın size sunduğu rızıktan biraz bir şeyler ikram ediniz?” ve onlara verilen cevabı hatırladım, ancak,

“Allah her ikisini de kâfirlere haram kıldı” 301[301]

Rivayet edildiğine göre Ebulmelik b. Mervan soğuk su içti ancak ağlayarak yarıda bıraktı, ona denildi ki:

“Seni ağlatan nedir ey Mu'minlerin emiri?” dedi ki:

“Kıyamet günü susuzluğun aşırılığını ve Cehennem ehline soğuk suyun yasaklanışını hatırladım” dedi ve şu ayeti okudu:

298[298] Mu'minun: 23/104.

299[299] Sebe: 34/54.

300[300] A'raf: 7/50.

301[301] A'raf: 7/50.

“Bu irinli suyu yutkunarak içer, normal biçimde içemez” ^{302[302]}

Abdullah b. İmam Ahmet, İbrahim en-Nehaî'nin şöyle dediğini bildirdi: “Şu ayeti her okuduğumda soğuk suyu hatırlarım:

“Kendileriyle, arzuladıkları şeyler arasına artık engel konur” ^{303[303]}

Bir keresinde Muhammed b. Mus'ab el-Abid su istedi, soğuk su lafzını duyunca çılgılık attı ve kendi kendine şöyle dedi: “Ateşte soğuk suyu nerede bulacaksın” ve şu ayeti okudu:

“(O ateşe atılanlar)Eğer feryad edip yardım isteseler, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile cevap verilir”. ^{304[304]}

19. Chennem Ehlinin Elbiseleri

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“İnkâr edenler için ateşten bir elbise biçilmiştir” ^{305[305]} İbrahim et-Teymî bu ayeti okuduğunda şöyle derdi: “Ateşten elbise yaratan Allah'ı her türlü noksanlıktan tenzih ederim”

Bize Yahya b. Muin yoluyla , Ebu Ubeyde el-Hallâd, Abdullah b. Buheyr, İbni Abbas (r.a) el-Cerîrî'nin “Ben Abbas'tan olduğunu kabul ediyorum- şöyle dediğini bildirdiler: “Kafir için ateşten bir elbise dikilir, kaftan, gömlek, başlık gibi elbiselerin varlığı bile zikredilmiştir.”

Ebu Davud ve başkaları, Müstevrid yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirdiler: “Kim bir müslümanm malından bir şey yerse Allah Teâlâ Kıyamet günü aynısını cehennemde ona yedirir ve kim bir Müslümanm elbisesini gaspla alıp giyerse Allah ona Cehennemde aynısından giydirir”.

^{302[302]} İbrahim: 14/17.

^{303[303]} Sebe: 34/54.

^{304[304]} Kehf: 18/29.

^{305[305]} Hac: 22/19.

Ahmed b. Hanbel "Müsned'inde Hubeyb b. el-Muğaffel yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirir: *"Kim kibirlenerek elbisesini yerden sürüklerse, yerde sürüklenen kısım ateştedir"*, bu Sahihî Buhari'de Ebu Hureyre (r.a) (r.a)'m Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği hadisin manasını açıklamaktadır: *"Elbisenin topuğun altına sarkan kısmı ateştedir"*, topukların altından Kasıt; beden ve elbisenin hepsidir, o Kıyamet günü dünyadaki *"Birlilerin elbiselerini sürüklemesi gibi elbisesini sürükleyecektir. Cehennemdeki en hafif azap; İnsanın ayağında ayakabı vardır onların sıcaklığından beyni kaynar"* hadisi ileride gelecektir inşaallah.

Ebi Davud, Tirmizî ve Nesaî'nin, Büreyde'den rivayet ettiklerine göre Peygamber (s.a.v) birinin elinde demir bir yüzük gördü ve şöyle buyurdu:

"Üzerinde ateş ehlinin ziynetlerinden görüyorum"

Hammâd b. Seleme, Ali b. Zeyd'ten, Enes'ten Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu rivayet etti: *"Cehennem elbisesini ilk giyecek olan iblistir, (bu takı) onun kaşları üzerine konulur, soyu arkasından onu sürüklerken o şöyle der: "Keşke helak olsaydım", onlar da "Keşke helak olsaydık" derler ve böylece ateşin yanında durana kadar böyle devam eder, şeytan tekrar helak olmayı diler ve onlar da helak olmayı dilerler, onlara:*

"Bu gün bir kere yok olmayı değil, bir çok kez yok olmayı dileyin" diye seslenilir."

306[306]

Adî el-Kindî'nin, Hz. Ömer (r.a)'den rivayet ettiğine göre Cebrail (a.s) Peygamber (s.a.v)'e şöyle dedi:

"Seni peygamber olarak gönderene yemin olsun ki eğer Cehennem elbiselerinden bir elbise gökle yer arasına asılsa yeryüzündeki her şey onun sıcaklığından dolayı erir", hadisi Taberanî rivayet etti. Evzâ'î, Mansur'a yaptığı tavsiyede şöyle dedi: *"Bana ulaştığına göre Cebrail (a.s) Peygamber (s.a.v)'e şöyle söyledi"* dedikten sonra buna benzer sözler zikretti. 307[307]

306[306] Furkan: 25/13. Ahmet.

307[307] İbn-i Receb el-Hanbeli, Bütün Yönleriyle Cehennem Hayatı, Polen Yayınları, İstanbul, 2005: 145-146.

Cehennem Ehlinin Elbiselerinin Katrandan Oluşu

Allah Teâlâ Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

“O gün günahkârların zincirlerle birbirlerine bağlandıklarını görürsün, elbiseleri katrandan olacak ve yüzlerini ateş saracaktır” ^{308[308]}

Ali b. Ebî Talha, İbni Abbas'm “Katran” için şöyle dediğini bildirdi: “O, erimiş bakırdır”.

Hüseyn, İkrime'nin, “*Elbiseleri katrandandır*” ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Kızgın altındandır”. Muammer; Katâde'nin “Bakırdır” dediğini bildirdi.

Sahihi Müslim'de Ebi Malik el-Eş'arî'nin bildirdiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Ağıt yakarak kendisini döven kadın tevbe etmeden öldüğünde, kıyamet günü üzerinde katrandan bir elbise ve sivilceden bir zırh giydirilmiş olarak dirilir” İbni Mace'de ise şöyle geçmektedir: “Ağıt yakarak kendisini döven kadın tevbe etmeden ölürse, Allah Teâlâ ona katrandan bîr elbise ve ateşten bir zırh giydirir”.

İbni Mace, İbni Abbas (r.a)'tan rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Ağıt yakarak kendisini döven kadın kıyamet günü dirildiğinde üzerinde kaynayan katrandan elbise ve kor ateşten bir zırh vardır”

“Onlara Bir Cehennem Döşegi(Mihâd) İle Üzerlerini Örtcek Bir Cehennem Yorganı (Ğevâş) Verilir” Ayetinin Tefsiri

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Onlara cehennem döşegi ile üzerlerini örtecek cehennem yorganı verilir” 309[309]

Muhammed b. Ka'b, Dahhak, es-Süddî ve başkaları dediler ki:

“Mihad: döşektir, ğevaş ise yorgandır”. Hasan,

“Biz cehennemi kâfirler için içinden çıkılmaz bir kale yaptık” ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi: ““O yatak ve yorgandır”. Dahhak dedi ki:

“O içinde hapsedildikleri bir yerdir”. Miskîn, Havşeb, Abdulvahid b. Zeyd yoluyla Hasan'm şöyle dediğini bildirdi: “Barınaklarının en kötüsü olan bu barınakta onlara ateşten ayakabılar giydirilir, elbiseleri katrandan, yiyecekleri ateşten, içecekleri ateşten, döşekleri ateşten, yorganları ateşten, barınakları ateştedir. O ateş onların vücutlarını yavaş yavaş tüketir”

Davud el-Mihber, Hasan b. Vasıl'dan, Abdullah b. Zeyd'den, Hasan'ın şöyle dediğini bildirdi: “Bu ümmetin ilklerinden biri herhangi bir kabristana girdiğinde şöyle derdi: “Refah ve nimetlerden sonra ateşte kelepçeler vardır, pamuk ve ketenden sonra ateşte katrandan elbiseler ve ateş parçaları vardır, hizmetçiler, akrabalar ve eşlerin kucaklamalarından sonra, ateşte şeytanlarla birlikte zincire vurulmak vardır.”

İbni Ebî Dünya kendi isnadıyla Vehb b. Münebbih'in şöyle dediğini bildirdi: “Ateş ehli; Cehennemde yaşayan insanlardır, orada ne sakinleşirler, ne uyurlar ne de ölürler, ateşin üzerinde yürürler, otururlar, İçecekleri Cehennem ehlinin yaralarından akan sudur, yiyecekleri ateş zakumundandır, döşekleri ve yorganları ateştedir, gömlekleri ateş ve katrandandır, ateş yüzlerini kapsar, tüm Cehennem ehli ucu Cehennem bekçilerinin elinde olan zincirlere bağlıdır, bekçiler onları yüz üstü ve sırt üstünde sürükler, irinleri Cehennemdeki kuyulara akar ve bu onların içeceği.” Vehb bunları söyledikten sonra o kadar ağladı ki baygın düştü. Bekr b. Hüneys insanı ağlatan bu hadisi rivayet ederken o kadar etkilendi ki dili konuşmaya güç yitire-medi, aynı şekilde mecliste bulunan Muhammed b. Cafer de çok aşırı bir şekilde ağladı.

İbni Ebi Dünya, diğer bir rivayette ise Hadab'ın şöyle dediğini bildirdi: “Ummu Yahya b. Zekeriyâ'yı, Yahya'nın yanında ona giymesi için bir elbiseyi onarıırken gördüm,

309[309] A'raf: 7/13.

annesine dedi ki bırak kalsın, annesi dedi ki:

“Neyi?” Dedi ki:

“Kılları”, annesi dedi ki:

“O zaman kılar vücudunu kaşındırır”, dedi ki:

“Ey anneciğim Cehennem ehli gözümün önüne geldiği zaman derim yumuşar””.

Ata el-Horasanî yolculuklarda arkadaşlarını: “Ey filan ve filan, bu gecede kıyama kalkmak ve bu günde oruç tutmak, yaralardan akan pis sudan, demirin insanın derisini yapraklar şeklinde parça parça kesmesinden çok daha kolaydır” der daha sonra da namaza dururdu.

Firazdak'in karısı Nevâr ölüp, defnedildikten sonra, Firaz'dek kabrinin yanında durdu ve Hasan'ın huzurunda şu beyitleri okudu:

Af edilmezsem eğer, korkarım asıl alevli ateşten ve darlık konusunda kabirden daha dar olan yerden

Haşın bir rehber ve Firezdek'i ateşe sürükleyen birinin geldiği Kıyamet gününden

Vallahi, ateşe gözü dehşetten açılmış kelepçeli bir şekilde sürüklenen adem oğlu hüsrana uğramıştır

Giyinik bir halde ateşe sürüklenir ancak katrandan ve yanmış bir elbise giymiştir

Orada içeceği sıcaklığından dolayı vücudu parça parça eriten pis yara akıntısıdır

Hasan (r.a) bu beyitleri duyunca ağladı...

20. Ateş Ehlinin Vücutlarının İriliği Yüzlerinin Ve Görüntülerinin Çirkinliği

Buharî'nin, Ebu Hureyre (r.a)'dan bildirdiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Kafirın omuzunun genişliği hızlı bir süvarinin üç gün gideceği yol kadardır” Yine Müslim Ebu Hureyre (r.a)'dan şöyle rivayet etti: *“Ateşte kafirin omuzunun genişliği hızlı süvarinin üç günlük yolu kadardır.”*

Müslim, Ebu Hureyre (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirdi: *“Kafirın öğütücü dişi - ya da köpek dişi -Uhud dağı gibidir ve cisminin iriliği üç günlük mesafe kadardır”*. Hakim, Ebu Hureyre (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Kafirın dişi kıyamet günü Uhud kadardır, derisinin kalınlığı yetmiş “Zirâ”dır, boyu el-Beyda kadardır, uyluğu Vurkan -bir dağ ismidir- gibidir, oturduğu yerin genişliği burdan Rebeze'ye kadarlık mesafededir.”* Aynı Hadisi, İmam Ahmet de rivayet etti sadece *“Boyu”* kısmını zikretmedi. Hakîm, hadisi Ebu Hureyre (r.a)'den *“Mevkuf”* olarak rivayet etti ve ek olarak şunu bildirdi: *“Onun kamı İdem -bir dağ ismi- karnı gibidir”*.

İmam Ahmed, Ebu Hureyre (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Kafirini dişi Uhud gibidir, uyluğu el-Beyda-bir dağ ismidir- gibidir, ateşte oturduğu yer Kadîd ile Mekke arasındaki mesafe kadardır, derisinin kalınlığı el-Cibâr zirâıyla kırk zirâdır”*

Tirmizî, Ebu Hureyre (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Kıyamet günü kafirin dişi Uhud dağı gibidir, bacağı el-Beyda -bir dağ ismidir- gibidir, uyluğunun ateş içinde kapladığı yer üç günlük yol olup Rabza-yer ismidir- kadardır”,* dedi kî Rabza gibidir den kasıt; Rabza ve Medine arasındaki mesafedir.

Yine Ebu Hureyre (r.a) yoluyla bildirdiği başka bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Kafirın derisinin kalınlığı kırk iki zirâdır, dişi Uhud dağı kadardır, Cehennemde oturduğu yer Mekke ile Medine kadar mesafededir.”

İmam Ahmet, İbni Ömer (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Cehennem ehli ateşte büyütülürler, öyle ki onlardan birinin kulak memesi ile omuzu arasında yedi yüz yıllık mesafe vardır, onun derisinin kalınlığı yermiş zirâ'dır ve dişi Uhud kadardır”.

İmam Ahmed ve Hakîm, Ebî Said el-Hudrî yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle burduğunu bildirdiler:

“Kafirin ateşte oturma yeri üç günlük mesafe kadardır, her dişi Uhud kadardır, uyluğu Virkân -bir dağ ismidir- kadardır, eti ve kemikleri hariç sadece derisi kırk zira kadardır.”

İbni Mace, Ebu Said el-Hudrî yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Kafir o kadar büyütülür ki sadece dişi Uhud'tan daha büyüktür. Bedeni ise birinizin bedeninin dişine olararla olan büyüklüğü gibidir”

Bezzâr, Sevbân yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Kafirin dişi Uhud gibidir ve derisinin kalınlığı Cibar zirâ'ıyla kırk zirâdır”.

Teberânî, ve başkaları Mikdâd yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdiler:

“Cehennem ehli dağlar gibi büyütülmüş ve şişirilmişlerdir.”.

Zeyd b. Erkam şöyle dedi: “Cehennem ehli ateş için o kadar büyütülür ki her bir dişi Uhud kadar olur.” Hadisi İmam Ahmet mevkuf olarak rivayet etti.

İbni Abbas (r.a) şöyle dedi: “Onlardan birinin kulak memeleri ile omuzu arasındaki yetmiş yıllık mesafe vardır, orada kan ve irin vadileri vardır. Denildi ki: “Nehirler kadar değil mi?”, dedi ki: “Hayır vadiler dolusu”. Hadisi İmam Ahmet rivayet etti ve hadisin tamamı daha önce geçmişti.

Ömer b. Meymun şöyle dedi: “Kafirin eti ve derisi arasında vahşi hayvanın sesi gibi kurtçukların sesi gelir”.

Ahmed b. Hanbel ve Tirmizî, İbni Ömer (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdiler:

“Kafir kıyamet günü iki fersahlık uzunluğundaki dilini arkasında sürükler ve insanlar ona basar”. Müslüman günahkarlarla ilgili olarak da buna benzer bir hadis rivayet

edilmiştir, Ahmed b. Hanbel, İbni Mace, Hakim; Haris b. Kays yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdiler:

“Benim ümmetimden kimisi Cehennemden bir köşesini kapsayacak kadar ateş için büyütülür”

Taberânî, Ebî Ganern el-Kilâ'î yoluyla Ebî Gassân ed-Dabî'nin şöyle dediğini bildirdi:

“Ebu Hüreyre (r.a) bana şöyle dedi:

“Ben Rasûlullah (s.a.v)'i şöyle derken işittim:

“Onun uyluğu Uhud dağı kadardır, dişleri el-Beyda- bir dağ ismidir kadardır.”
Dedim ki:

“Bunun sebebi nedir ya Rasûlaîlah?” Dedi ki:

“Anne babasına kötü davrandığından”.

Ağleb b. Temîm o zaif bir ravidir, Sabit yoluyla Enes (r.a)'tan merfu' olarak şöyle bildiridi: “Kıyamet günü zalim sultan getirilir, dünyada olanlara tabi olanlar, onlarla münakaşa tutuşurlar ve derler ki: “Haydi bizi Cehennemden bölümlerinden bir bölümden alıkoyun”.

Hilâl, “Kitabu's-Sünne”de Hakim b. A'rec yoluyla Ebu Hureyre (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “İnsanlar Cehennemde yedi gecelik yol mesafesi kadar büyütülür, dişi Uhut Dağı gibir, dudakları göğüslerine kadar uzar, aşın çirkindirler ve Cehennemde başı boş dolaşırlar”

Miskîn, Havşeb yoluyla Hasan'ın Cehennem ehlinden bahsederken şöyle dediğini bildirdi: “Cehennem ehli hızlı bir atimin üç gün üç gece gideceği bir mesafe kadar büyütülür. Onlardan birinin dişi uzun hurma ağaçları, arkası vadiler gibidir, elleri boynlarına bağlanmış, alınları ve ayakları bir araya getirilmiştir. Melekler yüzlerine ve arkalarına vurarak onları Cehenneme sürüklerler, onlardan biri kendisini döven meleke: “Bana merhamet et” der, Melek ona şöyle karşılık verir: “Sana merhametlilerin en merhametlisi merhamet etmemişken ben nasıl merhamet edebilirim?”

“Ateş Onların Yüzlerini Yalar, Dişleri Sırtıp Kalır” Ayetinin Tefsiri

Allah Teâlâ Kur'an'ı Kerimde şöyle buyuruyor:

“Ateş onların yüzlerini yalar, dişleri sırtıp kalır” ^{310[310]}

Derrâc, Ebî Heysem'den, Ebî Said yoluyla Peygamber (s.a.v)'in *“Dişleri sırtıp kalır”* ayetiyle ilgili olarak şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Ateş yüzüne değer ve üst dudağı başının yarışma ulaşana kadar çekilir, alt dudağı ise göbeğine kadar sarkar”* ^{311[311]}

İbni Mes'ût (r.a) *“Dişleri sırtıp kalır”* ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi: “O pişmiş kafadaki etin çekilmesi gibidir”, başka bir rivayette: “Ateşte yanan kafa gibi olur; dudaklar çekilir ve diler görünür”, yine başka bir rivayette: “Ateşte yandığı için dudakları çekilen ve dileri görünen kafayı görmüyor musun?”

El-Hilâl, “Kitabu's-Sünne'de” Hakim b. A'rec yoluyla Ebu Hüreyre (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Cehennem ehli yedi gece mesafesinde olacak kadar büyütülür, dişi Uhud kadardır, dudakları göğüslerine düşmüştür, çok çirkindirler, şaşkın bir şekilde dolaşmaktadırlar.”

Ebu Bekir b. Ayyaş, Muhammed b. Süveyd'in şöyle dediğini bildirdi: “Tavus'un camü'den dönerken kullandığı iki yol vardı, bu yolların birinde kafa taslan vardı, bu yoldan gittiği zaman yemek yiyemezdi, kendisine bunun sebebi sorulduğunda, şöyle dedi: “Dişleri görünen yüzleri gördüğümde yemek yiyemiyorum” Ebu Bekir dedi ki bunu Serîa' el-Mekkiye söyledim bana şöyle dedi: “Tavus'u onların yanında durup bakarken gördüm”.

Ebu Gunder ed-Dimeşkî şöyle dedi: “Uveys pişmiş kelleleri gördüğünde şu ayeti okurdu” *“Ateş onların yüzlerini yalar, dişleri sırtıp kalır”* ve bayılırdı, öyle ki onu görenler deli zannederlerdi.” ^{312[312]}

^{310[310]} Mu'minun: 23/104.

^{311[311]} Ahmet, Hakîm, Tirmizî ve sahih olduğunu söylediler.

^{312[312]} İbni Ebî Dünya.

Asmaî şöyle dedi: Sakr b. Habib bize şöyle dedi: “İbni Sirîn bazı kafataslarının yanından geçti, onları görünce düşüp bayıldı”.

“Derileri Kavruldukça Azabın Acısını Duysunlar Diye Kendilerine Başka Deriler Giydireceğiz” Ayetinin Tefsiri

Allah Teâlâ şöyle buyurur;

“Derileri kavruldukça azabın acısını duysunlar diye kendilerine başka deriler giydireceğiz” ^{313[313]} Nafi Mevla Yusuf es-Sülemî, İbni Ömer (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: Birisi Hz. Ömer (r.a)'ın yanında *“Derileri kavruldukça azabın acısını duysunlar diye kendilerine başka deriler giydireceğiz”* ayetini okudu, Hz. Ömer (r.a): “Bana ayeti tekrar oku dedi”, bunun üzerine Muaz b. Cebel (r.a):

“Ben bu ayetin tefsirini biliyorum; elbiseleri bir saat içerisinde yüz defa değiştirilir”, Hz. Ömer (r.a):

“Ben de Rasûlullah (s.a.v)'i aynı şekilde söylerken duydum.” ^{314[314]}

Aynı şekilde İbni Merdeveyh, Nâfi Ebî Hurmuz yoluyla İbni Ömer (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Birisi Hz. Ömer (r.a)'ın yanında, *“Derileri kavruldukça azabın acısını duysunlar diye kendilerine başka deriler giydireceğiz”* ayetini okudu, Hz. Ömer (r.a):

“Ona tekrar oku” dedi, bunu üzerine Ka'b (r.a) şöyle dedi:

“Ey müminlerin emiri ben bu ayetin tefsirini biliyorum, onu İslam'dan önce öğrendim”. Dedi ki: söyle ey Ka'b eğer Rasûlullah'tan düdüğümüz şekilde olursa doğruluğunu tasdik ederiz, aksi halde ise onunla hiç ilgilenmeyiz”, Ka'b (r.a) dedi ki:

“İslam'dan önce öğrendiğime göre onların derileri bir saat içinde 120 defa değişecektir”, Hz. Ömer:

^{313[313]} Nisa: 4/56.

^{314[314]} İbni Ebî Hatim, İbni Merdeveyh.

“Ben Rasûlullah'ı aynı şeyler söylerken duydum”.^{315[315]}

Rabî' b. Berre, Fadl er-Rakkâşî'den Hz. Ömer (r.a)'ın Ka'b (r.a)'a bu ayet hakkında sorduğunu ve Ka'b (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi:

“Onun derisi yanar, bir saatte yada bir saate yakın sürede yüz bin defa değişir” dedi, Hz. Ömer (r.a):

“Doğru söylüyorsun” dedi. ^{316[316]}

Suveyr b. Ebî Fâhite o zayıftır İbni Ömer (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Derileri yandığında onlara kağıt gibi beyaz bir deri giydirilir” ^{317[317]}

İbni Ebî Hatim aynı şekilde Yahya b. Yazid el-Hadramî şöyle dediğini bildirdi: “Allah kafir için yüz tane deri yapar ve her deri arasında bir çeşit azap vardır”.

Hişam, Hasan'ın bu ayetle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Ateş onlan her gün yetmiş bin defa yakar, her yanmadan sonra deriye denilir ki eski haline dön o da eski haline döner.”

Rebî' b. Enes şöyle dedi: “Onlardan birinin derisinin kalınlığı kırk zirâ'dır, bir dişi seksen zirâ'dır, kamı bir dağdan daha büyüktür, ateş onların derilerini yakıp bitirdiğinde onlara yeni bir deri giydirilir.”

Cehennemliklerin Yüzlerinin Siyahlaşması Ve Boylarının Uzatılması

Tirmîzî, es-Süddî, İbn Abbas (r.a)'dan, Ebu Hüreyre (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'im;

^{315[315]} Nâif Ebû Hurmuz oldukça zayıftır, O Yusuf Sülemî'nin kölesi Naif'tir, aynı şekilde başta İbni Adî olmak üzere hadis hafızlarından bir grup aynı görüşü belirttiler, yine onlardan bir grup: Bu isimde iki şahsın olduğunu ikisinin de zayıf olduğunu söylediler.

^{316[316]} Munkati.

^{317[317]} İbni Ebî Hatim.

“Biz o gün bütün insan gruplarını önderleri ile birlikte huzurumuza çağırırız”
318[318] ayetiyle ilgili olarak şöyle buyurduğunu bildirdi: “İnsanlardan biri o gün çağrılır ve kitabı sağ tarafından verilir, boyu altmış zira uzatılır, yüzü aydınlanır, başının üzerine nurdan parlayan bir taç konulur, arkadaşlarına gider ve onu daha uzaktan görürler ve şöyle derler: “Ey Allah'ım bize de aynısından ver ve bizi bunla bereketlendir, onların yanına vardığında şöyle der: “Müjde hepinize aynısından verilecektir”, dedi ki: “Kafirin ise yüzü siyahlaşır, boyu Adem'in suretinde atmış zira olur, ona ateşten bir taç giydirilir, arkadaşları onu uzaktan görürler ve derler ki: “Bunun şerrinden Allah'a sığınırız. Ey Allah'ım bize bunun aynısından verme, onların yanına gelir ve derler ki: “Ey Allah'ım onu bizden uzaklaştır” der ki: “Allah sizi kahretsin hepinize aynısından verilecektir.”
319[319]

Ata' b. Yesâr, Ka'b (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Kötülüklerin reisi getirilir ve Rabbinin emirlerine itaat et denilir. Rabbinin yanına götürülür, ancak o kendisini gizlemeye çalışır sonra ateşe atılması emredilir, kendisinin ve arkadaşlarının evini görür, ona denilir ki: “Şu filan adamın evidir, şu da filan adamın evidir, Allah'ın onlar için hazırladığı kötü ortamı görür ve evinin evlerin en kötüsü olduğunu görür.” Sonra Ka'b (r.a) dedi ki: “Yüzü siyahlaşır, gözleri mavileşir ve onun başına ateşten bir şapka giydirilir, sonra çıkar, onu gören her kes ondan Allah'a sığınır, kötülükte onunla olan ve yardım eden arkadaşları gelirler onlara Allah'ın hazırladığı şeyleri haber verir, hepsinin yüzleri aynı şekilde siyahlaşır, insanlar onları yüzlerinin siyahlığıyla tanır ve şöyle derler: “Bunlar ateş ehlidir”. Hadisi Ebû Nuaym ve başkaları rivayet ettiler, bu onlar ateşe girmeden önceki durumlarıdır, ateşe girdiklerinde ise daha önce ki hadislerde geçtiği gibi cisimleri büyür.

Yaşlarına gelince; onlar da Cennet ehli ile aynı yaşıdadırlar; Derrâc Ebu Heysem'den, Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Cennet ehli olarak ölenler büyük ya da küçük olsunlar Cennete otuz yaşında olur, yaşları asla artmaz ve Cennem ehli de aynı yaşta olur”. 320[320]

Taberânî, Selîm b. Amir, Mikdâm b. Ma'dikerb'den rivayetle Rasûlullah (s.a.v)'in

318[318] İsra: 17/71.

319[319] Tirmizî dedi ki: Hadis Hasen Gariptir.

320[320] Tirmizî dışındaki rivayetlerde bu yaş “Otuz üç” olarak geçer.

şöyle buyurduğunu bildirdi: *“İster kazadan dolayı isterse yaşın geçmesinden dolayı olsun ölen herkes otuz üç yaşında diriltilir, eğer Cennet ehlindense; Adem (a.s.)’ın boyu, Yusuf (a.s.)’in suretinde, Eyub (a.s.)’in kalbi üzerine yaratılır, eğer Cehennem ehlinden olursa, onu dağlar gibi büyütür ve şişirir”*.^{321[321]}

Dünyada İki Yüzlü Olanların Ahirette Ateşten İki Yüzü Olacağına Dair

Bazı rivayetlerde dünyada iki yüzlü olanların Ahirette ateşten iki dili ve yüzü olacağı bildirildi. Süneni Ebî Davut'da Am-mar'dan gelen bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Dünyada iki yüzlü olanın kıyamet günü ateşten iki dili olur.” Enes (r.a) ve Ebu Hüreyre (r.a)'dan de buna benzer hadisler rivayet edilmiştir.

Teberânî, Ebî Said yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurdu:

“Dünyada iki yüzlü olan kıyamet günü ateşten iki yüzü olarak gelir”.

Cehennem Ehlinden Yüzleri Çirkinleşenler

Kimi Cehennem ehlinin yüzü aşın bir şekilde çirkinleşir. “Sahih”te geçtiğine göre İbrahim (a.s) babası için şefaath dilediğinde kendisine şöyle denilir: “Ey İbrahim arkana bak” arkasına bakınca babasının bir sırtlana dönüştüğünü ve ayaklarından tutularak Cehenneme atıldığını görür.”

Ebu'l-Aliye,

“Sonra onu aşağıların en aşağısı kıldık” ^{322[322]} ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi:

^{321[321]} Tebarânî dışında rivayet edenler: “Otuz üç yaşında” şeklinde rivayet etmişlerdir.

^{322[322]} Tin: 95/5.

“Ateşte domuza dönüştürülürler” ³²³[323]

İbni Mes'ud (r.a) şöyle dedi: “Allah Teâlâ dilediğinde onların hiç birini sureti ve rengi üzerine çıkarmaz, böylece onları hiç kimse tanıyamaz....” İbni Mesûd'un bu konudaki tüm açıklamasını ileride zikredeceğiz inşallah.

Cehennem Ehlinin Kötü Kokusu

Evzâî, Mansûr'a yaptığı tavsiyede şöyle dedi: “Bana ulaştığına göre Cebrail (a.s) Peygamber (s.a.v)'e şöyle dedi: *“Eğer bir insan Cehenneme konsa sonra tekrar çıkarılsa onun pis kokusundan ve görüntüsünün çirkinliğinden dolayı yeryüzünde tüm insanlar ölür”*. Yine aynı manayı içeren bîr hadisi Bekir b. Hüneys; Abdumelik el-Cisrî, Hasan yoluyla Peygamber (s.a.v)'den mursal olarak bildirdi.

İbni Lehi'a, Ebî Kubeyl yoluyla Abdullah b. Amr (r.a)'m şöyle dediğini bildirdi: “Eğer Cehennem ehlinen biri dünyaya çıkarılsa onun kokusunun kötülüğünden, görüntüsünün çirkinliğinden dolayı tüm dünya ehli ölür.” Dedi ki: “Abdullah bunu söyledikten sonra aşırı bir şekilde ağlamaya başladı.” ³²⁴[324] Yine İbni Ebî Dünya Nadr b. İsmail'in yoluyla şöyle nakletti: “Rabî b. Ebî Raşid yatalak olan bir adamın yanından geçti, daha sonra oturdu Allah'a hamd etmeye ve ağlamaya başladı, denildi ki: “Allah sana rahmet etsin seni ağlatan nedir?” dedi ki: “Cennet ve Cehennem ehlini hatırladım, Cennet ehlini sağlıklı insanlara benzettim, sakat insanları da Cehennem ehline benzettim, işte beni ağlatan budur.”

21. Bab Cehennemdeki Azap Çeşitleri Ve Günahlara Göre Azapların Farklı Oluşu

Müslim, Semure b. Cundub yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

³²³[323] İbnu Ebî Hatim.

³²⁴[324] İbni Ebî Dünya.

“Onlardan kiminin ateş topuklarına kadar, kiminin dizlerine kadar, kiminin beline kadar, kiminin de köprücük kemiklerine kadar yükselir”.

İmam Ahmed, Said el-Hudrî yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Cehennem ehlerinden en az azap görenin ayağında ateşten iki ayakkabı vardır, onların sıcaklığından beyinleri kaynar, onlardan kimi dizine kadar, kimisi beline, kimi göğsüne kadar ateşe batar, kimisi de tamamıyla ateşte kaybolmuştur.”

İmam Buhari ve Müslim'in sahihlerin'de, Nu'man b. Beşir'den gelen bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Cehennem ehlerinden azabı en az olanın, ayağının dibinde iki koz ateş vardır, ateşlerin sıcaklığından onun beyni bakır tencerenin kaynaması gibi kaynar.” Müslim'de geçen rivayette ise şöyle buyurdu: “Cehennemde azabı en hafif olanın ateşten iki ayakkabısı ve ağı vardır, onların sıcaklığından ötürü beyni kazan gibi kaynar, kendisinden daha ağır azabı olan birinin olmadığını düşünür halbuki onun azabı en hafif olandır”.

Müslim'in Ebî Said yoluyla yaptığı bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Cehennem ehlerinden azabı en hafif olanın, ateşten bir çift ayakkabısı vardır onların sıcaklığından beyni kaynar”.

İmam Buhari ve Müslim'in sahihlerin'de Ebî Said'ten gelen başka bir rivayette ise Peygamber (s.a.v) amcası Ebu Talib'ten bahsederken şöyle buyurdu: “Umulur ki şefaati ona fayda versin, derin olmayıp ayak topuklarına ulaşan bîr ateşe konulur, onun sıcaklığından beyni kaynar”

Yine sahiheyn'de geçtiğine göre Abbas b. Abdulmutalib (r.a) şöyle dedi:

“Ya Rasûlullah hiç Ebu Talib'e faydan oldu mu? Çünkü o seni korurdu ve sana taraf çıkardı”, Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Evet o az ateşin olduğu bir yerdedir, eğer şefaati olmasaydı Cehennem'in en alt tabakasında olurdu”

Müslim'de geçen bir rivayette ise Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Onu ateşin derinliklerinde buldum ve az ateşin bulunduğu bir yer çıkardım.”

Yine Müslim'in İbni Abbas (r.a) yoluyla bildirdiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Cehennemde azabı en az olan insan Ebu Talib'tir, onun ayağında ateşten bir ayakkabı vardır, ondan dolayı beyni kaynar.”

Hakem b. Zehîr -o zayıftır-, Süddî, Mürre, İbni Mesûd (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi;

“Ateş ehlinde azabı en şiddetli olan cehenneme atılan ve yetmiş yaz mevsimi aşağı düşen adamdır, azabı en az olan ise topuklarına kadar ateş ulaşan bir ateşin içindedir, o ateşin sıcaklığından onun beyni kaynar öyle ki burnundan çıkar.”

Miskin Ebu Fatima'nın Yeman b. Yezid'den, Muhammed b. Hümeir'den, o da Ali'den, o da babasından, dedesinden bildirdiğine göre Peygamber (s.a.v) muvahhidlerden büyük günah işleyenlerin Cehennemdeki konumunu açıklarken şöyle buyurdu:

“Onlardan kiminin günahının ve kiminde amelinin miktarına göre, ateş dizine kadar ulaşır, kiminin beline kadar, kiminin de boynuna kadar ulaşır.” ^{325[325]}

Ubeyd b. Umeyr, Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Cehennem ehlinde azabı en hafif olanın ayağında ateşten bir çift ayakkabı vardır, onun sıcaklığından kendisi tencereymiş gibi beyni kaynar, kulakları ve dişleri kor ateş gibidir, dudakları ateş parçası gibidir, İç organları ayaklarından çıkar, onlar çok suda kaynayan az tanecikler gibidirler ve o feryat eder.” ^{326[326]}

Yine onun isnadı ile başka bir rivayette İbni Mes'ud'un,

^{325[325]} Darekutni ve başkaları hadisin munkur olduğunu bildirdiler.

^{326[326]} Hadisi Hennâd b. Serî “Kitabu'z-Zuhd”de sahih bir isnadla Ubeyd'ten mursal olarak rivayet etti. Aynı şekilde hadis Ubeyd'ten mevkuf olarak rivayet edildi.

“Bir bakar, onu cehennemde ortasında görür” ^{327[327]} ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Abdullah dedi ki: “Arkadaşlarına tekrar tekrar bakar ve der ki: Vallahi bu topluluğun kafataslarının kaynadığını görüyorum.”

Diğer bir rivayette ise Mücahid'in,

“Oraya atıldıklarında onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler” ^{328[328]} ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Onların oradaki durumu ufak tanelerin kaynar sudaki durumu gibidir”.

Sufyan Sevrî bu ayetle ilgili olarak: “Onların durumu ufak taneciklerin kaynar sudaki durumu gibidir”.

Abdurrazak'ın Musannef mda, Ma'mer'den, İsmail b. Sa-id'in yaptığı rivayete göre İbni Abbas (r.a)'ın kölesi İkrime Peygamber (s.a.v)'ın şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Cehennemde azabı en hafif olan bir cemreye basan kişinin azabıdır. Onun sıcağından beyni kaynar” Ebu Bekir (r.a):

“Onun günahı neydi Ya Rasûlullah?” dedi, Peygamber (s.a.v):

“O tarlasını sürüyordu. Bir hayvanı vardı ve ona eziyet ediyordu” buyurdular.

Müslim'in Enes (r.a)'tan yaptığı bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Ateş ehlinin dünyadaki nimetleri getirilir ve ateşe batırılır sonra onlara; ey Adem oğlu sana hiç hayır ulaştı mı, sana hiç bir nimet ulaştı mı? Der ki “Vallahi hayır, ey Rabbim”

Cehennem ehlinin azabının farklı olması, işledikleri günahların farklılığından kaynaklanmaktadır, Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Herkesin, yaptığı işlere göre birbirinden farklı derecesi vardır” ^{329[329]}

“Yaptıklarına uygun bir ceza olarak” ^{330[330]} İbni Abbas (r.a) şöyle dedi: “Herkesin cezası ameline göredir; küfründe aşırı giden, yer yüzünde fesat çıkaran ve küfre davet

^{327[327]} Saffar: 37/55.

^{328[328]} Mülk: 67/7.

^{329[329]} En'am: 6/132.

^{330[330]} Nebe: 78/26.

edenlerle bunlara göre hafif günahlar işleyenler bir olamazlar, Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Onlar ki, kâfir oldular ve başkalarını da Allah yolundan alıkoydular, onların azaplarını katlayarak arttırırız.”^{331[331]}

“Kıyamet çıktığı gün, “Firauun'un adamlarını azabın en ağırına sokun” denir.”^{332[332]}

Aynı şekilde Müslüman günahkarların da azapları birbirinden farklıdır; büyük günah işleyenlerle ufak günah işleyenlerin cezası aynı değil veya ilerde de açıklanacağı üzere birinin azabı Allah'ın dilemesi veya yaptığı bazı sevaplardan dolayı hafifletilebilir.

Ancak kafirlerden olup da dünyada yardım severlik, adalet gibi güzel fiiller işleyenler hakkında farklı görüşler vardır; bu konuda seleften ve başka alimlerden iki görüş varit olmuştur; birinci görüşe göre onların da azapları hafifler. İbni Lehi'a, Ata b. Dinar yoluyla Said b. Cubeyr'den buna benzer bir görüş rivayet etmiştir. Bu görüşü İbni Cerir et-Taberî ve başkaları tercih etmiştir.

Esved b. Şeyban, Ebî Nevfel'in şöyle dediğini bildirdi: Aişe (r.a.)dedi ki:

“Ya Rasûlallah, Abdullah b. Ced'ân nerededir?” Dedi ki:

“Ateştedir”, bunun üzrine Hz. Aişe üzüldü ve üzüntüsü artı, Rasûlullah (s.a.v) bunu görünce, şöyle dedi:

“Ya Aişe bunda seni üzen nedir”, dedi ki:

“Annem babam sana feda olsun ya Rasûlullah, o ikramda bulunur ve akrabalarına yakınlık gösterirdi,” Rasûlullah (s.a.v) şöyle dedi:

“O saydıklarından dolayı onun azabı hafifletilecektir.”^{333[333]}

Amir b. Müdrîk el-Hârisî; Utbe b. Yekzân, Kays b. Müslim, Tarık b. Şihâb, yoluyla İbni Mes'ûd (r.a.)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

^{331[331]} Nahl: 16/88.

^{332[332]} Mü'min: 40/46.

^{333[333]} Herâîî “Kitabu Mekarimu'l-Ahlak” adlı kitabında zikretti. Hadis murseldir.

“İyilik yapan her Müslüman ve kafirin mükafatını Allah Teâlâ ya bu dünyada verir ya da onun için ahirette bırakır.” Biz dedik ki: “Kafire dünyada yaptıkları iyiliklerin faydası olur mu?” Dedi ki:

“Eğer akrabaya iyilik yapmış, sadaka vermiş veya güzel bir harekette bulunmuşsa, Allah Teâlâ ona dünyada çocuklar, sıhhat v.b şeyler ihsan eder” biz dedik ki:

“Kafirin ahirette durumu ne olacak?” Rasûlullah (s.a.v),

“Onlara azap uygulanacaktır” dedikten sonra şu ayeti okudu:

“Firavun'un adamlarım azabın en ağırına sokun' denir.”.^{334[334]}

Rasûlullah (s.a.v)'e yardım ettiği için Ebu Talib'in azabının hafifletilmesiyle ilgili hadisler daha önce değinmiştik. Tebarânî zayıf bir İsnadla Ummu Selma'dan bildirdiğine göre, Haris b. Hişam Veda Haccında Peygamber (s.a.v)'in yanına geldi ve şöyle dedi: “Akrabayla iyi ilişkileri, iyiliği, yetime sahip çıkmayı, zayıfı ve miskini doyurmayı teşvik ediyorsun, bunların hepsini Hişam b. el-Muğire yapardı, onun hakkındaki zannınız nedir ya Rasûlullah? Rasûlullah: *“La ilahe illa Allah demeyen her kabrin sahibi ateş çukurlarından bir çukurdadır. Ben amcam Ebu Taîlb'î gür bir ateşin içinde gördüm. Allah Teâlâ benim için yaptılardan dolayı onu ordan çıkardı ve ayaklara ulaşan bir ateşe koydu”*.

İkinci görüşe göre kafirler dünyada işledikleri hasenatların karşılığını hiç bir şekilde ahirette alamazlar, bu görüş sahipleri şu ayetleri ve benzerlerini bu konuda delil olarak göstermişlerdir;

“Onların yaptıkları her bir (iyi) işi ele alır, onu saçılmış zerreler haline getiririz (değersiz kılarız)”.^{335[335]}

“Rablerini inkâr edenlerin iyi davranışları fırtınalı bir günde şiddetli rûzgarda savrulan küle benzer, yaptıkları iyi işler karşılığında ellerine hiçbir şey geçmez”^{336[336]}

^{334[334]} Hadisi İbni Ebî Hatim, Heraitî, Bezzar "Müsned'inde", ve Hakim "Müstedrek"de zikrettikten sonra şöyle dedi: "Hadisin isnadı sahihtir." Beyhaki Hadisi "Kitabu Ba'si ve'n-Nuşur" adlı kitabında zikretti ve şöyle dedi: "Hadisin sıhhatinde problem var" ve Utbe b. Yekzan bu konuda onların bazılarıyla konuştu. Mü'min: 40/46.

^{335[335]} Furkan: 25/23.

^{336[336]} İbrahim: 14/18.

Sahihi Müslim'de Enes'ten yapılan bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ hiç bir mümine zulmetmez hasenatlarının karşılığını hem dünyada hem de ahirette verir, kafire gelince hasenatlarının tüm karşılığını dünyada verir böylece ahirette gelince hasenatlarının hiç bir karşılığı kalmaz”, diğer bir rivayette ise şöyle dediğini bildirdi: “Kafir bir hasenat işlediğinde karşılığını dünyada alır, mümin ise Allah onun hesanatiarınm karşılığını ahirette bırakır ve itaatine karşılık ona dünyada rızık verir”.

Yine Müslim'deki başka bir hadiste Aişe (r.a.) şöyle dedi:

“Ya Rasûlullah İbnu Cen'ân cahiliye döneminde sılai rahimde yakın akrabalarını ziyarette- bulunurdu. Bunun ona bir faydası olur mu?” Buyurdular ki:

“Hayır ona faydası olamaz çünkü o hiç bir zaman, “Ey Allah'ım Kıyamet günü günahlarımı bağışla demedi”.

Kafirin hasenatlarının din gününde karşılığı olmadığını söyleyenler, Peygamber (s.a.v)'in şefaati sonucu Ebu Talib'in azabının hafifletilmesi meselesini, Rasûlullah'm şefaatine has İstisnai bir durum olarak kabul etmişlerdir.

Cehennemliklerin Vücutlarının Erimesi

Cehennemdeki azap çeşitlerinden biri de insan vücudunun erimesidir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Başlarından aşağıya kaynar sular dökülür, bu kaynar sular karın boşluklarındaki organlarını ve derilerini eritir, ayrıca onlar için demirden kamçılar hazırlanmıştır” ^{337[337]}
Mucahid:

“Bu kaynar su karm boşluklarındaki organlarının ve derilerini eritir” ayeüyle ilgili olarak: “Onları olduğu gibi eritir” demiştir. Atâ el-Horâsânî:

“Onların kamındakileri, yağın erimesi gibi eritir” dedi.

Tirmizî, Ebu Hureyre (r.a)'dan yaptığı rivayette Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Kaynar su onların başlarından dökülür, karınlarına kadar ulaşır, içindeki her şeyi dışarı çıkarır ve bu şekilde ayaklarından çıkana kadar devam eder, işte su onu bu şekilde eritir, daha sonra eski haline döner.” ^{338[338]}

Allah Tealâ şöyle buyuruyor:

“Tutun onu, cehennemın ortasına sürüklenin, Sonra başına azap olarak kaynar su dökün, tad bakalım, hani şerefli olan, üstün olan yalnız sendin?” ^{339[339]} selef alimlerinin çoğu bu ayetin Ebu Cehil hakkında indiğini söylemiştir.

Evzaî şöyle dedi: “Ebu Cehil kıyamet günü alınır ve kafasından bir yarık açılır sonra bir kova kaynar su getirilir ve bu yarığa dökülür ve ona denilir ki: “Tad bakalım sen kendini çok üstün ve şerefli görürdün.”

Mücahid,

“Üzerinize dumansız alev ve bakır(Nuhâs) eriyiği püskürtülür de bu azaptan sizi kurtaran bulunmaz” ^{340[340]}

ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi: “Nuhas, bir çeşit bakırdır eritilir ve azap çekmeleri için başlarına dökülür.” Ata el-Horasanî “Nuhâs” kelimesiyle ilgili olarak şöyle dedi: “O bir çeşit bakırdır, Cehennem ehlini azaplandırmak için eritilir ve başlarına dökülür.” On sekizinci babda bu konuyla ilgili olarak bir çok hadis zikrettik.

Yüreklerin içine Kadar İşleyen Ateş

^{338[338]} Hasan, bu garib sahih bir hadistir dedi.

^{339[339]} Duhan: 44/47-50.

^{340[340]} Rahman: 55/35.

“Hayır, andolsun ki, o Hutame'ye (cehenneme) atılacaktır! Hutame'nin ne olduğunu bilir misin? O, Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir. Ki tırmanıp yüreklerin içine işler,” ^{341[341]}

El-Kurazî, *“Tırmanıp yüreklerin üstüne çıkar”* ayetiyle ilgili olarak şöyle der: “Ateş kalbe kadar olan kısmı yer, kalbe ulaştığında vücudu yine eski haline döner.” Rivayet edildiğine göre Sabit el-Benânî bu ayeti okudu ve şöyle dedi: “Onlar diri oldukları halde ateş onları kalplerine kadar yer, vallahi onları azabın en kötüsü uygulanır” dedi ve ağlamaya başladı.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Sakar” nedir, biliyor musun? Geride hiçbir şey bırakmaz, ondan hiçbir şey kurtulmaz, bütün insanların dikkatlerini üzerinde yoğunlaştırır.” ^{342[342]} Salih b. Hayan, İbni Büreyde'nin, *“Geride hiçbir şey bırakmaz”* ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Kemikleri, eti, beyni yer ve insanı öyle bırakır”. Sadî dedi ki:

“Onların derilerinden hiçbir şey bırakmaz ve azap hiçbir zaman durmaz”. Ebu Sinan şöyle dedi:

“Ateş onları yer bitirir sonra tekrar eski hallerine dönerler”.

Ebu Rezîn, *“İnsanın derisini kavurur”* ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi: “Onu öyle bir yakar ki vücudu zifiri karanlıktan daha siyah olur”. Yine Katâde bu ayetle ilgili olarak: “İnsanın derisini yakar” dedi. ^{343[343]}

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Hayır! O alevden bir ateştir, derileri kavurup soyar” ^{344[344]} Denildiğine göre, kalp hariç her şeyi yakar ve bu haliyle bağırır. İbni Zeyd: “Onların kemiklerini bile parçalar, sonra yeniden eski şeklini alır ve derisi yenilenir”.

İbni Muhacir, Mucahid'in bu ayetle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Derisi dökülür”, diğer bir rivayette ise: “Tüm eti dökülür geriye sadece kemikler kalır” dedi.

^{341[341]} Hümeze: 104/4-7.

^{342[342]} Müddesir: 74/27-29.

^{343[343]} İbni Hatim.

^{344[344]} Mearic: 70/15-16.

Cehennem Ehlinin Yüzüstü Sürüklenmesi

Cehennem ehline yapılan azaplardan biri de yüz üstü sürüklenmeleridir, Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Suçlular şaşkınlık ve ateş içindedirler. O gün onlar yüzüstü sürüklenerek cehenneme atılırlar; “Ateşin vücudunuza değişini tadınız” diye.” ^{345[345]}

“O, Kitab'ı duyurulması için elçilerimize gönderdiğimiz şeyleri yalanlayanlar, yakında bileceklerdir; boyunlarında demir halkalar ve zincirler olduğu halde sürüklenecekler, kaynar suda sonra da ateşte yakılacaklardır” ^{346[346]}

“Yüzleri ateşe çevrildiği gün: “Keşke Allah'a itaat etseydik, keşke Peygambere itaat etseydik” derler.” ^{347[347]}

Katâde, İbni Abbas (r.a)'ın *“Sarp yokuş “Su'ûd”* ^{348[348]} kelimesini tefsir ederken; onun, kafirlerin Cehennemde üzerinden yüzüstü sürüklendiği bir kaya oluşunu söylediğini bildirdi.

Ka'b (r.a) şöyle dedi: “Allah Teâîâ şöyle buyuruyor:

“Tutun onu, bağlayın onu, sonra cehenneme atın onu” ^{349[349]} yüzüstü ateş sürüklenirler,sürüklenmenin şiddetinden etti, kemikleri hatta beyni dağılır.”

Sabit, Ebû Zeyd el-Kîsîden, Asım el-Ehvel'den, Salim'in kölesi Ebî Mensur yoluyla İbni Abbas (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi:

“Kaynar suda, sürükleneceklerdir” ^{350[350]} Ebu Vezir dedi ki: “İbni Abbas (r.a)'ı şöyle derken duydum” “Üzerindeki deri, et, damarları, sinirlerinin hepsi sökölür, öyleki

^{345[345]} Kamer: 54/47-48.

^{346[346]} Mü'min: 40/70-27.

^{347[347]} Ahzab: 33/66.

^{348[348]} Müddesir: 74/17.

^{349[349]} Hakka: 69/30-31.

^{350[350]} Mü'min: 40/71-72.

topuklarının altında boyu kadar et sarkmaya başlar ve boyu altmış zira'dır, sonra ona yeni bir deri giydirilir ve ateşte böğürmeye başlar.”^{351[351]}

Cehennem Ehlinden Kimi Ateşin Tepesine Tırmandıktan Sonra Ateşin Derinliklerine Fırlatılır

Cehennem ehlinden bazısı devamlı bir şekilde ateşin doruklarına tırmanır daha sonra ateşin derinliklerine atılarak azaplandılır, kimisi de dağın tepesine tırmanıp tekrar aşağıya inmek zorunda kalır. On dördüncü bâbda *“Onu sarp bir yokuşa saracağım”*^{352[352]} ayetinin tefsirinde bununla ilgili açıklama geçmişti.

Sahîheyn'de Ebu Hureyre (r.a)'den gelen bir rivayete göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Kim kendisini demirle öldürürse, kıyamet günü demir elinde karnına saplanmış bir şekilde Cehennemde ebedi kalacak bir şekilde gelir, kim kendisini zehirle öldürse, kıyamet günü elinde zehri devamlı orada kalır ve o zehri sürekli bir şekilde içer, kim kendisini yüksekten atarak intihar ederse, Cehennemde devamlı kalır ve orada yükseklerden atılır”.

Şerik, A'meş'in Abdullah b. Saib'ten, O'da Zâzân'm İbni Mesut (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Allah yolunda öldürmek emanet hariç her şeyi siler -ya da günahları siler dedi kıyamet günü emanete İhanet eden getirilir ve ona şöyle denilir: “Emaneti geri ver”, der ki: “Ey Rabbim o dünyada kaldı, denilir ki: “Onu kuyuya götürün” kuyunun dibine ulaşana kadar iner, emaneti eski şekliyle oluğu gibi orada bulur, onu alır omuzuna koyar ve ateş içinde tırmanmaya başlar. Tam üste vardıgı anda omuzundan kayar ve aşağı düşer o da yakalamak için peşinden gider ve bu sonsuz bir şekilde böyle devam eder”, sonra dedi ki: “Namazın emaneti vardır, orucun emaneti vardır, sözün emaneti vardır ancak en şiddetlisi emanet bırakılan eşyadır” Şerik dedi ki; “Berra'yla karşılaştım ve dedim ki:

^{351[351]} İbni Ebî Hatim.

^{352[352]} Müddesir: 74/17.

“Kardeşin Abdullah'ın dediklerini duydun mu?” dedi ki:

“Doğru söylemiştir”.

Şerik dedi ki: Ayyaş el-'Amirî, Zâzân'dan, o da Abdullah'tan Peygamber (s.a.v)'den buna benzer bir hadis rivayet etti, oruçta ve her şeyde emaneti zikretmedi, yine aynı manaya gelen benzer hadisleri İshâk el-Ezrak, Serik'ten merfû rivayet etti, Muncab b. Haris Serik'ten merfû olarak rivayet etti, Ebû el-Ehves Ameş'ten rivet etti, İbnî Mesud onu onayladı ve emanetin özelliklerini ek olarak şunları da zikretti: “Tartmak ölçmek, Mizan ve cünüplükten yıkanmakta emanettendir”.

Asım, Ebî Salih'in şöyle dediğini bildirdi: “İnsan ateşe atıldığı zaman onun derinliklerine varıncaya kadar gider, sonra Cehennem coşar ve onu en yükseklerle fırlatır, kemikleri üzerinde bir parça et bile kalmaz, yukarıya varınca melekler ona gürzlerle vururlar tekrar Cehennemin derinliklerine gider ve bu böylece devam eder”. Bu hadisi Beyhaki rivayet etti, İbni Mübarek (rh.a) bu manada ateşin özellikleriyle ilgili şöyle der:

Misafirini alır yükseklerle çıkartır karanlıklarından bir çıkış bulduklarında onlara gürzlerle vurulur.

Cehennemde Bağırsaklarını Kendileriyle Sürükleyenler

Cehennem ehlinin kimisi bağırsaklarını kendisiyle sürükler. Peygamber (s.a.v) Amr b. Luhey'i ateşte bağırsaklarını kendisiyle sürüklerken gördüğünü bildirmişti.

“Sahihte” Usame b. Zeyd, Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“İnsan getirilir ve ateşe atılır, bağırsakları ateşe düşer eşiğin değirmeni döndürmesi gibi döner, Cehennem ehli etrafına döner ve şöyle derler: “Sen bizi dünyada hayra çağırırdın kötülükten men ederdin sana ne oldu?”, şöyle cevap verir: “Hayır vailahi ben sîzi hayra çağırırdım ancak kendim yapmazdım sizi kötülükten men eder ancak kendim yapardım”.

Ebû el-Mesnâ el-Emlûkî şöyle dedi: “Cehennemde bazı gruplar vardır, ateşten değirmenlere bağlanırlar, bu değirmenler onları devamlı bir şekilde çevirir ve hiç bir zaman dinlenemezler.”

Cehennem Ehlinden Kimisi Hiç Hareket Edemeyeceği Dar Bir Yere Atılır

Cehennem ehlinden kimi çok dar bir yere atılır, yerin darlığından dolayı hiç hareket edemez. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Elleri boyunlarına bağlı olarak onun (cehennemin) dar bir yerine atıldıkları zaman, oracıkta yok oluvermeyi isterler” ^{353[353]} Ka'b (r.a) şöyle dedi: “Cehennemde mızrakların ucu kadar dar tandırlar vardır, bu tandırlar amallerine göre insanların üzerine geçirilir. Bu rivayete daha önce değinmiştik”.

Adem b. Ebî İyas şöyle dedi: “Bize Mes'udî, Yunus b. Habab yoluyla İbni Musut' (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Cehennemde ebedi kalacaklar belli olduktan sonra, içinde ateşten çiviler olan ateşten tabutlara konulurlar, sonra bu tabutlar ateşten başka tabutların içine konulur, sonra Cehennem ateşinin içine atılırlar bundan dolayı ateşte onlardan başka hiç kimsenin azap görmediğini zannederler.” Sonra İbni Mesut (r.a) şu ayeti okudu:

“Onlar orada hırıltılı sesler çıkararak inleyeceklerdir ve kulakları hiçbir ses işitemeyecektir.” ^{354[354]} Hadisi İbni Ebî Hatim nakletti, aynı rivayeti İbni Mes'ut (r.a) başka bir üslupla nakletti: “Cehennemde kendisinden başka azap edilen kimseyi görmez”.

Minhal b. Amr, Nuaym -onun İbni Decacce olduğu söylendi- yoluyla, Suveyd b. Afle'nîn şöyle dediğini bildirdi: “Allah Teâlâ Cehennem ehlinden birilerinin unutulmasını dilediği zaman ona kendi boyundan ateşten bîr sandık yaratır, onun atan her damarında ateşten bir çivi vardır, sonra onun içinde ateş alevlendirilir, kutu ateşten bir kilitle kilitlenir, daha sonra sandık ateşten bir sandığın içine konur ve ikisi arasında da bir ateş

^{353[353]} Furkan: 25/13.

^{354[354]} Enbiya: 21/100.

alevlendirilir sonra bu sandık da kapatılır ve ateşe bırakılır - ya da atılır- şu ayetler de buna işaret etmektedir:

“Onların üstlerinde ateşten gölgeler, altlarında da ateşten gölgeler vardır” ^{355[355]}

“Onlar orada hırıltılı sesler çıkararak inleyeceklerdir ve kulakları hiçbir ses işitemeyecektir” ^{356[356]} sonra Şöyle dedi: “Ateşte kendisinden başka hiç kimseyi göremez.” Bu rivayeti Beyhaki nakletti, aynı şekilde Ebû Nuaym'de hadisi rivayet etti ancak onun rivayet zincirinde; el-Minhal'dan, Hayşume'den, Suveyd şeklinde geçer.

Cehennemde Yetmiş Tane Hastalık Vardır

Belki de Cehennem ehli bildiğimiz hastalıklara müptelâ olurlar, Şeffî b. Mâti' Cehennemde yetmiş tane hastalık olduğunu ve bunların her birinin Cehennemin farklı yerlerinde oluşunu bildirdi.

A'meş, Mucahid'in şöyle dediğini bildirdi: “Cehennem ehli uyuz hastalığına yakalanırlar, kendilerini o kadar kaşırlar ki kemikleri görünmeye başlar, derler ki: “Bu hastalık neden bize musallat oldu?” Denilir kî: “Mu'minlere eziyet ettiğiniz için”. ^{357[357]}

Ateş Ehlinden Kimi Kötü Kokusuyla Diğer Cehennemliklere Eziyet Verir

Cehennem ehlinden kimi diğer cehennemliklere ya kokusuyla ya da başka bir şeyle eziyet verir. Salih b. Hayyan, İbni Büreyde, o da Abbas (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'i şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Zina ehlinin cinsel organlarındaki koku cehennem ehline eziyet verir”

^{355[355]} Zümer: 39/16.

^{356[356]} Enbiya: 21/100.

^{357[357]} Şu'be, Mansur yoluyla Mucahid'ten manasıyla rivayet etti.

Ebu Bekr b. Ayyaş şöyle dedi: “Bize bir adam Mekhul'un şöyle dediğini bildirdi: “Cehennem ehline bir koku gelir şöyle derler: “Ey Rabbimîz, biz Cehenneme girdiğimiz günden beri bundan daha kötü bir koku hissetmedik” Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Bu zina ehlinin cinsel organlarından gelen kokudur”.

İsmail b. Ayyaş; Salebe b. Müslim el-Hesamî, Eyub b. Beşir el-İctî, Şefî b. Mâû' yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Dört kişi çektiği azapla Cehennem ehlini de eziyet verirler; ateş ve kaynar suyun ortasında yardım ve yok olma için bağışırlar. Cehennem ehli bir birlerine derler ki: “Bu adamlara ne oluyor içinde bulunduğumuz eza yetmiyormuş gibi bize eziyet veriyorlar?” birisi kor ateşten bir tabutla kaplıdır, birisi bağırsaklarını kendisiyle sürükler, birinin ağzından kan ve İrin akar, diğer birisi ise kendi etini yer, tabutta olan adam için denilir ki: “Hüsrân içindeki bu adama ne oldu ki içinde bulunduğumuz eziyet yetmiyormuş gibi bize eziyet ediyor?” Denilir ki; “Hüsrân içindeki bu adam insanların mallarını geri ödemededen öldü.” Sonra bağırsaklarını kendisiyle taşıyan için sorarlar: “Hüsrân içindeki bu adama ne oldu ki içinde bulunduğumuz eziyet yetmiyormuş gibi bize eziyet ediyor?” Denilir ki: “Hüsrâna uğrayan bu adam kendisine isabet eden sidiğe pek aldırılmaz ve onu yıkamazdı.” Sonra ağzından kan ve İrin akan için sorarlar: “Hüsrân içindeki bu adama ne oldu ki içinde bulunduğumuz eziyet yetmiyormuş gibi bize eziyet ediyor?” denilir ki: “Hüsrâna uğrayan bu adam çirkin, müstehcen sözler söylemekten zevk alırdı.” Sonra etini yemekte olan için sorarlar: “Hüsrân içindeki bu adama ne oldu ki içinde bulunduğumuz eziyet yetmiyormuş gibi bize eziyet ediyor?” Denilir ki: “Hüsrân içinde olan bu adam insanların etini yerdı yani iftira ve dedi kodu ederdi”. Hadisi Hafız Ebû Nuaym rivayet etti ve Safî b. Matî'in muhtelefun fih olduğunu söyledi. Başka bir rivayette ise şöyle dedi: “Onun yanında insanların malları vardı onları ne öderdi ne de vefa gösterirdi ve dedi ki kötü her kelimeyi kullanır ve bundan zevk alır” Sonra: “İnsanların etlerini yerde ve laf getirip götürürdüyani dedikodu yapardı.”

Ahmet b. Hanbel, Mansur b. Zâzân'm şöyle dediğini bildirdi: “Bana ulaştığına göre Cehenneme atılan bazı insanlar kokularıyla başkalarına eziyet ederler, onlara denilir ki: “Sana yazıklar olsun, dünya da iken ne yapıyordun? Der ki: “Ben alimdim ancak kendi ilmimden istifade etmezdim”.

"Ona Ölüm Her Tarafından Gelir" Ayetinin Tefsiri

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Ona her yandan ölüm gelecek, oysa o ölecek değildir (ki azaptan kurtulsun), bundan öte şiddetli bir azap da vardır" ^{358[358]} İbrahim *"Ona her yandan ölüm gelecek"* ayetiyle ilgili olarak şöyle dedi: "Ölüm vücudundaki her kılın altından gelir". Dahak şöyle dedi:

"Ölüm ayak parmaklarından bile gelir, yani ona öyle şiddetli bir azap gelir ki ölüm gibidir, ayak parmakları ve kıllar dahil acısını vücudunun her tarafında hisseder, işte Cehennem ehli böyle bir ortamdan kendisini kurtaramayacak ve istirahat edemeyecektir". İbni Cureyc şöyle dedi:

"Ruhu gırtlığında takılı kalır, ne ağzından çıkar, devamlı istirahat edebilsin ne de geri döner". Mufessirlerden bir grup bu görüşe delil olarak şu ayeti gösterdi:

"Sonra onun içinde ne ölür ne de yaşar" ^{359[359]} Evzaî, Bilâl b. Sad'ın şöyle dediğini bildirdi:

"Kıyamet günü ateş şöyle seslenilir: "Ey ateş yak, ey ateş geri çekil, ey ateş pişir, ey ateş yakala ancak öldürme."

Kafirlerin Ateşteki Azabı Ebedidir

Kafirlerin ateşteki azabı hiç bir şekilde durmaz, hafifletilmez aksine durmadan devam eder. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz suçlu günahkârlar, cehennem azabı içinde ebedi kalacak olanlardır."

^{358[358]} İbrahim: 14/17.

^{359[359]} A'la: 87/13.

Onlardan (azab) hafifletilmeyecek ve orada onlar umutlarını kaybetmiş kimselerdir.”

360[360]

“İnkâr edenlere gelince, onlar için de cehennem ateşi vardır. Onlar için ne karar verilir, ki, böylece ölüversinler, ne de kendilerine onun azabından (bir şey) hafifletilir. İşte biz, her nankör olanı böyle cezalandırırız.” ^{361[361]}

“Ateşin içinde olanlar, cehennem bekçilerine dediler ki: “Rabbimize dua edin; azaptan bir gün (olsun) bize hafifletsin.” (Bekçiler:) “Size kendi peygamberleriniz apaçık belgelerle gelmediler mi?” dediler. Onlar: “Evet” dediler. (Bekçiler.) “Şu halde siz dua edin” dediler. Oysa kâfirlerin duası, çıkmazda olmaktan başkası değildir.” ^{362[362]}

Ahmet b. Ebî el-Hevarî şöyle dedi: “İshak b. İbrahim'i Şam'da minberin üzerinde şöyle söylerken duydum: “Cennet ehli geçen her saatte hiç bilmediği yeni nimetlerle karşılaşır, Cehennem ehli ise geçen her saat hiç bilmediği yeni azaplarla karşılaşır, Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Şimdi tadın, artık size azaptan başka bir şeyi artırmayacağız” ^{363[363]}

Cisr b. Feked, Hasan'ın şöyle dediğini bildirdi: “Ebâ Burza'ya Kur'an'da ateş ehli en şiddetli ayet hakkında sordum” dedi ki Rasûlullah (s.a.v)'i “*Şimdi tadın, artık size azaptan başka bir şeyi artırmayacağız*” ayetini okudu sonra şöyle buyurdu:

“Bu kavim Allah Teâlâ'ya isyan ettikleri için helak oldular” Hadisi İbni Ebi Hatim rivayet etti, Cisr zayıf bir ravidir. Beyhaki hadisi şu lafızlarla rivayet etti: “Ebu Berze'ye Cehennem ehli için en şiddetli ayeti sordum, şu ayeti okudu: “*Şimdi tadın, artık size azaptan başka bir şeyi artırmayacağız*”.

Mucahid şöyle dedi: “Bana ulaştığına göre Cehennem ehlinin istirahati ellerini bellerine koymalarıdır, ateş ehli için öyle azaplar vardır ki Allah Teâlâ onları dünya ehline göstermemiştir”.

İbn Mübarek, Hasan'ın şöyle dediğini bildirdi: “Allah Teâlâ zincirleri, demir halkalarını, ateşi ve dünyada olan şeyleri zikretti sonra şu ayeti okudu:

^{360[360]} Zuhruf: 43/74-75.

^{361[361]} Fatır: 35/36.

^{362[362]} Mü'min: 40/49-50.

^{363[363]} Nebe: 78/30.

“Ve daha başka çeşit çeşit azab vardır” ^{364[364]} orada olan başkası dedi ki: “Evet ve dünyada göremediğin başka şeyler”. ^{365[365]}

Ebu Ya'lâ el-Mevsilî şöyle dedi: “Şureyh, İbrahim b. Selman, A'meş, Hasan yoluyla İbni Abbas,

“Azaplarını kat kat artırdık” ^{366[366]} ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Bu azaplar Rahman'ın arşı altında beş tane nehirdir bazısında gündüz bazısında ise gece azaplandırırlar.”

Cehennem Ehli için En Ağır Ceza Allah Teâlâ'dan Uzak Tutulmalarıdır

Cehennem ehli için en büyük azap Allah Teâlâ'dan uzak tutulmaları ve Allah'ın onlardan yüz çevirmesidir. Diğer taraftan Cennet ehli için Allah Teâlâ'yi görmek orada ki nimetlerin hepsinden daha üstündür, Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Ayetlerimiz kendisine okunduğu zaman 'eskilerin masalları' der. Hayır, aksine kazandıkları, kalplerini karatmıştı. Hayır, şüphesiz onlar o gün, Rabblerinden mahrum kalacaklardır. Sonra onlar, şüphesiz cehenneme sürükleneceklerdir. Sonra da onlara: “İşte bu, yalanlayıp durduğunuz şeydir” denilecek” ^{367[367]} Allah Teâlâ üç çeşit azabı zikretmiştir; Rabblerinden mahrum kalmaları, ateşe atılıp sonra da dünyada yaptıklarından dolayı yalanlanarak aşağılanmaları ve kalpleri kararmışlar olarak vasıflandırılmaları, kalpleri işledikleri günahların pasından dolayı kararır bundan dolayı da dünyadayken Allah'ın, korkusu, yüceliği, sevgisi ile ilgili hiç bir şey onların kalplerine ulaşmaz. Dünyadayken kalpleri Allah'tan uzaklaştığı için ahirette de uzak kalacaktır. Cennet ehli ise bunun aksi olacaktır, Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Dünyada iyi işler yapanlara daha iyi bir karşılık ve fazlası vardır. Onların yüzlerini ne kara leke ve ne de horlanmışlık kaplar” ^{368[368]} Kendilerin ihsanda bulunanlar “İhsan”

^{364[364]} Sad: 38/58.

^{365[365]} İbni Ebî Hatim.

^{366[366]} Nahl: 16/88.

^{367[367]} Muttaffin: 83/14-17.

^{368[368]} Yunus: 10/26.

ehli olanlardır, ihsan ise Cibril (a.s) sorduğunda Peygamber (s.a.v)'in açıkladığı şekliyle; Allah'ı görüyormuş gibi O'na ibadet etmektir. Böylece Allah Teâlâ “İhsan'ın” mükafatını el-Husnâ olarak tanımlamıştır ki o da, Rasûlullah (s.a.v) Suheyb ve başka hadislerde açıkladığı gibi; Cennet ve fazlasıdır yani Allah Teâlâ'nın yüzüne bakmaktır.

Cafer b. Süleyman şöyle dedi: Ebâ İmrân el-Cüvenî'yi şöyle söylerken duydum: “Allah Teâlâ baktığı herkese merhamet etmiştir, eğer ateş ehline bakmış olsaydı onları da bağışlardı, ancak onlara bakmamayı takdir buyurdu”.

Ahmed b. Ebî el-Hevarî şöyle dedi:

“Bize Ahmed b. Musa Ebî Meryem'in şöyle dediğini bildirdi: Ateş ehli şöyle der: “Ya Allah bizden razı ol! sonra istediğin azabı bize uygula, çünkü Senin gazabın içinde bulunduğumuz azaptan daha ağırdır. Ahmed dedi ki bu konuda Süleyman b. Ebî Süleyman'la konuştum”, dedi ki: “Bu ateş ehlinin konuşması değil aksine Allah'a itaat edenlerin konuşmasıdır.” Ahmed dedi ki daha sonra bu konuyu Ebâ Süleyman'la konuştum dedi ki: “Süleyman b. Süleyman doğru söylemiştir - Süleyman, büyük alim Ebî Süleyman ed-Daranî'nin oğludur - Cehennem ehli cahillerdir nefsinde hakikat olsa bile böyle sözleri anlamazlar, aksine bu ifadeleri ancak Hakk'ı bilen ve ona itaat edenler bilir, belki de bu sözler günahlarından dolayı Cehenneme giren bazı muvahhidlerden sadır olmuştur, o gün bazı günahkarlar hiç kimsenin bulunmadığı bir şekilde niyazda bulunur ve ateşten çıkarılır, kimisi sadece Allah Teâlâ'dan dilekte bulunduğu için çıkarılır, kimisi için ateş hükmü verilir anca şefaata talebinde bulunduğu için Allah Teâlâ onu af eder”.

Mesruk, Suveyd b. Said'in şöyle dediğini bildirdi: Fudeyl b. İyaz'ı şöyle derken duydum: “Kul yaptığı hiçbir iyilik olmadan Rabb'inin karşısında durur; Allah Teâlâ şöyle der: “Git bak bakayım salihlerden tanıdığın kimse var mı? Onu tanıdığın için seni bağışlayayım. Adam gider ve otuz yıl kadar bir süre dolaşır, sonra Allah Teâlâ'ya döner ve şöyle der: Ey Rabb'im kimseyi bulamıyorum, Allah Teâlâ şöyle der: Onu ateşe götürün, zebaniler onu alır ve sürüklerler, adam şöyle der: Ey Rabb'im eğer beni senin kullarını tanıdığım için af edeceksen ben senin birliğine iman ediyorum, beni asîf bağışlayacak olan Sensin, bunun üzerine Allah Teâlâ zebanilere şöyle der: Beni tanıyan bu kulumu geri getirin çünkü o bana inanıyordu, ona Benim kerametimden biraz verin ve onu Cennetin bahçelerinde refah içinde yaşaması için bırakın, o beni tanıyor ve Ben de onu tanıyorum.

Ateş Ehline Cehenneme Girerken Sunulan Şeyler

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Sonra siz, ey sapık yalanlayıcılar, size kesinlikle Zakkum ağacının meyvası yedirilecektir, onunla karınlarınız doldurulacaktır, üzerine de kaynar su içeceksiniz, onu, içtikçe susayan develer gibi içeceksiniz. Onlar hesap günü işte böyle ağırLANacaklardır”^{369[369]} ayeti kerimede “Nüzul” kelimesi kullanılmıştır ki, bu kelime misafir için yapılan hazırlık için kullanılmaktadır. Ayeti kerime ateş ehlinin Cehenneme girişlerinde, Zakkum ağacı ve kaynar suyun kendilerine sunulacağını ifade etmektedir, onlar ayet kerimenin de ifade ettiği gibi Cehenneme susamış olarak sürülürler.

“Buna karşılık günahkârları, susamış hayvan sürüleri gibi cehenneme süreriz”^{370[370]} Ebû Ümrân el-Cûvenî şöyle dedi: “Bize ulaştığına göre Cehennem ehli susamış olarak diriltirler ve kıyamet sahnelerini susamış bir halde izlerler, sonra şu ayeti okudu: *“Buna karşılık günahkârları, susamış hayvan sürüleri gibi cehenneme süreriz.”* Mucahid bu ayetin tefsiriyle ilgili olarak şöyle dedi:

“Boğazları aşırı susuzluktan dolayı parçalanır”. Metar el-Verak dedi ki:

“Susamış hayvanlar gibi sürülürler”.

Sahiheyn'de geçen uzun şefaât hadisinde Peygamber (s.a.v) şöyle buyuruyor:

“Yahudi ve Hristiyanlara denilir ki: “Ne diliyorsunuz? Derler ki: “Ey Rabbimiz, susadık bize su ver” onlara dönmemeleri için işaret edilir, ateş onlara serapmış gibi görünür birbirlerini ezerek ilerlerler ve Cehenneme düşerler”.

Eyub, Hasan'in şöyle dediğini bildirdi: “Ayaklan üzerine kalktıkları günden beri elli yıl boyunca ne tek bir lokma yemek ne de az bir su içen kavimler vardır, öyle ki susuzluktan boyunları kopar ve mideleri açlıktan yanar, sonra ateşe götürülürler ve orada suyunun sıcaklığı doruk noktaya ulaşmış kaynaklardan su içerler”.

^{369[369]} Vakıa: 56/51-56.

^{370[370]} Meryem: 19/86.

İbni Mübarek, Ka'b (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Allah kıyamet günü kuluna kızgın bir şekilde bakar, ve der ki onu alın, yüz bin ya da daha fazla melek onu alıp perçemini ve ayaklarını Allah Teâlâ kızdığı için kızgın bir şekilde bir araya getirirler sonra onu yüz üstü Cehenneme sürüklerler, Ateş onlara meleklerin kızgınlığından yetmiş kat daha ağır gelir. Sonra su için feryat eder, ona öyle bir su verilir sıcaklığından etleri ve sinirleri dökülür sonra eski haline gelir yada yığılıp kalır, vay onun haline”.

İbni Mübarek şöyle dedi: Bana Medine ehlinde bazılarının bildirdiklerine göre; melekler ateş ehlinde birini yakaladıklarında ellerinde param parça olur, meleklerle der ki: “Bana merhamet etmeyecek misiniz?” Melekler ona şöyle karşılık verirler: “Rahmeti her şeyin üzerinde olan sana rahmet etmemişken biz sana nasıl merhamet gösterebiliriz?!”

A'meş, Malik b. Haris'in şöyle dediğini bildirdi: “İnsan Cehenneme atıldığında aşağı düşer, bazı kapılarına ulaştığında ona denilir ki olduğun yerde dur sana ikramda bulunulacak, ona içinde siyah zehrin ve akreplerin bulunduğu içecek sunulur, bunun üzerine kılları, derisi, sinirleri, damarları hemen dökülür.” ^{371[371]}

Muhammed b. Süleyman b. el-Esbehânî, Ebî Sinan Derar b. Men'a, Abdullah b Ebî el-Hezil, Ebu Hüreyre (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Ateş ehli Cehenneme sürüklendikleri zaman. Cehennem onları alır öyle bir yakar ki ayaklarındaki sinirlere kadar kemik üzerinde hiç bir et bırakmaz”. İbni Uyeyne hadisi Ebî Sinan yoluyla Abdullah b. Ebî el-Hezil veya başkasından merfu yapmadan bildirdi. Aynı hadisi Muhammed b. Fudeyl, Ebî Sinan, Abdullah b. Ebî el-Hezil yoluyla Ebu Hüreyre (r.a)'nın “*İnsanın derisini kavurur*” ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Kıyamet günü Cehennem onları öyle bir yakar ki ayaklardaki sinilere kadar kemik üzerinde hiç bir deri kalmaz.

22. Bab Cehennem Ehlinin Ağlaması Yakarışı Hıçkırması İnlemesi Ve Kabul Olmayan Duaları

^{371[371]} İbni Ebî Hatim.

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Orada onlara inim inim inlemek düşer. Yine onlar orada (hiçbir iyi haber) duymazlar” ^{372[372]}

“Bedhahtların varacakları yer cehennem ateşidir. Onların orada ahlânıp vahlandıkları (şefir), hırıltılı seslerle inledikleri duyulur (zefir)” ^{373[373]} Rabi' b. Enes dedi ki: “Zefîr boğazdan çıkar, şehîk ise göğüsten çıkar.” Muammer, Katade'nin şöyle dediğini bildirdi: “Kafirin ateşteki sesi merkeb'in sesi gibidir. Başlangıcı zefîr sonu ise şehîk'tir, Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Orada feryat ederler” ^{374[374]}

Harise'nin hadisinde şöyle geçiyor: “Sanki Cehennem ehlini uluyorken duyuyorum”.

Muaviye b, Salih, Selim b. Amir, Ebu Emame yoluyla Peygamber (s.a.v) şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Bir rüya gördüm...” uzun bir şekilde geçen hadîsin bir yerinde Rasûlullah (s.a.v) Şöyle buyurdu:

“...Sonra ilerledik karşımıza duman çıktı ve uluma sesleri gelmeye başladı, dedim ki bu nedir? Denildi ki: “Bu Cehennemdir.” ^{375[375]}

A'meş, Yezid er-Rekkâşî, Enes yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Cehennem ehli o kadar ağlarlar ki sonunda göz yaşları tükenir, daha sonra göz yaşları yerine kan gelmeye başlar öyle ki yüzlerinde hendekler gibi yerler oluşmaya başlar eğer gemiler gönderilse onun içinde yüzer.” Hadisi İbni Mace rivayet etti. Hadis Ameş'ten, Amr b. Merra, Yezid b. Rekâşî yoluyla Enes (r.a)'tan mevkuf olarak rivayet edildi. Said b. Selma hadisi Yezid b. Rekâşî yoluyla rivayet ederek şöyle dedi: “Bu sözler bize isnat edilmeden ve merfu olmadan ulaştı.”

^{372[372]} Enbiya: 21/100.

^{373[373]} Hud: 11/100.

^{374[374]} Fatır: 35/37.

^{375[375]} Taberani.

Selam b. Miskin, Katade, Ebî Burde b. Ebî Musa, o da Abbas (r.a)'ı yoluyla şöyle dedi: “Cehennem ehli ateşte o kadar ağlarlar ki eğer onların göz yaşlarının birikintisinde gemi yüzdürülse, yüzer, daha sonra kan ağlamaya başlarlar”.

Saüh el-Merî şöyle dedi: “Bana ulaştığına göre ateş ehli Cehennemde o kadar bağırlar ki sesleri kesilir. Öyle ki sadece ağır hastanın iniltisi gibi bir ses geriye kalır.”

İbnî İshak, Muhammed b. Kab'ın şöyle dediğini bildirdi: “Cehennem ehli Allah'ın emirlerine isyan ettikleri için, ah (zefîr) çektikçe ateş de alevini artırır, onlar hşkırdıkça (şehîk) ateş de şiddetlenir, sonra dedi ki: “Zefîr; göğüsten gelir, şehîk ise ağlama soncudur”.

Ali b. Ebî Talha, İbni Abbas (r.a)'ın;

“Onların orada ahlanıp vohlanmalan, hırıltılı seslerle inledikleri duyulur” ^{376[376]}
Onlar zayıf ve güçlü seslerdir”

Malik, Zeyd b. Eslem'in;

“Şimdi feryad etsek de, sabretsek de farketmez. Çünkü kaçıp sığınabileceğimiz bir yer yok” ^{377[377]} ayetin tefsiriyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Yüz yıl sabrederler, yüz yıl ağlarlar sonra şöyle derler: “Şimdi feryad etsek de, sabretsek de fark etmez. Çünkü kaçıp sığınabileceğimiz bir yer yok”.

Velid b. Müslim, Ebî Selma ed-Dusî-ismi Sabit b. Şureyhtir, Salim b. Abdullah yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle dua ettiğini bildirdi: *“Ey Allah'ım göz yaşları kan ve dişler ateş korları olmadan, bana senin korkundan akan, kalbe şifa veren yaşlı gözler ver”*. Salim b. Abdullah, el-Muharibî'dir ve hadisi mursel-dir, Bazıları onu Salim b. Abduüah b. Ömer zannetmişlerdir, bazıları hadisin senedine “Abbas (r.a)'dan” kelimesini de eklemişlerdir ancak bu doğru değildir.

Velid b. Müslim, Abdurrahman b. Yezid b. Cebir yoluyla İsmail b. Abdullah'ın şöyle dediğini bildirdi: Davud (a.s) şöyle dedi:

“Ey Allah'ım bana göz yaşları, kan, dişler ve kor ateşler olmadan, Senin korkundan

^{376[376]} Hud: 11/106.

^{377[377]} İbrahim: 14/21.

akıp şifa veren yaşlı gözler nasip eyle”, sonra şöyle devam etti: Davud (a.s) çok ağladığından dolayı kınandığında şöyle derdi: “Göz yaşlarının aktığı, kemiklerin yandığı, sakalların tutuştuğu, Allah'a isyan etmeyen sert meleklerin, emredileni yaptıkları gün gelmeden bırakın ağlayayım”.

Yunus b. Meysera, Ebî İdris el-Hevlanî'nin şöyle dediğini bildirdi: “Nefsime ağlama gününden önce ağlatıyorum, nefsimi ağlamanın fayda etmediği gün gelmeden ağlatıyorum, sonra bir parça ateş getirdi ve ellini üzerine koydu dayanamayınca elini kaldırırdı ve şöyle derdi: “Eyvah Cehennem ateşine, eyvahn fayda vermeği güne eyvah eyvah”.

Sabit el-Bunanî, Sefvan b. Muhriz'in şöyle dediğini bildirdi: “Davud (a.s)'m eyvahlar çekip ağladığı özel bir günü vardı, o günde şöyle derdi: “Allah Teala'nın ateşinden eyvah, eyvahm fayda vermediği günden eyvah.” Sabit sonra şöyle dedi: “Savfan bunu bir mecliste zikrettikten sonra o kadar ağladı ki ağlamanın etkisinden bir süre kendine hakim olamadı, sonra kalktı”.

Abdullah b. Reyah el-Ensarî şöyle dedi: Ka'b (r.a)'ın *“İbrahim cidden yumuşak huylu, bağı yanık, kendisini Allah'a vermiş biri idi”* ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “İbrahim (a.s) ateşi hatırladığında şöyle derdi: “Eyvah ateşten, eyvah ateşten.” İbni Cevza ve Ubeyd b. Umeyr'den de bu manada hadisler rivayet edildi.

İbni Ebî Dünya kendi isnadıyla şöyle dedi:

“Reyah el-Kaysî bir seferinde ağlamakta olan bir çocuğun yanından geçiyordu, çocuğun yanında durdu ve şöyle dedi;

“Ey oğlum seni ağlatan nedir?” Çocuk ağlamanın etkisinden dolayı ona cevap veremedi, bunun üzerine Reyah da ağladı ve şöyle dedi:

“Cehennem ehli için rahat yoktur sadece ağlama vardır” sonra tekrar ağlamaya başladı.

Yine başka bir rivayette İbni Ebî Dünya şöyle dedi:

“Reyah el-Kaysî bir kavmi ziyarete gitmişti, onlardan bir çocuk geceleyin ağlamaya başladı, Reyah çocuğun ağlaması üzerine sabaha kadar ağladı, daha sonra ona

ağlamasının sebebi sorulduğunda şöyle dedi: “Çocuğun ağlamasıyla ateş ehlinin ağlamasını hatırladım, onların yardımına koşacak hiç kimse yoktur” sonra tekrar ağlamaya başladı.

Ateş Ehlinin Cehennemden Çıkma İstekleri

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Cehennemlikler derler ki; “Ey Rabb'imiz, kötü arzularımıza yenik düşerek sapık bir topluluk olduk. Ey Rabb'imiz, bizi buradan çıkar, eğer eski tutumumuza dönersek biz gerçekten zalim oluruz. Allah der ki; “Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin” ^{378[378]}

“Ey Malik! Rabbin bizim işimizi bitirsin” diye seslenirler. Malik de “Siz böyle kalacaksınız” der.” ^{379[379]}

“Ateştekiler, cehennemin bekçilerine dediler ki: “Ne olur Rabbinize dua edin de hiç değilse bir gün, bizden azabı biraz hafifletsin. Bekçiler dediler ki: “Peygamberleriniz size açık kanıtlar getirmezler miydi?” “Evet getirirlerdi” dediler. Bekçiler: “Öyleyse yalvarıp durun. Nankörlerin yalvarması hep çıkmazdadır” dediler.”^{380[380]} *“Onlar orada “Ey Rabbimiz, bizi buradan çıkar da daha önce yaptıklarımızdan farklı, iyi işler yapalım” diye feryad ederler. Düşünmek isteyenlerin düşünmelerine yetecek kadar uzun bir süre sizi yaşatmadık mı? Ayrıca size uyarıcı da gelmişti, Şimdi azabı tadınız bakalım. Zalimlere yardım eden bulunmaz”* ^{381[381]}

A'meş yoluyla Şemr b. Atiye, Şehr b. Havşeb, Ummu Derda, Ebî Derda yoluyla Peygamber (s.a.v)'in ateş ehlini andı ve şöyle buyurdu:

“Birbirlerine derler ki: Cehennem bekçilerini çağırın bunun üzerine bekçiler şöyle karşılık verir: “Bekçiler dediler ki: “Peygamberleriniz size açık kanıtlar getirmedi mi?”

^{378[378]} Mu'minun: 23/106-108.

^{379[379]} Zuhruf: 43/77.

^{380[380]} Mü'min: 40/49-50.

^{381[381]} Fatır: 35/37.

“Evet getirirlerdi” dediler. Bekçiler: “Öyleyse yalvarıp durun. Nankörlerin yalvarması hep çıkmazdadır” dediler.” ^{382[382]} sonra derler ki: Malik'i çağırın, bunun üzerine;

“Ey Malik! Rabbin bizim işimizi bitirsin” diye seslenirler, Malik de “Siz böyle kalacaksınız” der.” ^{383[383]} A'meş şöyle dedi: “Bana ulaştığına göre Malik'e ricada bulunmaları ile Malik'in onlara karşılık vermesi arasında bin yıl geçer, dedi ki sonra şöyle derler Rabbimizi çağıralım ondan hayırlı başka kimse yoktur ve şöyle derler:

“Ey Rabb'imiz, kötü arzularımıza yenik düşerek sapık bir topluluk olduk. Ey Rabb'imiz, bizi buradan çıkar, eğer eski tutumumuza dönersek biz gerçekten zalim oluruz.” ^{384[384]} Allah Teâlâ şöyle karşılık verir:

“Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin” ^{385[385]} sonra dedi ki: “İşte bundan sonra her şeyden umutlarını keserler ve bu vakit pişmanlıktan inlemeye, ahlamaya, vahlamaya başlarlar.” ^{386[386]}

Ebu Ma'sher, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'nin şöyle dediğini bildirdi: “Ateş ehlinin beş tane duası vardır, onlara dört tanesinde cevap verilir ancak beşincisinde cevap verilmez, şöyle derler:

“Rabbimiz, bizi iki kez öldürdün ve iki kez dirilttin. Günahlarımızı itiraf ettik. Şimdi şu ateşten çıkmak için bize bir yol var mı?” ^{387[387]} onlara şöyle karşılık verilir: “Bu duruma düşmenizin sebebi şudur: Tek Allah'a çağırıldığınız zaman inkar ederdiniz. O'na ortak koşulunca inanırdınız. Artık hüküm yüce ve büyük Allah'ındır” Sonra şöyle derler:

“Rabb'imiz! Gördük, dinledik, artık bizi dünyaya geri gönder de iyi iş yapalım; artık kesin olarak inandık.” ^{388[388]} Sonra şöyle derler:

“Ey Rabbimiz, bizimle hesaplaşmayı yakın bir sürenin sonuna ertele de senin çağrına olumlu cevap verip, peygamberlere uyalım” ^{389[389]} sonra şöyle derler:

^{382[382]} Mü'min: 40/50.

^{383[383]} Zuhruf: 43/77.

^{384[384]} Mü'minun: 23/106-107.

^{385[385]} Mu'minun: 23/108.

^{386[386]} Tirmizî Merfu, Mevkuf olarak Ebî Derda.

^{387[387]} Mü'min: 40/11.

^{388[388]} Secde: 32/12.

^{389[389]} İbrahim: 14/44.

“Ey Rabbimiz, bizi buradan çıkar da daha önce yaptıklarımızdan farklı, iyi işler yapalım” ^{390[390]} onlara şöyle karşılık verilir:

“Düşünmek isteyenlerin düşünmelerine yetecek kadar uzun bir süre sizi yaşatmadık mı? Ayrıca size uyarıcı da gelmişti, şimdi azabı tadınız bakalım.” ^{391[391]} Sonra şöyle derler:

“Ey Rabb'imiz, kötü arzularımıza yenik düşerek sapık bir topluluk olduk. Ey Rabb'imiz, bizi buradan çıkar, eğer eski tutumumuza dönersek biz gerçekten zalim oluruz.” ^{392[392]} onlara şöyle karşılık verilir;

“Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin”, “...Siz onları alaya alıyordunuz.” ^{393[393]}

Muhammed dedi ki: “Artık bundan sonra konuşmazlar. Hadisi Adem b. Ebî İyas ve İbni Ebî Hatim rivayet ettiler.”

İbni Ebî Hatim, Ebî Eyub el-Etki yoluyla Katade'nin şöyle dediğini bildirdi:

“Cehennem ehli şöyle der”

“Ey Malik! Rabbin bizim işimizi bitirsin” Malik kırk yıl bekledikten sonra şöyle der:

“Siz böyle kalacaksınız”, şöyle derler:

“Ey Rabb'imiz, bizi buradan çıkar, eğer eski tutumumuza dönersek biz gerçekten zalim oluruz.” Kata'de dedi ki: “Allah Teâlâ dünya süresi kadar bekledikten sonra onlara şöyle der”

“Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin.” Katade dedi ki bundan sonra kapılar kapanır, artık onlardan hıçkırık, ahlanıp vahlanmadan başka bir şey duyulmaz”

Ata b. Saib, Ebî Hasan yoluyla İbni Abbas (r.a)'ın:

^{390[390]} Fatır: 35/37.

^{391[391]} Fatır: 35/37.

^{392[392]} Mu'minun: 23/106-107.

^{393[393]} Mu'minun: 23/108-110.

“Ey Malik! Rabbin bizim işimizi bitirsin” ayetiyle ilgili şöyle dediğini bildirdi:
“Onları bin yıl öylece bırakır sonra şöyle der: “Siz böyle kalacaksınız” ^{394[394]}

Süneyd tefsirinde şöyle der: “Bize Hacac İbni Cureyc'in şöyle dediğini bildirdi: “Ateş ehli Cehennem bekçilerine seslenerek şöyle derler: “Ne olur Rabbinize dua edin de hiç değilse bir gün, bizden azabı biraz hafifletsin” bekçiler Allah Teâlâ'nın dilediği süre içinde onlara cevap vermezler, sonra cevap vererek şöyle derler: “Öyleyse yalvarıp durun. Nankörlerin yalvarması hep çıkmazdadır” dediler.” Sonra şöyle derler: “Ey Malik! Rabbin bizim işimizi bitirsin.” Cehennemin bekçilerinden olan Malik kırk yit bekledikten sonra şöyle der: “Siz böyle kalacaksınız.” Sonra bu bahtsızlar Allah'a yalvarırlar: “Ey Rabb'imiz, kötü arzularımıza yenik düşerek sapık bir topluluk olduk” Allah Teâlâ dünyanın varlığı müddeti bekledikten sonra şöyle der: “Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin”.

Savfan b. Amr şöyle dedi: Eyfe b. Abdulkelaîyi şöyle derken duydum: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Cennet ehli Cennete, Cehennem ehli de Cehenneme girdiklerinde Allah Teâlâ ey Cennet ehli: “Siz yeryüzünde kaç yıl yaşadınız? Dediler ki “Orada ya bir gün, ya da bir günden daha az yaşadık” ^{395[395]} Allah Teâlâ şöyle der: “Evet bir gün ya da daha az sürede ne güzel bir vakit geçirdiniz, İşte rahmetim Cennete ebedi bir şekilde kalın, sonra Cehennem ehiine şöyle der:

“Siz yeryüzünde kaç yıl yaşadınız? Dediler ki;

“Orada ya bir gün, ya da bir günden daha az yaşadık” Allah Taela şöyle der:

“Bir gün ya da daha az bir sürede ne kötü bir zaman geçirdiniz, işte gazabım ve ateşim orada ebedi kalın” bunun üzerine şöyle derler:

“Ey Rabb'imiz, bizi buradan çıkar, eğer eski tutumumuza dönersek biz gerçekten zalim oluruz.” Allah Teâlâ şöyle karşılık verir:

“Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin” bu onların Allah'la

^{394[394]} Beyhaki, Ata, İkrime yoluyla da İbni Abbas (r.a)'tan rivayet etti.

^{395[395]} Mu'minun: 23/112-113.

son konuşmaları olur.” 396[396]

Ebu Zür'a, İbni Mesud'un şöyle dediğini bildirdi: “Allah Teâlâ bir kişinin Cehennemden çıkmamasını dilediği zaman yüzünü ve rengini değiştirir, mu'minlerden biri gelir ve şefaatte bulunmak isteyerek şöyle der: “Ey Rabbim...” Allah Teâlâ der ki: “Kim tanıdık birini bulursa çıkarsın” mu'min gelir bakar ancak tanıdık birini bulamaz, birisi onu çağırır ve der ki: “Ben filan filan adamım”, mu'min der ki: “Seni tanımıyorum”, işte o vakit ateşte şöyle derler: “Ey Rabb'imiz, bizi buradan çıkar, eğer eski tutumumuza dönersek biz gerçekten zalim oluruz.” Allah Teâlâ onlara şöyle karşılık verir: “Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin.” Bundan sonra kapılar kapanır ve hiç kimse çıkmaz.”

Bir rivayette İbni Mesud şöyle der: “Bu sözden sonra artık Cehennemden çıkış yoktur: “Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin”

Abdurrezak tefsirinde, Abdullah b. İsa, Ziyad el-Horasanî yoluyla bazı alimlerin şöyle dediklerini bildirdi: “Cehennem ehline: “Kesin sesinizi ve sürünün orada; bana bir şey söylemeyin” denildiğinde susarlar artık! Onların sesi çıkmaz sadece leğenden çıkan sese benzer bir ses çıkar.

Cehennem Ehli Ölüm Kesilip Yok Olana Kadar Ricada Bulunurlar

Cehennem ehli ölüm kesilip yok olana kadar kurtuluş için yalvarırlar. Ölüm yok olduktan sonra onları umutsuzluk kaplar, hasretleri ve üzüntüleri büyümeye başlar.

Sahiheyn'de, Ebî Said, Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirdi: “Ölüm siyah beyaz bir koç şeklinde Cennet ve Cehennem arasına getirilir, denilir ki: “Ey Cennet ehli bunu tanıyor musunuz? Boyunlarını uzatarak bakarlar ve şöyle derler: “Evet, bu ölümdür” sonra denilir ki: “Ey Cehennem ehli bunu tanıyor musunuz?” başlarını uzatırlar ve şöyle derler: “Evet, bu ölümdür” sonra kesilmesi için emir verilir, sonra denilir ki ey Cennet ehli artık sonsuz yaşam var ölüm yoktur, ey Cehennem ehli artık

396[396] Ebû Naim ve şöyle dedi: Eyfe hadisi mursel olarak bu şekilde rivayet etti.

sonsuz yaşam var ölüm yoktur” Rasûlullah (s.a.v) şu ayetleri okudu:

“Ey Muhammed, onları o hayıflanma ve pişmanlık günü hakkında uyar. Hani o gün onlar halâ gaflet içinde yüzerken ve inanmazlıklarını sürdürürlerken haklarındaki hüküm kesinleşir.” ^{397[397]} Tirmizî aynı manada bir rivayette bulundu ve ek olarak şunu zikretti: “Eğer Allah Teâlâ Cennet ehli için sonsuz yaşamı takdir etmemiş olsaydı mutluluk içinde öleceklerdi ve eğer Cehennem ehli için sonsuz yaşamı takdir etmemiş olsaydı üzüntü içinde öleceklerdi.”

İmam Ahmed, İbni Mace, Tirmizî, Ebu Hureyre (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Cennet ehli korkarak ve çekinerek bulundukları yerden çıkarlar. Cehennem ehli ise yerlerinden mutluluk içinde birbirlerine müjdelerler.”* ^{398[398]}

Sahiheyn'de Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilen İbni Ömer hadisi de yukarıdaki hadise yakın bir mana içermektedir: “Ve Cennet ehlinin sevinci kat kat artar, Cehennem ehlinin ise üzüntüsü kat kat artar.” Tirmizî aynı hadisi kısa bir şekilde rivayet ederek Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirdi:

“Eğer bir insan sevinçten ölmüş olsaydı, cennet ehli ölürdü, eğer bir insan üzüntüden ölseydi Cehennem ehli ölürdü.”

İbni Ebî Hatim bu manaya yakın merfu yapmadan İbni Mesud'tan rivayette bulunur. “Cennet ve Cehennem ehline ebedi yaşayacakları bildirilir, bunun üzerine Cennet ehli o kadar sevinir ki eğer insan sevinçten ölseydi hepsi ölürdü ve Cehennem halkı o kadar üzülür ki eğer insan üzüntüden ölmüş olsaydı Cehennem ehlinin hepsi ölürdü. Şu ayetler buna işaret etmektedir:

“Ey Muhammedi Onları yüreklerin ağıza geleceği, tasadan yutkunacakları yaklaşan Kıyamet günü ile uyar” ^{399[399]}

“Ey Muhammed, onları o hayıflanma ve pişmanlık günü hakkında uyar. Hani o gün onlar halâ gaflet içinde yüzerken ve inanmazlıklarını sürdürürlerken haklarındaki hüküm kesinleşir” ^{400[400]}

^{397[397]} Meryem: 19/39.

^{398[398]} Tirmizî'nin rivayetinde ise şöyle geçer; “Birbirlerini müjdeleyerek şefaet beklentisiyle...”

^{399[399]} Mu'min: 40/18.

^{400[400]} Meryem: 19/39.

İbn Ebi Dünya, Haşim b. Hasan'ın şöyle dediğini bildirdi: “Ömer (r.a) bir kum tepesinin yanından geçti ve ağladı, ona denildi ki: “Seni ağlatan nedir? Dedi ki: “Cehennem ehlini hatırladım eğer onların bu kum sayısı kadar yaşayabilselerdi, bu onlar için bel bağlayacakları bir umut olurdu, ancak orada sonsuz bir yaşam vardır.” İbni Mes'ud'tan bu manada merfu ve mevkuf bir hadis rivayet edilmiştir, ona ileride değineceğiz inşallah.

Cehennemde Günahkar Muvahidlere Duanın Faydası Olur

Muvahid günahkarlara duaların faydalı olacağı umulmaktadır. İmam Ahmet, Ebî Züfâl yoluyla, Enes b. Malik yoluyla Peygamber (s.a.v)'ın şöyle buyurduğunu bildirmektedir:

“İnsan Cehennemde bin sene ya Hennan! ya Mennan! diyerek dua eder, Allah Teâlâ Cibril'e şöyle der:

“Git ve bana şu kulumu getir.” Cibril gider ve Cehennem ehlini musibetler içinde ağlar bulur sonra geri döner ve bunu Allah Teâlâ'ya haber verir, Allah Teâlâ şöyle der:

“Onu bana getir o şu şu özellikleri sahip bir yerededir”, Cibril gider onu Rabbinin karşısına getirir, Allah Teâlâ şöyle der:

“Ey kulum yerini nasıl buldun?” Kul der ki:

“Ey Rabbim! En kötü mekan ve en kötü sözün olduğu yer buldum.” Allah Teâlâ der ki:

“Kulumu geri götürün” der ki: “Ey Rabbim beni oradan çıkardıktan sonra geri göndermeyeceğini umuyordum.” Allah Teâlâ der ki:

“Kulumu bırakın.”^{401[401]}

Tirmizî, Raşidin b. Sa'd yoluyla, İbni Ebî En'em'den, Ebu Hüreyre (r.a)'den

^{401[401]} Hadis zincirindeki Ebu Züfâl'in ismi Hilal'dır ve alimler onu zayıf olarak kabul etmişlerdir.

Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Cehenneme giren iki kişinin haykırırları fazla yükselmeye başlar,” Allah Teâlâ şöyle der:

“Onları çıkarın” çıkarıldıklarında onlara şöyle der:

“Neden haykırırlarınız yükseldi.” Derler ki:

“Bize merhamet edesin diye böyle yaptık.” Allah Teâlâ der ki:

“Size merhamet ettim dönün ve daha önce bulunduğunuz yere kendinizi atın” Geri dönerler, birisi kendisini oraya atar ancak o yer serin ve güzel bir yer olur. Diğer şahıs ise kalkar ama oraya atlamaz. Allah Teâlâ der ki: *“Neden sen de arkadaşın gibi atlamadın?”* Der ki:

“Oradan çıkardıktan sonra beni geri göndermeyeceğini umuyorum.” Allah Teâlâ şöyle buyurur:

“Rican kabul edildi ve ikisi de cennete girer”. ^{402[402]}

Sahihi Müslim'de Enes yoluyla gelen bir hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Cehennemden dört kişi çıkartılır ve Allah Teâlâ'ya götürülürler. Bir tanesi der ki: “Ey Allah'ım beni oradan çıkardıktan sonra geri gönderme” ve Allah Teâlâ onu bağışlar.” İbni Hibban Sahih'inde rivayet etti, diğer bir rivayette ise şöyle bildirdi: “Döner ve der ki: “Ey Rabbim benim senden umduğum bu değildi.” Allah Teâlâ: “Ne umuyordun?” der, der ki: “Beni oradan çıkardıktan sonra geri göndermeyeceğini umuyordum” Bunun üzerine Allah Teâlâ onu bağışlar ve Cennete koyar.”

İmam Ahmet, Ali b. Zeyd b. Ceh'an'dan, İbni Museyyeb'den, Ebi Said'den, Ebu Hüreyre (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Cehennemden çıkan son iki adamdan birine Allah Teâlâ der ki: “Ey Adem oğlu bu gün için ne hazırladın? Hiç hayır işledin mi? Hiç bana dilekte bulundun mu? Der ki: “Hayır ey Rabbim” onun ateşe atılması için emir verir ve o ateş ehlinin en çok üzülenidir.” Allah Teâlâ diğerine sorar: “Bu gün için ne hazırladın? Hiç hayır işledin mi? Hiç bana dilekte

^{402[402]} Tirmizî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu söyledi.

bulundun mu? Der ki: “Hayır ey Rabbim ancak sana dilekte bulundum.” Bunun üzerine onun için bir ağaç yeşertilir” sonra hadis onun Cennete girişinden ve Cennete ona sunulan şeylerden bahseder.

Hennad b. Sem, Ebi Harun el-Abdî-çok zayıf biridir-yoluyla Said el-Hudri'den Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurdu:

“Allah Teâlâ bazı insanları Cehenneme koyar ve kömür gibi simsiyah olana kadar yakar, onlar Cehennemin en üst tabakasındadırlar, Allah Teâlâ'ya yakarıp yalvarırlar ve şöyle derler: “Ey Rabbimiz bizi buradan çıkar ve şu ağacın içine koy”, ağacın içine konulunca bunun hiç bir fayda vermediğini görünce, “Ey Allah'ım bizi şu duvarların arkasına koy Senden bir şey istemeyeceğiz” derler, bunun üzerine Allah Teâlâ onlardan ateşin sıcaklığı gitsin diye ağacı kaldırır.

23. Cehennem Ehlinin Cennet Ehlini Çağırması Ve Cennet Ehlinin Onlara Cevabı

Allah Teâlâ buyuruyor:

“Cennetlikler, cehennemliklere seslenerek, “Biz Rabbimizin bize uadettikîlerini gerçekleştirmiş bulduk, siz de Rabbinizin size yönelik vaadlerini gerçekleştirmiş buldunuz mu? derler. Cehennemlikler “Evet derler. Bu sırada aralarından biri yüksek sesle şöyle bağırır, “Allah'ın laneti zalimlerin üzerine olsun. Onlar insanları Allah yolundan ahkoyarlar, onu eğri göstermeye yeltenirler ve ahirete de inanmazlar.” İki taraf arasında bir set ve bu setin tepelerinde her iki grubu simalarından tanıyan kimseler vardır. Cennete girememiş, fakat gireceklerini uman bu kimseler cennetliklere “Selâmun aleyküm” diye seslenirler. Bunların bakışları, cehennemliklere doğru kaydırılınca da “Ey Rabbimiz, bizi zalimler ile biraraya getirme” derler. Bu tepelerdekiler, simalarından tanıdıkları bazı azılı kâfirlere de şöyle seslenirler. “Ne kalabalığınız ve ne de şımarmanıza yolaçan güçleriniz size yarar sağlamadı. Allah onları hiçbir rahmete erdirmez. Haklarında yemin ederek küçümsediğiniz kimseler bunlar mıydı? Bu arada Allah onlara “Giriniz cennete, sizin için hiçbir korku söz konusu değil artık, hiç üzülmeyeceksiniz” der. Cehennemlikler cennetliklere “Bize biraz su ya da Allah'ın size sunduğu yiyeceklerden biraz bir şeyler ikram ediniz? diye seslenirler.

Cennetlikler ise “Allah her ikisini de kâfirlere haram kıldı” derler.” 403[403]

İbn Abbas (r.a) bu ayet hakkında şöyle dedi: “Adam kardeşine “Yandım” diye seslenir, üzerime su at der. Kardeşine cevap ver denilir. Kardeşi:

“Allah Teâlâ onlara bunu haram kılmıştır” Şeklinde cevap verir. Süneyd ise bunun tefsirinde şöyle dedi: “Haccacm Ebu Bekir b. Abdullah'tan anlattığına göre şöyle dedi “Cehennem ehli:

“Cennet ehli bir süre cevap vermez sonra onlara cevap verin denilir: Onlara cevap verin ve muhakkak akrabalık ve rahmet onlardan kesilmiştir.” Cennet ehli şöyle der:

“Ey Cehennem ehli Allah'ın laneti üzerinize olsun. Allah'ın gazabı üzerinize olsun ne diyorsunuz?” Onlarda şöyle cevap verirler:

“Biz dünyada sizin babalarınız, çocuklarınız ve aşiretiniz değil miydik?” Onlara şöyle cevap verirler:

“Evet” dedikten sonra şöyle derler:

“Suyunuzdan veya Allah'ın size verdiği rızıktan biraz da bize verin! diye seslenirler. Onlar da: Allah bunları kâfirlere haram kılmıştır, derler.” 404[404]

Allah Teâlâ buyuruyor:

“Birbirlerine dönüp sorarlar: İçlerinden bir sözcü: «Benim bir arkadaşım vardı. Dedi ki: Sen gerçekten inananlardan mısın?» 405[405]

Halid el-Userî *“Derken bakmır ve onu cehennem in ta ortasında görür.”* Bu ayeti kerimenin tefsirinde şöyle dedi: Cehennemin ortasında kaynayan kafatasları görür biri şöyle der: Allah yemin olsun ki, Allah onu tanımazsa o onu tanımaz. Gerçekten onun şekli şemaî değişmiştir,

“Doğrusu sen az daha beni helak edecektin” 406[406] Her nefis kazancına bağlıdır. Ancak amel defterleri sağından verilenler hariç. Onlar cennetler içindedir.

403[403] Araf: 7/44-50.

404[404] A'raf: 7/50.

405[405] Saffar: 37/50-52.

406[406] Saffar: 37/56.

“Günahkârlara: Sizi şu yakıcı ateşe sokan nedir? diye uzaktan uzağa sorarlar.

“Sizi cehennemde bulunmaya ne şevketti?” Sizi şu cehenneme sürükleyipten nedir?”

⁴⁰⁷[⁴⁰⁷] Ebu z-Zera'a İbn Mesut'tan rivayet ettiğine göre bu dört sınıf insan dışında kimse Cehennemi terk etmez: Onların hiç birinde hayır yoktur. ⁴⁰⁸[⁴⁰⁸]

Miskin Ebî Fatıma, el-Yeman b. Yezit'ten, o da Muhammed b. Hümejr'den, o da Muhammed b. Ali'den, o da babasından, dedesinin Peygamber (s.a.v.)den Tevhit ehlinin Cehennemden çıkmaları hakkında rivayet ettiğine göre şöyle buyurdu:

“Sonra Allah Teâlâ Cennen ehline şöyle der: Bakınız Cehennemde kimler kalmış” baktıktan sonra şöyle derler: *“Sizi cehennemde bulunmaya ne şey şevketti? Sizi şu cehenneme sürükleyipiten nedir? (Onlar) derler: “Biz namaz kılanlardan değildik”* ⁴⁰⁹[⁴⁰⁹] Yani biz onlardan değildik eğer biz onlardan olsaydık onlarla birlikte çıkardık” İsmailî ve başkaları rivayet etmişlerdir. Onun “Münker” onlduğu daha önce geçti.

İmam Ahmet, Ali b. Hafs es-Sevri'den, o da Halid'in eş-Şa'bi'den anlattığına göre şöyle dedi:

“Bir grup başka bir gruba yakınlık hisseder ve onlara şöyle sorarlar:

“Neden siz Cehennemdesiniz, halbuki(dünyada) biz sizin amel ettiklerinizle amel ediyorduk?” Şöyle cevap verirler:

“Biz onu size öğretir fakat onunla amel etmezdik.”

Said b. Beşir'in, Katade'den rivayet ettiğine göre;

“Cehenneme doğru bir taş vardır. Cennet ehli o ateşten taşın üzerinde Cehennem ehline göz atarken şöyle derler: “Nedir bu mutsuzların hali? Halbu ki biz Cennete sizin verdiğiniz terbiye sonucu girdik.” Derler.

“Biz size emrederdik fakat kendimize (nefislerimize) etmezdik, sizi nehyederdik fakat nefislerimizi nehyetmezdik” şeklinde cevap verirler.

⁴⁰⁷[⁴⁰⁷] Müddesir: 74/38-43.

⁴⁰⁸[⁴⁰⁸] Onlardan hiç biri tercih etmek için bırakılmazlar.

⁴⁰⁹[⁴⁰⁹] Müddessir: 74/42-43.

Ma'mer, Katade'den anlattığına göre Ka'b şöyle dedi: “Cennet ehli ile Cehennem ehli arasında ateşten bir taş vardır. Cennet ehlerinden olan Cehennem ehlerinden olan düşmanına bakmak istemez”

Ahmet b. Ebi-1 Havari Abdullah b.Gıyas'tan anlattığına göre Fezârî şöyle dedi: “Her mümin için Cennette dört kapı vardır. Bir kapıdan meleklerden olan ziyaretçilerin kullandığı kapı, ikinci kapı ise hurûlayn olan hanımlarının girdiği kapı, Üçüncüsü kapalı olup istediği vakit Cehenneme açılan kapıdırki bunu Allah Teâlâ' nm nimetlerini tazim için, dördüncü kapı ise onunla darûs Selam arasındadır. Rabbi dilediğinde onda Rabbine bakar.

İbni Ebi Hatim, Dahhak'tan kendi İsnadıyla tahriç ettiğine göre:

“İşte bugün de inananlar, kafirlere gülecekler. (Yakut ve)Koltuklar üzerinde bakacaklar (kendileriyle eğlenen kafirlerin cehenneme nasıl yaslandıklarını seyredecekler).” ^{410[410]} Yani koltukların üzerinden bakıyorlar. İbn Abbas şöyle dedi: “Koltuklar Cennet ile Cehennem arasında olup Cennet ehli kapıları açar koltukların üzerinde oturup Cehennem ehlinin nasıl azap gördüklerine bakarlar. İşte bu Allâh Teâlâ' nın onlara vaad ettiği ve kafirlerden nasıl intikam aldığıının ispatı idi.”

Beyhakî ve bazılarının Ali b. Ebi Sare'nin Sabit'ten rivayet ettiği hadiste Enes Peygamber (s.a.v)'den şöyle rivayet ediyor:

“Cennet ehlerinden bir adam Cehennem ehline göz atıyor -kontrol ediyor- Cehennem ehlerinden biri şöyle seslenir: “Ey filan beni tanıyor musun? Hayır sesinden çıkaramadım kimsin sen? Diye sorar. O da şöyle cevap veriyor: “Dünyada sen bana uğramıştın benden su istemiştin bende sana su vermiştim.” Dedi ki “Evet şimdi seni tanıdım.” Bununla Rabbine bana şefaâtçi ol. O da rabbinden isteyip şöyle der: “Ya Rabbi benim ona şefaâtçi olmamı kabul et,” Allah Teâlâ emreder ve böylece o kişi Cehennemden çıkar.”

24. Cehennem'in Bekçileri Ve Zebanileri Hakkındadır

^{410[410]} Mutaaffin: 83/34-35.

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

“Onun üzerinde ondokuz (bekçi) vardır. Biz o ateşin muhafızlarını hep melekler yaptık. Bunların sayılarını da ancak kâfirler için bir imtihan kıldı”. ^{411[411]}

Adem b. Ebi İyas dedi ki, Hammad b. Seleme'nin el-Azrak b. bize anlattığına göre Kays beni Temime'den bir adam şöyle dedi: “Ebil Avam'ın yanındaydık şu ayeti kerimeyi okudu.

“Onun üzerinde ondokuz (bekçi) vardır.” ^{412[412]} Ondokuz melek ne diyorsunuz bununla ilgili olarak. Dedik ki: “Ondokuz bin melek “Kast edilmiştir. Bunu nereden biliyorsun” dedi. Dedi ki, Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Bunların sayılarını da ancak kâfirler için bir imtihan kıldık ki,” Ebu-1 Avam doğru söyledin ve bu meleklerin her birisinin elinde iki uçlu demirden bir çubuk vardır. Onunla bir darbe vurduğu zaman yetmiş bin yıl aşağıya doğru iner. Her bir meleğin iki omuzu arası şu kadar mesafededir. Ebu-1 Avam ve onunla aynı görüşte olanlara göre Fitne (imtihan) kafirler içindir. Azlığa delalet eden sayı olmakla beraber onların sıfat ve meziyetleri hakkında herhangi bir detay verilmemiştir.

Said b. Beşir'in, Katade'den rivayet ettiğide buna benzemektedir.

“Rabbinin ordularını sadece kendisi bilir” ^{413[413]} Yani sayı olarak çok olduğuna işaret etmektedir.

ibrahim b. EI-Hakem b. Eban babasından İkrime'nin şöyle dediğini rivayet etti: “Cehennem ehlinden Cehenneme ilk ulaşanlar onun kapısında dört yüz bin yüzleri kapkara bekçi bulurlar. Allah Teâlâ onların kalbinden merhameti almış ve hiç birinin kalbinde zerre kadar merhamet yoktur. Birinin bir omzundan diğer omzuna doğru bir kuş havalansa iki aydan önce varamaz. Sonra kapının üzerinde ondokuz tane bekçi görürler birisinin göğüs genişliği yetmiş yıl mesafededir. Sonra bir kapıdan diğer kapıya inmeleri için beş yüz yıl iniyorlar. Orada her kapının üzerinde daha önceki kapıda gördükleri bir bekçi görürler. Taki sonuna varana kadar böyle devam eder. İbni Ebi Hatim tahric etmiştir.

^{411[411]} Müddessir: 74/30-31.

^{412[412]} Müddessir: 74/30.

^{413[413]} Müddessir: 74/31.

Budan da anlaşılıyor ki, Cehennem'in her kapısında ondokuz bekçi vardır ve bunlar Cehennem bekçilerinin başındaki sorumluları olmaktadır. Her birinin eli altında dörtyüzbin bekçi bulunmaktadır.

Selef ve halef alimlerin arasında meşhur olan görüşe göre imtihan olunan nokta kafirlerin öldüreceklerine inandıkları anlayışa inanmalarıdır. Kafirler melekleri koyabileceklerine ve onları etkisiz hale getirebileceklerini zanetmektedirler. Halbu ki, onların birisine bütün beşeriyetin gücünün yetmeyeceğini bilemediler. Bu sebeple Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Biz o ateşin muhafızlarını hep melekler yaptık. Sayılarını da sadece inkarcılar için bir fitne vesilesi kıldık ki, kitap verilenler kesin inanç edinsin, inananların imanını arttırsın, kitap verilenlerle, müminler şüphelenmesin, kalplerinde hastalık bulunanlarla kafirler: “Allah bununla ne demek istiyor?” desin, işte böyle Allah, dilediğini şaşırtır, dilediğine de yola getirir. Rabbinin ordularını sadece kendisi bilir” ^{414[414]}

Süddî şöyle dedi: “Kureyş'ten bir adam vardı ona “Ebu Eşdeyn” denilirdi, o adam şöyle dedi:”

“Biz o ateşin muhafızlarını hep melekler yaptık, sayılarını da sadece inkarcılar için bir fitne vesilesi kıldık” ^{415[415]}

Süddî şöyle dedi: “Kureyş'ten ismi Ebu Eşdeyn denilen bir adam şöyle dedi: “Ey Kureyş topluluğu alaylı bir şekilde – “On dokuz” sizi korkutmasın, sağ omzumla onların onunu, sol omzumla da onların dokuzunu itelerim, siz de ondan sonra Cennete geçersiniz. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır;

“Biz o ateşin muhafızlarını hep melekler yaptık, sayılarını da sadece inkarcılar için bir fitne vesilesi kıldık”. ^{416[416]} Katade dedi ki: “Bize bildirildiğine göre bu ayet indiğinde Ebu Cehil şöyle dedi: “Ey Kureyş topluluğu! Sizden on kişi Cehennem muhafızlarından birini tutamaz mı? Ve siz kalabalık bir topluluksunuz, sizin bu arkadaşınız ise Cehennem meleklerinin on dokuz tane olduğunu iddia ediyor.”

Katade, Tevrat ve İncil'de de Cehennem bekçilerinin on üç olarak ifade edildiğini

^{414[414]} Müddessir: 74/31.

^{415[415]} Müddessir: 74/31.

^{416[416]} Müddesir: 74/31.

söylemiştir.

Haris, Şa'bi yoluyla Berra'nın *“Üzerinde on dokuz (muhafız melek) vardır”* ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Yahudilerden bir grup Sahabeden birine Cehennem bekçilerinin sayılan hakkında soru sordu. Sahabi dedi ki: “Allah ve Rasûl'u bilir”, kendisine soru sorulan sahabi daha sonra Rasûlullah (s.a.v.)'e geldi ve olayı ona bildirdi, bunun üzerine Allah Teâlâ *“Üzerinde on dokuz (muhafız melek) vardır”* ayetini indirdi. Ayet indikten sonra Rasûlullah dedi ki: *“Onları çağırın”*, geldiklerinde Cehennem bekçilerinin sayılarını sordular, Rasûlullah parmaklarını iki defa kaldırdı, ikinci kaldırmada başparmağını aşağı indirdi”.

Tirmizi; Mucahid, Şa'bi yoluyla Cabir'in şöyle söylediğini bildirdi: “Yahudilerden bir grup Sahabeden bazılarına şöyle dediler:

“Peygamberiniz Cehennem bekçilerinin sayısını biliyor mu?” Dediler ki:

“Bilmiyoruz ona sormamız gerekir”, sonra adamın biri Peygamber (s.a.v.)'e gelerek şöyle dedi:

“Ey Muhammed senin adamların yenildiler”, Rasûlullah dedi ki:

“Hangi konuda?” Adam dedi ki:

“Yahudiler, “Peygamberiniz Cehennem ehlinin sayısını biliyor mu?” dediler” Peygamber (s.a.v.) dedi ki:

“Onlar ne cevap verdiler?” Adam dedi ki:

“Bilmiyoruz ancak Peygamberimize sormamız gerekir” dediler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) şöyle dedi: *“Hiçbir kavim bilmediği şeye cevap veremedi diye yenilir mi?”*, onlar dediler ki :

“Biz Peygamberimiz sormadan bir şey söyleyemeyiz, ancak Yahudiler Peygamberimize soru sordular ve “Bize Allah'ı açıkça göster dediler”. Allah'ın düşmanlarına ben cevap vereceğim”. Yahudiler geldiklerinde dediler ki: “Ey Ebu Kasım! Cehennem bekçilerinin sayısı kaçtır?” Rasûlullah dedi ki:

“Şöyle şöyledir” bir seferinde on, ikinci seferde ise dokuz parmağını kaldırdı.

Yahudiler dediler ki:

“Evet”. Bu rivayet deminki Haris rivayetinden daha güçlüdür.

İmam Ahmed, Abdullah b. Amr b. As (r.a)'ın şöyle dediğini bildirdi: “Peygamber (s.a.v.) bir gün sanki bize veda edecekmiş gibi konuşma yaptı, üç defa şöyle dedi: “Ben Ummî Peygamber Muhammed'im” sonra şöyle dedi: “Benden sonra Peygamber yoktur, bana sözün en güzeli en özü ve en hikmetlisi verildi. Bana Cehennem bekçilerinin ve arşı taşıyanların sayısı bildirildi.”

“Onun (Cehennemin) Başında Çok Sert Ve Şiddetli Melekler Vardır” Ayeti Kerimesinin Tefsiri

Allah Teâla Kur'an-ı Kerim'de Cehennemin başındaki melekleri gayet sert ve şiddetli olduklarını şu ayeti kerime ile belirtmiştir:

“Onun başında çok sert, şiddetli, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildikleri şeyi yapan melekler vardır.” ^{417[417]}

Ebu Nuaym, Ka'b'den naklettiğine göre şöyle dedi: “Cehennem bekçilerinden herhengi birisinin iki omuzu arasının uzaklığı bir yıllık yol mesafesi kadar uzaktır. Onların her biri elinde iki taraflı bir demir çubuk vardır. O çubukla her seferinde yetmişbin kişi Cehenneme atmaktadır.”

İmam Ahmed'in oğlu Abdullah babasının Ebi İmran el-Cüvenî'den aktardığına göre şöyle dedi: “Bize ulaşan bilgilere göre; Cehennem bekçilerinin iki omuzlan arası sonbahar kadardır. Cehennem ehlinden bîr adamın başına bir darbe vurduğu zaman onu başından ayağına kadar un olarak yere yığar.” Başka bir rivayette ise şöyle dedi: “Bize ulaştığına göre; Cehennem bekçilerinin sayısı ondokuzdur. Onlardan birisinin İki arası uzaklık bir mevsim (Sonbahar) zamanı mesafesin dedir. Onların merhameti yok sadece azab etmek için yaratılmışlardır.”

Cüzcânî'nin, Ebu Halil Salih'ten naklettiğine göre şöyle dedi: "Peygamber (s.a.v.) miraca çıktığı gece Allah Teâîa ona bir grup peygamber gönderdi. Onu sevinç ve müjde ile karşıladılar. Mescid tarafında birisi namaz kılıyordu ve ona bakmıyordu. Ona doğru kalktı. Peygamber (s.a.v.) sonra şöyle buyurdu:

"Şu köşede namaz kılan dışında herkesi sevinçli ve mutlu gördüm." Peygamberler; o da bizim, sizin gelmenize sevindiğimiz kadar sevindi fakat o Cehennem Zebanilerinden bir zebanidir" dediler.

Bekir b. Hüneys Abdulmelik el-Cısrînin, Hasan'dan naklettiğine göre Cebrail Peygamber (s.a.v.) şöyle dedi: *"Cehennem zebanilerinden birisi dünyada insanlara görünseydi İnsanlar onun yaratılışının çirkinliğinin dehşetinden ölürlerdî."* *"Zayıf bir mürsel"dir."*

"Ve Şöyle Bağışmaktalar: "Yâ Mâlik.." Ayeti Kerimesinin Tefsiri

Allah Teâla yüce kitabında şöyle buyurmaktadır: Ve Cehennem ehli şöyle bağışmaktadırtar:

"Ey Malik," ^{418[418]} Mâlik Cehennem bekçilerinin en büyüğü ve reisleridir. Peygamber (s.a.v.) onu İsrâ gecesi görmüştür ve o Peygamber (s.a.v.)'e selam vermiştir." Müslim Enes'in hadisinden. Aynı zamanda Peygamber (s.a.v.) onu rüyada da görmüştür. O çok çirkin bir yaratılıştadır. İnsanlar içinde gördüğün en kötü adamm görüntüsü gibi." Daha önce bu Samüre b. Cündüb'ün hadiste de geçmişti."

"O Zaman Çağırsın Meclisini Biz De Zebanileri Çağıracağız" Ayetinin Tefsiri

Allah Teâla Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

^{418[418]} Zuhurf: 43/77.

“O zaman çağırırsın kurultayını, meclisini! Biz de Zebanileri çağıracağız” ^{419[419]} Ebu Hureyre (r.ah.) “Zebani burada melek manasındadır,” dedi. Ata ise;

“Onlar sert ve şiddetli meleklerdirler,” dedi. Mukatil ise;

“Onlar Cehennem bekçileridir” dedi. Katâde ise;

“Arapların lisanında “Zebani” bekçi manasındadır” dedi. Abdullah b. Haris;

“Zebanilerin başları dünyada ayakları ise göktedir” dedi. İbni Ebi Hatim rivayet etti. El-Minhal b. Amr şöyle dediğini de rivayet etti:

“Tutun onu hemen bağlayın onu” ^{420[420]} buyurduğunda yetmişbin melek davranır. Onlardan bir melek böyle der, kuvvetle iki elini açar ve yetmişbin kişi Cehenneme atar.

25. Kıyamet Günü Cehennemin Gelişi Ve Ondan Uzanan Bir Boynun Konuşması

Allah Teâla Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor; '

“Hayır hayır, yer birbiri ardınca sarsılıp dümdüz olduğu zaman Rabbinin emri gelip melekler sıra sıra dizildiği zaman, O gün cehennem getirilir, insan yaktıklarını birer birer hatırlar. Fakat bu hatırlamanın ne faydası var! Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaymışım der.” ^{421[421]} Ve başka bir surede şöyle buyurur:

“Fakat o her şeyi bastıran büyük felaket geldiği vakit, , insanın neyin peşinde koştuğunu anladığı gün, Gören kimseler için cehennem hortlatıldığı vakit” ^{422[422]} Rabil b. Enes “Gören kimseler için cehennem hortlatıldığı vakit” ayetini: “Yani Cehennemin örtüsünün açıldığı vakit” şeklinde tefsir etmiştir. Ve yine bu mevzu ile alakalı Allah Teâla şöyle buyurmuştur:

“Vazgeçin. Sizin anladığınız gibi değil, eğer yakın bir bilgi ile bilecek olsa idiniz,

^{419[419]} Alak: 87/17-18.

^{420[420]} Hakka: 69/30.

^{421[421]} Fecr: 89/21-24.

^{422[422]} Naziât: 79/34-36.

(öyle yapmazdınız). And olsun ki, cehennemi göreceksiniz. And olsun ki bu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz” ^{423[423]}

Âla b. Halid el-Kahelî, Ebi Vail yoluyla İbni Mesud'un Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

“O gün Cehennem yetmişbin dizginle(gemle) getirilir. Her -gemi- dizgini yetmişbin melek çekmektedir” ^{424[424]}

İbni Ebi Hatim, Ubeydullah b. Velid el-Vasâfî vasıtasıyla Atiye'nin Ebi Said el-Hudri'den rivayet ettiğine göre şöyle dedi:

“O gün cehennem getirilir” ^{425[425]} nazil olduğunda Peygamber (s.a.v.)'in rengi öyle değişti ki, bu yüzünden anlaşıyordu. Bu duruma dayanamayan sahabe-i kiram sodular ve Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Cebrail bana geldi ve bu ayeti bana okuttu ve: “Cehennem nasıl getirilecek?” diye bana sordu.Sonra dedi ki: “Yetmişbin melek onu getiriyor ve onu yetmişbin dizginle zabt edip onu defediyorlar. Eğer onu bir defa dahi olsa elden geçirirlerse bütün her şeyi yakıp yok eder. Sonra Cehennem Peygamber (s.a.v.)'e arz olur ve şöyle der: “Nedendir Allah Teâla bana seni yakmayı haram kıldı. Gördüğüm herkes ben kurtulayım ben kurtulayım diyordu? Sadece Muhammed (s.a.v.) ümmetim ümmetim diyordu.” El-Vasâfî Salih bir yaşlı idi. Ezberlemezdi, bundan dolayı hadisinde münker olan çok şeyler girmiştir.

İmam Ahmet ve Tirmizî'nin rivayetine göre A'meş'in, Ebî Salih yoluyla Ebu Hüreyre'den aktardığına göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdular:

“Kıyamet günü Cehennemden bir baş uzanır gören iki gözü duyan İki kulağı ve konuşan bir dili vardır. O baş şöyle der: "Ben üç çeşit insan için yaratıldım: İnatçı zor-balar, Allah Teâla dışında başka putlara v.s ibadet edenler ve insan resmi yapanlar.” Tirmizî bu hadis için sahihtir, dedi. Amaş Atiye'den o da Ebi Said'den rivayet etmiştir deyip ilk senetle mahfuz değildir diyenler de olmuştur. A'meş ve Gayruva-hid Atiye'nin Ebu Said'den rivayetine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdular:

^{423[423]} Tekasür: 102/5-7.

^{424[424]} Müslim, Hafsa b. Gıyas'tan, o da Ala yoluyla rivayet etmiştir. Tirmizî de Süfyan'ın yoluyla İbn Mesud üzerine mevkuf olarak Ala'dan rivayet etmiştir. Bunu Ukayli ve Darekutni de tercih etmişlerdir.

^{425[425]} Fecr: 89/23.

“Cehennemden bir baş çıkar ve şöyle konuşur: “Ben üç çeşit insan için yaratıldım: İnatçı zorbalar, Allah Teâla dışında başka putlara v.s'eye ibadet edenler ve bir insanı haksız yere öldüren kişi için ve Cehennem onların üzerine doğru katlanır ve böyle onun acılan içine düşerler.” İmam Ahmet rivayet etmiştir. Bezzar'ın rivayeti ise şöyle: “Cehennemden bir baş dışarı doğru uzar, açık ve düzgün bir dille konuşur, onlarla gördüğü iki güzü, onunla konuştuğu bir dili var ve şöyle der:

“Ben Allah Teâla'ya ortak koşanlar, zalim ve cabbar idareciler ve haksız yere insan öldürenler içinim ve bunlara diğer insanlardan beşyüz yıl önce (yakmaya) başlar. Atiyye Ebu Sait'ten “Mevkuf” olarak rivayet etmiştir.

İbn Lehla, Halid b. Ebi İmran'ın, Kasim'dan aktardığına göre Hz. Aişe(r.anha) rivayet ettiğine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdular:

“Cehennemden bir baş çıkar nefretle bakar ve onlara öfkelenip şöyle der; üç çeşit insan benim mesuliyetim altına verildi, üç çeşit insan benim mesuliyetim altına verildi, üç çeşit insan benim mesuliyetim altına verildi; Allah Teâla başka ilahlara tapanlar, Kıyamet gününe İnanmayanlar ve bütün zorba idarecilere ve onlara nefretle döner ve onları Cehennemin acılan içine atar.” ^{426[426]}

Şehr b. Havşeb'ten rivayet edildiğine göre Esmâ binti Yezîd Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Cehennemden bir baş çıkar ve bütün mahlukatı güigesine alır ve şöyle der: “Bütün zalim zorbalar, ilahhk taslayanlar ve Allah Teâla'dan başka ilahlara ibadet edenleri yakmak için emredildim.” Ebu Minhal Seyar b. Selame Şehr b. Havşeb'ten o da İbn Abbastan “Mevkuf” olarak rivayet ettiğine göre şöyle dedi: “Kıyamet günü olduğunda Cehennemden bir baş çıkar bütün halkı kontrol eder onun gören iki gözü ve açık bir lisanı var ki, şöyle der: “Bütün inatçı zorbalar için yaratıldım onlar saflardan alır ve onları Cehennem ateşinde hapseder. Sonra bir daha başını çıkarır ve şöyle der: “Ben Allah Teâla ve Resulüne eziyet verenler için yaratıldım der ve onları safların arasından alır ve Cehennemde hapseder. Sonra üçüncü kez başını uzatır ve şöyle der: “Bu gün ben (insan) resmi çizenler için yaratıldım der ve onlar. Safların arasından seçerek alır ve onları Cehennem ateşinde hapseder.”

Resim ile ilgili İshak b. Rahaveyh ve Ebu Ya'la el-Mevsilînin rivayet ettiği uzun

hadiste Ebu Hureyre (r.a) Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirir: “Sonra Allah Teâla Cehenneme emreder Ondan siyah bir baş yükselir ve şöyle der:

“Ayrılın bir tarafa bugün, ey günahkârlar!” Ey Adem oğulları, ben size and vermedim mi ki: Şeytana kulluk etmeyin, çünkü, o, sizin için apaçık bir düşmandır; Ve bana ibadet ediniz. İşte doğru yölbudur. And olsun kî, o sizden nice nesilleri saptırmıştır, bekletmez misiniz?” ^{427[427]}

Übn .Ebî Dünya, Şa'bî yoluyla neklettiğine göre :Ebu Hureyre (r.a) şöyle dedi: “Cehennem her dizgini yetmişbin meleğin tuttuğu ;yetmişbin dizginle bağlanmış olarak getirilir ve o onlara meylediyor .takı Arşın sağına getirilip durdurulana kadar. Allah Teâla o günün zelilliği ile karşılaşır. Allah Teâla bu ne zeliliktir diye ona vahyeder. O da şöyle cevap verir: “Ya Rabbî sana nankörlük eder diye korkuyorum. Allah Teâla ona vahyeder ve şöyle buyurur: *“Ben seni intikam için yarattım ve bende -sana karşı bir hınç yoktur.”* Ve Allah Teâla ona vahyeder o da^öyle bir ah çeker bütün gözlerde gözyaşı kalmaz akar. Sonra bir ah daha çeker ine bir melek nede bir peygamber kalır ki şuurunu kaybetmesin. Ancak Peygamber (s.a.v.) şöyle der: “Ya Rabbi ümmetim., iümmetim”

Abdullah b. İmam Ahmet, Ebi Abdullah el- Cedeli'nin senediyle Ubade b.es-Sâmit ve Ka'b den şöyle dediklerini rivayet etti: “Cehennemden bir baş uzamr ve şöyle seslenir; “Üç grup insan için emir aldım. Allah'tan 'başka ilahlar kabul eden, zorba zalimler ve haddi aşanlar için. Ben babadan oğlunu ve oğlundan da babayı onlardan daha iyi tanırım.

26. Sırat Köprüsünün Cehennem Köprüsü Üzerine Kurulup Müslümanların Oradan Geçmesi

Zeyd b. Elsem, Ata b. Yesar'den, o da Ebu Said el-Hudri'-den rivayet ettiğine göre uzun hadiste zikredildiği üzere şöyle buyurdu:

“Sonra Cehennem üzerine köprü kurulur ve şefaet sona erer. Şöyle diyorlar: “Ya Rab bizi koru”... Müslim'in Ebu Said el-Hudrîden naklettiği rivayetinde: Bize ulaşan bilgilere

^{427[427]} Yasin: 37/59-62.

göre köprü kıldan daha ince ve kılıçtan da keskincedir.”

Adem b. Ebu İyas tefsirinde Ebu Amr es-Sananî'nin Zeyd b. Eslem'den anlattı. Hadisi zikrettikten sonra: “Müminle nurlarıyla sıratı geçeceklerdir bazıları göz açık kapayınca kadar geçmiş olacaklar.”

Buhari ve Müslim'de Zührî, Ata b. Yezid'in Ebu Hu-reyre'den rivayet etti. Ebu Hureyre uzun hadisi zikrettikten sonra şöyle devam etti: “Cehennemın üzerine sırat köprüsü kurulur, onu ilk geçenler ben ve ümmefendir. O gün peygamberlerden başka kimse konuşamayacakta. Peygamberlerde sadece Ya Rab bizi koru koru diyeceklerdir. Cehennemde öyle çengeller var ki, maymunların dikenleri gibidir. Maymun gördünüz mü? Diye sordu Peygamber (s.a.v.). Evet ya Resullallah dediler. Maymunun dikenleri gibidir fakat onun büyüklüğünü Allah Teâla dan başkası bilemez. İnsanlar yapıkları kötü amellerle yakalar. Kimisi ameliyle ebedi orada kalır kimi de cezasını çektikten sonra kurtulur.” Sonra hadisi sonuna kadar zikrettikten sonra Ebu Said el-Hudrî, Ebu Hüreyre ile birlikte olduğu rivayette o hadisten hiçbir şey red edilmez.”

Müslim'in Ebi Malik el-Eşcai'nin Ebi Hazım'dan, o da Ebu Hureyre ve Ebu Malik'in, Rabilden onlarda Hüzeyfe'den rivayet ettiler. İkisi'de Peygamber (s.a.v.)'den şefaathadisini rivayet ettiklerine göre şöyle buyurdular:

“Muhammed (s.a.v.)'e geliyorlar. Ona izin veriliyor ve o yerinden kalkıyor, onunla beraber “Emanet” ve “Rahmet” sırat köprüsünün sağında ve solunda duruyor ve ilkiniz şimşek gibi geçiyor. Dedi ki; Dedim annem babam feda olsun nedir şimşek gibi geçen şey?” Buyurdular ki;

“Şimşegi görmüyormusun bir göz açıp kapama kadar nasıl geüp geçtiğini, daha sonraki rüzgar gibi geçiyor ondan sonra ki kuş gibi geçiyor en zor insanların ise amelleri onlarla beraber sürükleniyor ve Peygamberiniz sıratın üzerinde durarak şöyle buyuruyor;

Ya Rabbi onları koru onları koru kulların amelleri kalmayana kadar taki öyle insanlar geliyor ki, sürünerek sıratı geçiyorlar.” Dedi ki” Sıratın kenarında asılı çengeller var ve onlar alınmaları emredilenleri yakalıyorlar tırmalanan kurtuluyor ve yığılıp kalan Cehenneme düşüyor.” Ebu Hureyre'nin canının elinde olan zata yemin olsun ki

Cehennemin dibi yetmiş yıldır.^{428[428]}

Ebu Hureyre (r, anh)'nin, daha önce zikri geçen “Uzun sur (boru)” ile ilgili hadisinde Peygamber(s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

“Sırat Cehennemin iki tarafına konulur, bir kıl gibi veya kılıcın keskin tarafı gibi incedir. Onun üzerinde kancalar, kelepçeler, Sa'dan diken gibi dikenler vardır, onun dışında kaygan bir köprü vardır” Hadisin zahirinden köprü sırat arasında bir ayrım var gibi görünse de, daha önce geçek sahih hadisler ikisinin de aynı köprüler olduklarına delalet etmektedir.

Ebu Halid Delani; Minhal b. Amr, Ebi Ubeyde, Mesruk, Abdullah yoluyla uzunca rivayet ettiği hadisin bir yerinde Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmektedir: “Sırat kılıç gibi keskin ve kaygandır, onlara denilir ki: “Nurunuzun kapasitesine göre geçin”, onlardan kimi yıldızın kayması gibi, kimisi göz kapatıp açacak kadar sürede, kimi rüzgar gibi ve kimisi güçlü adam gibi hızlıcı koşarak geçer, sonra amellerine göre geçerler, tâ ki nuru ayak parmağında olan adam geçene kadar. Bir eli kayarken diğer eli asılı kalır, bir bacağı kayarken bir bacağı asılı kalır, böylece ateş yan taraflarına isabet eder.”

Ebu Davud'un Sünen'inde Hasan yoluyla Aişe (r.a.)'nın bir gün ateşi hatırlayınca ağlamaya başladı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Sana ne oldu ya Aişe?” Aişe (r.a.) dedi ki:

“Ateşi hatırladım bundan dolayı ağlamaya başladım. İnsan kıyamet günü ailesini hatırlar mı?” Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Üç yerde hiç kimse kimseyi hatırlamaz; mizanının olduğu ve insanların acaba amelleri az mı yoksa çok mu gelecek diye bekledikleri yerde, “Alın okuyun kitabımı!”^{429[429]} denilen yerde kitaplar verilirken, acaba kitap sağdan mı, yoksa arkadan mı düşecek diye beklerken, Cehennemin iki tarafına sırat konduğu, iki tarafının dikenler, çok kancalarla çevrildiği ve Allah'ın onlarla İsteddiği mahluku yakaladığı zaman, kimin kurtulup kimin

^{428[428]} İbni Ebi Hatim rivayet etti - Haris Ebi Metar'ın oğludur ve zayıftır.

^{429[429]} Hakka: 69/19.

kurtulmayacağı kesinleşene kadar.” ^{430[430]}

İbnî Lehlâ'nın; Halid b Ebi Ümran, Kasım, Aişe (r.a.) yoluyla aynı manada rivayet ettiği hadiste; mizandan, kitapların uçuşundan, bir boynun ateşten çıkışından bahsetmekte ve Peygamber (s.a.v.)'m şöyle buyurduğunu bildirmektedir:

“Cehennemın üzerinde kıldan daha İnce kılıçtan daha keskin bir köprü, o köprünün üzerinde Allah'ın dileğiyle istediği kişiyi yakalayan kancalar ve dikenler vardır. Kimi göz kayıp açma hızı, kimi şimşek gibi, kimi rüzgar gibi, kimi de en hızlı at ve binek hızıyla geçer, melekler şöyle der: “Rab kurtar, kurtar”, günahkar Müslüman kurtulur ve Müslüman olmayan aşağı ateşe düşer.” ^{431[431]}

Ebu Sellam ed-Dimeşki şöyle dedi: “Bana Abdurrahman, Kinde'den bir adamın yolu ile şöyle dediğini bildirdi: “Aişe'ye gitmiştim ve şöyle dedim: Peygamber (s.a.v.)'in “Öyle bir saat gelecek ki insana şefaatin hiç bir faydası olmayacaktır” hadisiyle ilgili sordum, dedi ki:

“Evet bununla ilgili olarak Rasûlullah'a sordum,” dedi ki:

“Evet sırat konulduğu zaman kimin nereye gideceği belli oluncaya kadar kimseye şefaet edemem. Yüzlerin beyaz ve siyah olduğu gün bana ne yapılacağını bilinceye kadar” veya şöyle dedi:

“Köprüde yestehiddu ve yestehirru olan kadar”, dedim ki:

“Yestehiddu ve yestehirru ne demektir?” Aişe (r.a.) dedi ki:

“Yestehiddu; köprünün kılıcın ağız kadar odluğu vakittir, yestehirru ise ateş gibi olduğu vakittir, mu'min onu geçer ve ona bir zarar dokunmaz, münafığa gelince, ona asılır orta kısmına gelince ayakları kayınca iki eliyle onları yakalamak için atılır” sonra dedi ki:

“Hiç çıplak ayakla koşarken, ayağına neredeyse onu delip geçen bir dikenin battığı bir adam gördün mü? İşte o da aynı şekilde elleri ve başıyla ayağına eğilecektir, bunun üzerine zebaniler çengelle alnına ve ayaklarına vurup Cehenneme atacaklar, bunun üzerine elli yıllık süre içerisinde aşağı düşerler”. Dedim ki:

^{430[430]} Hakim.

^{431[431]} Ahmed.

“Adamın ağırlığı nedir?” Dedi ki:

“On semiz hamile devenin ağırlığı kadardır, İşte o gün: “Suçlular, simalarından tanınır, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar” 432[432]

Daha önce de geçtiği gibi sahih hadisler Sirat'ın şefaât izninden sonra koyulduğunu göstermektedir. İmam Ahmed'in Ebi BURka yoluyla rivayet ettiği bir hadiste Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“İnsanlar Sırata götürülürler, Sıratın iki tarafa çok kötü bir şekilde onlar için hazırlanır, aynı zamanda ateşin içinde onıar için çok kötü bir yatak hazırlanır, daha sonra Allah Teâlâ rahmetiyle istediğini kurtarır”.

Selman el-Farisi Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Sırat konulur ve jilet gibi keskindir,” melekler der ki:

“Bunun üzerinden kim geçebilir ki?!” Allah Teâlâ der ki:

“Kullarımdan istediğim oradan geçer” Melekler der ki:

“Seni tenzih ederiz biz sana hakkıyla ibadet edemedik”. 433[433]

Ebu Rezin el-Ukayli Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Ateşten bir köprüyü geçersiniz sizden biri ateşe basar ve şöyle der: “Merhamet, merhamet.” Rabb'in şöyle der: “Daha aşağıya “. 434[434]

Ziyad b. Numeyri, Enes yoluyla Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Sırat ustura yada kılıç gibi keskindir, melekler mü'min kadın ve erkekleri kurtarırlar. Cebrail önümü keser, derim ki:

“Rabbim kurtar, kurtar, o gün çok erkek ve kadın oraya düşer”.

432[432] Hadisi, Baki b. Mahled, “Musnedin'de”, İbni Ebi Hatim, Tefsirinde rivayet ettiler: Hadisin isnadında cahalet ve bazı lafızlarında muğlaklık vardır. Rahman: 55/19.

433[433] Hakim rivayet etti ve sahih olduğunu bildirdi. Ancak hadisin Selman el- Farisi'den “Mevkuf” olarak geldiği bilinmektedir.

434[434] Hakim.

Said b. Zureyb; Yezid er-Rekkâşi, Enes (r.a) yoluyla Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Cehennemın üzerinde Cennete giden kıldan daha ince, kılıçtan daha keskin kaygan bir köprü var. İki tarafında Allah'ın istediklerini yakalayan kancalar ve dikenler vardır. O gün çok kadın ve çok erkek aşağı düşer, köprünün iki tarafında melekler şöyle nida ederler: “Ey Allah'ım yeter, yeter”. O gün hakikatle gelen köprüyü geçecektir, imanlarına ve amellerine göre onlara nur verilecektir. Kimisi şimşegin çakmasıf gibi bir hızla, kimisi rüzgar gibi, kimisi hızlı at gibi, kimisi var gücüyle koşarak, kimi hızlıca yürüyerek geçer, kimine nur ayaklarının olduğu yere verilir, kimi de sürüklenerek geçer. Ateş kimini işledikleri günahlara göre yakalar. O gün mu'min şöyle der: “Bismillah, merhamet merhamet”, ateş yükselir ve Allah'ın İsteddiği herkesi günahlarına göre yakar.* 435[435]

Muğire b. Şu'be Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Mu'minin şiarı o gün, “Rabbim kurtar, kurtardır”. 436[436]

Tirmizi aynı manada bir hadisi Enes'ten “Merfu” olarak bildirmektedir ancak hadis sahih değil. Mansur b. Ammar; İbni Lehiya, Ebi Kabil, Abdullah b. Amr yoluyla Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Sırata götürüldükleri zaman ümetimin şiarı şudur: “Senden başka ilah yoktur”.* 437[437]

Sahih-i Buharî'de Mesruk, Aişe (r anha) yoluyla Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Yeryüzünün bir başka yere, göklerin de başka göklere çevrileceği gün insanlar nerede olacak?” Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Köprünün üzerinde olacaklar”.

Sahih-i Müslim'de geçen bir hadiste Sevban, Hahamlardan birinin Peygamber (s.a.v.)'e şunu sorduğunu bildirdi: “Yeryüzünün bir başka yere, göklerin de başka göklere

435[435] Aynı eser, Beyhaki hadisleri rivayet ettikten sonra, Ziyad Numeyri, Yezid er-rekkâşi ve Said b. Zureyb'in hadiste güçlü olmadıklarını söyledi.

436[436] Tirmizi, hadisin isnadında zayıflık var.

437[437] Bu hadis “Münker”dir, doğrusunu Allah bilir

çevrileceği gün insanlar nerede olacak?” Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Onlar köprünün yanında bir karanlıkta olacaklardır” Haham dedi ki:

“Peki ilk geçen kimdir?” Peygamber (s.a.v.) şöyle dedi:

“Fakir Muhacirler...” Sevban daha sonra hadisin geri kalan kısmını rivayet etti. Köprünün yanındaki karanlık da köprüden geçiş merhalesiyle aynı esnadadır, diyerek iki hadisin arasını bulabiliriz. Hadiste köprüyü geçmek için nurların dağıtılmasından bahsedilmiştir. İnsanlar karanlık içinde kaldıklarında yer ve göktekilerin değişmesi gerçekleşir ve bu olay insanlar köprüyü geçene kadar sürer”. Doğrusunu Allah bilir.

Şunu bil ki; İnsanlar, yalnızca Allah'a iman edip ona hiçbir şekilde şirk koşmayanlar ve Allah'la birlikte başka ilahlar edinip Allah'a şirk koşanlar olmak üzere ikiye ayrılırlar. Müşriklere gelince onlar daha Sırat konulmadan Cehenneme düşer. Buhari ve Müslim'de Ebu Hureyre yoluyla gelen bir rivayette Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

“Allah Teâlâ kıyamet günü insanları toplar ve şöyle der: “Herkes İbadet ettiğine tabi olsun. Bunun üzerine güneşe tapanlar onu takip ederler, aya tabi olanlar onu takip ederler, tağutlara tabi olanlar onları takip ederler, sonunda içinde münafıklar olduğu halde sadece bu ümmet kalır...” Ebu Hureyre hadisi rivayet etmeye devam eder ve bir yerinde şöyle der:

“Sırat Cehennemin üzerine konulur, ben ve ümmetim onu ilk geçenler oluruz”.

Ebu Said el-Hudrî (r.a), Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Kıyamet günü geldiğinde birisi, herkesin kendi taptığını takip etmesi için bağırır. Allah dışında put vb varlıklara tapan herkes Cehenneme düşer, geriye sadece Allah'tan korkan, günahkarları içinde olduğu halde bu ümmet ve Kitap Ehli kalır. Yahudiler çağrılır ve onlara denilir ki:

“Neye tapardınız?” Derler ki:

“Allah'ın oğlu Uzeyr'e tapardık”, denilir ki:

“Yalan söylediniz, Allah'ın ne eşi ne de çocuğu vardır”, sonra denilir ki ne

istiyorsunuz?” Derler ki:

“Susadık ey Rabbimiz bize su ver”. Onlara, o gün dönüşün olmayacağına dair işaret edilir sonra serap suyu gibi fokurdayan ateşe doğru sürüklenirler ve ateşin içine düşerler. Sonra Hristiyanlar çağrılır ve onlara denilir ki: “Neye ibadet ederdiniz?” Derler ki:

“Allah'ın oğlu Mesih'e ibadet ederdik” onlara denilir ki:

“Yalan konuşuyorsunuz, Allah'ın ne eşi ne de çocuğu vardır”, onlara denilir ki:

“Ne istiyorsunuz?” derler ki:

“Susadık ey Rabbimiz, bize su ver”. Onlara, o gün dönüşün olmayacağına dair işaret edilir sonra serap suyu gibi fokurdayan ateşe doğru sürüklenirler ve ateşin içine düşerler, öyle ki Allah'a ibadet eden muttaki ve günahkâr dışında kimse kalmaz. Allah Teâlâ onlara gelir...” Ebu Said hadisi rivayet ederken bir yerinde şöyle dedi: “Bacağında dizine kadar oılan kısmı açar, Allah gönüllü olarak secde etmek isteyenlerin hepsini secde ermesine izin verir, sadece korktuğu için ya da gösterişten dolayı ibadet edenlere gelince, Allah onların sırtlarına bir örtü koyar her secde etme istemelerinde sırt üstü yere düşerler, başlarını kaldırdıklarında şeklinin ilk gördüklerinden farklı olarak değiştiğini görürler ve Allah Teâlâ şöyle der:

“Ben sizin Rabbinizim”, onlar derler ki:

“Sen Rabbimizsin” sonra köprü Cehennemin üzerine konur”. Hadis Buhari ve Müslim'de geçmektedir, Buharî'deki bir rivayette şöyle geçer:

“Sonra Cehennem getirilir sanki serapmış gibi gösterilir ve Yahudilere denilir ki:

“Siz neye ibadet ederdiniz?” sonra hadisin geri kalan kısmını aynı şekilde rivayet eder.

Bu hadis Kitap Ehinden Allah Teâlâ'yı bırakıp Mesih yada Uzeyr'e ibadet eden herkesin, köprü Cehennemin üzerine konmadan müşrikler gibi Cehenneme atılacaklarını ifade etmektedir. Ancak güneş, ay vb şeylere ibadet eden müşrikler dünyada taptıkları ilahları takip ederler ve önlerinde ibadet ettikleri varlık olduğu halde

Cehenneme atılırlar, Firavunla ilgili şu ayeti kerime buna işaret etmektedir:

“Kıyamet gününde kavminin önüne düşecek ve onları suya götürür gibi ateşe götürecektir” ^{438[438]} Ancak Kitap Ehlinde Mesih'e ve Uzeyr'e tapanlara gelince; onlar Peygamberlere tabî olan milletlerle birlikte bekletilirler, sonra ateşe götürülürler.

Başka bir rivayette Mesih'e tapanlar için kıyamet günü şeytanlardan biri İsa (as)'a benzetilecek, onlar o şeytana tabi olacaklardır ve Uzeyre tapanlar için aynı şey olacaktır. Yine başka bir rivayette bir melek onlar için Mesih'e, bir melek de Uzeyre benzetilecek onlar o iki meleğe tabi olacaklardır. Böylece geriye, mu'min yada münafık olsun bu ümmetten zahiren iman edenlerden başka kimse kalmayacaktır. Daha sonra münafıklar secde edemedikleri için mu'minlerden ayrılacaklardır, aynı şekilde mu'minler arasında dağıtılan nurla de münafıklar mu'minlerden ayrılacaktır.

Selef münafıklara nurun verilip sonra söndürüleceği yada hiç verilmeyeceği konusunda iki farklı görüş beyan etmiştir:

Birinci grup, onlara hiçbir şekilde nurun verilmeyeceğini söylemiştir. Safvan b. Amr şöyle dedi:

“Salim, Ebu Emame'nin şöyle dediğini bildirdi: “İnsanları aşın bir karanlık kaplar - kıyamet günü - daha sonra nurlar dağıtılır, her mu'mine bir nur verilir, kafir ve münafığa hiçbir şeye verilmez, bu durum Allah Teâlâ'nın şu ayeti kerimede ifade ettiği gibidir:

“Yahut (o kâfirlerin duygu, düşünce ve davranışları) engin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibidir ki, onu dalga üstüne dalga kaplıyor; üstünde de bulut, bir biri üstüne karanlıklar...” ^{439[439]} Kör, görenin gözleriyle göremediği gibi, o zaman kafirler ve münafıklar, mu'minlerin nuruyla göremez. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar o iman edenlere şöyle diyeceklerdir: “Bize bakın da sizin nurunuzdan alalım?” Onlara: “Arkanıza dönün de nur arayın!” denilir”. ^{440[440]} İşte bu Allah'ın münafıkları aldatmak için kullandığı bir yöntemdir, Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

^{438[438]} Hud: 11/98.

^{439[439]} Nur: 24/40.

^{440[440]} Hadid: 57/13.

“Şüphesiz münafıklar Allah'a oyun oynamaya kalkışıyorlar; halbuki Allah onların oyunlarını başlarına çevirmektedir”. 441[441] Bunun üzerine nurların dağıtıldığı yere dönerler ancak bir şey bulamazlar, tekrar geri dönerler ancak:

“Aralarına kapılı bir sur çekilir ki, onun içinde rahmet, dışında da azap vardır” 442[442] daha sonra Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır;

“Ve o, ne kötü dönüş yeridir” 443[443] Selim daha sonra şöyle dedi: “Nurlar dağıtılana kadar yanlıgı içindedirler. Nurlar verilince mü'mînle münafığın yolu ayrılmış olur.” 444[444]

İkinci grup ise münafıklar dünyadayken mu'minlerle oldukları gibi, ahirette de mu'minlerle birlikte onlara nur verilir, ancak köprüye ulaştıklarında münafığın nuru söner. Utbe b. Yekzan'dan gelen bir rivayette İbni Abbas şöyle dedi:

“Kıyamet günü tevhid ehlinin hepsine nur verilir, ancak münafığın nuru söner, mu'minler ise münafıkların bu durumunu görünce şefkat gösterip şöyle derler: “Ey Rabbimiz, nurumuzu tamamla” 445[445]. İbni Ebi Nacih, Mucahit'ten buna yakın bir görüş rivayet etti. Aynı şekilde Cuveybir buna banzer bir görüşü Dehak'tan rivayet etti, inşallah gelecek bapta Cabir'in Peygamber (s.a.v.) dan bildirdiği bu görüşün doğruluğuna delalet eden hadisi zikredeceğiz.

Adem b. Ebu İyas şöyle dedi: “Mübarek bize Fazilet, Hasan yoluyla Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Kıyamet günü her mü'mine bir nur verilir ve her münafığa da bir nur verilir. Onunla yürürler, tam köprünün üzerindeyken bizi bir karanlık kaplar, bu esnada mu'minin nuru yanmaya devam eder ancak münafıgmkı söner. Bu esnada mu'minler şöyle der: “Ey Rabbimiz, nurumuzu tamamla” işte bu münafığın nurunun söndüğü vakittir.” Münafığın sırat üzerinde nasıl yürüdüğüne dair Aişe (r.a.)'dan rivayet edilen hadis - isnadında zayıflık olsa da - daha öne geçmişti.

Bişr b. Şeğaf, Abdullah b. Selam'ın şöyle dediğini bildirdi: “Köprü Cehennemin üzerinde konulur, sonra bir ses gelir: “Muhammed ve ümmeti nerede?”, bunun üzerine

441[441] Nisa: 4/142.

442[442] Hadid: 57/13.

443[443] Hadid: 57/15.

444[444] İbnu Ebu Hatim rivayet etti, aynı şekilde, Mukatil b. Hayyan, Dahhak yoluyla İbni Abbas'tan da buna benzer bir rivayette bulundu ancak bu rivayet “Munkatı”dır.

445[445] Tahrir: 66/8.

Muhammed (s.a.v.) kalkar, ümmeti de muttakisi ve günahkârıyla onu takip eder, sonra köprüye götürülürler; sonra Allah Teâlâ onun düşmanlarının gözlerini kör eder, bunun üzerine sağa sola gider gelir, sonra Peygamber (s.a.v.) ve salih insanlar kurtulur, daha sonra onları Peygamberler ve ümmetleri takip eder ve en son geçenleri Nuh (as)'dır, Allah Nuh'a rahmet eylesin".^{446[446]}

İbni Mes'ud, Enes ve başkalarından yapılan rivayetlerden anlaşıldığı kadarıyla; mu'minlere verilen nur, onların imanlarına ve işledikleri amellere göredir, aynı şey köprüden geçerken de olacaktır, kimi hızlı geçerken kimi de yavaş geçecektir. Bu durum Huzeyfe, Ebu Hureyre ve başkalarından gelen rivayetlerde de geçmektedir.

Ebu Zür'a, İbni Mesud'un şöyle dediğini bildirdi: "Allah Teâlâ sıratın Cehennemine üzerine konulması için emreder ve sırat Cehennemine üzerine konulur, sonra İnsanlar amellerine göre grup grup onun üzerinden geçerler, ilk grup yıldırım gibi, sonraki rüzgar gibi, sonraki kuş gibi, sonra hayvanların hızı gibi, sonra yürüyen adamın hızıyla geçer, böylece en sonundaki karnı üzerinde sürünerek geçer, der ki:

"Ey Rabbim neden beni süründürdün?" Allah Teâlâ der ki:

"Ben seni süründürmedim aksine amellerin seni süründürdü". Çünkü iman ve salih amel, Allah'ın Müslümanlardan takip etmelerini istediği, dünyadaki doğru yoldur, aynı zamanda Allah Teâlâ insanlarda hidayeti talep etmelerini istemiştir, kim bu dünyada bu sıratı müstakim üzerinde yürürse, Ahirette de Cehennem üzerine kurulan sırat üzerinde yürüyecektir ve kim bu dünyada Allah'ın belirlediği sıratı müstakim üzere yürümez, şüphelerden ya da şehvetinden dolayı ondan saparsa, dünyada ki şüphe ya da şehvetlerindeki sapma oranında kıyamet günü sırat üzerinde geçmeye çalışırken kancalar onu yakalar. Ebu Hureyre hadisinde de bildirdiği gibi: "İnsanlar amellerine göre yakalanırlar".

Eyfa' b. Abdulkelâi' şöyle dedi: "Cehennemde yedi köprü vardır ve sırat onların üzerindedir. Bir grup birinci köprüde durdurulur ve namaz hakkında sorguya çekilir; onlardan kimi kurtulur kimi de helak olur. Sonra ikinci köprüde durdurulup emaneti eda edip ya da etmeyip zayi ettikleri konusunda sorguya çekilir, onlardan kimi helak olur

^{446[446]} İbni Huzeyme.

kimi geçer. Sonra durdurulup akrabalık bağları hakkında sorguya çekilir...” Daha önce Cehennem köprüsü üzerinde durdurulmalarını ve köprünün sal-lanmasıyla ilgili hadisleri zikretmiştik.

Ebu Davud'un bir rivayetinde Muaz b. Enes el-Cühenî Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Her kim bir müslümanı kötölemek için ona iftira ederse, dediğinden dönene kadar Allah Teâlâ onu Cehennem köprüsü üzerinde hapseder”, diğer bir rivayette ise Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirmektedir: *“Kim mu'min hakkında bilmediği bir şey söylerse, Allah Teâlâ, dediğinden dönene kadar onu Cehennem köprüsü üzerinde hapseder”.*

İbni Ebi Dünya kendi isnadıyla Süleyman b. ed-Darani'n şöyle buyurduğunu bildirdi: “Kız kardeşim Abde'ye Cehennem köprülerinden bir köprüyü tarif ettim, bir gün ve gece durmadan haykırdı ve kendisini tutamadı. Daha sonra kendine hakim olabildi, bundan sonra ne zaman bu ayeti kendisine hatırlatsam haykırdı. Birisi dedi ki: “Haykırışlarının sebebi neydi?” Dedi ki:

“Kendisini bir köprünün üstendeymiş gibi varsayardı ve bu onun böyle bağırması için yeterdi”. Ebu Selman dedi ki:

“Bir adamı diğerine şöyle derken duydum: “Banimle senin aranda Sırat vardır”, ancak o adam Sırat'dan haberdar değil ve onun ne olduğunu bilmiyor. Eğer bilmiş olsa ne kimseye tutunmayı nede kimsenin kendisine tutunmasını isterdi”.

Ebu Müslim el-Havlani eşine şöyle derdi: “Ey Müslim'in annesi yolculuğuna iyi hazırlan. Çünkü Cehennem köprüsü üzerinde geçit yoktur”.

İbni Ebi Dünya, Muaviye b. Ebi Enes yoluyla Ebi el-Yeman'm şöyle dediğini bildirdi: “Siyah saçlı ve sakallı geceleyin uyudu, rüyasında insanların Mahşerde ateşten bîr nehirin yanında olduklarını onun üzerinde bir köprü olduğunu ve her insanın onun üzerinden geçmesi için ismiyle çağrıldığını, çağrılanlardan herkesin çağrıya icabet ettiklerini, bunlardan kiminin kurtulduğunu kiminin de helak olduğunu gördü. Sonra rüyayı gören şöyle dedi: “Beni isimle çağırdılar ve köprüye gittim, onun üstü kılıcın keskin tarafı gibiydi, benim altımda bir sağa bir sola gidip geliyordu.” Ebi el-Yeman dedi

ki:

“Adamın saçı ve sakalı bu rüyadan dolayı bembeyaz oldu”.

Esved b. Salim, bir adamı şu beyitleri okurken duydu:

önümde bir yer var Rabbimin huzurunda sırlarımı sorular sorarak ortaya koyan
Rabbim Ben, altında ateş ve kendisi kılıç gibi keskin olan Sırat köprüsünden geçmem
bana yeter.

Adam bu beyitleri okuduktan sonra düşüp bayıldı.

Bişr b. Harsi'in şöyle dediği bildirildi: “Bana Fudayl b. İyad şöyle dedi: “Sıratın
uzunluğu on beş bin fersahtır. Artık Sırat üzerindeki durumumuzun ne olacağını sen
düşün”.

Muhammed b. Simak, Basra zahitlerinden bazılarının şöyle dediğini duyduğunu
bildirdi: “Sıratın uzunluğu üç yıllık mesafedir. İlk bin senede oraya tırmanılır, bin yıl düz
gidilir ve bin yıl aşağı inilir”.

Feyd b. İshak, Fudeyî'in şöyle dediğini bildirdi: “Sırat kırk bin fersahlık
mesafededir”.

Ibni Ebi Dünya “Kitabü-1 Evliya” adlı eserinde Cafer b. Süleyman'ın şöyle dediğini
bildirdi: Maük b. Dinar'ın - ağladığı -halde Ali b. Zeyd'e şöyle dediğini duydum:

“Ey Ebu Hasan! Allah'ın veli kullan köprünün üzerinde ne kadar vakit geçirirler?”
Dedi ki:

“Bîr insanın rükusunu ve secdesini tamamladığı farz namaz süresince beklerler”,
sonra adam dedi ki:

“Köprünün Allah'ın veli kulları için genişleyeceğini duydun mu?”, dedi ki:

“Evet”.

Reşideyn b. Said; Amr b. Haris yoluyla Said b. Ebu Helal'ın şöyle dediğini bildirdi:
“Bize ulaştığına göre sırat bazı İnsanlar için kıldan daha ince olur, bazı insanlar içinse
geniş bir vadi gibi olur.

Sehl el-Tusteri şöyle dedi: “Kimin dünyadaki sıratı dar olursa, kıyamet günü geniş olur.” Bu görüşün manası şudur: Kim Allah'ın emirlerine itaat edip günahlardan da uzak durarak zoru olanı seçerse dünyada Sırat'ı Müstakim üzeredir ve bunun karşılığı kıyamet günü Sıratın onun için genişlemesidir. Yine her kim dünyada şehvetine tabi olur günah eşler ve kendisini delalete götüren şüphelere tabi olarak yolunu genişletirse, Sıratı Müstakimden çıkmıştır bundan dolayı da kıyamet günü Sırat onun için dar olacaktır. Doğrusunu Allah bilir.

Seleften bazıları birinin güldüğünü görünce ona şöyle dediler: “Seni aıldüren nedir? Cehennemde geride bırakmadığın sürece mutluluktan emin olamazsın.”

Ahmed b. Ebi el-Hevari şöyle dedi: “Bize Yunus el-Hezai, Ebi Hazma el-Beysani yoluyla Muaz b. Cebel (r.a)'nın “Merfu” olarak şöyle dediğini bildirdi: “Mü'min Cehennem köprüsünü geçip onu geride bırakmadığı sürece korkusu ve heyecanı geçmez.”

27. Cehennemde Gelişi Hakkındadır

Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

“İçinizden hiçbirisi istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır. Bu, Rabbinin katında kesinleşmiş bir hükümdür. Sonra Allah'dan korkup, sakınanları kurtaracağız ve zalimleri de toptan cehennemde bırakacağız.” ^{447[447]}

İsmail b. Ebi Halici, Kays b. Ebi Hâzim'in şöyle dediğini bildirdi:

“Bir gün Abdullah b. Ravaha ağladı. Bunu gören karısı da ağlamaya başladı,” karısına dedi ki:

“Seni ağlatan nedir?” Hanımı dedi ki:

“Seni ağlar görünce ben de ağlamaya başladım” Abdullah şöyle dedi:

^{447[447]} Meryem: 19/71-72.

“Şu ayeti hatırladım: *“İçinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır”* oraya uğrayacağımı anladım; ancak oradan çıkabilecekmişim yoksa orada mı kalacağım bilmiyorum işte beni ağlatan budur.”

İbni Mübarek, Abdullah b. Mukrî yoluyla Bekir b. Muzni'in şöyle dediğini bildirdi: *“İçinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır”* ayeti kerimesi indiği zaman İbni Revaha kızma gitti ve ağlamaya başladı. Eşi gelince eşi de ağlamaya başladı, sonra hizmetçi gelince o da ağlamaya başladı, daha sonra ailenin diğer fertleri gelince onlar da ağlamaya başladılar, gözyaşları kesilince ailesine:

“Ey ailemin fertleri siz niye ağlıyorsunuz?” dedi, dediler ki:

“Bilmiyoruz, ancak seni ağlarken gördük biz de ağlamaya başladık”, dedi ki:

“Rasûlallah (s.a.v.)'e bir ayet indi, Rabbim o ayete benim ateşe uğrayacağımı ancak oradan çıkıp çıkmayacağımı bildirmiyor.”

Musa b. Ukbe “Meğazi” adlı kitabında şöyle demektedir: “İbni Ravaha'mın ölü ziyareti için gittiğinde ağladığı rivayet edildi, ailesi onu ağlar bulunca onlar da ağlamaya başladılar, bunun üzerine dedi ki; vallahi ben ne ölünüzden dolayı ne de size olan sevgimden dolayı ağlıyorum, ancak Aliah Teala'nın şu sözünü duyunca: *“İçinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır”* Cehenneme kesinlikle varacağımı ancak oradan çıkıp çıkmayacağımın kesin olmadığını anlayınca ağlamaya başladım.

Hafs b. Hamid, Şamr b. Atiye (r.a.)'nun şöyle dediğini bildirdi: “Ömer (r.a.) bu ayeti dinlediğinde şöyle derdi: “Ey Rabb'im beni, oradan uzaklaştırılanlardan mı yoksa yüz üstü çöktürölüp kalanlardan mı eyleyeceksin?”

Ebu İshak'm rivayet ettiğine göre, Ebî Meysere yatağına gittiğinde şöyle derdi:

“Keşke annem beni doğurmasaydı” hanımı

“Ey Ebu Meysere Allah seni İslam'la mükafatlandırdı” dediğinde şöyle karşılık verirdi,

“Ancak Allah Teala benim Cehenneme gireceğimi bildirdiği halde oradan çıkıp

çıkmayacağını bildirmemektedir.”

Sufyan b. Huseyn, Hasan yoluyla bize şöyle dedi: “Rasûlullah (s.a.v.)’in Sahabesi birbirileriyle karşılaştıklarında biri diğerine şöyle derdi:

“Sen ateşe uğrayacağını duydun mu? Diğer evet” dediğinde şöyle derdi:

“Peki oradan çıkışınla ilgili bir şey duydun mu? Diğer “Hayır” diye karşılık verdiğinde

“O zaman neden gülüyorsun” derlerdi.”

İbni Uyeyne bir adam yoluyla Hasan’ın şöyle dediğini bildirdi: Biri kardeşine dedi ki:

“Ey kardeşim Cehenneme mutlaka uğrayacağını biliyor musun?” kardeşi dedi ki:

“Evet”, kardeşi:

“Peki oradan çıkıp çıkmayacağın konusunda bir şey duydun mu?” kardeşi:

“Hayır” deyince kardeşi şöyle dedi:

O zaman neden gülüyorsun? Bu adamı o günden sonra kimse gülerken görmedi” .

Ahmed b. Hanbel; Haşim b. Kasım, Mübarek b. Fudal yoluyla Hasan’ın *“İçinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır”* ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Adamın biri kardeşine,

“Sen Cehenneme varacağını bilmiyorsun?” dedi ki:

“Evet” kardeşi dedi ki:

“Oraya varacağından emin oldun değil mi?” dedi ki:

“Evet” kardeşi tekrar dedi ki:

“Buna kabul ettin ve inandın değil mi?” dedi ki:

“Evet, Allah Teala *“İçinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes*

cehenneme varacaktır. Bu, Rabb'în katında kesinleşmiş bir hükümdür" dediği haîde nasıl inanmam?!" kardeşi tekrar dedi ki:

"Oradan çıkacağından emin oldun değil mi?" Dedi ki:

"Vallahi oradan çıkıp çıkmayacağımı bilmiyorum" bunun üzerine kardeşi dedi ki:

"Madem öyle neden hala gevşek davranıyorsun, gülüyorsun ve oynuyorsun?"

İmam Ahmed; Halef b. Velid yoluyla Mübarek'in şöyle dediğini bildirdi: "Hasan'ı şöyle derken duydum: "Vallahi oraya giren her mu'min üzülür. Allah Teala onun Cehenneme gireceğini ve çıkmayacağını bildirdiği halde, nasıl üzülmesin?"

İmam Ahmet dedi ki: Bize Husayn b. Muhammed, Abdullah b. Dinar yoluyla şöyle dedi:

"Lokman oğluna şöyle dedi: "Ateşe uğrayacağı kesin olan bir insan orada ebedi kalıp kalmayacağı konusunda nasıl emin olur?!"

Sahabe ve ondan sonra gelen alimler Cehenneme uğramanın şekli konusunda ihtilafa düştüler; bir grup dedi ki bundan kastedilen sırat köprüsünden geçmektir. Bu görüş İbni Mesud, Cabir, Hasan, Katade, Ebu Abdurrahman b. Zeyd b. Eşlem, Kelbî ve başka alimlerden rivayet edildi.

İsrail, Süddî'nin şöyle dediğini bildirdi: "Bir seferinde Hamadani'ye, *"İçinizden hiçbirisi istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır"* ayetiyle ilgili sordum, İbni Mesud'ın kendisine şöyle dediğini bildirdi: "Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"İnsanlar Cehenneme uğrarlar ve amellerine göre oradan çıkartılırlar; birincisi yıldırım gibi çıkar, sonra rüzgar gibi, sonra at hızı gibi, sonra devesine binenin hızı gibi, sonra insanın koşması ve insanın yürümesi gibi geçerler." Hadisi Tirmizi rivayet etti ve "Hasen" olduğunu bildirdi. Hadisin ilk kısmını Ahmed b. Hanbel rivayet etti, aynı şekilde Hakim hadisi rivayet etti ve "Sahih" olduğunu bildirdi. Şu'be hadisi, Süddî, Mürre, Abdullah yoluyla mevkuf olarak bildirdi, Şu'be her ne kadar Süddî'nin kendisine "Merfu" olarak bildirdiğini söylese de hadisi "Mevkuf" olarak bildirir. Darekutnî, hadisin merfu olabileceğini söyledi.

Esbat, yukarıdaki hadisi Süddî'den, Mürre el-Hemadanî, Abdullah yoluyla "Mevkuf" olarak bildirdi: *"İnsanların hepsi Cehennem'in etrafına getirilirler, daha sonra amellerinin durumuna göre Sırat Köprüsünden geçerler, onlardan kimisi yıldırım gibi geçer..."* ve hadisin hepsini zikrettikten sonra şöyle devam eder: "Onların sonuncusu ayaklarının başparmaklarıyla ilerlerken düşmemek için tüm gayretini sarf eden adamdır, sıratın üzerinde el-Katade dikenleri gibi dikenler vardır, melekler onu kırarlar, ellerinde kendisiyle insanları yakaladıkları kelakibler vardır." Böylece hadisin geri kalan kısmını rivayet eder. Hadisi İbni Ebi Hatim rivayet etti.

Hakim b. Zahir, Süddî yoluyla Mürre'den, Abdullah'dan hadisin son kısmını merfu olarak bildirdi. Abdullah şöyle dedi: "Cehenneme varmak, onun içine uğramak manasına gelmez, aksine hayvan suya varıp içine girmemesi gibi insanda onun yanma gider. Abdullah daha sonra şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Allah sıratı ateşin üzerine koyar ve insanlar da onun üzerinden geçer"*. Abdullah Hadisi uzunca zikrettikten sonra sonunda şöyle dedi:

"Eğer Cehennem ehline: Siz dünyadaki çakıl taşları sayıncı sene Cehennemde kalacaksınız" denilse, bu onlar için bir umut olur ve şöyle derler:

"Biz kesinlikle buradan çıkacağız", eğer Cennet ehline:

"Siz dünyadaki çakıl taşı sayıncı Cennete kalacaksınız denilse bu onları üzüntüye boğar" ve şöyle derler:

"Biz kesinlikle buradan çıkacağız", ancak Allah Cennet ve Cehennemi ebedi kılmış onlar için bir sınır tayin etmemiştir."

Hadisin sonundaki bu rivayet İbni Mesud'tan "Mevkuf" olarak veya güzel bir isnatla gelmiş olabilir. Ebu Hasan b. el-Berra "Ravda" adlı kitabında şöyle der: "Bize Ahmed b. Halid (yani Helâl), Osman b. Ömer, İsrail, Ebi İshak, Amr b. Meymun yoluyla Abdullah'ın şöyle dediğini bildirdi: "Eğer Cehennem ehline günlerden bir gün yada dünya günleri sayıncı gün bekledikten sonra oradan çıkacaklarına dair vaatte bulunulursa bu bile onları sevindirir, çünkü gelecek bir gün mutlaka gelecektir."

Yukarıdaki hadisin ilk kısmı Ebî İshak tarafından da "Mevkuf" olarak rivayet edildi ancak farklı bir rivayetle bildirdi. Amr b. el-Katade, İsrail, Ebî el-Havd yoluyla

Abdullah'ın içinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır” ayetiyle ilgili olarak şöyle dediğini bildirdi: “Cehennem üzerindeki sırat kılıcın ağzı gibi keskindir, ilk grup yıldırım gibi, ikincisi rüzgar gibi, üçüncü en iyi at gibi, dördüncüsü en iyi deve, ve hayvan gibi geçerler; daha sonra geçenler için melekler: “Ey Rabbimiz kurtar kurtar” derler. ^{448[448]}

Müslim Sahihin'de Ruh b. Ubade yoluyla Abdullah'ın “Cehenneme varmakla” ilgili olarak şöyle söylediğini bildirmektedir: “Biz kıyamet günü şöyle şöyle durumdayız, yani insanlardan yüksek bir yerde, sonra her ümmet putları ve taptıkları şeylerle birlikte birer birer çağrılır, daha sonra Rabbimiz gelir ve şöyle der:

“Kime bakıyorsunuz?”, derler ki:

“Rabbimizi bekliyoruz”, der kî:

“Ben Rabbinizim”, derler ki:

“Seni görebilir miyiz?” bunun üzerine Allah Teala onlara görünür ve güler, daha sonra ilerler ve onlar Onu takip ederler. Onlardan her birine mü'min ya da münafık, bir nur verilir, sonra tekrar ilerler ve Onu takip ederler, Cehennem köprüsüne vardıklarında orada Allah dilediğini yakalayan kelakibler ve dikenler vardır, ancak Allah'ın diledikleri oradan geçer, böylece münafıkların nuru söner ve mu'minler kurtulur, ilk kurtulan gurubun yüzleri ay gibi parlaktır” ve hadisin geri kalan kısmını rivayet eder. Aynı şekilde Müslim, Abdullah b. Said, İshak b. Mansur'dan rivayette bulunur, iki hadis de Ruhi Bihi'den rivayet edilmişlerdir.

Ahmed b. Hanbel bu hadisi Ruhi Bihi'den: “Onlara görünür ve gülümser” kısmından sonra şunu da rivayet eder: “Rasûlullah'ı şöyle derken duydum: *“İlerler ve Onu takip ederler...”* böylece hadisin birinci kısmını mevkuf ikincî kısmının ise “Merfu” olarak rivayet eder. Muhammed b. Şurahbi es-Sen'anî, İbn Cureye'den bu hadisin ilk kısmını “Merfu” olarak rivayet ederek, görünme ve gülme kısmını da zikreder. Abdurrezak; Rabah b. Zeyd, İbni Cureyc, Ziyad b. Sa'd, Zubeyr, Cabir yoluyla Nebi (s.a.v.)'den “Görünme” kısmına kadar olanı rivayet etti, aynı şekilde ondan aynı isnadla hadisin hepsi de rivayet edildi. Bu da her ne kadar Ebu Cureyc'e göre Ziyad b. Sa'd

^{448[448]} Hakim, Buharî, Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu bildirdi.

yoluyla gelen tüm hadisın “Merfu” oluşuna delalet etse de Ebu Zübeyr kanalıyla gelen diğer rivayetin ilk kısmının “Merfu” olmadığını göstermektedir. Ebu Kurra; Malik, Ziyad b. Sa'd, Ebu Zübeyr, Cabir yoluyla Peygamber (s.a.v.)'in şöyle dediğini bildirdi: *“İnsanlar kıymet günü toplandıklarında....”* Ebu Kurra hadisın hepsini merfu olarak rivayet eder. Aynı şekilde İbnî Heye, Ljbu Zübeyr'in şöyle dediğini bildirdi: “Duyduğum kadarıyla Cabir'e Cehenneme varmakla ilgili sorulduğunda şöyle dedi: “Rasûlullah (s.a.v.)'i şöyle derken duydum:

“Kıyamet günü yüksek bir yerin üzerinde olacağız...” ve hadisın hepsini “Merfu” olarak bildirdi. Bu rivayette diğerlerinden farklı olarak şu ibare geçmektedir: “Ve o gün mu'min, münafık herkese birer nur verilir veya karanlık kaplar.” “Kıyamet günü yüksek bir yerin üzerinde olacağız...” rivayeti sahihtir.

Ancak Ruhi'nin Ebu Cureye'den “Şöyle şöyledir” rivayetine gelince bu ravinin hadisteki “yüksek yer” kelimesini yanlış anlamasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı hadisın sonuna bak, yani ravi ve hadisın sıhhati üzerine iyice düşünmek gerekir diye yazmıştır ve bunların hepsi eski rivayette vardır, bazılarının zannettiği gibi Sahih'ul-Müslim'de bu ifadeler yoktur. Hadis Ahmed b. Hanbel'in “Müsned”inde geçmektedir. İbni Abdullah'ın da “Kitabu's-Sunne” adlı eseri vardır. Aynı şekilde Taberani bu hadisi Ebî Asim, İbn Cureyc yoluyla rivayet “Kitab'ul-Sunne”de rivayet etmektedir, İbn Cureye şöyle dedi:

“Ebu Zübeyr bana, Cabir'e Cehenneme varmakla ilgili sorulduğu zaman orada olduğunu bildirdi”, Cabir şöyle dedi:

“Biz kıyamet günü bir tepenin üzerinde yüksek bir yerde olacağız, sonra her ümmet putlarıyla birlikte çağrılacaktır” ve hadisi “Allah görünür ve güler” kısmına kadar rivayet etti. Sonra Rasûlullah (s.a.v.)'i şöyle derken duydum:

“Şöyle ve şöyle gözükeneye kadar, sonra ilerler ve onlar da onu takip ederler” ve hadisın hepsini rivayet etti, hadiste şu ifadeyi de kullanmaktadır: “Ve münafıkları karanlık kaplar”. Bu rivayet hadis ile ilgili şüphe ve yanlış anlamının sadece Ruh b. İbade rivayetinde kaynaklandığını ortaya koymaktadır, belki de kitabına yanlışlıkla böyle yazdı ve daha sonra buna bağlı kalarak rivayet etti. Aynı hadisi Ruh rivayet ettiği gibi Yahya el-Mazinî de İbni Cureyc'den rivayet etti. Helal hadisi onun tarikiyle rivayet etti.

Müslim'in, Ebi Cubeyr, İbni Zubeyr, Cabir yoluyla bildirdiği hadisinden anlaşılan, Cehenneme varmak, içine girme manasına gelmez, Cabir dedi ki:

“Bana Ummu Bişr Peygamber (s.a.v.)'ın Hafsa (r.anha)'ya şöyle dediğini bildirdi: “Allah'ın izniyle Uhud ağacı altında biat edenlerden hiç kimse Cehenneme girmeyecektir.” Rasûluîlah onu kızdırınca dedi ki:

“Hayır, Ya Rasûlullah, *“İçinizden hiçbirisi istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır”*, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Sonra Allah'dan korkup, sakınanları kurtaracağız ve zalimleri de toptan cehennemde bırakacağız.” 449[449]

Aynı hadisi yakın bir manayla A'meş, Ebi Sufyan, Cabir yoluyla Ummu Bişr'den rivayet etti. A'meş'in bazı rivayetlerinde Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Oraya götürürler sonra amellerine göre oradan çıkarılırlar.”

Bir grup “Oraya varmanın” Cehenneme girme manasına geldiğini söylediler. Bu görüş İbni Abas'a nisbet edilmiştir ve bu konuda birçok rivayet varid olmuştur. İbni Abas bu konuda

Allah Teala'nın Fravun'la ilgili şu sözünü delil olarak gösterirdi:

“Firavun, kıyamet gününde kavminin önüne düşecek ve onları (çekip) ateşe götürecektir. Varacakları yer ne kötü yerdir” 450[450]

“Mücrimleri de susuz olarak Cehenneme sevk edeceğiz” 451[451]

“Onlar ilah olsalardı, oraya girmezlerdi, oysa hepsi orada ebedi kalacaktır” 452[452]
Abdullah b. Revaha'nın bu konudaki görüşü daha önce geçmişti, ancak ondan gelen rivayet “Munkatîdir”.

Müslim el-Evr, Mucahid'in varmaktan kastın içine girmek olduğunu söylediğini bildirdi. K'ab'a ayeti kerimedeki varmak'tan kastın ne olduğu sorulduğunda şöyle dedi:

449[449] Meryem: 19/71-72.

450[450] Hud: 11/98.

451[451] Meryem: 19/87.

452[452] Enbiya: 21/99.

“Ateşin insanları ulaşmasına engel olunur, ateş ihale dağı gibi olur, iyi-kötü herkes onun önünde sıralandıktan sonra Allah Teala ateşe şöyle der:

“Adamlarını al ve benimkileri bırak, bunun üzerine ateş tüm dostlarını alır elbiselerini ıslatarak oradan kurtarır.”

Ka'b (r.a) şöyle dedi: “Çok yağlı eti görmüyor musun donduğunda üzerindeki beyazlık yağ gibi olur, ateş onun altında yakıldığında yağ oradan buradan alta inmeye başlar. Diğer bir rivayette ise şöyle der: “O (Allah) insanlar tarafından babanın oğlunu tanınmasından daha iyi tanınır.”

Sevr b. Yezid, Halîd b. Ma'dan'm şöyle dediğini bildirdi: Cennet ehli Cennete girdiğinde, şöyle derler; “Rabbimiz bizim ateşe uğrayacağımızı bildirmemiş miydin?” onlara şöyle karşılık verilir:

“Evet, ancak siz onun üzerinden geçerken o sönüktü.” Diğer bir rivayette ise şöyle der: “Mu'minler Sırat'ı geçtikleri zaman onlardan bir grup diğerine şöyle seslenir: “Rabbimiz Cehennem köprüsünden geçeceğimiz vaadinde bulunmamış mıydı?” şöyle derler:

“Evet, ancak siz onun üzerinden geçerken o sönüktü.”

Miskin şöyle dedi: “Eş'eb el-Hemedânî şöyle derken duydum: “Duyduğum kadarıyla İman ehli Cehennem köprüsünden geçerken, Cehennem onlara şöyle der:

“Benim üzerimden geçin, siz benim alevlerimi söndürdünüz, beni ve adamlarımı geri bırakın.” Ancak bu ve bundan önceki görüş Cehenneme varmaktan kastın; Sırat'tan geçmek olduğuna delalet etmektedir.

Kesir b. Ziyad el-Bursanî, Ebî Summeyye'nin şöyle dediğini bildirdi: “Cehenneme varmakla ilgili aramızda ihtilafa düştük bazılarımız şöyle dedi: “Mü'min Cehennem giremez” diğer grup ise:

“Hayır hepsi Cehenneme girecektir ancak Allah'tan korkanlar kurtulacaklardır” daha sonra Cabir b. Abdullah ile karşılaştım ona dedim ki:

“Cehenneme varmakla ilgili aramızda ihtilaf çıktı”, şöyle dedi:

“Hepsi Cehenneme uğrar.” Selim b. Merra şöyle dedi:

“Hepsi oraya girer” dedikten sonra Rasûlullah (s.a.v.)’i şöyle derken duydum dedi:

“Mu'min kafir herkes Cehenneme girer ancak mu'min için İbrahim (as)'e oluğu gibi soğuk ve selamet olur, hatta onların üşümelerinden dolayı Cehennemin sesler yükselir, “Sonra Allah'dan korkup, sakınanları kurtaracağız ve zalimleri de toptan cehennemde bırakacağız” ^{453[453]}

Sahiheyn'de Ebu Hureyre'den gelen bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyuruyor:

“Zorunlu uğrak hariç üç çocuğu olduğu halde ölen hiçbir Müslüman Cehenneme girmeyecektir.” Abdurrezak ve başkaları zorunlu uğrak'ı *“İçinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır”* ayetinden dolayı Cehenneme varış olarak açıkladılar. Bu hadisin zahirinden uğramak ateşin dokunması şeklinde anlaşılıyor, başka bir rivayete ise şöyle geçmektedir: *“Zorunlu uğrayış hariç Cehenneme girerler”* bu rivayette ise zorunlu uğrayışı Cehenneme girmekten istisna tutmaktadır.

Abdumelik b. Umeyr, Abdurrahman b. Beşir el-Ensari yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Şirk koşmadan ölerek geriye üç çocuk bırakan herkes, uğramak hariç ateşten uzak olacaktır.”*

Ahmed b. Hanbel, İbni Hey'e ve Raşid b. Sad'tan ikisi Zazan b. Nail'den, Sahi b. Muaz b. Enes o da babası yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdiler:

“Kim hiçbir zorlama olamadan günülü olarak Allah yolunda Müslümanların gerisinde nöbet tutarsa, zorunlu uğrayış hariç ateşe uğramayacaktır, çünkü Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

“İçinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır”

^{454[454]}

Teberanî'de geçen Vakidi hadisinde, Şeyb b. Talha b. Abdullah b. Abdurrahman b.

^{453[453]} Meryem: 19/72. Ahmet ancak Ebu Sumey-ye'nin kim olduğunu bilmiyoruz.

^{454[454]} Bu hadisin isnadı zayıftır.

Ebi Bekr şöyle dedi:

“Bana babam dedesinden o da Ebu Bekir Sıddık'tan Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Cehennemim ümmetim üzerindeki sıcaklığı hamamın sıcaklığı gibidir”*. Vakidi “Metruktür”.

Mensur b. Ammar; Beşir b. Talha, Halid b. Derik, Yala b. Münebbih yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Cehennem Mu'mine şöyle der: “Geç ey mu'min, senin nurun benim ateşimi söndürdü.” ^{455[455]}

Bazıları varmayı dünyadaki huma hastalığı olarak yorumlamışlardır, Mucahid, Osman b. Esved'in şöyle dediğini bildirdi: “Huma Cehennemden mu'mine düşen paydır.” ^{456[456]}

Bir grup alîm ise “Varmanın” genel olmadığını sadece Cehennemim etrafına toplanan şu grupla sınırlıdır dediler: *“Öyle ise, Rabbine and olsun ki, muhakkak surette onları şeytanlarla birlikte mahşerde toplayacağız; sonra onları diz üstü çökmüş vaziyette cehennemim çevresinde hazır bulunduracağız”, “İçinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır.”* ^{457[457]} Sanki Allah Teala ayeti kerimede sayılanlara şöyle demektedir:

“Sizden oraya varmayacak hiç kimse yoktur”. Bu yorum Zeyd b. Eslem'den rivayet edildi, ancak bu zayıf bir ihtimaldir. Rivayet edildiğine göre İkrime, *“İçinizden hiçbiri istisna edilmemek üzere mutlaka herkes cehenneme varacaktır”* ayetini okuyunca şöyle derdi: “Buradaki zamir zalimlere işaret etmektedir ve biz böyle okurduk. Bu görüş “Munkati” olarak İbni Abbas'tan da rivayet edilmiştir, İbni Abbas'tan sahih olarak gelen sahih görüş daha önce geçmişti.

Kul Allah Teala'nın Huzuruna Çıktığında Ateşte Onu Karşılar

^{455[455]} 1Ğarib'tir1.

^{456[456]} “Merfu'dur” ve isnadı “Zaif tir”.

^{457[457]} Meryem: 19/71-86.

Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Kul Allah Teala'nın karşısında hesap için durduğunda, ateş tam onun önünde olur, insanlara şunu bildir; sadaka sahibini ateşten korur.” Sahiheyne'de Adî b. Ebi Hatim Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğu geçmektedir:

“İçinizden Rabbiyle tercüman olmadan konuşmayan hiç kimse kalmayacaktır, sağına bakar sadece yaptığı şeyleri görür, soluna bakar sadece yaptığı şeyleri görür, önüne bakar sadece ateşi görür. Öyleyse bir parça hurma vererek bile olsa kendinizi ateşten kuruyun.”

Sahihi Müslim'de Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Sizde her kim bir parça hurma vererek bile olsa kendisini ateşten koruyabilecekse bunu yapsın.”

Sahihi Buharî'de geçen bir hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Sizden biri Allah Azze ve Celie'nin önünde duracak ikisi arasında hiçbir engel bulunmadığı gibi aralarında tercümanlık yapacak kimse de bulunulmayacak, sonra Allah Teala şöyle buyuracak: "Sana mal vermedim mi? Diyecek ki: "Evet", sonra diyecek ki: "Sana Rasûl göndermedim mi? Diyecek ki: "Evet", sonra sağına bakacak ateşten başka bir şey görmeyecek, sonra soluna bakacak ateşten başka bir şey görmeyecek, işte bundan dolayı sizden birisi bir parça hurma vererek bile olsa kendisini ateşten korusun, eğer bunu da bulamazsa güzel bir sözle kendisini korusun.”

Abdurrahman b. Semure'nin hadisinde Peygamber (s.a.v) bir gün çıktı ve şöyle dedi: *“Bu gece ilginç bir şey gördüm.”* Abdurrahman b. Semure'nin uzunca rivayet ettiği hadisin bir yerinde şöyle Raşûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

“Ümmetimden bir kişi elleriyle yüzüne gelen alevleri ve kıvılcımları engellemeye çalışıyordu, sonra sadakası geldi başı üzerinde bir perde ve yüzünde bir gölge oldu.”

28. Muvahidlerin Ateşteki Durumu Allah'ın Rahmeti Ve Şefaathçilerin Şefaatiyle Oradan Çıkışları

Mü'minlerin Sıratı geçeceğı, onlardan kiminin kurtulacağı kiminin de ateşe düşeceğine dair rivayetler daha önce geçmişti. Kurtulanlar Cennete girdiklerinde, ateşe düşen muvahid arkadaşlarını ararlar, sonra Allah Teala'dan onların çıkarılmaları için niyazda bulunurlar.

Zeyd b. Eşlem; Ata b. Yesar, Ebi Said Hudri yoluyla Peygamber (s.a.v)'den Sırat'tan geçişle ilgili uzun bir hadis rivayet ettikten sonra şöyle dedi: “Mü'minler ateşten kurtuldukları zaman-Nefsimin ellinde olduğu Allah'a yemin ederim ki içinizden hiç kimse kıyamet günü ateşe giren kardeşlerine amellerinin karşılığının verilmesi için yalvaran Mü'minler gibi istekte bulunamaz şöyle derler:

“Rabbimiz; onlar bizimle oruç tutar, namaz kılar ve hac farızasını yerine getirirlerdi”, Allah Teala şöyle der: *“Gidin tanıdıklarınızı çıkarın onlar ateşe haram kılınacaklardır. Cennet ehli gider saklarının yarısına ve dizlerine kadar ateşe batan bir çok kişiyi çıkarırlar,”* sonra derler ki:

“Rabbimiz almamızı emrettiklerinden kimse kalmadı” Allah Teala onlara der ki:

“Dönün ve kalbinde ufak bir dinar kadar bile hayır bulduğunuz şahsı çıkarın”, giderler ve büyük bir topluluğu çıkarırlar sonra derler ki:

“Rabbimiz bize emrettiklerinden hiç kimseyi orada bırakmadık,” Allah Teala onlara der ki:

“Gidin ve kalbinde ufak bir dinarın yarısı kadar bile hayır bulduğunuz kimseyi çıkarın” giderler ve büyük bir gurubu çıkarırlar ve şöyle derler:

“Rabbimiz çıkarmamızı emrettiklerinden hiç kimseyi bırakmadık”, Allah Teala der ki:

“Gidin ve kalbinde zerre kadar hayır bulduğunuz kimseyi çıkarın” giderler ve büyük bir grubu çıkarırlar ve derler ki:

“Rabbimiz içinde hayır adına bir şey bırakmadık”. Ebu Said şöyle derdi: “Eğer bu hadis konusunda bana inanmıyorsanız Allah Teala'nın şu ayetini okuyun;

“Allah zerre kadar zulmetmez ve eğer bir iyilik olursa onu kat kat artırır, ayrıca kendi tarafından da büyük bir mükafat verir” ^{458[458]}

“Allah Teala şöyle buyurur:

“Melekler, Nebiler, Mü'minler şefaatte bulunurlar ve geriye merhametlilerin en Merhametlisi kalır, Allah Teala ateşten bir tutam alır ve ondan hiç hayır işlemeyen ölü gibi olmuş bir gurubu çıkarır sonra onu Cennetin önünde Hayat Nehri dinilen bir nehre atar, ondan sel suyunun getirdiği şeyler arasından çıkan tane gibi yeşerirler”. Sonra Ebu Said hadisin geri kalan kısmını nakederdi. Hadis Sahiheynde geçmektedir.

“Hiçbir hayır işlememiş” cümlesinden kasıt; her ne kadar iman etmişlerse de amel etmemiş manasına gelmektedir. Ahmed b. Hanbel'in Ebu Hureyre'den “Merfu” ve İbni Mesud'tan “Mevkuf” olarak bildirdiği hadiste; Allah'a iman etmekle birlikte hiçbir hayır işlemeyen şahsın ailesine ölümünden sonra yakılmasını isteyen şahsın durumu buna delalet etmektedir.

Yukarıdaki hadisi destekleyen hadislerden biri de Enes'in Peygamber (s.a.v.)'den rivayet ettiği şefaathadistir, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Rabbime derim ki: bana Allah'tan başka ilah yoktur diyenler konusunda izin ver”, Allah Teala şöyle buyurur: “İzzetime, Yüceliğime, Büyüklüğüme ve Azametime andolsun ki; “Allah'tan başka bir İlah yoktur” diyen herkesi çıkaracağım” Bu hadis Sahiheynde geçmektedir. Hadis Müslim'de şöyle geçmektedir: “Allah şöyle der:

“Bu senin görevin değil veya bu sana düşmez.” Allah'u alem, bu hadis Allah Teala'nın hiç kimsenin şefaati olmadan çıkardığı kimseler, kendisine ırrnan etmekle beraber azalarıyla amel etmeyen kullardır.”

Ebu Heysem, Ebu Said el-Hudrî yoluyla Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Sırat Cehennemın üzerine konulur, üzerinde es-Sa'dan dikenleri gibi dikenler vardır, rnu'minler ve dikenelerden yara alanlar da kurtulur, aşağı düşenler ise orada

^{458[458]} [Nisa: 40].

mahpus olur, Allah Teala kullar arasında hüküm verme işini bitirildiğinde, mu'minler dünyadayken kendileriyle birlikte namaz kıldıkları, zekat verdikleri, oruç tutuklan, hac farizasını yerine getirdikleri ve birlikte cihada gittikleri insanları ararlar, sonra şöyle derler:

“Ey Rabbimiz dünyadayken aramızda bulunan kullarından bazıları, bizimle birlikte namaz kılar, zekat verir, oruç tutar, hac farizasını yerine getirir ve bizimle birlikte cihada çıkarlardı ancak onları şimdi göremiyoruz”, Allah Teala şöyle der:

“Ateşe gidin ve (onlardan) kimi görürseniz çıkarın”, giderler ve bulduklarını çıkarırlar. Ateş onları amellerine göre yutar, kimisini ayağına kadar, kimisini dizlerine kadar, kimini beline kadar, kimini göğsüne ve kimini de boynuna kadar yutar ancak yüzlerine kapsamaz” sonra dedi ki:

“Onları çıkarırlar ve hayat suyuna atarlar”, denildi ki Ya Rasûlullah:

“Hayat suyu nedir?” Dedi ki:

“Cennet ehlinin kendisiyle yıkandığı sudur” sonra dedi ki:

“Orada sel suyunun kenarına biriken çer çöp arasında yetişen otun yeşermesi gibi yeşerirler, daha sonra Nebî'ler, samimiyetle Allah'tan başka ilah yoktur diyen herkes için şefa'at eder ve onları ateşten çıkarırlar, daha sonra Allah rahmetinden dolayı oradaki herkese merhamet eder ve kalbinde zerre kadar iman bulunan her kul oradan kurtulur.”

459[459]

Sahiheyn'de Malik, Amr b. Yahya el-Mazini, o da babasından, Ebi Said el-Hudri yoluyla Peygamber (s.a.v)'i şöyle buyurduğunu bildirdi: “Cennet ehli Cennete ve Cehennem ehli Cehenneme girer, sonra Allah Celle Celaluhu der ki:

“Kalbinde zerre kadar -ya da hardal tanesi kadar- iman bulunanı çıkarın” onları simsiyah olmuş bir şekilde oradan çıkarırlar, sonra hayat nehrine atarlar” Malik bu kısımda şüpheye düşer “Tohumun sel suyunun yanında yeşermesi gibi yeşerirler, görmüyor musunuz? nasıl da sarı, bükülmüş bir şekilde çıkıyor”, bu lafızlar Buhari'deki rivayete aittir, Müslim'de ise şöyle geçer:

459[459] Hakim İsnadının sahih olduğunu söyledi.

“Derileri yanmış olarak ölümler gibi çıkarlar”.

Sahiheyn'de Zuhri, Ata b. Yesar, Ebu Hureyre (r.a) yoluyla gelen başka bir Hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Allah Teala kıyamet günü insanları toplar...” Ebu Hureyre hadisi uzunca rivayet eder, insanların Sırat köprüsünden geçmesinden bahsettikten sonra şöyle der: “Allah Teala insanlar arasında hükmünü verdikten sonra, Rahmetiyle büyük.günahları işleyenleri ateşten çıkarmak istediğinde, meleklerle Kendisine hiç şirk koşmayan herkesi Cehennemden çıkarmalarını ister, Cehenneme giren (Müslümanlar) alınlanndaki secde izieriyle tanınırlar -ateş secde izi hariç insanoğlunun her tarafını yer ancak Allah Teala secde izinin yakmayı ateşe haram kılmıştır. Derileri yanmış bir şekilde ateşten çıkarılırlar, sonra üzerlerine hayat suyu dökölür, sonra tohumun sel suyunun yanında yeşermesi gibi yeşerirler” ^{460[460]}

Müslim, Yezid el-Fakir, Cabîr yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurdu:

“Cehennemden çıkarılacak bir kavim olacaktır, Cennete girene kadar yüzleri hariç vücutlarının her tarafı yanacaktır.”

Aynı şekilde Müslim'in, Ebi Nadr'dan, Ebi Said yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: *“Cehennemde devamlı kalacak olanlar ne dirilirler ne de ölümler, ancak günahlarından dolayı (ya da hatalarından dolayı dedi) ateşe atılan gruba gelince; Aliah onları öyle bir öldürür ki ateş kozları gibi olsalar bile onlara şefaet edilmesine izin verir, grup grup getirilirler, sonra Cennetin ateşine atılırlar, sonra Cennet ehline denilir ki: “Üzerlerine su dökün, sonra tohumun sel suyunun yanında yeşermesi gibi yeşerirler”.* Hadisin zahirinden onların gerçekten öldükleri ve ruhlarının cesetlerinden ayrıldığı anlaşılmaktadır. Bezar'ın rivayet ettiği Abdullah b. Reca hadisi buna delaiyet etmektedir; bize Said b. Mesleme, Musa b. Cubeyr, Ebu Emame b. Süheyl, Ebu Hureyre yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Cehennem ehlinde payı (veya nasibi) en az olan Allah Teala'nın Cehennemden çıkardığı bir gruptur, hiç şirk koşmadıkları için Allah Teala onlara merhamet eder, düz geniş bir yere atılırlar, orada baklanın yeşermesi gibi yeşerirler, ta ki ruh cesetlerine girene

^{460[460]} Ebu Hureyre daha sonra hadisin geri kalan kısmını rivayet eder.

kadar, derler ki: “Rabbimiz; bizi ateşten çıkardığın ve vücutlarımıza ruhlarımızı geri getirdiğin gibi yüzlerimizi ateşten uzak tut” bunun üzerine Allah yüzlerini ateşten uzak tutar.”

Miskin Ebu Fatima, Yeman b. Yezid'den, o da Muhammed b. Hamir'den, Muhammed b. Ali'den, onun babası ve dedesi yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini bildirdi:

“Tüm muvahid ümmetlerden büyük günah işleyen, pişmanlık duymadan ve tövbe etmeden ölen herkes Cehennemden birinci kapısından girer; gözleri açılmaz, yüzü kararmaz ve şeytanlara komşu olmaz, zincirlerle bağlanmazlar, onlara ateş içirilmez, katrandan elbise giymezler, Allah Teala tevhid İnancından dolayı sonsuza kadar bedenlerini, secdeden dolayı yüzlerini yakmayı ateşe yasaklamıştır, onlardan kimini ateş ayaklarına kadar kaplar, kimisi bir ay orada kalır sonra çıkar, kimisi bir yıl kalır sonra çıkar, onlardan orada en çok kalan dünyanın yaratıldığı ilk günden son güne kadar olan süre boyunca kalandır, Allah Teala onların çıkmasını istediği zaman, Yahudiler, Hristiyanlar, diğer dinlerden olanlar ve müşrikler tevhid ehlinde Cehennemde bulunanlara şöyle derler: “Siz Allah’a kitaplarına ve peygamberlerine inandınız ancak bugün hepimiz eşitiz, Allah Teala buna geçmişte hiçbir şeye kızmadığı gibi kızar, onları çıkarır ve Cennetteki bir su kaynağına götürür. Allah Teala’nın şu ayeti şuna işaret etmektedir: “Bir zaman gelecek ki inkâr edenler, keşke Müslüman olsaydık temennisinde bulunacaklardır”^{461[461]} Bu hadisi İbnî Ebi Hatim ve başkaları rivayet etti. İsmail bu hadisi uzunca rivayet etti. Darakutni “Kitab'ul-Muhtenek” adlı kitabında şöyle dedi: “Bu munker bir hadistir, Yeman muçhul bir adamdır, Miskin zayıftır, Muhammed b. Humeyr'i ise sadece bu rivayette gördüm.

Ateşte “Ya Hennan, ya Mennan” diyerek Allah'a bin yıl yalvaran, sonra oradan çıkarılanların durumuyla ilgili Enes'in hadisi daha önce geçmişti.

Bize Muhammed b. Muaviye yoluyla Hazim b. Hasan'in şöyle dediği bildirildi: “Tevhid ehli ateşte bağlanmazlar, Cehennem bekçileri birbirilerine şöyle derler: “Neden şu insanlar bağlanıyorlar ve neden şu insanlar ise bağlanmıyorlar”, onlara şöyle bir ses gelir: “Onlar gece karanlığında mescitlere giderlerdi”.

Mervan b. Muaviye, Malik b. Ebi Hasan, Hasan'ın şöyle dediğini bildirdi: “Kimi

^{461[461]} Hicr: 15/2.

insanlar bin yıl sonra Cehennemden çıkar” Hasan sonra şöyle dedi: “Keşke ben onlardan biri olsaydım.”

“Eğer Allah Günahlarımı Sorarsa Ben De Mağfiretini Talep Ederim”

Ahmet b. Ebi Hevari şöyle dedi:

“Ebu Süleyman'ın yanma gittim ve onu ağlarken buldum, ona dedim ki:

“Seni ağlatan olay nedir?” Şöyle dedi:

“Eğer Allah günahlarımı sorarsa, ben de mağfiretini talep ederim, eğer cimriliğimi sorarsa ben de keremini talep ederim, eğer beni ateşe koyarsa, ateş ehline onu sevdiğimi bildiririm”.

İbni Ebi Dünya, “Allah hakkında Hüsnü zan beslemek” adlı kitabında Ali b. Bîkar yoluyla Hasan'ın Allah Teala hakkında zanla ilgili soruya şöyle cevap verdiğini bildirdi: “Seni ve isyankarları bir yerde toplamamasıdır”.

Seîman b. Hakem b. Avane adamın birisinin Arafat'da şöyle dua ettiğini bildirdi:

“Ey Allah'ım Kalbimize tevhid inancını yerleştirdikten sonra bizi ateşle azaplandırma. Salman dedi ki, adam sonra ağladı ve şöyle dedi:

“Senin af edeceğin konusunda hiçbir şüphem yoktur” sonra ağladı ve şöyle dedi:

“Eğer günahlarımızdan dolayı bizi cezalandıracaksan bizimle kafirleri bir araya getirme çünkü biz Senden dolayı onlara düşmanlık gösterdik”.

İbni Ebi Dünya şöyle dedi: Abdullah b. Sayrafi şöyle dedi: “Ömer b. Hatab (ra)

“Onlar: Ölen kimseyi Allah diriltmez, diye olanca güçleriyle yemin ettiler” ^{462[462]} ayetini okuyunca şöyle derdi: “Ve biz de olanca gücümüzle Allah'a yemin ederiz ki, Allah ölen kimseyi dirütecektir. Hiç iki yemin bir arada olur mu?” der sonra aşırı bir şekilde

ağladı.

Ebu Nuaym kendi isnadıyla Avn b. Abdullah'ın şöyle dediğini bildirdi: “Allah Teala bizi bir serden kurtarıp sonra oraya geri çevirmeyecektir:

“Hem sizler ateşten bir çukurun tam kenarında bulunuyordunuz da O sizi tuttu ondan kurtardı” ^{463[463]}

Allah iki yemin sahiplerini bir arada tutmayacaktır:

“Onlar: Ölen kimseyi Allah diriltmez, diye olanca güçleriyle yemin ettiler” ^{464[464]} ve biz Allah Teala'ın ölüleri dirilteceğine yemin ederiz.”

Muhammad b. İshak es-Serrâc şöyle dedi: “Bize Hammad b. el-Me'mun el-Kelbi bazı arkadaşlarından İbni es-Simak'ın şöyle dediğini bildirdiler: “Harun Reşid beni çağırdığı zaman şöyle dedi:

“Dua et”, yaptığım dua hoşuna gitti, duanıda şöyle seslendim:

“Ey Allah'ım sen şöyle buyurdun: “Onlar: Ölen kimseyi Allah diriltmez, diye olanca güçleriyle yemin ettiler”, ey Allah'ım biz de olanca gücümüzle ölen insanın dirileceğine dair yemen ederiz, ey Rab hiç iki farklı yemin sahibi bir arada olur mu?” Ben dua ederken Harun ağlıyordu.

29. Ateş Ehlinin Çoğunluğu

Cehennem ehlinin gerçek ehli orada ebede kalanlardır ve Cehennem onlar için hazırlanmıştır, Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

“O kafirler için hazırlanmıştır”. ^{465[465]} Daha önce değindiğimiz Ebu Said el-Hudrî hadisinde Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

^{463[463]} Al-i İmran: 3/103.

^{464[464]} Nahl: 16/38.

^{465[465]} Bakara: 2/24.

“Cehennemin gerçek ehli arada ne ölürler ne de dirilirler”, onlar orada ebedi kalanlardır ve sayıları günahlarından dolayı Cehenneme giren ve temizlendikten sonra oradan çıkan muvahidlerden daha çoktur. Ebu Said el-Hudrî'nin Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği hadis de buna delalet etmektedir, şöyle buyurdu:

“Allah Teala kıyamet günü şöyle buyurur: “Ey Adem!” Adem (a.s): “Lebbeyk ve Saadeykler, bu esnada Allah zürriyetinden ateşin elçilerini çıkarmanı istiyor diyen bir ses gelir, Adem (a.s) der ki: “Ateşin elçileri nedir?” Allah Teala şöyle der:

“Her bin kişiden dokuz yüz doksan dokuz kişidir.” İşte o gün hamile olan çocuğunu düşürecek, çocuğun saçları bembeyaz olacaktır:

“Onu göreceğiniz gün, her emzikli kadın emzirdiğinden geçer. Ve her hamile kadın çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş görürsün, halbuki sarhoş değillerdir. Fakat Allah'ın azabı çok şiddetlidir”.^{466[466]} Bu insanlara çok ağır gelecektir bundan dolayı yüzleri değişecek.” Daha sonra Peygamber (s.a.v) şöyle dedi:

“Ye'cuc ve Me'cuc'dan dokuz yüz doksan dokuz kişi sizden ise bir kişi (oraya atılacaktır)” sonra Şöyle dedi:

“Siz Cehennemde beyaz boğadaki siyah bir kıl gibisiniz veya siyah bağadaki beyaz bir kıl gibisiniz, Cennet ehlinin dörtte biri olacağınızı umarım”, bunun üzerine tekbir getirdik,” sonra şöyle dedi:

“Cennetin üçte biri” bunun üzerine tekbir getirdik”, sonra dedi ki:

“Cennet ehlinin yarısı” bunun üzerine tekrar tekbir getirdik”.^{467[467]}

Ebu Hilal b. Habbab, İkrime, İbni Abas yoluyla Peygamber (s.a.v)'den yukarıdaki manada bir hadis rivayet etti: *“Siz, bin parçadan bir parçasınız.”^{468[468]}*

İmam Ahmed ve Tirmizi, İmran b. Huseyn yoluyla Peygamber (s.a.v)'den bu manada hasen bir hadis rivayet ettiler, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Yakınlasın ve düzenli durun, her nübüvetin olduğu yerde mutlaka cahiliye vardır,

^{466[466]} Hac: 22/2.

^{467[467]} Buhari, Müslim'de geçmektedir, yukarıdaki hadisin lafzı Buharî'ye aittir.

^{468[468]} Ahmed, Hakim bildirdiler, Hakim hadisin sahih olduğunu bildirdi.

onlardan bir grup alınır, sayı tamamlanmadığında, eksik sayı münafıklarla tamamlanır, sizin diğer ümetlere kıyasla sayınız hayvanın ayağındaki bir tutam veya devenin yan tarafındaki beneğin hayvanın bedenine olan oranı kadardır.”

İbni Ebî Hatim, Enes yoluyla Peygamber (s.a.v)'den buna yakın manada bir rivayette bulundu: yani *“İnsanlar ve cinlerden helak olan kafirler”*

Bu ve buna benzer manada olan hadisler Adem (a.s) soyunun çoğunun cehennemlik olduğunu göstermektedir, hadis aynı şekilde rasûliere tabi olanların diğerlerine oranla daha az bir grup olduğunu, kendilerine davet ulaşmayanlar, üzerinde ihtilaf olmakla birlikte risaleti anlamayanlar hariç rasûliere tabi olamayanların cehenneme gireceğini göstermektedir. Aynı şekilde rasûliere tabi olanların çoğunluğu mansuh ya da değiştirilmiş kitaba tabi oldukları için Cehenneme gideceklerdir, Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

“Hangi hizipten olursa olsun kim onu inkâr ederse, ona vaad edilen yer ateştir.”
469[469] Muhkem Kitaba, Tasdik edilmiş Şeriata ve Hak Dine tabi olanlara gelince onların çoğunluğu da Cehennemliktir, bunların bir kısmı Cehennemin derinliklerinde olan münafıklardır, zahiren ve kalben îman etmekle birlikte şüpheli şeylerin kendilerine müptela olduğu şahıslara gelince; onlar bidat ve delalet ehlidirler.

Bu ümmetin yetmiş küsur guruba ayrılacağı ve bîr grup hariç hepsinin ateş ehli olacağına dair rivayetler varit olmuştur, bu kurtuluşa eren grubun büyük bir çoğunluğu da aynı şekilde -ebedi olmasa bile - cezasının ateş olacağı belirtilen günahları işlemektedir, böylece bu grubun tüm fertleri de ateşten kurtulamayacaklardır, mutlak Cennetle vaad olunan tek bir kurup vardır, onlar; zahiren ve batınen Peygamber (s.a.v) ve ashabının yaptığı amelleri yapan şüphe ve şehvetlerin tuzaklarından kaçınanlardır, ancak bunlar özellikle son zamanlarda daha da az olan bir gruptur. Kur'an-ı Kerim insanların çoğunun Cehenneme gideceğini ifade etmektedir:

“Şeytan, onlara ilişkin beklentisini gerçekleştirmiş ve bir grup mümin dışında hepsi ona uymuştu” (Sebe: 20) yine Allah Teala şöyle buyurmaktadır: “Muhakkak cehennemi sizinle ve onlardan sana uyanların hepsiyle dolduracağım.” 470[470]

469[469] Hud: 11/17.

470[470] Sad: 38/58.

Muvahidlerden Cehenneme girecek olan günahkarların çoğu kadınlardır, Peygamber (s.a.v) Kusuf hutbesinde şöyle dedi:

“Ateşi gördüm ve oradakilerin çoğunun küfürlerinden dolayı kadınlar olduğunu gördüm”, denildi ki:

“Allah'ı mı inkar ederler?” Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:

“Dostluğu, iyiliği inkar ederler, onlardan birine ömür boyu iyilik etsen bile senden bir kötülük görünce”, şöyle der:

“Sende asla bir iyilik görmedim”.

Sahihi Müslim'de İbni Abbas Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirmektedir:

“Ateş bana gösterildi, oradakilerin çoğunluğunun kadınlar olduğunu gördüm”

Buhari, İmran b. Hüseyin hadisinde Peygamber (s.a.v)'den bu manada bir hadis rivayet etti.

Sahiheyn'de geçen Ebi Said el-Hudrî hadisinde Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Ey kadınlar topluluğu! Çok sadaka verin, ben sizi Cehennem ehlinin çoğunluğu olarak gördüm”, kadınlar dediler:

“Bunun sebebi nedir ya Rasûlullah?”

“Çok lanet okursunuz ve ailenize nankörlükte bulunursunuz ...” buyurdular.

Müslim; Cabîr, İbni Umeyr yoluyla Ebu Hureyre yoluyla Peygamber (s.a.v)'dan aynı manada bir hadis rivayet etti.

Sahiheyn'de, Usame yoluyla gelen bir hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Cennet kapısında durdum, orada genellikle fakirlerin bulunduğunu gördüm,... Sonra Cehennem ehli'nin Cehenneme girmeleri için emir verildiğinde Cehennemin

kapısında durdum oraya girenlerin çoğunluğu kadınlardı.”

Ahmed b. Hanbel, Amr b. As yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Cennetin içine baktım oradakilerin çoğunluğunun fakirler olduğunu gördüm, ateşe baktım oradakilerin çoğunluğunun kadınlar ve zenginler olduklarını gördüm”.

Sahihi Müslim'de İmran b. Hüseyin yoluyla rivayet edilen bir hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır: *“Cennete en az olanlar kadınlardır”*. Bu hadis ve Ebu Hureyre yoluyla Cennet ehliyle ilgili olarak gelen şu hadis bazı insanların kafasını karıştırdı: *“Onlardan her biri için iki eş vardır”*.

Sahihi Müslim'de geçen bir hadiste Eyyub, İbni Sirin'in şöyle dediğini bildirdi: *“Övünün ve hatırlayın ki erkekler Cennete kadınlardan daha çoktur”*, Ebu Hureyre dedi kî:

“Ebu Kasım (s.a.v.) şöyle demiyor mu?: “Cennet girecek ilk grubun yüzleri dolunay gecesindeki ay gibidir, ondan sonraki grubun yüzleri gökyüzünde inciden bir yıldız gibidir, onlardan her birinin iki eşi vardır, etinin sadeliğinden bacaklarının ilikleri görünür ve Cennetteki her şey en tatlı ve en güzel olandır.”

Bazı alimler iki hadisin arasını birleştirmek isteyerek şöyle dediler: *“Kadınların Cennete azlığı muvahid günahkarların Cehennemden çıkmadan önceki dönem içindir, günahkarlar Cehennemden çıkınca Cennetteki kadınların sayısı erkeklerinkinden daha fazla olacaktır. Ancak doğru görüşe göre Ebu Hureyre'nin kastettiği kadınların Cennete erkeklerden daha çok olduğudur, çünkü her erkeğin orada iki eşi olacaktır, ancak orada çok olan kadınların Adem (a.s)'in soyundan olan kadınlar olduğunu söylemek istememiştir”*.

Ebu Hureyre (r.a)'den gelen bazı rivayetler bunun doğruluğunu ortaya koymaktadır: *“Onlardan her biri için hurilerden iki eş olacaktır”*, aynı şekilde İmam Ahmed'in, Yunus, Muhammed, Ebu Hureyre yoluyla Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği hadis buna işaret etmektedir. Yine Beyhaki'nin, Hişam, Muhammed, İbni Şirin, Muhammed, Ebu Hureyre yoluyla Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilen hadis buna delalet etmektedir. Buhari bu lafızları Sahih'inde Abdurrahman b. Abi Amr, Ebu Hureyre

yoluyla Peygamber (s.a.v)'den rivayet etmektedir.

Ebu Hureyre (r.a) hadisinin bazı lafızları Sahihî Buharî'de geçmektedir: “Onların her birinin iki eşi vardır” sözleri yerine “Onların eşleri Hurilerdir” şeklinde geçmektedir, doğal olarak hadisten bu iki eşin Huriler olduğu anlaşılmaktadır, bunun dolayı da Cennete giren herkesin Hurelerden iki eşinin olması gerekmektedir, ama bunun dışındaki fazla eşlere gelince sayılarının çokluğu, ameller ve derecelere göredir, diğer taraftan evliliğin iki eşle sınırlı olduğuna dair her hangi bir rivayet sabit olmamıştır.

Yukarıda söylediklerimizi destekleyen hadislerden bir tanesi de Müslim'in sahihinde Ebi Said yoluyla Peygamber (s.a.v)'den rivayet ettiği şu hadistir: *“Cennetteki en düşük dereceli insan Allah'ın son anda Cehennemden uzaklaştırdığı şahıstır”* Ebu Said hadisin hepsini rivayet ettikten sonra sonunda şöyle dedi: “Sonra evine girer ve onun yanına hurilerden iki tane eş girer...”. Aynı şekilde şahadetle rızıklandırılan şehide dolunay gibi iki hurinin eş olarak verileceği rivayet edilmiştir. Yine buna delalet eden hadislerden bir tanesi de en düşük derecede olsalar bile Cennetteki herkese iki hurinin verileceğini ifade eden hadistir. Doğrusunu bilen Allah'tır.

Abdullah b. Ahmed kendi isnadıyla Ebu Salih'in şöyle dediğini bildirdi: “Bize ulaştığına göre ateşe götürücü günahı en çok işleyenler kadınlardır.” Tahminime göre zina ve onunla alakalı şeylerden bahsediyor.

İbnî Ebi Dünya “Munkati” bir isnadla İbni Mesud'un şöyle dediğini bildirdi: “İki günah bağışlanmaz; en kötü ameli kendisine güzel gösterildiği için onu hoş karşılayan şahıs, ümmeti helake götüren şeydir”. Allah'u alem delalet götüren şüphelerden bahsediyor.

30. Ateş Ehlinin Sıfatları, Kısımları Ve Dereceleri

Cehennemde dört gruptan başka kimsenin kalmayacağı ve onlarda hayır adına hiç bir şey üzerine olmayacağına dair İbni Mesud'un görüşü daha önce geçmişti, bu konuda dayandığı delil şu ayeti kerimdedir:

“Derler; biz namaz kılanlardan değildik, fukaraya yemek yedirmezdik ve bâtıla dalanlar ile beraber dalan kimseler olmuşuk” ^{471[471]}

Sahiheyn'de Harise b. Vehb yoluyla rivayet edilen bir hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Size Cennet ehlinin kim olduğunu söyleyeyim mi? Tüm gariban mazlumlardır, eğer Allah'a adına yemin etseler, Allah o yemini doğru çıkarır. Size ateşin ehlinin kim olduğunu bildireyim mi? Kaba, kip birli, zalim olan herkestir”.

Mucahid ve İkrime, “Utul'în” güçlü manasına geldiğini söylediler. Ebu Rezin şöyle dedi: “Utul” düzgün yaratılışı olan kimsedir. Ata b. Yesâr, Vehb b. Zumari'nin şöyle dediğini bildirdi:

“Gök ve yer, Allah Teala'mn güzel bir şekilde yarattığı, karnını doyurduğu ve dünyadan bol nimetler verdiği halde, insanlara karışı sert, zalim olan insandan dolayı ağlar, işte bu utul ve zenim (soysuz-alçak)” ^{472[472]} olan insandır. İbrahim Nah'î şöyle dedi: “Utul” facir olan kimsedir, “Zenim” ise insanların ahlaki açıdan kötü gördüğü kimedir”.

Şehr b. Havşeb, Abdurrahman b. Ganem yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi: “Cevvaz”, “Ca'zerî” ve “Utul'in zenim” girmeyecektir.” Müslümanlardan bir adam dedi ki:

“Cevvaz”, “Ca'zerî” ve “Utul'in zenim” kimdir?” Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Cevvaz, toplayan ve engelleyendir, Ca'zeri ise kötü kaba sözdür, Allah Teala şöyle buyurdu: “Sen (o zaman), sırf Allah'ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi” ^{473[473]} Utvi'in zenim; sert tabiatlı, ışın yiyen obur, midesine düşkün ve mahlukata zulmedendir.

Muaviye b. Salih, Kesir b. Haris yoluyla Muaviye'nin kölesi Kasım'ın şöyle dediğini bildirdi: “Rasûlullah (s.a.v.)' “Utul'in zenim” hakkında sorulduğunda şöyle dedi:

“O kötü ahlaksız kimsedir”. Muaviye şöyle dedi:

^{471[471]} Muddesir: 74/43-45.

^{472[472]} Kalem: 68/13.

^{473[473]} {Al-i İmran: 159}

“Bana İyad b. Abdullah el-Fahrî, Musa b. Ukbe yoluyla Peygamber (s.a.v)'den bu şekilde rivayet etti. Hadisin hepsini İbni Ebi Hatim rivayet etti.

“Müstekbir” ise insanların yanında kibirlenen ve kendisini üstün gören kimsedir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

“Kibirlenenlerin kalacağı yer cehennem değil midir?” ^{474[474]}

“Kıyamet günü müstekbirler küçük karıncalar gibi Cehennemde kendisine “Bûlis” denilen hapisanelere sürükleneceklerdir, boyunduruk ateşi onların üzerinden yükselir. Büyüklemlerin cezası zillet ve aşağılanmadır. Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

“Artık bugün, yeryüzünde haksız yere büyüklük tasladığınız için ve dinden çıkıp fasık olmanız yüzünden aşağılayıcı bir azapla cezalandırılacaksınız!” ^{475[475]} Bu rivayet daha önce geçmişti. Sahih olarak gelen kudsi bir hadiste Peygamber (s.a.v) Allah Teala'nın şöyle buyurduğunu bildirmektedir:

“Büyükleme ridamdır, her kim bu konuda bana rekabet ederse onu ateşimle cezalandırırım”.

Sahihayin'de Ebu Hüreyre (r.a)'ın rivayet ettiğine göre: “Resûlullah aleyhissalâtu vesselam buyurdular ki: “Cennet ve cehennem, aralarında ihtilaf ederek Allah nezdind dâva açtılar. Cehennem: “Ben, mütekebbirler -dünyada büyüklük tasla yanlar ve mütecebbirler -zorbalık yapanlar- için tercih edildim!” diye övündü. Cennet de: “Ey Rabbim!- Bana niçin sadece zayıflar ve -insanlar nazarında- düşük olanlar, -hakir görüleni girer?” dedi. Allah Teâla Hazretleri önce cennete hitap etti. “Sen benim rahmeümsin. Kullarımdan dilediklerime rahmetimi seninle ulaştıracağım!” Sonra da cehenneme hitap etti: “en de benim azabımsın. Kullarımdan dilediğimi seninle azablandıracağım!” -Her ikisine yönelerek-: “İkinizin de vazifesi var! İkiniz de dolacaksınız!” buyurdu. Ancak cehennem, bir türlü dolmak bilmedi. Allah Teâla da ayağını üzerine bastı. Derken cehennem: “Yeter! Yeter!” diye inledi. Bu suretle dolmuş olan cehennemin ağzı birbirine kavuştu. Allah mahlûkatından hiçbir ferde asla zulmetmez. Cennete gelince, Allah onu yeni mahlûkat yaratarak onu dolduracaktır.”

^{474[474]} {Zümer: 60}

^{475[475]} {Ahkaf: 20}

Ebu Hatim'in naklettiği bir rivayete ise şöyle geçmektedir: Cehennem “Rabbim banım içime cebbarları, büyüklenenleri, mal sahiplerini, padişahları ve ileri gelenleri koyar.”

İmam Ahmed, Ebi Said (r.a)'ın Peygamber (s.a.v) den rivayet ettiğine göre şöyle buyurdu:

“Cennet ve Cehennem birbirilerine karşı böbürlendiler, Cehennem der ki: “Rabbim banım içime cebbarları, büyüklenenleri, padişahları ve ileri gelenleri koyar”, Cennet ise şöyle der: “Aksine Rabbim benim içime garibanları, fakirleri ve miskinleri koyar” ve hadisin geri kalan kısmını yukarıdaki gibi rivayet etti. Bunun sebebi Allah Teala'nın nete giden yolu zorluklarla çevirmesi, Cehenneme giden yolu ise şehvetlerle çevirmesidir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

“Artık kim azmış ve dünya hayatını tercih etmişse, kuşkusuz onun varacağı yer cehennemdir, kim de Rabbinin makamından korkup da nefsinin heveslerden alıkoyduysa; kuşkusuz onun varacağı yer cennettir.” ^{476[476]}

Sahihi Buharî'de Ebu Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Cennet zorluklarla örtüldü, Cehennem ise şehvetlerle örtüldü”, aynı hadisi Müslim şu ifadelerle rivayet etti: “Cennet zorluklarla çevrildi, Cehennem ise şehvetlerle çevrildi”. ^{477[477]}

İmam Ahmed ve Tirmizi, Ebu Hureyre Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdiler: “Allah Teala Cennet ve Cehennemi yarattı sonra Cibril'i Cennete gönderdi ve dedi ki:

“Onun içine ve oradakiler için hazırladıklarına bak.” Rasûlullah (s.a.v.) dedi ki:

“Cibril geldi ona ve onun halkı için hazırlananlara baktı, sonra geri döndü ve dedi ki: “İzzetine andolsun ki onu duyan herkes oraya girecektir, bunun üzerine Allah Teala Cenneti zorluklarla çevirdi, sonra dedi ki: “Oraya git ve halkı için ne hazırladığına bak”, “Cibril oraya gitti onun zorluklarla çevrildiğini gördü, Allah Teala'ya geri döndü ve şöyle

^{476[476]} [Naziât: 37-41]

^{477[477]} Buharî, Enes yoluyla Rasûlah (s.a.v.)'den aynı manada bir hadis rivayet etti.

dedi: “İzzetine andolsun ki oraya hiç kimsenin girmeyeceğinden korktum” daha sonra Allah Teala şöyle buyurdu: “Cehenneme git ve halkı için ne hazırladığıma bak” Cibril oraya gidince, alevlerin üst üste yükseldiğini gördü, geri döndü ve şöyle dedi: “İzzetine andolsun ki, onu duyan hiç kimse oraya girmez.” Bunun üzerine Allah Teala ateşe emretti şehvetlerle çevrildi, sonra Cibril'e dedi ki: “Git ve oraya bak” Cibril oraya gelince şöyle dedi: “İzzetine andolsun ki oradan hiç kimsenin kurtulmayacağından korktum”.

Yukarıdaki rivayetlerden, cismin sıhhati, gücü, malın çokluğu, dünya güzellikleriyle nimetlenme, büyülenme ve insanlara karşı kibirlenme, Haris b. Vehb hadisinde de işaret edildiği gibi Cehennem ehlinin sıfatlanndandır, bunlar Allah Teala'nın buyurduğu gibi tuğyan ve isyanın sebebidir:

“Hayır; insan azgınlık eder, kendisinin muhtaç olmadığını zannettiği için” ^{478[478]}
İsyan, dünya hayatını ve şehvetlerini tercih etme ateşe götüren şeylerdir, daha önce de değindiğimiz gibi Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

“Artık kim azmış ve dünya hayatını tercih etmişse, kuşkusuz onun varacağı yer cehennemdir.” ^{479[479]}

Ancak beden en zayıf, dünyada garibanlık, az mal ve imanla birlikte güç, hayrın işaretleridir, bunun için şöyle denilmektedir: "Masumiyetin şartlarından biri de bulamamaktır." Bunlar Haris hadisinde de değinildiği gibi Cennet ehlinin sıfatlarıdır.

Haris'in hadisine benzer, farklı yollardan birçok hadis rivayet edilmiştir, bunların bazılarında farklı ifadeler de vardır.

İmam Ahmed, Ebu Hureyre yoluyla Peygamber (s.a.v)'ın şöyle buyurduğunu bildirmektedir: "Size Cennet ehlini haber vereyim rı? Dediler ki: "Evet ya Rasûluliah, şöyle dedi: "Mağlup olmuş zayıflardır. Size Cehennem ehlini haber vereyim mi?" dediler ki: "Evet ya Rasûluliah" şöyle dedi: "Tüm kaba haşin insanlardır, bu tip insanlar hiçbir şeyi dert edinmezler”.

Suraka b. Malik b. Ca'sem Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Ey Saraka sana Cennet ve Cehennem halkından haber vereyim mi?” Dedi ki:

^{478[478]} (Alak : 6-7),

^{479[479]} (Naziât: 37-39)

“Evet ya Rasûlullah”, dedi ki:

“Ama Cennet ehli kaba, müstekbir herkestir, Cennet ehli ise zayıf, mağlup insanlardır”

Abdullah b. Amr hadisinde Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Ateş ehli kaba, müstekbir, mal biriktiren ve vermeyendir, Cennet ehli ise zayıf mağluplardır”.

Enes (r.a) Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Size Cennet ve Cehennem ehlerinden haber vereyim mi? Cennet ehli; zayıf, mazlum, saçı dağınık iki hurma sahibi şahıstır, eğer Allah adına yemin içse, Allah Teala onun yeminini yerine getirir, ateş ehli ise kaba, müstekbir, mal biriktiren, vermeyen ve sırları araştırandır”. “Galiz el-Caî” kelimeleriyle ilgili el-Ce'zeri'nin yorumu geçmişti.

Taberani, Ebu Hureyre yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Size Cennet ehlinin sıfatlarını bildireyim mi?” Dedik ki:

“Evet ya Rasûlullah”, dedi ki:

“Zayıf, iki hurma sahibi garibandır eğer Allah adına yemin etse Allah Teala onun yeminini yerine getirir,” sonra dedi ki:

“Size Cehennem ehlerinden haber vereyim mi?” dedik ki:

“Güçlü kibirli herkestir(cizzu'l-ca'zer) Ebu Hureyre dedi ki:

“Cizzu” nedir?” dedim, dedi ki:

“Güçlü”, “el-Ce'zer nedir?” dedim” dedi ki:

“Kendisini büyük görendir”.

Osman b. Ebi Atike, Ebi Ca'fer el-Hanefi'den, o da Ebu Hureyre yoluyla Peygamber (s.a.v)'in şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Size Cehennem ehlini bildireyim mi?” Dediler ki:

“Evet ya Rasûlullah” dedi ki:

“Şişman kötü kokulu herkeştir”.

Selim b. Amir, Furat el-Behrani yoluyla Ebi Amir el-Eş'ari'nin şöyle dediğini bildirdi: “Adamın biri Rasûlullah (s.a.v.)'e ateş ehliyle ilgili sordu, Peygamber (s.a.v) şöyle cevap verdi:

“Büyük bir şey sordun, o sert ka'berî olan herkeştir” adam dedi ki:

“Ka'berî nedir ya Rasûlullah?” dedi ki:

“Aşireti arasında sert, ailesine karşı sert ve dostuna karşı sert olan kimsedir.” Adam dedi ki:

“Peki Cennet ehli kimdir ya Rasûlullah?” dedi ki:

“Subhanallah sen büyük bir şey sordun, zayıf, zahid olan herkeştir.”

Aynı manada Buharî'de îyad b. Hemmar yoluyla rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v) hutbede şöyle dedi: “Cennet ehli üç kişidir; doğru yolda olan, adil ve sadaka veren güç sahibi şalrib,-akmbcrfaTa karşı merhametli yumuşak kalpli adam, ifet sahibi, insanlardan İstemeyen, fakir adam, Cehennem ehli ise beş gruptur; size tabi olan mal ve aile için uğraş vermeyen zayıf güçsüz kimseler, kendisine bildirilen ufak bir şeye ihanet eden, tamahkar hain kimse, sabah akşam insanlara mallan ve aileleri konusunda ihanet eden.” Rasûlullah daha sonra, yalanı, cimriliği ve kötü ahlaklı fuhuşla uğraşan şahsı zikretti.

Rasûluüah (s.a.v.) bu hadiste Cennet ehlinden üç sınıfa değinmiştir:

Birincisi - Doğru yolda olan, adil ve sadaka veren güç sahibi şahıs. Bu gruba giren; insanlar üzerinde yetkisi olan, onlar arasında adaletle hükmeden, faziletli insanlar kısmına yükselen şahıstır.

İkincisi - Yumuşak kalpli, merhametli ve sadece akrabalarına karşı merhamet göstermeyen aksine tüm Müslümanları gözetten insandır, buna göre ikinci sınıfa giren fazilet ve ihsan ehli olanlardır.

Üçüncüsü - Fakir, iffet sahibi, insanlardan istemeyen şahıstır, bu tip insan çok muhtaçtır ancak buna rağmen ağız açıp insanlardan istemez, bu cömertliğin çeşitlerinden biridir, yani haceti olmasına rağmen insanlardan istememektir.

Allah Teala Cennet ehlini cömert, haklı olsa bile eziyet vermekten çekinen olarak tanımlamaktadır:

“Rabbinizin bağışına, genişliği göklerle yer arası kadar olan, Allah'tan gereği gibi korkanlar için hazırlanmış bulunan cennete koşun! O (Allah'tan hakkıyla korkajınlar, bollukta ve darlıkta Allah için harcarlar, öfkelerini yutarlar, insanları affederler. Allah iyilik edenleri sever”. ^{480[480]} Bu onların insanlara kaşı sergiledikleri davranışlardır, Allah için yaptıkları ise şöyle ifade edilmektedir:

“Ve onlar çirkin bir günah işledikleri, yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Allah'tan başka günahları kim bağışlayabilir? Bir de onlar, bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmezler. İşte bunların mükafatı Rablerinden bir bağışlama ve sonsuza dek kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetlerdir, iyi iş yapanların mükafatı ne de güzeldir.” ^{481[481]}

Allah Teala onları günah işledikleri zaman tövbe edenler, hatası üzerine ısrar etmeyen - ve bu nasuh tövbenin gerçek manasıdır - olarak tanımlamıştır. Bu manaya yakın başka bir ayette Allah Teala şöyle buyurmaktadır: *“Fakat o, sarp yokuşa (akabeye) göğüs veremedi. Bildin mi, nedir o sarp yokuş? (O) Bir köle azad etmek, yahut bir kıtlık gününde yemek yedirmek, yakınlığı olan bir yetime veya hiçbir şeyi olmayan yoksula (vermek), sonra, inanıp birbirlerine sabır tavsiye edenlerden, merhametlilerden olmayı tavsiye edenlerden olmaktadır. İşte bunlar, amel defterleri sağlarından verilenlerdir.”* ^{482[482]} Daha önce de değindiğimiz gibi İbni Abbas “Akabayı” ateşle tefsir etmektedir, Allah Teala Cennete giden yolu “Ona göğüs vermek” şeklinde ifade etmektedir ki ona göğüs vererek geçmek ancak, köle azad ederek, açları duyurarak, akrabalarından yetimleri doyurarak veya hiçbir şeyi kalmayan fakirlere ihsanda bulunarak bunları yapan şahsın aynı zamanda iman sahibi olması gerekmektedir -, başkalarına adaleti ve ihsanı tavsiye etmek bu ise sabrı ve merhameti tavsiye etmektir mahluka yardım ederek mümkün

^{480[480]} Al-i İmran: 3/133-134.

^{481[481]} Al-i İmran: 3/135- 136.

^{482[482]} Beled: 90/11-18.

olur. İşte Alla Teala bu özelliklere sahip olan insanları kitapları sağda verilenler olarak bildirmektedir.

Cehennem ehlini ise Peygamber (s.a.v) beş sınıf olarak belirtmektedir:

Birinci sınıf Gücü olmayan zayıf adam, “Zuber”den kastedilen güç, arkadaşının ahiret için sahip olduğu takva ve güzel amele sahip olmak için gayret sarf etmemektir. Ukeyli'nin “Merfu” olarak bildirdiği bir hadiste Ebu Hureyre (r.a) şöyle demektedir: “Allah Teala “Zuber” sahibi olamayan mu'mine buğzeder”, hadisın bazı ravileri şöyle dediler: “Yani hakkını almak için gayret etmeyeni kast etmektedir”.

İbnu Şevzebe şöyle dedi: “Cehennem ehlinin geneli zayıf gücü olmayan insanlardır, onlar her gün size bağımlı yaşarlar, ne mal elde etmek nede aile edinmek gibi bir dertleri vardır.” Hadisi Abdullah b. Ahmed “Zühd” adlı kitapta nakletti. Bunlar insanların en şerlisi, en düşük karakterlidir, çünkü onların dünya yada ahiretle ilgili herhangi bir gayeleri, endişeleri yoktur, aksine tek gayeleri karınlarını doyurmak ve zevklerini herhangi bir yolla tatmin etmektir, o insanlara tabidir, onların ayak işlerine bakar, etraflarında dolanır ve utanmadan istekte bulunur”

İkinci sınıf Kendisine ufak bir şey bile bildirilse ona ihanet eden kimsedir. Tartıda cimrilik eder, yetimlerin malı, emanet gibi kendisine bırakılan malları kullanır. Bu nifakın bölümlerinden bir bölümdür, belki de, zahiren uzak durduğu imajı verse de Allah'a ve Rasûl'üne İhanet ettiği için hainlerden sayılacaktır.

Selef alimlerinde bazıları şöyle dediler: “Ateş ehli; Allah korkusunun, kedisine emanet edilen sözü tutmasına engel olmayan insandır, diye sohbetlerimizde konuşurduk.”

Üçüncü sınıf - işi gücü sabahtan akşama insanları maîları ve aileleri konusunda aldatmak olan şahıstır. İnsanları aldatmak Allah Teala'nın belirttiği gibi münafıkların özelliklerindendir. Aldatmak; insanların mallarını ve ailelerine ulaşmak için kötü niyeti gizleyip sadece iyilik istediğini ifade etmektir. Bu Allah'ın haram kıldığı hilekarlıktır. İbni Mes'ud'un bildirdiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Bize ihanet eden bizden değildir, hilekarlık ve aldatma ateştedir.”

Dördüncü sınıf-Yalan ve cimriliktir. Bunu rivayet eden ravi hadisi Peygamber (s.a.v)'den güzelce ezberleyip rivayet edememiştir. Yalan ve cimrilik iki ayrı sınıftır. Ahmed b. Hanbel'in "Müsned"inde geçen hadiste yalan mı yoksa cimrilik mi olduğu konusunda şüphe vardır. Denildi ki menşeyleri açısından ikisi de aynıdır, Metar el-Verak'tan da aynı görüş rivayet edilmiştir ki o da bu hadisin ravilerinden biridir.

Cimrilik ve yalan, bu konudaki hadislerde de ifade edildiği gibi hilekarlık sonucu doğmaktadır. Hilekarlık; insanın kendisine ait olmayan şeyleri haram yollarla elde etmek için verdiği uğraştır ki bunun sonucunda cimrilik doğar, cimrilik; insanın elimdeki malı emredildiği şekilde harcamaktan kaçınıp alinde tutmaya çalışmasıdır. İşte yukarıda geçtiği gibi aldatmaya çalışan hırslı, hilekar insandır. Diğer sınıf ise cimri olan insandır. Hilekar, hakkı olmadığı halde bir malı elde etmiştir, cimri ise hakkı olduğu halde vermesi gereken malı vermekten kaçınmıştır. Hilekarlık ve cimriliği bu şekilde yorumladıklarına dair İbni Mesud, Tavus vb selef alimlerinin görüşleri rivayet edilmiştir. Bir rivayette şöyle denilmektedir: "Şeytan şöyle dedi: "Adem oğlu ne kadar hilelerime karşı başarılı olsa da, üç konuda üstünlük sağlayamayacaktır; kendisine helal olmadığı halde mal edinecektir, malını yanlış yere harcayacak veya verilmesi gereken yerden alıkoyacaktır."

Hilekarlıktan aynı şekilde yalan, aldatma ve hak edilmediği halde başkalarının malına elde etme gibi kötü fiiller doğar. Sahih'de geçtiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Yalan fücra ve ateşe götürür".

Beşinci sınıf- "Şanzîr"dır. Şanzîr, kötü ahlaklı, fuhuşla uğraşan insan olarak tanımlanmıştır. Sahihey'n'de gelen bir rivayette Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Kıyamet günü insanların en şerlisi insanların şerrinden dolayı kendisinden uzak durduğu şahıstır."

Tirmizi'nin, İbni Mes'ud'tan rivayet ettiği bir hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"Muhakkak Allah, kötü ahlaklı, ağız bozuk kimseye buğz eder." "Müsned"de geçen bir hadiste Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Bir insanın şerli olması için fahiş, ağız bozuk, korkak ve cimri olması yeter”. Fahiş, bulunduğu mıntıkada kötü şeyler yapan, insanlarla sövgü vb sözlerle konuşan, dile alınmayacak sarf eden şahıstır.

Muvahidlerden Cehenneme İlk Girenler

Ahmed'in Ebu Hureyre'den bildirdiğin göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Bana Cennete giren ilk üç şahıs ve Cehenneme girecek ilk üç şahıs gösterildi, Cennete girecek ilk insanlar; şehid, mülkü olduğu halde dünya nimetlerinin kendisini Rabbine ibadetten alıkoymadığı ve ailesi olan haya sahibi fakirdir. Cehenneme giren ilk şahsa gelince; çok malı olduğu halde Allah'ın hakkını vermeyen, zalim yönetici ve böbürlenlen fakirdir” 483[483]

Cehennem ehli olan bu üç sınıf, İyad b. Hammar'ın hadisinde Cennet ehli olarak zikredilen üç sınıfın zıttıdır; zalim yönetici, adil ihsanda bulunan yöneticinin zıttıdır, Allah'ın hakkını engelleyen şahıs, tüm Müslümanlara ve yakınlarına iyilik eden merhametli, yumuşak kalpli şahsın zıttıdır, böbürlenlen fakir, fakirliğin zorluğuna sabreden ve insanlardan istemeyen iffetli şahsın zıttıdır. Bu üç şahsın özelliği zülüm, cimrilik, kibirdir ki bunlar üç sıfat zalimliğe rucu etmektedir. Çünkü emir yönetimindekilere aliyle zulmeder, cimri fakirlere hakları olan malı vermediği için zulmetmekte, böbürlenlen fakir ise sözü ve diliyle övündüğü için insanlara zulmetmektedir.

Sahihi Müslim'de Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği, içinde gösteriş için savaşı, Kur'an okuyan ve infak eden şahıslardan bahsedilen uzunca bir hadiste, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Ey Ebu Hureyre! Bunlar kıyamet günü ateşin kendileriyle ilk tutuştuğu mahluklardır”.

Bu hadisle yukarıdaki hadis arası şöyle birleştirilir; bu uç kısım ateşin

483[483] Tirmizi.

kendileriyle ilk tutuştuğu, önceki üç kişi ise Cehenneme ilk giren şahıslardır. Ateşin tutuşturulması Cehenneme girmeye oranla daha genel bir konudur, aynı zamanda ateşin iyice tutuşması için yakılması gerekmektedir, bu da ateşe girmeye oranla daha büyük bir durumdur. Riya ehlinin cezası diğer günahkarlara oranla daha büyüktür, çünkü riya küçük şirktir, şirke bağlı olan günahlar diğer günahlara oranla daha büyüktür.

Rivayet edildiğine göre, fasık Kur'an okuyucuları müşriklerden önce Cehenneme gireceklerdir. Abdulmelik b. İbrahim el-Ceddi şöyle dedi: "Bize Abdullah b. Abdulazız el-Umri, Ebi Tavale, Enes yoluyla Peygamber (s.a.v)'ın şöyle buyurduğunu bildirdi: *"Zebaniler fasık Kur'an okuyucularını puta tapanlardan daha önce yakalar, bunun üzerine şöyle derler: "Put a tapanlardan önce bizimle mi başlıyorsunuz?"* Onlara denilecek ki: "Bilenle bilmeyen bir değil." Hadisi Taberani, Ebu Nuaym rivayet ettiler. Ebu Nuaym şöyle dedi:

"Ebi Tivale hadisinden "Ėarib" olarak rivayet edilmiştir. el-Umri hadis rivayetinde tek başına kalmıştır. el-Umri, Ebu Abdurrahman b. Zahid'tir, Allah Rahmet eylesin.

Yirmi beşinci bâbda kıyamet günü bîr kişinin boynunu ateşten uzatıp konuştuğunu, müşriklerin, müstekbirlerin ve resim yapanların arasından yakalanıp çıkarıldığına dair bir çok hadis rivayet ettik. Bir rivayette şöyle geçmektedir: "Km bir insanı haksız yere öldürürse diğer insanlardan beş yüz yıl önce (Cehenneme) alınır. İbni Abbas ve seleften başka alimlerin şöyle dedikleri rivayet edildi: "Bu olay terazilerin ve divanların kurulmasından öncedir. Merfu olarak gelen bir hadiste ise bu olay hesapların görölmesinden öncedir. Doğrusunu Allah bilir.

Ve salat ve selam kıyamet gününe kadar Muhammed, (s.a.v.) ailesi, sahabesinin üzerine olsun.
